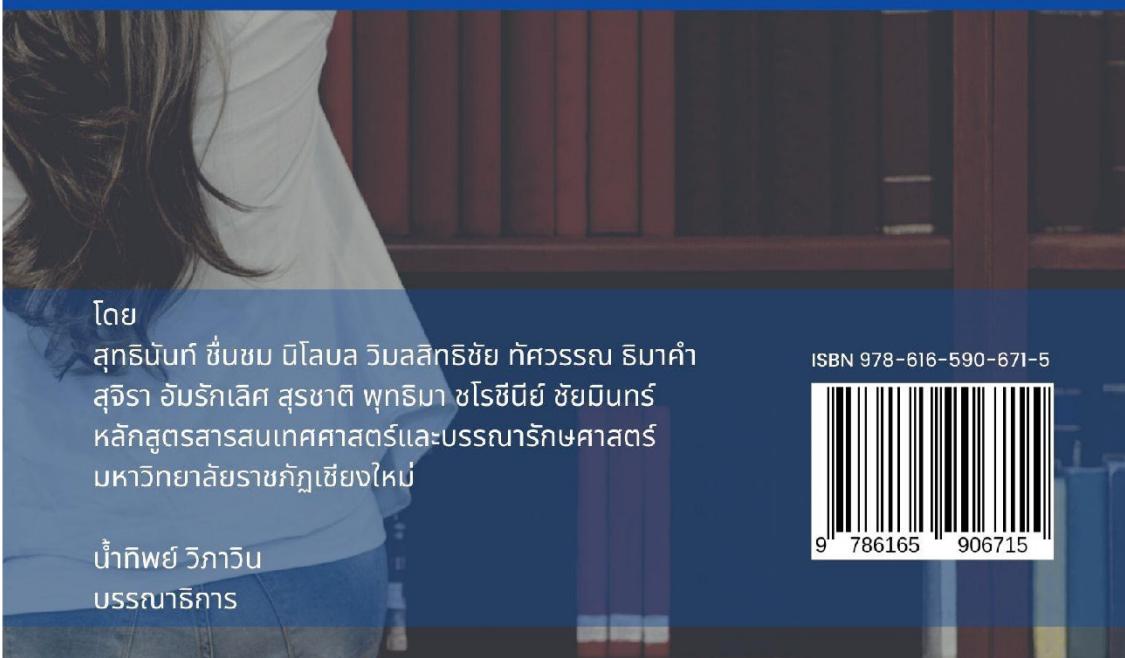

ห้องสมุดเพื่อเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืน Libraries for SDGs

โดย

สุกธินันท์ ชี้นชบ โนโลหะ วิมลสิกิริชัย กัศววรรณ ริงามคำ<sup>สุจิตา อันรักເລີກ ສຸຮາຕີ ພຸກຮົມາ ທໂຣສັນຍ ຜ້າມືບກອງ
ແລັກສູດສາດສະບັບເກສຄາສຕຣແລະບຣນາຮກເກສຄາສຕຣ
ມະຫວັງຍາລ້າຍຮາຍກັງເຊີງໃໝ່</sup>

บໍ່ເກີພຍ ວິກາວິນ
ບຣນາຮົກ

ISBN 978-616-590-671-5

9 786165 906715

ห้องสมุดเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

Libraries for SDGs

โดย

ผศ.ดร.สุทธินันท์ ชื่นชม

ผศ.ดร.นิโลบล วิมลสิทธิชัย

อาจารย์ ดร.ทัศวรรณ ริมَاคា

อาจารย์ ดร.สุจิรา อัมรรักษ์เลิศ

ผศ.ดร.ชโโรชีนีย์ ชัยมินทร์

ผศ.สุรชาติ พุทธิมา

หลักสูตรสารสนเทศศาสตร์และบรณารักษศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

รศ.ดร.น้ำทิพย์ วิภาวน

บรรณาธิการ

คำนำ

การดำเนินงานตามนโยบายของคณะกรรมการนุยศศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้จัดโครงการห้องเรียนวิชาการคณะกรรมการนุยศศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคลากรสายวิชาการ ได้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคลากรให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ เข้าใจ การเตรียมความพร้อมในการจัดเตรียมเอกสาร ขั้นตอนปฏิบัติ สะสมและสร้างสรรค์ผลงาน นำมาซึ่งทัศนคติ ที่ถูกต้องที่จะส่งผลต่อการปฏิบัติภาระงานด้วยความเข้าใจ สามารถเตรียมความพร้อมเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ได้อย่างถูกต้อง และส่งเสริมให้บุคลากรสามารถขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ หลักสูตรสารสนเทศศาสตร์ และปริญนารักษศาสตร์ได้รับความอนุเคราะห์จาก รองศาสตราจารย์ ดร.น้ำทิพย์ วิภาวน ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรดุษฎีบัณฑิตสารสนเทศศาสตร์ แขนงวิชาสารสนเทศศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นวิทยากรในระหว่างเดือนตุลาคม 2564-พฤษภาคม 2565 นั้น

คณาจารย์ในหลักสูตรสารสนเทศศาสตร์และปริญนารักษศาสตร์ คณะกรรมการนุยศศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้เห็นชอบร่วมกันในการจัดทำหนังสือเรื่อง ห้องสมุดเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Libraries for SDGs) เพื่อเผยแพร่เป็นบริการวิชาการสู่สังคมในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเป็นแนวปฏิบัติที่ดีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของการจัดทำหนังสือทางวิชาการร่วมกัน โดยได้รับความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินบทความในหนังสือ ได้แก่

รองศาสตราจารย์ ดร.ภาวนี แสนชنم มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงแก้ว เงินพูลทรัพย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นราธิป ปิติธรรมบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏพะเยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาราดา สังข์ทอง มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีมา เฮียงราช มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

อาจารย์ ดร.ธนิศา สุขารมย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

อาจารย์ ดร.ประสิทธิชัย เลิศรัตน科教ฤทธิ์ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

ในนามของคณาจารย์หลักสูตรสารสนเทศศาสตร์และปริญนารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ขอขอบคุณปริญนารักษศาสตร์และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ในการประเมินบทความในหนังสือ ครั้งนี้

ชีรัชช์ ชัยมินทร์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชีรัชช์ ชัยมินทร์)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรสารสนเทศศาสตร์และปริญนารักษศาสตร์

คณะกรรมการนุยศศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

มิถุนายน 2565

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
สารบัญตาราง	ง
สารบัญภาพ	จ
บทนำ	รศ.ดร.น้ำทิพย์ วิภาวน
ตอนที่ 1.1 ความหมายและความสัมพันธ์ของสารสนเทศ ห้องสมุด บรรณารักษศาสตร์ และสารสนเทศศาสตร์	1
ตอนที่ 1.2 สมาคมวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์	6
บทที่ 2 ห้องสมุดในประเทศไทย	ผศ.สุรชาติ พุทธิมา
บทนำ	11
2.1 ความหมายและพัฒนาการของห้องสมุดในประเทศไทย	13
2.2 ประเภทของห้องสมุด	18
2.3 UN SDGs และบทบาทของห้องสมุดในการพัฒนาอย่างยั่งยืน	21
2.4 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)	21
2.5 บทบาทของห้องสมุดในการพัฒนาอย่างยั่งยืน	25
บทสรุป	29
บทที่ 3 ห้องสมุดแห่งชาติกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	ผศ.ดร.นิโโลบล วิมลสิทธิชัย
บทนำ	33
3.1 ความสำคัญและความจำเป็นของห้องสมุดแห่งชาติในการสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน	34
3.2 บทบาทของห้องสมุดแห่งชาติกับการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน	35
3.3 แนวทางการดำเนินงานของห้องสมุดแห่งชาติเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน	37
3.4 แนวทางการจัดบริการของห้องสมุดแห่งชาติเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน	40
3.5 กรณีศึกษาห้องสมุดแห่งชาติกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน	40
บทที่ 4 ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	อ.ดร.สุจิรา อัมรรักษ์
บทนำ	50
4.1 ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา	52
4.2 ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	55
4.3 บทบาทของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	56
4.4 กรณีศึกษาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษากับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	65

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 5 ห้องสมุดประชาชน	พศ.ดร.สุทธินันท์ ชื่นชม
บทนำ	73
5.1 ห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย	74
5.2 พัฒกิจและบริการ	79
5.3 เทคโนโลยีในห้องสมุดประชาชน	81
5.4 บทบาทของห้องสมุดประชาชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน	82
5.5 กรณีศึกษา	89
บทที่ 6 ห้องสมุดเฉพาะ	อ.ดร.ทัศวรรณ ชิมภาคា
บทนำ	95
6.1 พัฒกิจและบริการ	96
6.2 เทคโนโลยีในห้องสมุดเฉพาะ	97
6.3 ตัวอย่างห้องสมุดเฉพาะในประเทศไทย	99
6.4 บทบาทของห้องสมุดเฉพาะเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน	101
บทสรุป	106
บทที่ 7 ห้องสมุดโรงเรียนเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	พศ.ดร.ชรีเช尼ย์ ชัยมินทร์
บทนำ	114
7.1 แนวคิดเกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียน	116
7.2 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน	117
7.3 ห้องสมุดโรงเรียนเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	120
บทสรุป	128
บทที่ 8 บทสรุป	131

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 กิจกรรมและโครงการที่สนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	65
ตารางที่ 4.2 กิจกรรมและโครงการที่สนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่	67
ตารางที่ 6.1 ตัวอย่างรายชื่อห้องสมุดเฉพาะในประเทศไทย	101

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 ประมิดของสารสนเทศ (Information Pyramid)	2
ภาพที่ 1.2 ตัวอย่างโครงการความร่วมมือระดับชาติและนานาชาติ	8
ภาพที่ 1.3 โครงการ IFLA: Library Map of the world	8
ภาพที่ 1.4 Standards for SDGs	9
ภาพที่ 2.1 สมุดไทยคำและสมุดไทยขาวที่บันทึกภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย จากนิทรรศการอาโรคยปัตถรา	15
ภาพที่ 2.2 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ทั้ง 17 เป้าหมาย	24
ภาพที่ 2.3 ผลการประเมินสถานะเป้าหมาย SDGs ของประเทศไทย	25
ภาพที่ 2.4 แผนที่กิจกรรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืนของห้องสมุดทั่วโลก	29
ภาพที่ 3.1 ห้องสมุดแห่งชาติคุณยากับ SDGs ที่เกี่ยวข้อง	41
ภาพที่ 3.2 ห้องสมุดแห่งชาติเนเรอร์แลนด์กับ SDGs ที่เกี่ยวข้อง	42
ภาพที่ 3.3 ห้องสมุดแห่งชาติศรีลังกา กับ SDGs ที่เกี่ยวข้อง	43
ภาพที่ 3.4 ห้องสมุดแห่งชาติเนเรอร์แลนด์ กับ SDGs ที่เกี่ยวข้อง	44
ภาพที่ 4.1 IFLA Library Map of the World SDG Stories	55
ภาพที่ 4.2 เป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานเพื่อสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ของสหประชาชาติ (SDGs) สำหรับห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาตามแนวทาง ของสมาคมห้องสมุดอเมริกัน	57
ภาพที่ 4.3 ตัวอย่างการให้บริการเพื่อสนับสนุนเป้าหมายที่ 14 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ทางทะเล (Life Below Water) โดย University of Michigan Library	63
ภาพที่ 5.1 ขั้น 1 ห้องสมุดเมืองกรุงเทพมหานคร	85
ภาพที่ 5.2 ขั้น 2 ห้องสมุดเมืองกรุงเทพมหานคร	86
ภาพที่ 5.3 ขั้น 3 ห้องสมุดเมืองกรุงเทพมหานคร	86
ภาพที่ 5.4 การพัฒนาห้องสมุดประชาชนเมืองลอสแองเจลิสตาม SDG	91
ภาพที่ 6.1 ห้องสมุด AIS Design Centre	104
ภาพที่ 6.2 ห้องสมุดกฎหมายนานาชาติ บริษัท DLA PIPER, Thailand	105
ภาพที่ 6.3 ห้องสมุดกฎหมายนานาชาติ บริษัท DLA PIPER, Thailand	106
ภาพที่ 7.1 เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 เป้าหมาย	118
ภาพที่ 7.2 ห้องสมุดโรงเรียนในอสเตรเลีย กับ SDGs ที่เกี่ยวข้อง	125
ภาพที่ 7.3 ห้องสมุดโรงเรียนในโคลัมเบีย กับ SDGs ที่เกี่ยวข้อง	126
ภาพที่ 7.4 ห้องสมุดโรงเรียนในคอร์อาเซีย กับ SDGs ที่เกี่ยวข้อง	127
ภาพที่ 7.5 ห้องสมุดโรงเรียนในอินเดีย กับ SDGs ที่เกี่ยวข้อง	128

หนังสือ ห้องสมุดเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

บทที่ 1 บทนำ

ตอนที่

- 1.1 ห้องสมุด บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์
- 1.2 สมาคมวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

แนวคิด

1. ห้องสมุด บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ความสัมพันธ์ของห้องสมุด บรรณารักษศาสตร์ และสารสนเทศศาสตร์ ทฤษฎีและแนวปฏิบัติทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ และบทบาทของห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. สมาคมวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ประกอบด้วย สมาคมวิชาชีพระดับชาติ และระดับนานาชาติ

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาบทที่ 1 จบแล้ว ผู้อ่านสามารถ

1. อธิบายความหมายและความสัมพันธ์ของห้องสมุด บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ได้
2. อธิบายสมาคมวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ได้

บทที่ 1

บทนำ

น้ำทิพย์ วิภาวน

ตอนที่ 1.1 ความหมายและความลัมพันธ์ของสารสนเทศ ห้องสมุด บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

1. **สารสนเทศ (Information)** สารสนเทศเป็นคำที่มีความสำคัญในสังคมยุบคิวตี้ส์ (Ubiquitous society) ไม่ว่าจะก้าวย่างไปที่ไหน สื่อประเภทใด ย่อมสัมผัสร์กับสารสนเทศ ทุกสิ่งอย่างที่สำคัญก่อให้เกิด สภาพแวดล้อมและกระบวนการทัศน์ของการสื่อสารรูปแบบใหม่ได้ทุกที่ทุกเวลา ส่งผลให้กิจกรรมการบริการ ด้วยเทคโนโลยียุบคิวตี้ส์ เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ (Ubiquitous technology) ในทุกยุคสมัยที่ผ่านมา กิจกรรมทางสารสนเทศจึงสัมผัสร์กับมนุษย์และพฤติกรรมสารสนเทศของคนในสังคม ซึ่งระดับและรูปแบบ ของสารสนเทศ จำแนกได้เป็น 4 รูปแบบคือ สัญลักษณ์ (Symbols) ข้อมูล (Data) สารสนเทศ (Information) และความรู้ (Knowledge) โดยสัญลักษณ์เป็นตัวอักษร ตัวเลข รหัส ส่วนข้อมูลเป็นส่วนผสมของสัญลักษณ์และ ข้อเท็จจริงกับความหมายหรือเนื้อนิ้ว คำว่า สารสนเทศ มักเกิดจากการประมวลผลข้อมูล โดยที่มีความแตกต่าง ของสารสนเทศกับเอกสารสารสนเทศ (Information record) คือ เอกสาร (Document) และทรัพยากรสารสนเทศ (Information resource) เป็นวัสดุที่ได้มีการบันทึกข้อมูลในรูปหนังสือ เอกสารรายงาน เทบบันทึกเสียงและ ภาพหรือชีด เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ส่วนความรู้ เป็นข้อมูลและสารสนเทศทุกประเภทที่ผ่านการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ และนำมาประยุกต์ใช้งานของคนแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ โดยピรามิดสารสนเทศ เป็นดังนี้

ภาพที่ 1.1 ปริมาตรของสารสนเทศ (Information Pyramid)

ที่มา: (Lester and Koehler, 2006: 17)

ข้อมูลและสารสนเทศ การจัดการข้อมูลและสารสนเทศจึงมีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของห้องสมุด ในขณะที่ทฤษฎีและแนวปฏิบัติทางบรรณารักษ์ศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ สัมพันธ์กับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของมนุษย์แต่ละยุคแต่ละสมัย

สังคมที่มีการจัดการสารสนเทศที่ดีและตระหนักถึงคุณค่าของสารสนเทศต่อการพัฒนาคน สังคม และประเทศ จะมีห้องสมุดที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ห้องสมุดยังเกี่ยวข้องเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skill: P21) ซึ่งเป็นเครือข่ายที่ให้ความสำคัญ กับทักษะการเรียนรู้ด้านอื่นที่นอกเหนือจากการมีความรู้ในวิชาหลัก (Core Subjects) คือ จะต้องรู้ในลักษณะ สาขาวิชาการ (Interdisciplinary) และความรู้รอบรู้อื่น ๆ ด้วย เช่น 1) ความรู้เรื่องโลก (Global Awareness) ความรู้ด้านการเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ (Financial, Economic, Business, and Entrepreneurial Literacy) ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี (Civil Literacy) ความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) และความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Literacy) 2) ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมใหม่ หรือทักษะ 4C ได้แก่ มีความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creative and Innovative) คิดอย่างมีวิจารณญาณ และรู้จักการแก้ไขปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) รู้จักการสื่อสารและการให้ความร่วมมือ (Communication and Collaboration) 3) มีทักษะในการใช้ชีวิตและอาชีพ ได้แก่ ความยืดหยุ่นและความสามารถ ในการปรับตัว (Flexibility and Adaptability) ความคิดริเริ่มและการกำกับดูแลตนเอง (Initiative and Self-Direction) ทักษะด้านสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม (Social and Cross-Cultural Skills) การมีผลงานและ ความรับผิดชอบตรวจสอบได้ (Productivity and Accountability) ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (Leadership and Responsibility) และทักษะที่จำเป็นคือ 4) ทักษะการรู้สารสนเทศ (Information Literacy) การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) และการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information, Communication, Technology Literacy) หรือทักษะดิจิทัล (Digital Literacy)

2. **ห้องสมุด (Library)** เป็นแหล่งรวมทรัพยากรสารสนเทศที่มีการจัดการและจัดระบบเพื่อการใช้งาน และการเข้าถึง มาจากภาษาลาตินว่า Liber ซึ่งแปลว่า หนังสือ ในความหมายของห้องสมุดในยุโรปสมัยก่อน 600 กว่าปีที่ปรากฏใน Oxford English Dictionary (1989) ห้องสมุดเป็นทรัพย์สินส่วนบุคคล ต่อมาในปี ค.ศ. 1449 ห้องสมุดเป็นของสถาบันทางศาสนาคือโบสถ์ ก่อนที่จะเป็นแนวคิดของห้องสมุดเพื่อสาธารณะในปี ค.ศ. 1840 ความหมายของห้องสมุดในยุคต่อมาจึงประกอบด้วยพื้นที่ทางกายภาพของอาคาร ชั้นจัดเก็บหนังสือ โดยมี หมายเลขประจำหนังสือ พร้อมกับวัสดุการอ่านในรูปแบบอื่นที่มีการจัดการให้ง่ายต่อการใช้งานและการเข้าถึง กิจกรรมทางสังคมจึงเกิดขึ้นในห้องสมุดที่เป็นสถานที่สำหรับการอ่านของคนในสังคม ตามความหมายของห้องสมุด ในยุคต่อมา (Gorman, 2000: 9) จึงประกอบด้วย คอลเลกชันของทรัพยากรสารสนเทศ บริการของห้องสมุด และบุคลากรห้องสมุด ได้แก่ บรรณารักษ์และบุคลากรห้องสมุด ที่มีการจัดกิจกรรมในอาคารห้องสมุดที่มีการ บริการความรู้และการอ่าน

ห้องสมุด จึงมีบทบาททางวัฒนธรรมและสังคมตั้งแต่ยุคแรกของการพัฒนาความเจริญทางปัญญาของมนุษย์ ที่เรียกว่า ความคiviไลซ์ของมนุษย์ (Human civilization) ที่ต้องมีความรู้เพื่อการยังชีพและการพัฒนา ตั้งแต่ สมัยอียิปต์โบราณจนถึงปัจจุบัน ซึ่งห้องสมุดยุคใหม่มีการใช้เทคโนโลยีการพิมพ์ในช่วง 500 ปีที่ผ่านมา จนมาถึงยุค เทคโนโลยีสารสนเทศที่มีโปรโตคอล TCP/IP ในการสื่อสารอินเทอร์เน็ตในปี ค.ศ.1983 (2526) ทำให้การจัดการ ทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดจากเดิมที่เป็นการบริการเฉพาะในพื้นที่อาคารห้องสมุด เป็นการบริการ สารสนเทศผ่านอินเทอร์เน็ต และมีการจัดการสารสนเทศในรูปสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อสต็อกหัตถ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ มาโดยลำดับ ดังนั้น 30 ปีที่มีอินเทอร์เน็ตเกิดขึ้นและใช้งาน จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านการจัดการและ การบริการสารสนเทศในห้องสมุดเป็นระบบห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์และระบบห้องสมุดดิจิทัลในอาคารห้องสมุด

3. บรรณารักษ์ (Librarian)

คำว่าบรรณารักษ์มาแทนคำว่า ผู้ดูแลรักษาห้องสมุด (Library keeper) หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่ ในการจัดการงานห้องสมุด ซึ่งในสมัยก่อนในยุคเริ่มต้นนั้น บรรณารักษ์มีบทบาทในการส่วนรักษาเอกสารเขียน ของหนังสือในห้องสมุดและวัสดุสารสนเทศในรูปแบบอื่น โดยมีความรับผิดชอบในการให้บริการการเข้าถึง คอลเลกชันสำหรับผู้ใช้แต่ละคนตามวัตถุประสงค์การใช้งาน

ต่อมา ความหมายของบรรณารักษ์ มีบทบาทในการเป็นผู้จัดการคอลเลกชันทรัพยากรสารสนเทศที่มี การจัดทำ จัดระบบ กำหนดนโยบายการเข้าถึงทรัพยากรผ่านช่องทางต่าง ๆ ทั้งภายในและการบริการในระยะไกล ซึ่งในยุคต่อมาถึงปัจจุบัน บรรณารักษ์ทำหน้าที่เป็นเสมือนคนกลางของการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศของผู้ใช้ แต่ละกลุ่ม ให้บริการการค้นคว้าอ้างอิง ช่วยผู้ใช้ในการเข้าถึงข้อมูลในสภาพแวดล้อมทางดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลง ตลอดจนให้การศึกษาผู้ใช้ผ่านสารสนเทศ มีการฝึกอบรมผู้ใช้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและทักษะดิจิทัล รวมถึงการสนับสนุนภารกิจขององค์กรในการจัดการคลังสารสนเทศสถาบัน การจัดการลิขสิทธิ์และทรัพย์สิน ทางปัญญา

บทบาทของบรรณารักษ์ยุคใหม่ จึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ การจัดโครงสร้าง สารสนเทศและการประมวลผล การบริการสารสนเทศแก่ผู้ใช้ จึงกล่าวได้ว่า บทบาทและหน้าที่ของบรรณารักษ์ เป็นผู้ปฏิบัติงานด้านการคัดเลือกและจัดทำทรัพยากรสารสนเทศ ด้านการจัดระบบสารสนเทศตามโครงสร้างเนื้อหา การเข้าถึงสารสนเทศ การส่วนรักษาและการอนุรักษ์สารสนเทศ การบริการผู้ใช้และการฝึกอบรม และการ บริหารองค์การ (ห้องสมุด)

นอกจากนี้ ในความหมายที่กว้างขึ้น บรรณารักษ์ยังเป็นบุคคลที่สามารถทำหน้าที่ในการจัดการห้องสมุด และจัดการเนื้อหา ในขณะเดียวกัน ยังสามารถทำการคัดเลือกสต็อกของทรัพยากรในองค์การต่าง ๆ สามารถ จัดการและจัดระบบเพื่อให้บริการผู้ใช้ในแต่ละกลุ่มและแต่ละประเภทขององค์กรอื่น นอกเหนือจากห้องสมุดได้ ซึ่งกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น การประสานงานในกิจกรรมต่าง ๆ การจัดลำดับความสำคัญของงาน การประเมินผล และงานบริหารองค์กรในรูปแบบอื่นทั้งในระดับชุมชน หน่วยงานราชการ และเอกชนได้ ดังนั้น การเป็น บรรณารักษ์หรือนักสารสนเทศวิชาชีพ ที่สามารถทำงานในแต่ละบริบทหลากหลายได้นั้น การมีสมรรถนะ

วิชาชีพจะเป็นเครื่องยืนยันความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล รวมถึงการมีเอกสารรับรองประสบการณ์การทำงาน เป็นต้น

4. บรรณารักษศาสตร์ (Librarianship หรือ Library Science)

บรรณารักษศาสตร์ หมายถึง ความรู้และทักษะของนักวิชาชีพในการคัดเลือก จัดทำทรัพยากรสารสนเทศที่บันทึกไว้ในสื่อรูปแบบต่าง ๆ (Information record) มีการจัดระบบ การจัดเก็บ การบำรุงรักษา การค้นคืนและเผยแพร่ทรัพยากรสารสนเทศเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ใช้เฉพาะกลุ่มในห้องสมุดศูนย์เอกสาร ศูนย์สารสนเทศ เป็นต้น

กิจกรรมหลักของผู้ประกอบอาชีพด้านบรรณารักษศาสตร์ ได้แก่

- 1) การคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศตามนโยบายขององค์การและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ในองค์การ
- 2) การจัดทำทรัพยากรสารสนเทศ โดยการจัดซื้อ การบอกรับเป็นสมาชิก การแลกเปลี่ยน และการผลิตเนื้อหาสารสนเทศขึ้น
- 3) การจัดโครงสร้างระบบสารสนเทศและการเข้าถึง ได้แก่ การจัดหมวดหมู่และลงรายการทรัพยากรสารสนเทศตามมาตรฐานสากล การลงรายการในระบบห้องสมุดอัตโนมัติ และการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศออนไลน์
- 4) การจัดการระบบห้องสมุดดิจิทัล ระบบคลังสารสนเทศดิจิทัล ระบบคลังสารสนเทศจดหมายเหตุ เป็นต้น
- 5) การส่วนรักษาและการอนุรักษ์ทรัพยากรสารสนเทศทั้งในรูปแบบกายภาพและดิจิทัล
- 6) การบริการสารสนเทศแก่ผู้ใช้และการฝึกอบรมทักษะผู้ใช้ ได้แก่ การบริการรีเมิล-คืน การบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า การสอนและฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะผู้ใช้ในการเข้าถึงสารสนเทศ
- 7) การบริหารห้องสมุดหรือศูนย์เอกสารหรือศูนย์สารสนเทศ ได้แก่ งานบุคคล งบประมาณ งานสำนักงาน อาคารสถานที่ เทคโนโลยีสารสนเทศและการบริหารงานตามมาตรฐานสากล

5. สารสนเทศศาสตร์ (Information Science)

สารสนเทศศาสตร์ หมายถึง การศึกษาอย่างเป็นระบบและการวิเคราะห์แหล่งทรัพยากร การพัฒนาทรัพยากร การจัดการมวลสารสนเทศ การจัดการระบบและองค์การ การเผยแพร่สารสนเทศ การประเมินผล การใช้สารสนเทศและการบริหารสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ

Bawden & Robinson (2012) ได้กล่าวถึงแนวคิดพื้นฐานของสารสนเทศศาสตร์เกี่ยวกับสารสนเทศ (Information) ความรู้ (Knowledge) เอกสาร (Documents) มวลทรัพยากร (Collections) ความสัมพันธ์กัน (Relevance) และความเกี่ยวข้องหรือครอบคลุม (Abouthess)

สารสนเทศศาสตร์ จึงเป็นวิทยาการและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสารสนเทศ และ/หรือ ทรัพยากรสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีกระบวนการจัดการ จัดเก็บ การค้นคืน และการใช้สารสนเทศ

เกี่ยวข้องกับสารสนเทศและความรู้ที่มีการบันทึกไว้ เทคโนโลยีสารสนเทศและบริการที่เกี่ยวข้องที่ช่วยในการจัดการสารสนเทศและการใช้สารสนเทศ รวมถึงการสื่อสารโดยใช้สารสนเทศ และวัสดุสารสนเทศที่บันทึกความรู้ ที่มีอยู่ในบุคคล ในบริบทของสังคม องค์กรและบุคคล โดยกลุ่มนี้อาจเรียกไดemenทางสารสนเทศศาสตร์ เป็นการส่งต่อและเผยแพร่ความรู้ของมนุษย์ในรูปแบบที่มีการบันทึกและการสร้างตัวแทนสารสนเทศ (Saracevic, T., 2009)

นอกจากนี้ ความรู้ที่ฐานทางสารสนเทศศาสตร์ เป็นความรู้ที่สมมพسانหลายด้าน ได้แก่

1) ความรู้ในการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ (Information organization) และการจัดการองค์ความรู้ (Knowledge organization) ได้แก่ การวิเคราะห์หมวดหมู่และลงรายการ การทำครรชนี ออนไลโนโลยี แทกโซโนมี เป็นต้น

2) ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมสารสนเทศของผู้ใช้ (Information behavior) ได้แก่ ความต้องการและการใช้สารสนเทศ การแสวงหาสารสนเทศ และการศึกษาผู้ใช้

3) ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information technology) ที่เป็นเครื่องมือในการสร้าง การจัดเก็บ การค้นคืนสารสนเทศในฐานข้อมูลและห้องสมุดดิจิทัล การออกแบบส่วนต่อประสานกับผู้ใช้

4) ความรู้เกี่ยวกับการจัดการสารสนเทศ (Information management) ได้แก่ นโยบายสารสนเทศ และกลยุทธ์ การจัดการเนื้อหา การจัดการความรู้ ธรรมาภิบาลสารสนเทศ เป็นต้น

5) ความรู้เกี่ยวกับสังคมสารสนเทศ (Information society) ได้แก่ ครอบของสังคมสารสนเทศ เช่น นโยบาย กฎหมาย จริยธรรมสารสนเทศ ซึ่งว่างทางดิจิทัล การสร้างสังคมความรู้ การอ่าน การรู้เท่าทัน สื่อ เทคโนโลยีและสารสนเทศ เป็นต้น

ตอนที่ 1.2 สมาคมวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

สมาคมวิชาชีพ เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อร่วมกันทำงานโดยมีเป้าหมายเดียวกันในการส่งเสริมและ พัฒนาวิชาชีพของบุคคลที่ทำงานในอาชีพนั้น ๆ สมาคมวิชาชีพเป็นแหล่งรวมความคิดเพื่อสร้างเครือข่าย ความร่วมมือระหว่างสมาชิกโดยมีภารกิจร่วมกัน ดังนั้น สมาคมวิชาชีพจึงมีแนวทางในการจัดทำมาตรฐานและ แนวปฏิบัติร่วมกัน

สมาคมวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ประกอบด้วย สมาคมวิชาชีพระดับชาติและระดับนานาชาติ

การเข้าร่วมเป็นสมาชิกสมาคมวิชาชีพระดับชาติและ/หรือนานาชาติ เป็นบทบาทสำคัญที่นักวิชาชีพ และนักวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ได้ตระหนักรถึงความเป็นเปลี่ยนของสังคมโลก โดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างจำกัด ในทางตรงกันข้ามความต้องการให้รัฐภารธรรมชาติมีปริมาณ เพิ่มมากขึ้น ด้วยเหตุนี้สมาคมวิชาชีพควรมีการเข้าร่วมเพื่อร่วมกันสร้างสรรค์และพัฒนาวิชาชีพให้สอดคล้อง

ต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม ความต้องการของมนุษย์ในสังคม และเพื่อพัฒนาสังคมสู่ การเรียนรู้อย่างยั่งยืน ซึ่งสมาคมวิชาชีพและชมรมวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด สารสนเทศ บรรณารักษ์ ที่สำคัญประกอบด้วย

1. สมาคมวิชาชีพและชมรมวิชาชีพ ระดับชาติ ได้แก่

1.1 สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย (<https://tla.or.th/index.php/th/>)

ชมรมห้องสมุดมหาวิทยาลัย ในสังกัดสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

ชมรมห้องสมุดเฉพาะ ในสังกัดสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

ชมรมห้องสมุดโรงเรียน ในสังกัดสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

ชมรมห้องสมุดประชาชน ในสังกัดสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

ชมรมผู้สอนบรรณารักษษาศตร์และสารสนเทศศาสตร์ ในสังกัดสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

ชมรมบรรณารักษ์และนักเอกสารสนเทศนานาชาติ ในสังกัดสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

1.2 เครือข่ายงานความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค (PULINET)

(<http://www.pulinet.org/>) โดยมีวิสัยทัศน์เพื่омุ่งพัฒนาเครือข่ายห้องสมุดที่เข้มแข็งและยั่งยืน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศไทยเป็นสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. สมาคมวิชาชีพระดับนานาชาติ ได้แก่

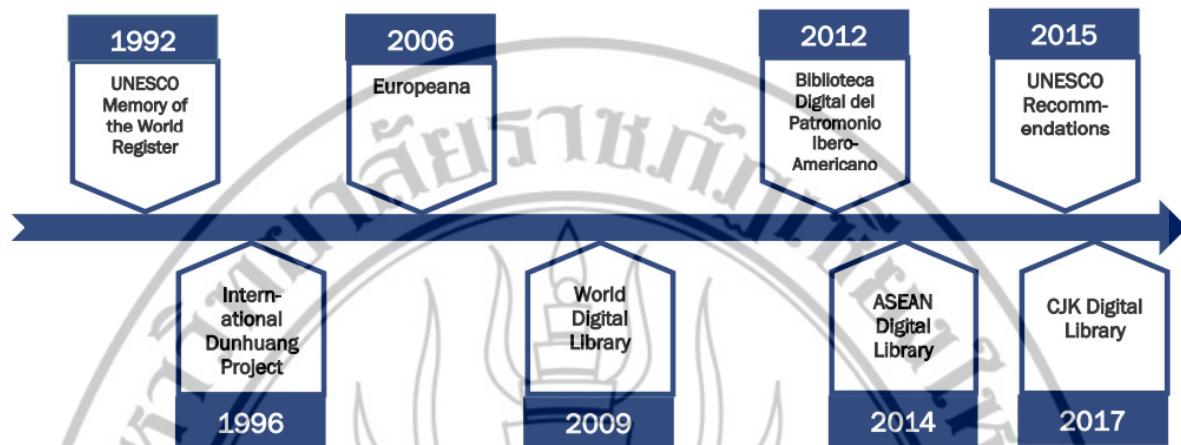
2.1 สหพันธ์ระหว่างประเทศว่าด้วยสมาคมและสถาบันห้องสมุด (International Federation of Library Associations and Institutions: IFLA) (<https://www.ifla.org/>)

2.2 สมาคมบรรณารักษษาศตร์และสารสนเทศศาสตร์ (International Library and Information Science Society: I-LISS) เดิมเรียกว่า LISSASAPAC (<http://www.i-liss.org/>)

2.3 สมาคมสถาบันการศึกษาที่สอนด้านสารสนเทศ (Information schools หรือ iSchools) (<https://ischools.org/>)

3. ตัวอย่างโครงการความร่วมมือระดับชาติและนานาชาติ เช่น

โครงการเอกสารมรดกทางวัฒนธรรม เช่น โครงการ UNESCO Memory of the world โครงการ Europeana โครงการ World Digital Library โครงการ ASEAN Digital Library โครงการ CJK Digital Library เป็นต้น

ภาพที่ 1.2 ตัวอย่างโครงการความร่วมมือระดับชาติและนานาชาติ
ที่มา: (IFLA, 2022)

4. ตัวอย่างโครงการห้องสมุดเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

โครงการห้องสมุดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น ข้อมูลห้องสมุดประจำเขตต่าง ๆ จากทั่วโลก และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs stories) การปรับรูปแบบห้องสมุดสู่ห้องสมุดสีเขียว ห้องสมุดประหยัดพลังงาน เป็นต้น

ภาพที่ 1.3 โครงการ IFLA: Library Map of the world

ที่มา: (IFLA, 2022)

5. ตัวอย่างโครงการ Standards for SDGs

มาตรฐานเพื่อเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้มีการประชุมร่วมกันในการประชุม ISO ครั้งที่ 41 ในปี 2021 โดยมีตัวแทนจากชุมชนมาตรฐาน องค์กรของสหประชาชาติ นักการทูต และผู้กำหนดนโยบายระดับชาติ ในการเสนอตัวอย่างกรณีศึกษาที่เป็นต้นแบบของความสำเร็จที่มีการดำเนินงานเพื่อเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีการรวบรวมกรณีศึกษาของแต่ละเป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1.4 Standards for SDGs

ที่มา: (unicee.org, 2022)

นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับมาตรฐาน ISO มาตรฐานใดที่ช่วยให้องค์การบรรลุผลตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (<https://www.nbn.be/en/SDG>)

ทั้งนี้ การท่องค์การมีการกำหนดนโยบายเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ช่วยให้หน่วยงานที่รับผิดชอบกำหนดเป้าหมายและแผนงานตามนโยบายทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน มีโครงการที่ช่วยตอบโจทย์ตามความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ตสาดแรงงาน และช่วยเพิ่มจำนวนผู้ช่างให้มีทัศนคติที่ดีต่อองค์การที่ทำการกิจเพื่อความเจริญและความยั่งยืนของสังคม

เอกสารอ้างอิง

- Bawden, D. & Robinson, L. (2012). *Introduction to information science*. London: Facet.
- Chowdhury, G. G., et al (2008). *Librarianship: an Introduction*. London: Facet.
- Hosamani, S. K. S. (2019). *Handbook of Library and Information Science*. N.Y.: Larsen & Keller
- IFLA. (2022). *Guidelines on setting up a digital unification project*. Retrieved from
<https://cdn.ifla.org/wp-content/uploads/files/assets/hq/topics/cultural-heritage/documents/guidlines-on-setting-up-a-digital-unification-project.pdf>
- IFLA. (2022). *IFLA: Library Map of the world*. Retrieved from <https://librarymap.ifla.org/map>
- Lester, J. and Koehler, W. C. (2006). *Fundamentals of Information Studies: Understanding Information and Its Environment*. (2nd ed). N.Y.: Neal-Schuman Publishers.
- Saracevic, T. (2009). Information science. In M. J. Bates (ed.), *Encyclopedia of library and information sciences* (3rd ed.) (pp. 2570-2585). N.Y.: Taylor and Francis.
- Sonnenwald, D. H., (ed.). (2016). *Theory Development in the Information Sciences*. Austin, TX: University of Texas Press.
- Unece.org. (2022). *Standards for SDGs*. Retrieved from https://unece.org/fileadmin/DAM/trade/wp6/documents/2018/Standards_for_SDGs/Lorenza_Jachia.pdf

หนังสือ ห้องสมุดเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

บทที่ 2 ห้องสมุดในประเทศไทย

ตอนที่

- 2.1 ความหมายและพัฒนาการของห้องสมุดในประเทศไทย
 - 2.1.1 ความหมายของห้องสมุด
 - 2.1.2 พัฒนาการของห้องสมุดในประเทศไทย
- 2.2 ประเภทของห้องสมุด
- 2.3 UN SDGs และบทบาทของห้องสมุดในการพัฒนาอย่างยั่งยืน
 - 2.3.1 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)
 - 2.3.2 บทบาทของห้องสมุดในการพัฒนาอย่างยั่งยืน

แนวคิด

1. ห้องสมุด คือ สถานที่ที่เก็บรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ ลิ้งไม่มีพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และมีการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อให้สะดวกต่อการใช้งาน โดยมีบรรณารักษ์ หรือนักวิชาชีพสารสนเทศให้บริการสารสนเทศแก่ผู้ใช้ที่ต้องการ พัฒนาการของห้องสมุดในประเทศไทยเท่าที่มีหลักฐานสืบคันได้เริ่มต้นในสมัยสุโขทัย โดยเริ่มจากห้องสมุดของชนชั้นสูงและพระ จากนั้นจึงได้พัฒนามาเป็นห้องสมุดสมัยใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่เริ่มมีการจัดตั้งห้องสมุดและจัดการหนังสืออย่างเป็นระบบ

2. การจำแนกห้องสมุดออกเป็นประเภทตามลักษณะหน้าที่และกลุ่มผู้ใช้บริการ สามารถจำแนกได้ 5 ประเภท ได้แก่ 1) ห้องสมุดแห่งชาติ คือ ห้องสมุดที่จัดตั้งขึ้นโดยมีหน้าที่เป็นแหล่งเก็บรวบรวมและบำรุงรักษา ทรัพยากรสารสนเทศของชาติ 2) ห้องสมุดโรงเรียน คือ ห้องสมุดที่จัดตั้งขึ้นในโรงเรียนระดับต่าง ๆ โดยมีหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุนการเรียนการสอนในโรงเรียนนั้น ๆ ให้มีประสิทธิภาพ 3) ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา คือ ห้องสมุดที่จัดตั้งขึ้นในสถาบันอุดมศึกษา โดยมีหน้าที่ในการสนับสนุนการเพิ่มพูนความรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา 4) ห้องสมุดประชาชน คือ ห้องสมุดที่จัดตั้งขึ้นในแหล่งชุมชน โดยมีหน้าที่ในการส่งเสริมให้ประชาชนมีสิ่งรักการอ่าน การค้นคว้า และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และ 5) ห้องสมุดเฉพาะ คือ ห้องสมุดที่จัดตั้งขึ้นในหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ โดยมีหน้าที่ในการให้บริการสารสนเทศเฉพาะสาขาวิชาหรือสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของหน่วยงานหรือให้บริการสารสนเทศแก่บุคคลเฉพาะกลุ่ม

3. เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) คือ เป้าหมายในการพัฒนาสังคมโลกที่ประเทศไทยสมาชิก สหประชาชาติได้มีมติร่วมกันรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ปี ค.ศ.2030 โดยมีจำนวน 17 เป้าหมาย 169

เป้าหมายย่อย และ 247 ตัวชี้วัด โดยแนวทางที่ห้องสมุดต่าง ๆ สามารถดำเนินการเพื่อสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน มีดังนี้ 1) ใช้ทักษะและทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อช่วยพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศ 2) อำนวยความสะดวกในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้แก่ประชาชนทุกช่วงวัยในชุมชน 3) สนับสนุนการเข้าถึงงานวิจัย สารสนเทศ และข้อมูลอย่างเสรี และ 4) สร้างเครื่องข่ายระหว่างห้องสมุดและศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ เพื่อสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาบทที่ 2 จบแล้ว ผู้อ่านสามารถ

1. อธิบายความหมายและพัฒนาการของห้องสมุดในประเทศไทยได้
2. บอกประเภทและหน้าที่ของห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ได้
3. อธิบายความหมายของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและบทบาทของห้องสมุดในการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

บทที่ 2

ห้องสมุดในประเทศไทย

สุรชาติ พุทธิมา

บทนำ

ห้องสมุดมีวิวัฒนาการควบคู่กับสังคมมนุษย์มาอย่างยาวนาน โดยมีจุดเริ่มต้นตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ที่มนุษยชาติมีการใช้สัญลักษณ์เพื่อเป็นสื่อกลางในการสื่อสาร การใช้ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญอันหนึ่งในการเชื่อมโยงคนในสังคมเข้าด้วยกัน เริ่มแรกที่ยังไม่มีภาษาเขียนมนุษย์บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ที่อยู่ในวิถีชีวิตรหรือสิ่งแวดล้อมในถิ่นที่อาศัยโดยใช้ภาพหรือสัญลักษณ์ลงบนผนังถ้ำหรือแผ่นหิน ต่อมาเมื่อเข้าสู่ยุคที่ใหม่ มนุษย์รู้จักการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ ทำให้ไม่ต้องเดินทางไกลหากต้องการของยังกับที่ สังคมจึงได้ก่อตัวขึ้นเจริญมากขึ้น จนเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์ที่มนุษย์มีการประดิษฐ์คิดค้นตัวอักษรเพื่อใช้ในการสื่อสารในชุมชนของตน รวมทั้งใช้ภาษาผ่านตัวอักษรเหล่านี้ในการสังสัมความคิดและความรู้ บันทึกไว้และถ่ายทอดเผยแพร่ให้ทุกคนได้เข้าใจเหมือนกัน เรื่องราวต่าง ๆ จึงถูกบันทึกลงในรูปแบบต่างๆ เช่น ภาพครุฑ์ ศานตะกาล ความเชื่อ วรรณกรรม ตำราฯ ประวัติศาสตร์ โดยการบันทึกเรื่องราวดังกล่าวเริ่มต้นในกลุ่มน้ำหมึกที่เป็นผู้ปกครองหรือผู้นำความเชื่อในท้องถิ่นนั้น ๆ เมื่อสิ่งที่ถูกบันทึกมีมากขึ้นก็มีการรวบรวมและจัดเก็บไว้ในที่ที่หนึ่ง ซึ่งสถานที่เหล่านั้นก็เปรียบได้กับห้องสมุดในยุคปัจจุบัน

จากการขุดค้นทางโบราณคดีพบหลักฐานของวิถีชีวิตและการบันทึกข้อมูลประภูมิในกลุ่มเมืองแรกเริ่มในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติตามแหล่งอารยธรรมต่าง ๆ ในสังคมโลกยุคโบราณ เช่น อารยธรรมลุ่มแม่น้ำ恒河 ในจีน อารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุในอินเดีย อารยธรรมลุ่มแม่น้ำในลิเบีย อารยธรรมเมโซโปเตเมีย ในตะวันออกกลาง เป็นต้น นี่คือจุดเริ่มต้นของการประวัติศาสตร์ที่มีลายลักษณ์อักษรบันทึกเป็นภาษา วัฒนธรรมนั้นถือเป็นวัฒนธรรมในยุคประวัติศาสตร์ รากฐานทางวัฒนธรรมก็จะมีความหลากหลายและสืบทอดกันไปสู่สังคมอื่น (ประพจน์ อศววิรุฬหการ, 2564) ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าภาษาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้สังคม วัฒนธรรมของกลุ่มน้ำหมึกก้าวหน้า ถึงแม้ว่าเมืองในอดีตจะล่มสลายเหลือแต่ซากปรักหักพัง แต่ร่องรอยที่หลงเหลืออยู่ถือเป็นแหล่งโบราณคดีและประวัติศาสตร์ให้นักวิชาการได้ค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับมนุษยชาติในด้านต่าง ๆ

สำหรับห้องสมุดที่เก่าแก่ที่สุดที่ถูกค้นพบมีอายุนับพันปี เช่น ห้องสมุด Ashurbanipal ของแคว้นอัสซีเรีย ที่อยู่ในประเทศอิรัก ก่อตั้งขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 7 ก่อนคริสตกาล ห้องสมุด Alexandria เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของโลกยุคโบราณในเมืองอเล็กซานเดรีย ประเทศอียิปต์ ห้องสมุด Pergamum ซึ่งตั้งอยู่ในกรุงเปรียญ เป็นต้น

(Andrews, 2018) โดยครั้งหนึ่งห้องสมุดเหล่านี้เคยเป็นที่รวมบันทึกทางประวัติศาสตร์และพัฒนาการของสังคมมนุษย์ที่รุ่งเรืองในยุคหนึ่น ห้องสมุดในยุคเริ่มแรกจัดเก็บเอกสารประเภทเอกสารโบราณและต้นฉบับตัวอักษรไทยที่บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ที่มีความสำคัญต่อสังคมและชุมชน ต่อมาเมื่อมีการผลิตกระดาษและการบันทึกข้อมูลเป็นเรื่องที่สะดวกยิ่งขึ้น เนื่องจากมีการประดิษฐ์เครื่องพิมพ์ขึ้นซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนของการบันทึกข้อมูลจากอักษรไทยที่ต้องใช้ระยะเวลานานและค่าใช้จ่ายสูงมาเป็นการพิมพ์ที่รวดเร็วและมีราคาถูกลง หนังสือได้กล้ายเป็นสื่อที่สำคัญในถ่ายทอดความรู้ของมนุษย์ทั่วโลกนับแต่นั้น รวมถึงเกิดการขยายตัวของแหล่งจัดเก็บจากห้องสมุดเฉพาะเพื่อบุคคลชั้นสูงหรือผู้นำความเชื่อทางศาสนาเป็นห้องสมุดเพื่อประชาชนทั่วไป

ห้องสมุดจึงได้จัดเก็บเอกสารในรูปแบบหนังสือและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ จนมาถึงจุดเปลี่ยนที่สำคัญของการบันทึกข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง คือ การประดิษฐ์เครื่องคอมพิวเตอร์ขึ้นเพื่อประมวลผลข้อมูล สร้างผลให้เกิดพัฒนาการของการบันทึกข้อมูลจากแอนเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้เกิดสื่อสมัยใหม่ที่สามารถจัดเก็บและแสดงผลสารสนเทศได้หลากหลายรูปแบบ เมื่อลักษณะของสารสนเทศเป็นดิจิทัลและรูปแบบของการสื่อสารวิชาการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะของแบบออนไลน์ ห้องสมุดก็จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบและลักษณะการจัดเก็บและให้บริการสารสนเทศไปตามยุคสมัย

จากพัฒนาการของห้องสมุดข้างต้นจึงพอสรุปได้ว่าการที่ห้องสมุดจะคงอยู่ในสังคมได้จะต้องมีความเป็นพลวัตที่สามารถปรับเปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม

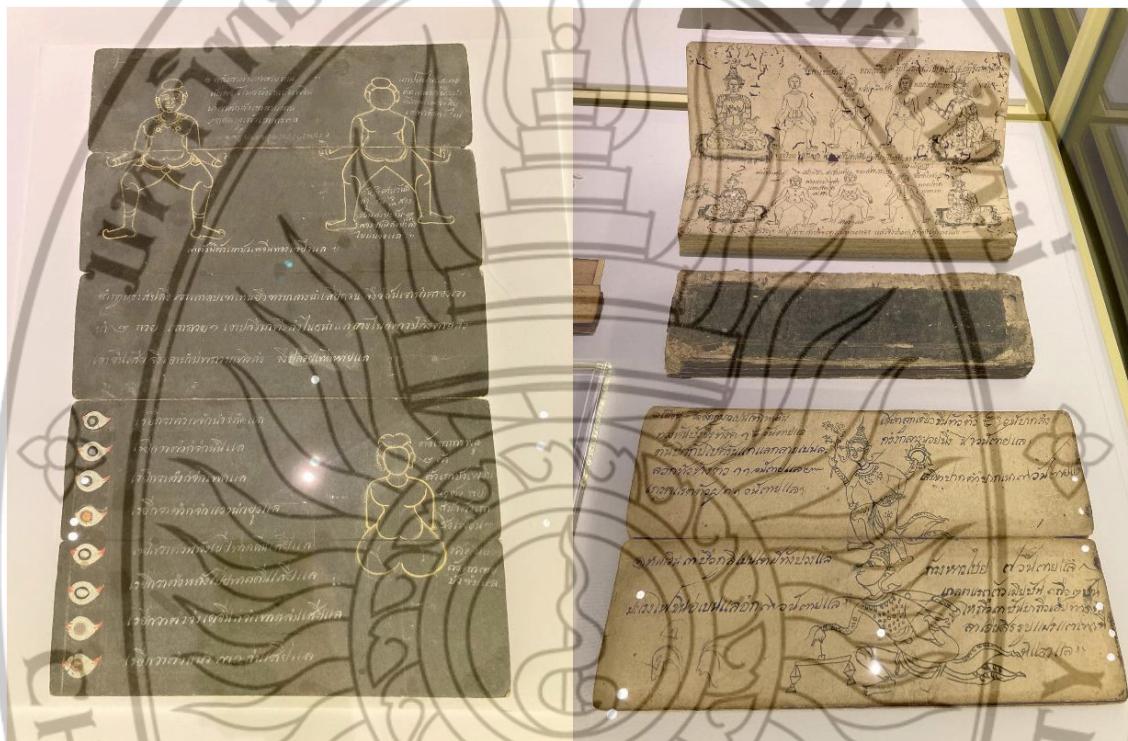
2.1 ความหมายและพัฒนาการของห้องสมุดในประเทศไทย

ห้องสมุดเป็นแหล่งสรรพวิทยาการของมนุษย์มาอย่างยาวนาน เป็นแหล่งความรู้ แหล่งค้นคว้าให้ผู้ที่สนใจได้เข้ามาศึกษา โดยอาจจะมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันไปในแต่ละองค์กร เช่น ห้องสมุด ห้องสมุด ห้องสมุดและคลังความรู้ สำนักหอสมุด สำนักหอสมุดกลาง สำนักบรรณสารและสื่อการศึกษา สำนักวิทยาทรัพยากร สำนักวิทยบริการ สำนักทรัพยากรการเรียนรู้ ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ศูนย์บรรณสารสารสนเทศ ศูนย์วิทยาทรัพยากร ศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ดิจิทัลและทรัพยากรสารสนเทศ ฯลฯ เพื่อให้ตอบสนองวัตถุประสงค์การดำเนินงานของหน่วยงานนั้น ๆ

2.1.1 ความหมายของห้องสมุด

หากจะให้ความหมายของคำว่าห้องสมุดตามตัวอักษร พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556) ได้นิยามความหมายของคำว่า “ห้อง” คือ ส่วนของเรือนหรือตึกเป็นตันที่มีฝา กันเป็นตอน ๆ ส่วนคำว่า “สมุด” คือ กระดาษที่ทำเป็นเล่ม มีหลาຍชนิดเรียกชื่อตามประโยชน์ใช้สอย ซึ่งแต่เดิมประเทศไทยยังไม่มีสมุดหรือหนังสือที่เป็นรูปเล่มดังเช่นในปัจจุบัน จะมีเพียงแต่สมุดที่ใช้สำหรับบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ในลักษณะของสมุดไทย ซึ่งเป็นสมุดที่ทำด้วยกระดาษข้อยแย่นยา ฯ หน้าแคบ พับทางขวาทบทบกลับไปกลับมาคล้ายผ้า洁布

เป็นสมุดเล่มสีเหลี่ยมผืนผ้า มีทั้งชนิดกระดาษขาวและกระดาษดำ หรืออาจเรียกว่าสมุดป่อຍົກໄດ້ หรือบางพื้นที่ใช้ใบลานในการบันทึก หากเรื่องที่บันทึกเป็นเรื่องราวดังคานา ก็จะเรียกว่าคัมภีร์ในланหรือหนังสือผูกในлан ดังนั้น ห้องสมุดตามความหมายข้างต้นจึงเป็นห้องที่เป็นส่วนหนึ่งของอาคารที่ใช้สำหรับจัดเก็บสมุดไทยหรือ สมุดข่อยที่มีการบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ เอาไว้

ภาพที่ 2.1 สมุดไทยดำและสมุดไทยขาวที่บันทึกภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

จากนิทรรศการอาโรคัยปฏิริหาร

ที่มา: (ผู้เขียน, 2565)

ทั้งนี้ ปัจจุบันให้คำนิยามห้องสมุดไว้ ดังนี้

สารานุกรมบริเทนนิกา (Encyclopedia Britannica Inc., 2022) ได้ให้ความหมายของห้องสมุดไว้ ดังนี้

- 1) สถานที่ที่มีหนังสือ นิตยสาร และวัสดุอื่น ๆ (เช่น วิดีทัศน์และสื่อบันทึกเสียง) ให้ผู้คนใช้หรือยืม 2) ห้องในบ้านที่ใช้เก็บหนังสือ และ 3) コレคเลกชันของสิ่งที่คล้ายกัน (เช่น หนังสือหรือสื่อบันทึก)

ริทซ์ (Reitz, 2014) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่าห้องสมุด (Library) ไว้ในพจนานุกรมบรรณารักษศาสตร์ และสารสนเทศศาสตร์ออนไลน์ (Online Dictionary for Library and Information Science: ODLIS) ว่าห้องสมุด เป็นコレคเลกชันหรือกลุ่มของコレคเลกชันของหนังสือและ/หรือสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่ถูกจัดเก็บและบำรุงรักษา เพื่อการใช้งานทั้งการอ่าน การให้คำปรึกษา การศึกษา การวิจัย ฯลฯ มีเจ้าหน้าที่บรรณาธิการและบุคลากรอื่น ๆ ที่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อให้บริการเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ โดยไม่จำเป็นต้องสร้างอาคารขึ้นมา

เป็นการเฉพาะเพื่อเป็นห้องสมุด แต่อาจมีการขยายห้อง อาคาร หรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นที่เก็บสื่อหรือวัสดุดังกล่าว

ส่วนพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2556) ได้ให้ความหมายคำว่าห้องสมุด หมายถึง ห้องหรืออาคารที่มีระบบจัดเก็บรวบรวมรักษาหนังสือประเภทต่าง ๆ ซึ่งอาจรวมทั้งต้นฉบับ ลายมือเขียนไมโครฟิล์ม เป็นต้น เพื่อใช้เป็นที่ค้นคว้าหาความรู้

ดังนั้น จึงอาจสรุปความหมายของห้องสมุด ว่าหมายถึง สถานที่ซึ่งอาจจะเป็นอาคารเอกเทศหรือส่วนหนึ่งของอาคารที่เก็บรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สิ่งไม่ติดพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และมีการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้ที่ต้องการ โดยมีบรรณารักษ์หรือนักวิชาชีพสารสนเทศทำหน้าที่เป็นผู้ให้บริการ ทั้งนี้ ในระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem) ของสังคมห้องสมุดจัดว่าเป็นแหล่งสนับสนุนการเรียนรู้ประเภทหนึ่ง โดยทำหน้าที่เป็นแหล่งรวมและอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลและสารสนเทศทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลทั่วไป หรือข้อมูลเฉพาะด้าน

2.1.2 พัฒนาการของห้องสมุดในประเทศไทย

ห้องสมุดของประเทศไทยในอดีตถูกกำหนดเป็นเช่นเดียวกับห้องสมุดในหลายประเทศ ซึ่งแต่เดิมมีเพียงห้องสมุดในวัดและในพระราชวังเป็นส่วนใหญ่ ในวัดมีการเก็บสมุดข้อมูลหรือคัมภีร์ใบลานเพื่อใช้ในการสอนพุทธศาสนา และภาษาบาลีแก่ภิกษุสามเณรซึ่งมีการเก็บรวบรวมพระคัมภีร์ตระกูล เรียกว่า หอไตร เป็นอาคารเอกเทศและเป็นส่วนหนึ่งของวัด หอไตรบางแห่งเก็บหนังสืออย่างอื่นด้วย เช่น ตำราฯ ตำราโนราศาสตร์ เป็นต้น โดยวัดถือเป็นสำนักวิชาของบรรดาบุตรหลานของขุนนางและรายฎูที่ทั่วไป ส่วนในพระราชวังก็มีอาลักษณ์ทำหน้าที่บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระมหาภัตติริย์และพระราชวงศ์ เช่น หนังสือรายงานข้อราชการ จดหมายเหตุ พงศาวดาร วรรณคดี รวมถึงเรื่องราวเกี่ยวกับการปกครอง กฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น ซึ่งต้นฉบับด้วยเขียนเหล่านี้ก็จะถูกส่งมาจัดเก็บไว้ที่ห้องหลวงหรือห้องน้ำสือหลวงในพระราชวังเพื่อใช้สำหรับการปกครองและเป็นแหล่งความรู้ของเชื้อพระวงศ์ชั้นสูง

สำหรับพัฒนาการของห้องสมุดในประเทศไทยนั้น เฉลิมฤทธิ์ เขมข่าย (2535) ได้ค้นคว้าและเรียบเรียงความเป็นมาของห้องสมุดซึ่งสรุปได้ดังนี้

จุดเริ่มต้นและพัฒนาการของห้องสมุดในประเทศไทยที่พอมีหลักฐานสืบย้อนไป เริ่มต้นตั้งแต่สมัยสุขทัย (พ.ศ.1800-1920) ที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นในปี พ.ศ. 1826 และมีการ Jarvis เรื่องราวต่าง ๆ ในสมัยนั้นลงบนแผ่นหินหรือเสาหิน ซึ่งหลักศิลปะ Jarvis ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชถือเป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์แรกของไทยที่เป็นลายลักษณ์อักษร จากนั้นเมื่อมีการส่งสมณฑูตไปสืบทอดพระพุทธศาสนาลัทธิลังกา跟着ได้คัมภีร์พระไตรปิฎกซึ่งสันนิษฐานว่า Jarvis คงในใบลานกลับมาด้วยดังนั้น จึงมีธรรมเนียมการสร้างหนังสือทางพุทธศาสนาเกิดขึ้นจำนวนมากที่เรียกว่า หนังสือผูกใบลาน เพราะเช่นว่า การสร้างพระไตรปิฎกนั้นได้กุศลสูง ส่วนธรรมเนียมทางศาสนาที่สำคัญที่เกิดขึ้นปลายสมัยสุขทัยในแผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ 1 (พญาลิไทย) คือ ไตรภูมิพระร่วง

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ.1893-2310) สมัยอยุธยาตอนกลางเป็นยุคที่อาณาจักรมีความเจริญรุ่งเรืองอย่างยิ่ง เนื่องจากบ้านเมืองมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่น พระมหาชนชติริย์และพระราชวงศ์ชั้นสูงหลายพระองค์ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือขึ้น ส่งผลให้เกิดวรรณกรรมจำนวนมากทั้งวรรณคดีและกวีหมาย จึงได้มีการสร้างหอหลวงไว้ในพระบรมมหาราชวังเป็นที่สำหรับเก็บหนังสือของทางราชการ ต่อมาเมื่อครั้งเสียกรุงครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ.2310 หอหลวงถูกเพลิงไหม้ทำลายจนเสียหายทั้งหมด แต่ยังพอ มีหลักฐานที่ทำให้สันนิษฐานได้ว่ามีหอหลวงอยู่ในพระบรมมหาราชวัง คือ พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐที่ได้มีข้อความในบางแผ่นกากล่าวว่าสมเด็จพระนราภิญมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้รวมหนังสือจากหอหลวงมาแต่งพระราชพงศาวดารฉบับดังกล่าว ส่วนในสมัยกรุงธนบุรี (พ.ศ.2310-2325) เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงสถาปนากรุงธนบุรีโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งหอหลวงหรือหอพระสมุดหลวงขึ้นใหม่ตามแบบอย่างกรุงศรีอยุธยา และรวบรวมต้นฉบับตัวเขียนและวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เหลือรอดจากการถูกเผาทำลายเข้ามาไว้ รวมทั้งได้โปรดเกล้าฯ ให้ขอรับพระไตรปิฎกจากเมืองนครศรีธรรมราชเพื่อนำมาคัดลอกเก็บไว้ในหอหลวงด้วย

สำหรับพัฒนาการของห้องสมุดในสมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ.2325-ปัจจุบัน) เริ่มต้นตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างหอพระมณฑียรธรรมในพระบรมมหาราชวังบริเวณวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อปี พ.ศ.2326 เพื่อเก็บพระไตรปิฎกหลวงซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้รวมรวมและชำระความถูกต้องแล้วคัดใหม่ลงในใบลาน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้ปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ) ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาและให้รวมรวมเลือกสรรตำราต่าง ๆ มาตรวจสอบแก้ไขแล้วจารึกลงบนแผ่นหินประดับไว้ในบริเวณต่าง ๆ ของวัด เช่น วรรณกรรมคำสอนโคลงโภกนิติรูปแบบฉันหลักณ์ของโคลง ฉันท์ กพย. กลอน ๆ ๆ รวมทั้งมีรูปเขียนและรูปปั้นประกอบตำรานั้นด้วย อาทิ รูปปั้นဏัญต์ดัดตนในท่าต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายจนกลายเป็นสัญลักษณ์ของวัดโพธิ รูปปั้นตั้งกล่าวถือเป็นต้นตำรับการนวดและตำราายไทยซึ่งเป็นต้นตำรับการแพทย์แผนไทยมานานกว่าหกศตวรรษ นี้ มีผู้กล่าวไว้ว่า วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามนั้นอาจเรียกได้ว่าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทยและเป็นห้องสมุดประชาชนแห่งแรกของไทยด้วย ส่วนในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริในการรวบรวมพระไตรปิฎกฉบับต่าง ๆ รวมทั้งฉบับที่แปลเป็นภาษาต่างประเทศในประเทศไทยต่าง ๆ ที่นับถือพุทธศาสนา และโปรดเกล้าฯ ให้สร้างหอพระพุทธศาสนาสังคಹัณฑ์ในวัดเบญจมบพิตรเพื่อจัดเก็บพระไตรปิฎกเหล่านั้นตลอดจนให้สร้างหอพระสมุดวชิรญาณปี พ.ศ.2424 ต่อมาปี พ.ศ.2448 โปรดเกล้าฯ ให้รวมหอพระมณฑียรธรรมในวัดเบญจมบพิตรเพื่อจัดเก็บพระไตรปิฎกเหล่านั้น หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนราชน ศala Sahay Samakom ในพระบรมมหาราชวัง (กนกอร ศักดาเดช, 2560) นับว่า จุดเริ่มต้นของห้องสมุดสมัยใหม่ในยุคนั้น

นอกจากนี้ ในปี พ.ศ.2438 ยังมีการตั้งวิทยาทานสถานของกระทรวงธรรมการ โดยส่วนหนึ่งจัดเป็นห้องอ่านหนังสือสำหรับประชาชน ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนราชน ศala Sahay Samakom ในพระบรมมหาราชวัง (กนกอร ศักดาเดช, 2560) นับว่า

ซึ่งเรียกว่าตึกถาวรวัตถุ เมื่อปี พ.ศ.2459 จนถึงปี พ.ศ.2468 พระบาทสมเด็จพระปรมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทาน หนังสือในห้องสมุดส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระมกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้แก่ หอพระสมุดวชิรญาณ สำหรับพระนคร และโปรดเกล้าฯ ให้แยกหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนครออกเป็น 2 หอ คือ แยกหนังสือ ตัวเขียน ได้แก่ สมุดไทย หนังสือจากรัฐบาลในบ้าน สมุดข่อย ศิลาจารึก และตู้ลายรดน้ำไปเก็บไว้ที่พระที่นั่ง ศิวโมกพิมาน ซึ่งอยู่ในบริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติโดยเรียกว่าหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนห้องสมุดที่ตั้งขึ้น ที่ตึกถาวรวัตถุใช้เก็บหนังสือฉบับพิมพ์ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศเรียกว่าหอพระสมุดวชิรญาณ และในปี พ.ศ.2509 หอสมุดแห่งชาติได้ย้ายหนังสือและอุปกรณ์ต่าง ๆ จากหอพระสมุดวชิรญาณ ไปยังอาคารแห่งใหม่ บริเวณท่าวาสุกรี ซึ่งเป็นที่ทำการของหอสมุดแห่งชาติในปัจจุบัน (กนกอร ศักดาเดช, 2560)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าพัฒนาการของห้องสมุดประเทศไทยในเริ่มต้นจากรูปแบบดั้งเดิมในสมัย สุโขทัยจนปรับเปลี่ยนมาเป็นห้องสมุดสมัยใหม่ในสมัยรัตนโกสินทร์ เพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์จากการความรู้ ที่ถูกบันทึกไว้ในรูปแบบต่าง ๆ และหลังจากนั้นห้องสมุดในประเทศไทยได้รับการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องและ ขยายการให้บริการแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงในรูปแบบห้องสมุดประเภทต่าง ๆ

2.2 ประเภทของห้องสมุด

ความรู้และสารสนเทศมีความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพมนุษย์และการพัฒนาสังคมในมิติต่าง ๆ ดังนั้น สือที่บันทึกข้อมูลดังกล่าวจึงเป็นทรัพยากรอันมีคุณค่าที่ห้องสมุดจะต้องจัดการและนำเสนอให้แก่ผู้ใช้ ที่ต้องการในเวลาที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในสังคมแห่งความรู้ที่มีลักษณะการแข่งขัน ผู้ที่เข้าถึง ข้อมูลข่าวสารได้รวดเร็วจะเป็นผู้ที่ม่องเห็นโอกาสก่อนผู้อื่นและมีอำนาจในการตัดสินใจ จึงส่งผลให้เกิดความต้องการ ความรู้เพื่อตอบสนองความต้องการที่หลากหลายและซับซ้อนของแต่ละบุคคลตามที่คาดหวังจากห้องสมุด ที่เข้าใช้บริการ ซึ่งหากจะจำแนกห้องสมุดออกเป็นประเภทตามลักษณะหน้าที่และกลุ่มผู้ใช้บริการ สามารถจำแนก ได้ 5 ประเภท (สุทธิลักษณ์ จำพันวงศ์, 2525) ดังนี้

- หอสมุดแห่งชาติ (National Library) คือ ห้องสมุดที่จัดตั้งขึ้นโดยมีหน้าที่เป็นแหล่งเก็บรวบรวม และบำรุงรักษาทรัพยากรสารสนเทศของชาติ ทั้งที่เป็นต้นฉบับตัวเขียน เอกสารโบราณและจารึก สือสิ่งพิมพ์ สือโสตทัศนวัสดุ สืออิเล็กทรอนิกส์ ที่ถูกผลิตขึ้นในประเทศไทย และหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศไทยนั้น ๆ ที่ถูกตีพิมพ์ ในต่างประเทศ เพื่อสนับสนุนการศึกษาค้นคว้าและพัฒนาตนเองโดยให้บริการการอ่าน ศึกษาค้นคว้าและวิจัย แก่ประชาชนทั่วไป เพื่อให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการศึกษาตามอธิราชศัย สำหรับหอสมุดแห่งชาติ ส่วนกลาง ตั้งอยู่ที่ท่าวาสุกรี ถนนสามเสน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร สังกัดกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม เรียกว่า หอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี นอกจากนี้ยังมีสาขาให้บริการในต่างจังหวัด (หอสมุดแห่งชาติ, ม.ป.ป.) กล่าวคือ

ภาคกลาง จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ หอสมุดแห่งชาติราชมังคลากิจेक กาญจนบุรี หอสมุดแห่งชาติจังหวัด สุพรรณบุรี เฉลิมพระเกียรติ

ภาคตะวันออก จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ หอสมุดแห่งชาติชลบุรี หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลากิจेक จันทบุรี ภาคเหนือ จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลากิจेक เชียงใหม่

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ หอสมุดแห่งชาติ เนลิมพระเกียรติ ร.9 นครราชสีมา หอสมุดแห่งชาติเนลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ นครพนม

ภาคใต้ จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ หอสมุดแห่งชาตินครศรีธรรมราช หอสมุดแห่งชาติกัญจนากิจेक สงขลา หอสมุดแห่งชาติเนลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สงขลา หอสมุดแห่งชาติ เนลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ตรัง

2) ห้องสมุดโรงเรียน (School Library) คือ ห้องสมุดที่จัดตั้งขึ้นในโรงเรียนระดับต่าง ๆ โดยมีหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุนการเรียนการสอนในโรงเรียนนั้น ๆ ให้มีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร เป็นแหล่งวิทยาการให้บริการแก่อาจารย์และนักเรียนในโรงเรียน โดยให้บริการหนังสือและสื่อที่เกี่ยวข้องกับ หลักสูตรการเรียนการสอน หนังสือเสริมหลักสูตรและหนังสืออ่านนอกเวลา รวมทั้งจัดกิจกรรมส่งเสริมและ สร้างนิสัยรักการอ่านการค้นคว้า เป็นแหล่งสำคัญในการสร้างจินตนาการและแรงบันดาลใจให้เด็กและเยาวชน เช่น ห้องสมุดโรงเรียนอัสสัมชัญ ห้องสมุดโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ห้องสมุดโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยฝ่ายปัจจุบัน เป็นต้น

3) ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา (Academic Library) หรือห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย คือ ห้องสมุดที่จัดตั้งขึ้นในสถาบันอุดมศึกษา โดยมีหน้าที่ในการสนับสนุนการเพิ่มพูนความรู้ด้วยตนเองนักเรียน ตลอดจนส่งเสริมการค้นคว้าวิจัยขั้นสูงของนักศึกษาและคณาจารย์ ดังนั้น ทรัพยากรสารสนเทศที่ให้บริการ จะเน้นหนังสือ ตำรา งานวิจัย วารสารวิชาการ และเอกสารวิชาการต่าง ๆ รวมทั้งฐานข้อมูลออนไลน์ทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ เป็นแหล่งวิทยาการเพื่อให้บริการแก่นักศึกษา อาจารย์ นักวิจัย และเจ้าหน้าที่ของสถาบัน นั้น ๆ ทั้งนี้ ห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมีข้อเรียกที่แตกต่างกันไปตามหน้าที่ความรับผิดชอบและ โครงสร้างการบริหารของหน่วยงานแต่ละแห่ง อีกทั้ง สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนัก วิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หอสมุด มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล ศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช ศูนย์เรียนรู้และหอสมุด มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา สำนักหอสมุดและเทคโนโลยี สารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องสมุดวิทยาลัยพณิชยการเชตุพน เป็นต้น

4) ห้องสมุดประชาชน (Public Library) คือ ห้องสมุดที่จัดตั้งขึ้นในแหล่งชุมชน โดยมีหน้าที่ในการ ส่งเสริมให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่าน การค้นคว้าและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ โดยให้บริการหนังสือและ สื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาหลากหลาย เช่น หนังสือเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพ งานอดิเรก ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การสร้างเสริมสุขภาพ รวมถึงหนังสือบันเทิงคดีต่าง ๆ ให้บริการแก่ประชาชนทั่วไปในท้องถิ่น

โดยไม่มีคิดค่าบริการ เป็นแหล่งบริการการศึกษาอุปกรณ์และสารสนเทศ ให้กับประชาชน โดยไม่จำกัด เพศ วัย การศึกษา อายุ ศาสนา ห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยนั้นสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษาอุปกรณ์ และการศึกษาตามอธิบดี กระทรวงศึกษาธิการ โดยมีห้องสมุดประชาชนทั้งในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบลและบางท้องถิ่นอาจจะมีห้องสมุดเคลื่อนที่ ห้องสมุดเรือสำปั้น ห้องสมุดประชาชนประจำหมู่บ้าน หรือบ้านหนองสืออัจฉริยะ นอกจากนี้ยังมีห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุمارี” ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุمارี ในโอกาสทรงเจริญมายุครับ 36 พรรษา เมื่อปี พ.ศ.2534 ซึ่งตั้งอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ (อัมพร อุรักษ์ตามาศ และนฤมล ตันตสุรเศรษฐี, 2557) เช่น ห้องสมุดประชาชนจังหวัดภูเก็ต ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ ห้องสมุดประชาชนอำเภอ หนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ห้องสมุดประชาชนอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุمارี” อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุمارี” อำเภอบางละมุง จังหวัดฉะบุรี ห้องสมุดประชาชนเมืองพัทยา ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้สวนลุมพินี ห้องสมุดเมืองกรุงเทพมหานคร ล้วนเป็นเครื่องบอกว่า ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ ของพื้นที่ จังหวัด อำเภอ ตำบล ที่เป็นที่ตั้งของห้องสมุดนั้น

5) ห้องสมุดเฉพาะ (Special Library) คือ ห้องสมุดที่จัดตั้งขึ้นในหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ทั้งราชการ และเอกชน อาทิ กระทรวง ทบวง กรม รัฐวิสาหกิจ สำนักงาน องค์การ บริษัท ธนาคาร หรือสมาคมวิชาชีพ องค์กรระหว่างประเทศ โดยมีหน้าที่ในการให้บริการสารสนเทศเฉพาะสาขาวิชาหรือสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับ วัตถุประสงค์ของหน่วยงานด้านสังกัดแก่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มาใช้บริการ เช่น ห้องสมุดรัฐสภา ห้องสมุดดราศาสตร์ สมาคมดราศาสตร์ไทย ศูนย์วิทยบริการเพื่อส่งเสริมการเกษตรหรือห้องสมุดกรมส่งเสริมการเกษตร ศูนย์ข้อมูลข่าวสารกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กองบรรณสารและห้องสมุด กระทรวงการต่างประเทศ ห้องสมุดมารวย ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ห้องสมุดແอบเสียง สมาคมนาฏอดแห่งประเทศไทย ห้องสมุดพระองค์เจ้าวิวัฒนไชย ธนาคารแห่งประเทศไทย ห้องสมุดศิลปวัฒนธรรม กรุงเทพมหานคร ห้องสมุดทรู (TRUE Library) และห้องสมุดศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC) เป็นต้น

นอกจากจะจัดประเภทของห้องสมุดตามลักษณะหน้าที่และกลุ่มผู้ใช้บริการข้างต้นแล้ว ด้วยความก้าวหน้า ทางเทคโนโลยีดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยห้องสมุดแต่ละแห่งได้นำระบบคอมพิวเตอร์และ เทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในงานต่าง ๆ รวมทั้งมีการปรับเปลี่ยนการบริหารงาน รูปแบบสารสนเทศ การให้บริการ การปรับปรุงพื้นที่บริการและการสื่อสารแบบใหม่เพื่อรองรับผู้ใช้บริการสมัยใหม่ (พรพรรณ จันทร์แดง, 2557) จนทำให้เกิดห้องสมุดยุคใหม่ในลักษณะต่าง ๆ จึงยังสามารถจำแนกห้องสมุดตามรูปแบบ และลักษณะของทรัพยากรและการให้บริการออกเป็นห้องสมุดอัตโนมัติ (Automated Library) ห้องสมุดเสมือน (Virtual Library) ห้องสมุดดิจิทัล (Digital Library) ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Library) ห้องสมุด แบบผสมหรือห้องสมุดลูกผสม (Hybrid Library) ห้องสมุดมีชีวิต (Living Library) เป็นต้น ซึ่งถือแม้ว่าห้องสมุด จะถูกปรับเปลี่ยนไปเป็นรูปแบบหรือลักษณะใดก็ตาม แต่วัตถุประสงค์หลักของห้องสมุด คือ การทำให้ผู้ใช้บริการ ได้รับสารสนเทศที่ต้องการ ได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน และรวดเร็วทันต่อการใช้งาน

ในปัจจุบันที่เป็นยุคของข้อมูล สารสนเทศ และความรู้ ผู้คนต่างจำเป็นต้องใช้สารสนเทศในการดำเนินชีวิต ในด้านต่าง ๆ ทั้งการศึกษา การพัฒนาตนเอง การทำงาน รวมทั้งมีลักษณะและความต้องการสารสนเทศ ที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตและแตกต่างกันตามปัจจัยบุคคล ตลอดจนหน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ จำเป็นต้องใช้สารสนเทศเพื่อประกอบการตัดสินใจและเป็นแนวทางในการดำเนินงานขององค์กร ดังนั้น จากบทบาทหน้าที่ของห้องสมุดแต่เดิม คือ เพื่อสนับสนุนการศึกษาค้นคว้า ให้ความรู้ด้วยบริการสารสนเทศต่าง ๆ แก่กลุ่มเป้าหมาย ของห้องสมุดแบบเชิงลึก แต่ทว่าบทบาทหน้าที่ของห้องสมุดในสังคมยุคใหม่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนไปสู่ การให้ความรู้แก่ชุมชนในวงกว้างมากขึ้นผ่านเครื่องมือดิจิทัลทั้งหลาย เพื่อให้ห้องสมุดยังคงมีบทบาทสำคัญ ในกระบวนการศึกษาและการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบ รวมทั้งการศึกษาตามอธิราชย์ การส่งเสริมการวิจัยและ พัฒนา ตลอดจนจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณี นันทนาการและความบันเทิง ฯลฯ ที่สอดคล้อง กับธรรมชาติและความต้องการของผู้ใช้ในโลกยุคดิจิทัล

2.3 UN SDGs และบทบาทของห้องสมุดในการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ประเทศไทยได้ดำเนินการพัฒนาประเทศโดยยึดถือยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติเป็นแนวทาง นอกจากแผนการพัฒนาดังกล่าวแล้ว ประเทศไทยซึ่งเป็นหนึ่งในประเทศไทย สมาชิกขององค์กรสหประชาชาติ (United Nations) ยังมีพันธกิจที่ต้องดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนา ที่ยั่งยืน (SDGs) ด้วย เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นมุ่งหมายของการพัฒนาที่มีวัลประเทศสมาชิกของ องค์กรสหประชาชาติได้ตกลงกันกำหนดทิศทางการพัฒนาร่วมกันตั้งแต่ปี พ.ศ.2558-2573 ห้องสมุดในฐานะ คลังความรู้ของสังคม นอกจากจะเป็นแหล่งจัดเก็บและให้บริการสารสนเทศตามพันธกิจหลักแล้ว ยังมีบทบาท สำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมไทยตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยการ สนับสนุนให้ประชาชนและชุมชนสามารถเข้าถึงสารสนเทศอย่างเท่าเทียม

2.4 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยองค์กรสหประชาชาติ (UN) คือ เป้าหมายเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมโลก ที่ประเทศไทยสมาชิกสหประชาชาติรวมทั้งสิ้น 193 ประเทศ ได้ร่วมกันรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ.2030 (2030 Agenda for Sustainable Development) โดยให้เป้าหมายดังกล่าวเป็นกรอบการพัฒนาของโลก เพื่อให้มีวัลประเทศสมาชิกใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการร่วมกันร่วมกันเพื่อบรรลุผลการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ภายใต้ พ.ศ.2573 ซึ่งมติดอกล่าวให้รับการรับรองในการประชุมสมัชชา สหประชาชาติสมัยสามัญ ครั้งที่ 70 เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2558 ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ โดยเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ที่ถูกกำหนดขึ้นมา 17 เป้าหมาย (United Nations, n.d. a) ดังภาพที่ 2.2 ได้แก่

- 1) ยุติความยากจนทุกรูปแบบในทุกที่ (End poverty in all its forms everywhere)

- 2) ยุติความทิวท่夷 บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการ และส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน (End hunger, achieve food security and improved nutrition and promote sustainable agriculture)
- 3) สร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มีสุขภาพดีและส่งเสริมสวัสดิภาพสำหรับทุกคนในทุกวัย (Ensure healthy lives and promote well-being for all at all ages)
- 4) สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all)
- 5) บรรลุความเสมอภาคระหว่างเพศและให้อำนาจของผู้หญิงและเด็กหญิงทุกคน (Achieve gender equality and empower all women and girls)
- 6) สร้างหลักประกันเรื่องน้ำและการสุขาภิบาลให้มีการจัดการอย่างยั่งยืน และมีสภาพพร้อมใช้สำหรับทุกคน (Ensure availability and sustainable management of water and sanitation for all)
- 7) สร้างหลักประกันว่าทุกคนเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ในราคาน้ำยาที่สามารถซื้อหาได้ เชื่อถือได้ และยั่งยืน (Ensure access to affordable, reliable, sustainable and modern energy for all)
- 8) ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่ และมีผลิตภาพและการมีงานที่สมควรสำหรับทุกคน (Promote sustained, inclusive and sustainable economic growth, full and productive employment and decent work for all)
- 9) สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความทนทาน ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม (Build resilient infrastructure, promote inclusive and sustainable industrialization and foster innovation)
- 10) ลดความไม่เสมอภาคภายในและระหว่างประเทศ (Reduce inequality within and among countries)
- 11) ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัย ทั่วถึง พัฒนารัฐการเปลี่ยนแปลงและยั่งยืน (Make cities and human settlements inclusive, safe, resilient and sustainable)
- 12) สร้างหลักประกันให้มีแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน (Ensure sustainable consumption and production patterns)
- 13) ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น (Take urgent action to combat climate change and its impacts)
- 14) อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเลและทรัพยากรทางทะเลเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Conserve and sustainably use the oceans, seas and marine resources for sustainable development)
- 15) ปกป้อง พื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ต่อสู้การก่อลายสภาพเป็นทางเดิน หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและพื้นสภาพกลับมาใหม่ และหยุดการสูญเสีย

ความหลากหลายทางชีวภาพ (Protect, restore and promote sustainable use of terrestrial ecosystems, sustainably manage forests, combat desertification, and halt and reverse land degradation and halt biodiversity loss)

16) ส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิผล รับผิดชอบ และครอบคลุมในทุกระดับ (Promote peaceful and inclusive societies for sustainable development, provide access to justice for all and build effective, accountable and inclusive institutions at all levels)

17) เสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูสภาพทุนส่วนความร่วมมือระดับโลก สำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน (Strengthen the means of implementation and revitalize the global partnership for sustainable development)

เป้าหมาย SDGs ข้างต้นนี้ แต่ละเป้าหมายมีการจำแนกออกเป็นเป้าหมายย่อยเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติ ซึ่งประกอบไปด้วยเป้าหมายย่อย จำนวน 169 เป้าหมาย (SDG Targets) ที่มีความเป็นสากล เชื่อมโยงและเกื้อหนุนกัน โดยแบ่งแยกมาได้ จึงจำเป็นต้องดำเนินการขับเคลื่อนในทุกเป้าหมายไปพร้อมกัน และกำหนดให้มีตัวชี้วัด จำนวน 247 ตัวชี้วัด เพื่อใช้ติดตามและประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนา ทั้งนี้ สามารถจัดกลุ่มเป้าหมาย SDGs ตามปัจจัยที่เชื่อมโยงกันได้ใน 5 มิติ (United Nations, n.d. b) ได้แก่

1) ประชาชน (People) มุ่งเน้นการพัฒนาคน โดยให้ความสำคัญกับการจัดปัญหาความยากจนและความทิฐิโภยในทุกมิติสร้างโอกาสที่เท่าเทียมในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

2) โลก (Planet) มุ่งเน้นการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับการปกป้อง และรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศ ตลอดจนส่งเสริมการผลิตและบริโภคที่ยั่งยืน เพื่อพลเมืองโลกรุ่นต่อไป

3) ความมั่งคั่ง (Prosperity) มุ่งเน้นการสร้างเศรษฐกิจและความมั่งคั่ง โดยส่งเสริมให้ประชาชน มีความเป็นอยู่ที่ดี โดยมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับธรรมชาติ

4) สันติภาพ (Peace) มุ่งเน้นการส่งเสริมสังคมสงบสุขและความยุติธรรม โดยยึดหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีสังคมที่สงบสุข ยุติธรรม และไม่แบ่งแยก

5) ความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) มุ่งเน้นการเสริมสร้างความร่วมมือของทุกภาคส่วน ในทุกระดับ เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยรวมถึงความร่วมมือระหว่างประเทศ

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

ภาพที่ 2.2 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ทั้ง 17 เป้าหมาย
ที่มา: (สำนักงานสภาพน้ำและการระบุธุรกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

การดำเนินงานตามเป้าหมาย SDGs ทั้ง 17 เป้าหมายของประเทศไทยนั้นอยู่ระหว่างการขับเคลื่อนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด โดยผลการประเมินสถานะของเป้าหมาย SDGs ของประเทศไทยตั้งแต่เริ่มใช้เป้าหมายดังกล่าวจนถึงปี พ.ศ. 2563 พบว่ามีเป้าหมาย SDGs ที่มีการดำเนินงานต่ำกว่าค่าเป้าหมาย (สีเหลือง) จำนวน 10 เป้าหมาย คิดเป็นร้อยละ 58.8 ของเป้าหมายทั้งหมด และมีเป้าหมายที่มีการดำเนินงานต่ำกว่าค่าเป้าหมายระดับเสียง (สีเขียว) จำนวน 7 เป้าหมาย คิดเป็นร้อยละ 41.2 ได้แก่ เป้าหมายที่ 2 จัดความทิวทาย เป้าหมายที่ 3 สุขภาพ และความเป็นอยู่ที่ดี เป้าหมายที่ 6 น้ำสะอาดและการสุขาภิบาล เป้าหมายที่ 11 เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 12 ผลกระทบและการปริโภคที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 14 ทรัพยากรทางทะเล และเป้าหมายที่ 16 ความสงบสุข ยุติธรรม และสถาบันเข้มแข็ง ดังภาพที่ 2.3 ในขณะที่ไม่มีเป้าหมายใดมีสถานะที่ต่ำกว่าค่าเป้าหมายนั่นก็คือ (สีแดง) แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าของประเทศไทยในการขับเคลื่อน SDGs ไปพร้อมกันในทุกมิติ แต่อย่างไรก็ตาม ยังคงมีความท้าทายสำคัญหลายประการ โดยเฉพาะในประเด็นการพัฒนาที่จำเป็นต้องอาศัยการดำเนินการอย่างบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับนโยบายและการปฏิบัติ อีกทั้งยังมีปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานตามเป้าหมาย SDGs คือ สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งส่งผลกระทบต่อประเทศไทยยังไม่สามารถขับเคลื่อน SDGs ให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดได้

(สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) ทั้งนี้ การดำเนินการของประเทศไทยเพื่อขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมาย SDGs ยังคงต้องเร่งรัดการดำเนินการโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป้าหมายที่มีสถานะการดำเนินการอยู่ในระดับเสี่ยง เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติได้ภายในปี พ.ศ. 2573

ภาพที่ 2.3 ผลการประเมินสถานะเป้าหมาย SDGs ของประเทศไทย

ที่มา: (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

ความมุ่งหมายสูงสุดของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ ความเสมอภาคเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ และทุกคนมีสิทธิ์ในการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ไม่ว่าบุคคลเหล่านั้นจะอยู่ในสังคม วัฒนธรรม หรือมีเชื้อชาติใด เพราะมนุษย์ทุกคนล้วนเป็นพลเมืองของโลกไซร์เดียวกัน ห้องสมุดในฐานะที่เป็นแหล่งรวมและให้บริการสารสนเทศทุกรูปแบบ สามารถแสดงบทบาทในการสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนดังกล่าวได้โดยอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงสารสนเทศและจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้ง 17 เป้าหมาย

2.5 บทบาทของห้องสมุดในการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สำหรับบทบาทของห้องสมุดในการสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น อาจกล่าวได้ว่าห้องสมุดทุกประเภทไม่ว่าจะสังกัดอยู่ในหน่วยงานใดก็สามารถแสดงบทบาททางตรงได้โดยสนับสนุนการศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ 4 การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน และส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน รวมทั้งมีบทบาททางอ้อม คือ การช่วยสนับสนุนสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมาย SDGs ทั้งในระดับนโยบายและการปฏิบัติเพื่อการขับเคลื่อนประเทศไทยให้ไปสู่เป้าหมายดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าวเป็นการสนับสนุนเป้าหมายที่ 16 การส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและไม่แบ่งแยกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ในเป้าหมายอย่างที่ 16.10 คือ ดูแลให้สาธารณะเข้าถึงข้อมูลและป้องเสี่ยงภัยพื้นฐานตามกฎหมาย ระดับประเทศและข้อตกลงระหว่างประเทศ รวมทั้งจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อเป็นกลไกหนึ่งในการช่วยขับเคลื่อนการดำเนินงานดังกล่าวให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ในปี พ.ศ.2030 โดยแนวทางการดำเนินงานของห้องสมุดมีดังต่อไปนี้

1) ใช้ทักษะและทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อช่วยพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศ พัฒนาการของทักษะการรู้สารสนเทศนั้นเริ่มต้นมาจากการสอนการใช้ห้องสมุด เนื่องจากในอดีตห้องสมุดเป็นชุมทรัพย์ของความรู้ สรรพวิทยากรต่าง ๆ ถูกบันทึกลงในหนังสือและสิ่งพิมพ์ ผู้ที่ใช้ห้องสมุดเป็นจึงสามารถค้นคว้าหาความรู้เรื่องที่ตนสนใจ และต้องการได้จึงถือว่าเป็นผู้รู้สารสนเทศในยุคนี้ ต่อมาเมื่อห้องสมุดมีการพัฒนาห้องรูปแบบและทรัพยากรสารสนเทศที่ให้บริการ อันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทักษะการรู้สารสนเทศที่หมายรวมถึงความสามารถในการสืบค้นและเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบดิจิทัลด้วยตัวเอง บรรณารักษ์ห้องสมุดประเภทต่าง ๆ นอกจากจะมีหน้าที่ในการจัดการสารสนเทศหลากหลายรูปแบบ ให้บริการสารสนเทศที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการแล้ว ยังต้องทำหน้าที่ในการส่งเสริมทักษะการรู้สารสนเทศของผู้ใช้ห้องสมุดกลุ่มต่าง ๆ ด้วย โดยเริ่มต้นจากห้องสมุดโรงเรียนที่เป็นแหล่งจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชน บรรณารักษ์ควรทำการฝึกอบรมปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและเสริมสร้างการรู้หนังสือ อันเป็นพื้นฐานของทักษะการรู้สารสนเทศ ส่วนห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาและห้องสมุดประชาชนมีหน้าที่สนับสนุนการศึกษาค้นคว้าตามความสนใจของแต่ละบุคคล บรรณารักษ์ควรจัดกิจกรรมการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศ โดยใช้ผู้ใช้ห้องสมุดรู้จักการกำหนดความต้องการสารสนเทศ ใช้เครื่องมือต่าง ๆ ใน การสืบค้นและเข้าถึงสารสนเทศที่มีอยู่อย่างหลากหลาย มีความสามารถในการประเมินความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของสารสนเทศก่อนนำไปใช้งานตามวัตถุประสงค์ รวมทั้งสามารถสื่อสารและเผยแพร่สารสนเทศที่ประมวลและสังเคราะห์ขึ้นใหม่ในรูปแบบต่าง ๆ ไปสู่ผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศแล้ว ห้องสมุดอาจจะยังช่วยในการพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลและการรู้เท่าทันสื่อด้วย เพราะทักษะดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทอย่างมากต่อวิถีชีวิตของผู้คน การมีทักษะเหล่านี้จะช่วยให้ประชาชนในสังคมรู้เท่านข้อมูลข่าวสารและการเปลี่ยนแปลงของสังคม รวมทั้งไม่ตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพ

2) อำนวยความสะดวกในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้แก่ประชาชนทุกช่วงวัยในชุมชน ห้องสมุดอยู่ในฐานะแหล่งเรียนรู้ของชุมชนประเภทหนึ่ง ควรช่วยเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และความมั่นคงของมนุษย์ในมิติต่าง ๆ อาทิ (1) มิติด้านเศรษฐกิจ โดยการสร้างแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิตและในการประกอบอาชีพต่าง ๆ สนับสนุนสารสนเทศเกี่ยวกับอาชีพและการหารายได้เพื่อให้มีความมั่นคงทางการเงิน และรู้จักการออมเงิน (2) มิติด้านสังคม โดยการสร้างมีส่วนร่วมทางสังคมผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ การส่งเสริมความรู้ทางด้านกฎหมายและการเข้าถึงสิทธิ์ตามกฎหมาย เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและไม่ถูกเอารัดเอาเบรียบ (3) มิติด้านสุขภาพ การส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพเพื่อให้มีสุขภาพแข็งแรงแบบองค์รวมทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และจิตวิญญาณ (4) มิติด้านสิ่งแวดล้อมโดยให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน แนวทางการบริโภคบนแนวคิดของความมิตรกับสิ่งแวดล้อม ฯลฯ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น จัดเตรียมคอมพิวเตอร์และจัดหาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ใช้ห้องสมุดใช้สืบค้นสารสนเทศ ให้บริการจุดกระจาย

สัญญาณอินเทอร์เน็ตในห้องสมุดเพื่อให้ผู้ใช้สามารถใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ของตนเองในการเข้าถึงสารสนเทศได้ สร้างเนื้อหาดิจิทัลในรูปแบบต่าง ๆ ที่น่าสนใจ เช่น คลิปวิดีโอ อินโฟกราฟิก ฯลฯ และเผยแพร่ในเครือข่าย สังคมออนไลน์ แนะนำสารสนเทศและสื่อออนไลน์ที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์จากแหล่งความรู้อื่น ๆ เพื่อช่วยสนับสนุนให้ประชาชนมีทักษะในการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลในชีวิตประจำวันอย่างมีความรับผิดชอบ ต่อสังคม รวมทั้งมีความคิดเชิงนวัตกรรม ทันโลก ทันสมัย

3) สนับสนุนการเข้าถึงงานวิจัย สารสนเทศ และข้อมูลอย่างเสรี ด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยี และความเร็วของสัญญาณของอินเทอร์เน็ตส่งผลให้การค้นหาและการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัล สามารถทำได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ห้องสมุดจึงเป็นแหล่งวิทยาการที่รวบรวมและให้บริการทรัพยากรสารสนเทศ ที่มีคุณค่าและสามารถนำไปพัฒนาหรือต่อยอดเป็นนวัตกรรมต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะงานวิจัยที่เป็นขั้นตอนใหม่ ในสาขาวิชาต่าง ๆ ซึ่งสารสนเทศเหล่านี้อาจเป็นองค์ความรู้ที่หน่วยงานต้นสังกัดของห้องสมุดเป็นเจ้าของ หรือบุคลากรในหน่วยงานผลิตขึ้นและจัดส่งมาเผยแพร่ที่ห้องสมุด การจะให้ข้อมูลเหล่านี้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ห้องสมุดควรมีนโยบายในการเปิดการเข้าถึงข้อมูลอย่างเสรี หรือการเข้าถึงแบบเปิด (Open Access) และมีกระบวนการในการสนับสนุนให้ผู้ที่ต้องการเข้าถึงได้อย่างสะดวกและสามารถนำไปใช้ได้ตามวัตถุประสงค์บนอินเทอร์เน็ตที่เป็นที่ยอมรับร่วมกัน การให้บริการเข้าถึงสารสนเทศและข้อมูลอย่างเสรีตั้งแต่ล่างสุด ตลอดจนกับนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ในยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างสังคมคุณภาพที่ทั่วถึงเท่าเทียมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล โดยการรวบรวมและแบ่งข้อมูลองค์ความรู้ของประเทศทั้งระดับประเทศและระดับห้องถูนให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัลที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและนำไปใช้ประโยชน์ได้โดยง่ายและสะดวก (สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) แต่อย่างไรก็ตาม การเผยแพร่สารสนเทศในรูปแบบดิจิทัล ห้องสมุดควรคำนึงถึงประเด็นทางจริยธรรมและระมัดระวังเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์ด้วย

4) สร้างเครือข่ายระหว่างห้องสมุดและศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ทั่วในระดับชาติและนานาชาติ เพื่อสนับสนุน เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากห้องสมุดเป็นแหล่งรวมสารสนเทศที่มีคุณค่าที่ผ่านกระบวนการประเมินคุณภาพและคัดเลือกเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้ใช้ของห้องสมุดแต่ละประเภทโดยบรรณาธิการกิจกรรมวิชาชีพ ห้องสมุดแต่แห่งก็มีสารสนเทศเฉพาะด้านหรือคอลเลกชันที่โดดเด่นแตกต่างกันไป การพัฒนาห้องสมุดและศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมจึงเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกันของวงการบรรณาธิการกิจกรรมวิชาชีพสารสนเทศ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมีประโยชน์หลายประการ กล่าวคือ ทำให้เกิดการการแบ่งปันทรัพยากรสารสนเทศที่ทำให้ผู้ใช้ได้รับสารสนเทศที่ต้องการ เนื่องจากผู้ใช้สารสนเทศมีความต้องการสารสนเทศที่แตกต่างหลากหลาย ซึ่งส่วนใหญ่กับภาวะเศรษฐกิจที่ห้องสมุดได้รับงบประมาณน้อยลง ความร่วมมือที่เกิดขึ้นจะช่วยแบ่งเบาภาระในเรื่องการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ช่วยลดความซ้ำซ้อนโดยการแบ่งกันจัดหาตามสาขาวิชา รวมทั้งสามารถสร้างอำนาจในการต่อรองเพื่อเจรจา กับตัวแทนจำหน่ายทรัพยากรสารสนเทศด้วย อีกทั้งยังสามารถขยายไปสู่การสร้าง

ความร่วมมือในด้านอื่น ๆ เช่น การสร้างกิจกรรมบริการวิชาการ การสร้างหลักสูตรส่งเสริมทักษะการรู้สารสนเทศ การรู้ดิจิทัลและการรู้เท่าหันสื่อแบบออนไลน์ การพัฒนาความรู้ทางวิชาชีพ ฯลฯ โดยเริ่มต้นจากการมีความตระหนักรถึงการพัฒนาบทบาทใหม่ของห้องสมุดที่มีผลกระทบต่อสังคม พัฒนาความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางวิชาการและวิชาชีพ จากนั้นจึงร่วมกันวางแผนทั้งในเชิงนโยบายและการปฏิบัติในการบริหารจัดการ ทรัพยากรสารสนเทศและการบริการห้องสมุดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ช่วยตอบสนองเสรีภาพทางปัญญา ของมวลมนุษย์อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตในมิติต่าง ๆ ซึ่งเป็นเป้าหมายปลายทางของการพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากจะสร้างเครือข่ายกับห้องสมุดด้วยกันเองแล้วอาจจะพิจารณาสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงาน อื่นและชุมชนด้วย

การสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของห้องสมุดทั้งการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง สารสนเทศให้แก่บุคคลและหน่วยงาน การจัดกิจกรรมและโครงการที่เกี่ยวข้องกับ SDGs ตลอดจนการดำเนินงาน เพื่อสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแนวทางข้างต้นจะสำเร็จได้นั้นมีปัจจัยและเงื่อนไขของ ความสำเร็จ คือ ก่อนการดำเนินงานใด ๆ ห้องสมุดควรศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ของห้องสมุด จากนั้นจึงนำมาออกแบบและวางแผนกิจกรรม บริการต่าง ๆ ให้สอดคล้องและตอบสนองต่อ กลุ่มเป้าหมายของตน โดยอาจจะไม่ต้องดำเนินงานครบทั้ง 17 เป้าหมาย ต่อมาก็จึงกำหนดนโยบายและกำหนด วัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานของห้องสมุด และถ่ายทอดนโยบายตั้งกล่าวสู่บุคลากร ทุกระดับเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันอันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของสมาชิกในองค์กรเพื่อให้การดำเนินงาน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ห้องสมุดแต่ละแห่งสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบ่งปันประสบการณ์ การดำเนินงานเพื่อสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้แก่ห้องสมุดอื่น ๆ จากทุกภูมิภาคทั่วโลก โดยการออกเล่าและแสดงข้อมูลกิจกรรมเกี่ยวกับ SDGs ต่าง ๆ ที่ห้องสมุดของตนดำเนินการผ่านเว็บไซต์ IFLA Library Map of the World (<https://librarymap.ifla.org>) ในส่วน Sustainable development goals & libraries เพื่อเป็นการจุดประกายและสร้างแรงบันดาลให้ห้องสมุดอื่น ๆ ได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินงาน เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์กรสหประชาชาติ

บทสรุป

ตั้งแต่สังคมมนุษย์เริ่มมีอารยธรรมเกิดขึ้น ความรู้ของมวลมนุษยชาติได้ถูกบันทึกและถ่ายทอดให้ในสื่อต่าง ๆ และมนุษย์ให้ความสำคัญกับการรวมรวมและจัดเก็บข้อมูลไว้เป็นคลังความรู้เพื่อนำไปใช้ในภายหลัง ห้องสมุดจึงมีบทบาทและหน้าที่เป็นประตูสู่ความรู้ของมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย เนื่องจากเป็นตัวกลางที่สำคัญที่เชื่อมโยงสารสนเทศและผู้ใช้สารสนเทศเข้าด้วยกัน ในอดีตเอกสารที่ใช้ยังหรือพิมพ์ด้วยกระดาษถือเป็นสื่อที่ดีที่สุดในยุคหนึ่ง แต่ด้วยการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ในปัจจุบันสื่ออิเล็กทรอนิกส์และเนื้อหาดิจิทัลได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลาย แม้รูปแบบสารสนเทศจะเปลี่ยนแปลงไป แต่ห้องสมุดก็ยังคงทำหน้าที่รวบรวมสารสนเทศเพื่อการให้บริการความรู้ได้ต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด การที่ห้องสมุดจะคงยังมีบทบาทและความสำคัญในสังคมได้ต้องมีความเป็นพลวัต พร้อมที่จะปรับตัวและเติบโตไปพร้อมกับอารยธรรมมนุษย์ นอกเหนือห้องสมุดประเภทต่าง ๆ จะมีหน้าที่ในการสะสมและจัดการสารสนเทศที่มีค่าของมนุษยชาติแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแสดงบทบาทในการช่วยอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงความรู้ทุกรูปแบบ และกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทางบัญญาของมวลมนุษย์ทั้งหมดนำไปสู่การพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มวลมนุษยชาติมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กนกอร ศักดาเดช. (2560). トイร์มพระบรมี 112 ปี ห้องสมุดแห่งชาติ. วารสารวิชาการห้องสมุดแห่งชาติ, 5(2), 1-8.

เฉลิมฤทธิ์ เขมชัย. (2535). พัฒนาการของห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2459-2532.

วิทยานิพนธ์การศึกษาทางบัณฑิต สาขาวิชาบรรณาธิการภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ประพจน์ อัศววิรุฬหกการ. (2564). ภาษาในวิถีชีวิตและสังคมไทย. ใน ไทยศึกษา(น. 1-49). นนทบุรี:

มหาวิทยาลัยสูงทัยธรรมราช.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (2556). สืบค้นจาก <https://dictionary.orst.go.th>

พรพรรณ จันทร์แดง. (2557). ห้องสมุดยุคใหม่. กรุงเทพฯ: ชีเอ็ดดูเคชั่น.

สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). นโยบายและแผนระดับชาติ

ว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. สืบค้นจาก

<https://www.onde.go.th/assets/portals/1/files/620425-Government%20Gazette.PDF>

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). รายงานความก้าวหน้าเป้าหมายการพัฒนา

ที่ยั่งยืนของประเทศไทย พ.ศ. 2559-2563. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ.

สุธิลักษณ์ จำพันวงศ์. (2525). บรรณาธิการศาสตร์ภูมิหลัง. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ห้องสมุดแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). ห้องสมุดแห่งชาติส่วนภูมิภาค. สืบค้นจาก

<https://www.nlt.go.th/library?id=25>

อัมพร อุรักษ์ตามศ แฉนณล ตันธสุรเศรษฐี. (2557). ห้องสมุดกับการศึกษาตลอดชีวิต. ใน แหล่งวิทยาการ
ชุมชนเพื่อการศึกษาอกรอบ (น. 1-57). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสูงทัยธรรมราช.

Andrews, E. (2018). *8 Legendary Ancient Libraries*. Retrieved from

<https://www.history.com/news/8-impressive-ancient-libraries>

Encyclopedia Britannica, Inc. (2022). *The Britannica Dictionary*. Retrieved from

<https://www.britannica.com/dictionary/Library>

IFLA. (2022). *Sustainable development goals & libraries*. Retrieved from

<https://librarymap.ifla.org/stories>

Reitz, J. M. (2014). *Online Dictionary for Library and Information Science*. Retrieved from

<https://www.library.ucsb.edu/research/db/1182>

United Nations. (n.d. a). *History*. Retrieved from <https://sdgs.un.org/goals>

United Nations. (n.d. b). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable*

Development. Retrieved from <https://sdgs.un.org/2030agenda>

หนังสือ ห้องสมุดเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

บทที่ 3 ห้องสมุดแห่งชาติกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตอนที่

- 3.1 ความสำคัญและความจำเป็นของห้องสมุดแห่งชาติในการสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- 3.2 บทบาทของห้องสมุดแห่งชาติกับการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- 3.3 แนวทางการดำเนินงานของห้องสมุดแห่งชาติเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- 3.4 แนวทางการจัดบริการของห้องสมุดแห่งชาติเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- 3.5 กรณีศึกษาห้องสมุดแห่งชาติกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

แนวคิด

1. ห้องสมุดแห่งชาติเป็นองค์กรสาธารณะที่มีบทบาทสำคัญในระดับประเทศ ซึ่งทำหน้าที่หลักในการจัดเก็บ รวบรวม อนุรักษ์ ปลูกฝัง และให้ความรู้ วิทยาการ และมรดกทางวัฒนธรรมอันเป็นขุมทรัพย์ทางปัญญาของแต่ละประเทศ โดยมุ่งเน้นและส่งเสริมให้ประชาชนในแต่ละชาติสามารถเข้าถึงข้อมูล ความรู้ สารสนเทศ และเทคโนโลยีสารสนเทศจากหลากหลายช่องทางได้อย่างเท่าเทียม

2. ห้องสมุดแห่งชาติมีความสำคัญต่อการเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยสามารถขับเคลื่อน และสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) หรือ เป้าหมายโลก (Global Goals) ซึ่งเป็นเป้าหมายร่วมกันของประเทศไทยและชาติอื่นๆ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนทั่วโลกให้มีความเป็นอยู่ที่ดี จัดปัญหาความยากจน ปกป้องสิ่งแวดล้อม สร้างสันติภาพ และสร้างความมั่งคั่ง ให้สำเร็จภายในปี พ.ศ.2573 ทั้งนี้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ตั้งอยู่บนพื้นฐานการบรรลุวัตถุประสงค์ในการพัฒนาโลก 5 มิติ ประกอบด้วย 1) คน 2) โลก 3) ความมั่งคั่ง 4) สันติภาพ และ 5) ความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาโลก

3. ห้องสมุดแห่งชาติสามารถใช้ชุดเครื่องมือสำหรับห้องสมุดเพื่อวาระการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ ค.ศ.2030 (Toolkit: Libraries, Development and the United Nations 2030 Agenda) และกรณีศึกษาจากประเทศไทยเช่นเดียวกัน เป็นแนวทางการดำเนินงาน และการจัดบริการเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาบทที่ 3 จบแล้ว ผู้อ่านสามารถ

3.1 รู้และเข้าใจความสำคัญและความจำเป็นของหอสมุดแห่งชาติในการสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

3.2 รู้และเข้าใจบทบาทของหอสมุดแห่งชาติกับการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

3.3 รู้และเข้าใจแนวทางการดำเนินงานของหอสมุดแห่งชาติเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

3.4 รู้และเข้าใจแนวทางการจัดบริการของห้องสมุดแห่งชาติเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

3.5 อธิบายและยกตัวอย่างกรณีศึกษาหอสมุดแห่งชาติกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

บทที่ 3

หอสมุดแห่งชาติกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

National Library for the Sustainable Development Goals

นิโอลบล วิมลสิทธิชัย

บทนำ

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) หรือ เป้าหมายโลก (Global Goals) เป็นเป้าหมายร่วมกันของประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนทั่วโลก ให้มีความเป็นอยู่ที่ดี ขจัดปัญหาความยากจน ปกป้องสิ่งแวดล้อม สร้างสันติภาพ และสร้างความมั่งคั่ง ให้สำเร็จภายใน ปี พ.ศ. 2573 ซึ่งเป้าหมายดังกล่าว ประกอบไปด้วย 17 เป้าหมายหลัก 169 เป้าหมายย่อย และ 232 ตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับมิติของการพัฒนาคน เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ความมั่งคั่ง สันติภาพและความเสมอภาค และความเป็นทุนส่วนการพัฒนา (สำนักงานบริหารนโยบายของนายกรัฐมนตรี, 2563)

ห้องสมุดและองค์กรสารสนเทศเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทต่อการสนับสนุนและขับเคลื่อนเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาคน การสร้างความเสมอภาค การพัฒนาเศรษฐกิจ และการรักษาสิ่งแวดล้อม ให้เกิดความยั่งยืน สมาคมและหน่วยงานทั่วระดับนานาชาติและระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด และองค์กรสารสนเทศ ตั้ง เช่น สถาบันนานาชาติแห่งสถาบันและสมาคมห้องสมุด หรือ อิฟลา (The International Federation of Library Associations and Institutions: IFLA) ได้ตระหนักรู้และให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับโลก เนื่องจากห้องสมุดและองค์กรสารสนเทศเป็นแหล่งทรัพยากรสารสนเทศที่มีคุณค่าและให้ความเสมอภาคแก่บุคคลในการเข้าถึงสารสนเทศ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ตลอดจนการสร้างทักษะการอ่านออกเขียนได้ การรู้สารสนเทศ การรู้เท่าทันสื่อ การรู้ดิจิทัลและทักษะทางดิจิทัลต่าง ๆ ที่จำเป็นในยุคปัจจุบันผ่านการจัดบริการและกิจกรรมในห้องสมุด ไม่ว่าจะเป็นห้องสมุดในระดับประเทศไทยเป็นต้นไป โดยมีปรัชญาที่ห้องสมุดและองค์กรสารสนเทศเป็นผู้ให้การส่งเสริมและสนับสนุน (United Nations, 2021) อิฟلامีนโยบายให้ห้องสมุดและองค์กรสารสนเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลก เป็นห้องสมุดที่เข้มแข็งในสังคมวัฒนธรรมเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2563) โดยมุ่งเน้นและส่งเสริมประเทศไทยเป็นต้น ความสามารถในการปรับตัว กฎหมายห้องสมุด ความเท่าเทียมทางดิจิทัล การเข้าถึงสารสนเทศดิจิทัล และการปกป้องมรดกทางวัฒนธรรม เป็นต้น (International Federation of Library Associations, 2019)

หอสมุดแห่งชาติเป็นองค์กรสารสนเทศหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในระดับประเทศ ซึ่งทำหน้าที่หลักในการจัดเก็บ รวบรวม อนุรักษ์ ปลูกฝัง และให้ความรู้ วิทยาการ และมรดกทางวัฒนธรรมอันเป็นขุมทรัพย์ทางปัญญาของแต่ละประเทศ โดยมุ่งเน้นและส่งเสริมให้ประชาชนในแต่ละชาติสามารถเข้าถึงข้อมูล ความรู้ สารสนเทศ

และเทคโนโลยีสารสนเทศจากหลากหลายช่องทางได้อย่างเท่าเทียม และด้วยเป้าหมายการพัฒนาที่ยังยืน เป็นประเด็นที่ทั่วโลกให้ความตระหนัก และเล็งเห็นถึงความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการร่วมกันพัฒนาโลก เนื่องจาก ในอนาคตมีความเป็นไปได้ที่คนหลายกลุ่ม หลายประเทศอาจตกอยู่ในภาวะเสี่ยง เป็นผู้ด้อยโอกาส ในการเข้าถึงทรัพยากร และการบริการขั้นพื้นฐาน ซึ่งอาจมีสาเหตุจากความขัดแย้งทั้งภายในและระหว่างประเทศ ตลอดจนภัยพิบิตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากภาระโลกร้อน และปัญหาสิ่งแวดล้อม (มหาวิทยาลัยสยาม, 2561) ดังนั้น หอสมุดแห่งชาติในหลายประเทศจึงทำหน้าที่เป็นองค์กรที่ขับเคลื่อน และสนับสนุนการดำเนินงานของรัฐบาล ในทุก ๆ กระบวนการ ตั้งแต่การรับภาระ การกำหนดนโยบาย การดำเนินงานให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนา อย่างยั่งยืน เพื่อร่วมเป็นสวนหนึ่งของการยุติปัญหาความยากจน การต่อสู้กับภาระโลกร้อน การต่อสู้กับความอยุติธรรมและความไม่เท่าเทียม ๆ ฯ

3.1 ความสำคัญและความจำเป็นของหอสมุดแห่งชาติในการสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

หอสมุดแห่งชาติ เป็นองค์กรสารสนเทศที่จัดตั้งและดำเนินการโดยการกำกับของหน่วยงานรัฐบาล ของประเทศนั้น ๆ ซึ่งมีหน้าที่จัดเก็บ รวบรวม สงวนรักษา จัดระบบ และให้บริการสารสนเทศอันเป็นมรดกทางความรู้ ความคิด และวัฒนธรรมสำคัญของประเทศ โดยสารสนเทศทุกรูปแบบมีความเกี่ยวข้องกับประเทศ ไม่ว่าจะอยู่ในภาษาใดก็ตาม หอสมุดแห่งชาติให้บริการแก่ประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น บริการการอ่าน บริการสืบค้นข้อมูล บริการการวิจัย ตลอดจนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้คนในประเทศได้เรียนรู้ ตามอัธยาศัย และเรียนรู้ตลอดชีวิต (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์, 2561)

เนื่องด้วยหอสมุดแห่งชาติเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมให้คนในประเทศได้ศึกษาและเรียนรู้ จากสารสนเทศ แหล่งสารสนเทศ รวมถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่าง ๆ จนเกิดทักษะแห่งการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21 และทักษะทางดิจิทัลที่จำเป็นในยุคปัจจุบัน หอสมุดแห่งชาติทั่วโลกมีเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ ที่สอดรับกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติการพัฒนาคนและการสร้างความเสมอภาค ซึ่งมีอิทธิพลต่อการพัฒนาด้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ เป้าหมายการพัฒนา อย่างยั่งยืน ต้องยุ่นพื้นฐานการบรรลุวัตถุประสงค์ในการพัฒนาโลก 5 มิติ ประกอบด้วย 1) คน 2) โลก 3) ความมั่งคั่ง 4) สันติภาพ และ 5) ความเป็นทุนส่วนการพัฒนา (Boshevska, 2016) และเพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ทั้ง 5 มิติในการพัฒนาโลกเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน หอสมุดแห่งชาติจำเป็นต้องกำหนดกรอบ คัดเลือกและพิจารณาเป้าหมายหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 เป้าหมาย โดยคัดเลือกเป้าหมายที่เป็นไปได้ และมีความเกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของหอสมุดแห่งชาติ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และสามารถสร้างผลลัพธ์ ได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐ หน่วยงานเอกชน ตลอดจนสมาคมต่าง ๆ ทั้งนี้ เป้าหมายหลักของการพัฒนา ประกอบไปด้วย 17 เป้าหมาย ดังนี้

เป้าหมายที่ 1 จัดความยากจน (No poverty)

เป้าหมายที่ 2 จัดความทิวทอย (Zero hunger)

- เป้าหมายที่ 3 มีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี (Good health and well-being)
- เป้าหมายที่ 4 การศึกษาที่เท่าเทียม (Quality education)
- เป้าหมายที่ 5 ความเท่าเทียมทางเพศ (Gender equality)
- เป้าหมายที่ 6 การจัดการน้ำและสุขาภิบาล (Clean water and sanitation)
- เป้าหมายที่ 7 พลังงานสะอาดที่ทุกคนเข้าถึงได้ (Affordable and clean energy)
- เป้าหมายที่ 8 การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Decent work and economic growth)
- เป้าหมายที่ 9 อุตสาหกรรม นวัตกรรม โครงสร้างพื้นฐาน (Industry, innovation and infrastructure)
- เป้าหมายที่ 10 ลดความเหลื่อมล้ำ (Reduced inequality)
- เป้าหมายที่ 11 เมืองและชุมชนมั่นคงยั่งยืน (Sustainable cities and communities)
- เป้าหมายที่ 12 แผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน (Responsible consumption and production)
- เป้าหมายที่ 13 การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate action)
- เป้าหมายที่ 14 การใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเล (Life below water)
- เป้าหมายที่ 15 การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก (Life on land)
- เป้าหมายที่ 16 สังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก (Peace and justice strong institutions)
- เป้าหมายที่ 17 ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Partnerships to achieve the goal)

3.2 บทบาทของหอสมุดแห่งชาติกับการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

หอสมุดแห่งชาติทั่วโลกได้ดำเนินการตามกรอบแนวคิดเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์การพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้ง 5 มิติ โดยจัดบริการและดำเนินกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนี้ (Boshevska, 2016)

มิติที่ 1 คน (People)

หอสมุดแห่งชาติทุกแห่งล้วนมีนโยบายและภาระหน้าที่ในการให้บริการเหล่าทรัพยากรสารสนเทศ ให้แก่คุณทุกเพศ ทุกวัย ทุกเชื้อชาติ และทุกศาสนาอย่างเท่าเทียม โดยรองรับการศึกษา การเรียนรู้อย่างเท่าเทียม และทั่วถึง เป็นแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย ที่ก่อให้บุคคลเกิดทักษะทางปัญญาและทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสอดรับทางตรงกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนี้ เป้าหมายที่ 1, 3, 4, 5, 9, 10, 13 และสามารถส่งเสริมเป้าหมายอื่น ๆ ในทางอ้อมได้ นอกจากนี้ในประเทศไทยกำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนา หอสมุดแห่งชาติ ยังเป็นองค์กรสำคัญที่ช่วยยกระดับการส่งเสริมขีดความสามารถสามารถ โดยการเป็นแหล่งข้อมูลที่มีคุณภาพ ทันเวลา และเชื่อถือได้ ตัวอย่างเช่น หอสมุดแห่งชาติแอฟริกาใต้ (National Library of South Africa: NLSA) ประเทศไทย และแอฟริกาใต้ จัดทำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้ประชาชนของประเทศไทยเข้าถึงได้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และจัดพื้นที่เพื่อส่งเสริมการวิจัย เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับคนรุ่นใหม่ได้มี

ทักษะและคุณสมบัติที่พึงประสงค์ต่อตลาดงาน นอกจากนี้ยังจัดหาสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับภาวะโลกร้อน ให้แก่นักวิจัย สารสนเทศเกี่ยวกับสุขภาวะ และให้ความรู้เกี่ยวกับบริการเข้าถึงบริการอิเล็กทรอนิกส์ของรัฐบาล (Maepa & Marumo, 2016)

มิติที่ 2 โลก (Planet)

หอสมุดแห่งชาติสามารถจัดบริการและกิจกรรมที่ส่งเสริมให้คนเกิดความตระหนัก ให้แนวคิดและความรู้ และวิธีปฏิบัติในการอนุรักษ์ พัฒนาและฟื้นฟูโลกและสิ่งแวดล้อม ทั้งที่มาจากการคิดความรู้ท่องถินและนวัตกรรมสมัยใหม่ นับตั้งแต่การผลิตอาหาร การบริโภคอย่างยั่งยืน การรักษาระบบนิเวศ การปรับตัวจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติต่าง ๆ นอกจากนี้หอสมุดแห่งชาติยังเป็นแบบ典范ในการส่งเสริม การอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม โดยมีการบริหารจัดการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การบริการความรู้ที่สอดคล้อง กับนโยบายการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมของชาติ ซึ่งตรงตามความต้องการของสังคมและชุมชน ตลอดจน สามารถสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ตัวอย่างเช่น The national institution - university library (NIUL) สามารถรักษาข้อมูลนี้ให้ความสำคัญ กับการกำหนดมาตรฐานของห้องสมุดเพื่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม (Eco library) ประกอบด้วย 5 มาตรฐาน คือ 1) การประหยัดพลังงาน 2) การประหยัดน้ำ 3) การทำนุบำรุงอาคารห้องสมุด และสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขภาวะ ในห้องสมุดตามแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 4) การเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และ 5) การจัดการขยะ

มิติที่ 3 เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity)

เศรษฐกิจและความมั่งคั่งเป็นเป้าหมายที่ท้าทาย แต่หอสมุดแห่งชาติสามารถขับเคลื่อนเป้าหมาย ดังกล่าวโดยการจัดทำแนวปฏิบัติจากทรัพยากรสารสนเทศ และการเชื่อมโยงข้อมูลจากช่องทางต่าง ๆ ตลอดจนการสร้างเครือข่ายกับผู้เชี่ยวชาญหลาย ๆ ด้าน โดยมีเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือ สนับสนุนการจัดการและการดำเนินงาน ตัวอย่างเช่น หอสมุดแห่งชาติแอฟริกาใต้ (National Library of South Africa: NLSA) ประเทศแอฟริกาใต้ จัดเตรียมพื้นที่อ่าน พื้นที่วิจัย และสารสนเทศที่สำคัญและจำเป็น ต่อการสนับสนุนภาคการศึกษา โดยเฉพาะประชาชน เยาวชน คนรุ่นใหม่ให้มีศักยภาพในการเป็นผู้นำในชุมชน ของตนอนาคต การมีส่วนร่วมของหอสมุดแห่งชาติในการขับเคลื่อน และกระตุ้นความคิด เป็นการส่งเสริม จุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ที่ประชาชนสามารถสร้างความก้าวหน้าให้กับตนเอง (Maepa & Marumo, 2016)

มิติที่ 4 สันติภาพและความยุติธรรม (Peace)

หอสมุดแห่งชาติสามารถขับเคลื่อนเป้าหมายในการสร้างสันติภาพและความยุติธรรม โดยการจัดพื้นที่ และสถานที่ให้ประชาชนเข้ามาเรียนรู้ ปฏิสัมพันธ์ และแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรม ความเสมอภาค และสันติภาพ ตัวอย่างเช่น หอสมุดแห่งชาติแอฟริกาใต้ (National Library of South Africa: NLSA) ประเทศแอฟริกาใต้ จัดนิทรรศการในระหว่างช่วงการเลือกตั้ง และจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งแอฟริกาใต้ (South Africa's Independent Electoral Commission:

IEC) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนมีความรู้และเข้าใจแนวปฏิบัติในการเลือกตั้ง ซึ่งส่งผลต่อความมั่นคง และสันติสุขของคนในสังคมแօพริการได้ (Maepa & Marumo, 2016)

มิติที่ 5 ความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership)

ความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา เป็นมิติหนึ่งที่สำคัญของการขับเคลื่อนและดำเนินงานตามเป้าหมาย การพัฒนาอย่างยั่งยืน เนื่องจากบางเป้าหมายห้องสมุดแห่งชาติไม่สามารถขับเคลื่อนโดยลำพังได้ ดังนั้น การมี ส่วนร่วมในการสร้างเครือข่าย ความร่วมมือกับหน่วยงานที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ และเอกชน ตลอดจน หน่วยงานไม่แสวงผลกำไร และหน่วยงานอิสระ ส่งผลให้ห้องสมุดแห่งชาติสามารถขยายบริการและศักยภาพ การดำเนินงานจากผู้เชี่ยวชาญและทรัพยากรจากหน่วยงานที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อห้อง สมุดแห่งชาติและประชาชนผู้รับบริการ

3.3 แนวทางการดำเนินงานของห้องสมุดแห่งชาติเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สถาบันนานาชาติแห่งสถาบันและสมาคมห้องสมุด ได้จัดทำชุดเครื่องมือสำหรับห้องสมุดเพื่อรองรับ การพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ ค.ศ.2030 (Toolkit: Libraries, Development and the United Nations 2030 Agenda) โดยชุดเครื่องมือดังกล่าวช่วยให้ห้องสมุดแห่งชาติ และห้องสมุดทุกประเภท รู้และเข้าใจแนวปฏิบัติเพื่อการขับเคลื่อน ส่งเสริมและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตามวัตถุประสงค์ ต่อไปนี้ (IFLA, 2017)

1) เพื่อให้เข้าใจนโยบายขององค์การสหประชาชาติ ค.ศ.2030 และการส่งเสริมจากสถาบันนานาชาติ แห่งสถาบันและสมาคมห้องสมุด

ภาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ.2030 เป็นภาระโลก ที่ประเทศไทยยังคงดำเนินการอยู่ที่ดี ขัดปัญหาความยากจน นกป่องสิงแวดล้อม สร้างสันติภาพ และสร้างความมั่งคั่งให้สำเร็จภายใน ปี พ.ศ.2573 ซึ่งมีรากฐานของประเทศไทย 17 เป้าหมายย่อย (SDG Targets) และ 247 ตัวชี้วัด ที่เป็นสาขาวิชา เชื่อมโยงและเกื้อหนุนกัน สามารถนำมาใช้ติดตามและประเมิน ความก้าวหน้าของการพัฒนาได้

ในขณะเดียวกันสถาบันนานาชาติแห่งสถาบันและสมาคมห้องสมุด ได้ดำเนินการส่งเสริมภาระ การพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ.2030 นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2016 เป็นต้นมา โดยเผยแพร่สิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง การจัดประชุม การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การลงนามความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั่วโลก ตลอดจนการจัดทำตัวชี้วัด เพื่อตอบสนองเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน เช่น เป้าหมาย 16.10 (การเข้าถึงสารสนเทศ) 11.4 (การปกป้อง มนธรรมทางวัฒนธรรม) เป็นต้น

ดังนั้นเมื่อประเทศไทยรับภาระดังกล่าวแล้ว ห้องสมุดแห่งชาติ หรือห้องสมุดประเภทใดก็ตาม ต้องศึกษาอย่างละเอียดและเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐาน ไม่ว่าจะเป็น

วิสัยทัศน์ เป้าหมาย ค่าใช้จ่าย และการติดตามและประเมินผลตามตัวชี้วัดของแต่ละเป้าหมาย เพื่อให้สามารถขับเคลื่อน ส่งเสริมและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

2) เพื่อให้เข้าใจการสนองนโยบายขององค์กรสหประชาชาติ พ.ศ. 2573 เพื่อดำเนินการในระดับชาติ

การดำเนินการในระดับชาติเป็นหน้าที่หลักของรัฐบาลที่ต้องรับWAREและกำหนดนโยบาย ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งหอสมุดแห่งชาติจำเป็นต้องนำประเด็นจากเป้าหมายในการพัฒนาอย่างยั่งยืน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนพัฒนารายบุคคล ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับองค์กรมากำหนดนโยบายและขับเคลื่อน เช่น เทคโนโลยีบรรดับแนวต์ ความเท่าเทียมทางดิจิทัล และการพัฒนาสังคม เป็นต้น การเป็นหุ้นส่วนกับรัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของหอสมุดแห่งชาติ จะเอื้อประโยชน์ให้ผู้ใช้บริการและหอสมุดแห่งชาติ ซึ่งผู้ใช้บริการรับประโยชน์จากการเข้าถึงข้อมูล ความรู้ สารสนเทศ และเทคโนโลยีสารสนเทศจากหลากหลายช่องทางได้อย่างเท่าเทียม สามารถต่อยอดความรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาศักยภาพ และสร้างความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตของคนในอนาคต ส่วนหอสมุดแห่งชาติได้ยกระดับบทบาท หน้าที่ ทำให้ทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญถึงบทบาทและศักยภาพที่มีต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

อย่างไรก็ตามในแต่ละประเทศอาจมีกระบวนการในการรับWAREและกำหนดนโยบายให้สอดคล้อง กับการพัฒนาที่ยั่งยืนต่างกันไป เนื่องจากบริบทของชุมชน สังคม และประเทศ ตัวอย่างเช่น ในประเทศไทย พัฒนาอย่างสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย และเยอร์มัน บูรณาการเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเข้ากับยุทธศาสตร์หรือนโยบายของประเทศไทย เช่นเดียวกับประเทศไทยได้บูรณาการเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน กับแผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561–2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (สำนักนโยบายบริหารของนายกรัฐมนตรี, 2564) ในขณะที่ประเทศไทยได้เขียน ชิมบันเว และโคส้มเบีย มีการนำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนมาร่วมเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาของประเทศไทย ส่วนแทนชาเนียและยูกันดา มีการจัดทำแผนพัฒนาประเทศไทยใหม่โดยใช้เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นฐาน

3) เพื่อจัดประชุมร่วมกับผู้กำหนดนโยบายเพื่อให้เห็นถึงบทบาท ความสำคัญและหน้าที่ของห้องสมุด ในฐานะแหล่งสารสนเทศที่นำไปสู่การพัฒนาในระดับชาติ และการพัฒนาโลกอย่างยั่งยืน

สหพันธ์นานาชาติแห่งสถาบันและสมาคมห้องสมุด แนะนำขั้นตอนการจัดประชุมเพื่อพูดคุยกับผู้นำนโยบาย 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดตัวแทนห้องสมุดในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน เช่น นายกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ผู้อำนวยการหอสมุดแห่งชาติ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดกระบวนการและการสร้างความประจักษ์แก่รัฐบาลเพื่อให้เห็นความสำคัญ และความจำเป็นเร่งด่วนของห้องสมุดที่มีผลต่อการสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนานโยบายห้องสมุดและการส่งสาร โดยเฉพาะการเน้นย้ำว่าห้องสมุดมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนเข้าถึงสารสนเทศได้ โดยมีทักษะสารสนเทศต่าง ๆ ที่ส่งผลสำคัญต่อการพัฒนาคนของชาติ ตลอดจนความสำคัญในมิติต่าง ๆ ทั้ง 5 มิติ

ขั้นตอนที่ 4 การจัดการประชุม หารือกับผู้กำหนดนโยบาย และเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการที่ปรึกษาซึ่งห้องสมุดจัดการประชุมกับผู้กำหนดนโยบาย ตั้งแต่รัฐมนตรี ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปลัดกระทรวงจากกระทรวงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม หรือจัดการประชุมร่วมกับหัวหน้าส่วนราชการ และตัวแทนจากองค์การสหประชาชาติของแต่ละประเทศ นอกเหนือไปจากผู้อำนวยการ หรือตัวแทนจากห้องสมุดแห่งชาติ ควรติดตามและแสวงหาโอกาสเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการที่ปรึกษาของรัฐบาลเพื่อติดตามแผนการพัฒนาของประเทศไทยเป็นไปตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 5 ดำเนินงานโดยใช้สื่อเพื่อให้เป็นที่สนใจจากผู้กำหนดนโยบาย และการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงาน และผู้สนับสนุนที่สามารถส่งเสริม สนับสนุน ผลักดันและสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้กำหนดนโยบาย เห็นความสำคัญของห้องสมุดที่มีต่อการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 6 ติดตามกระบวนการจัดการห้องสมุดต้องเข้าใจและเท่าทันสถานการณ์ และใช้ข้อได้เปรียบจากการรัฐบาลไทยและเท่าทันสถานการณ์ เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมและดำเนินงานได้ตรงเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งจะสะท้อนให้ผู้กำหนดนโยบายเห็นความสำคัญและความจำเป็นของห้องสมุดที่มีผลต่อการสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

4) เพื่อติดตามนโยบายขององค์การสหประชาชาติ พ.ศ.2573 และการสนองนโยบายเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

กระบวนการติดตามการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นกระบวนการสำคัญที่ประเทศไทยและองค์การสหประชาชาติต้องให้ความสำคัญ เนื่องจากตัวชี้วัดที่กำหนดขึ้นสามารถสะท้อนให้เห็นศักยภาพที่นำไปสู่การบรรลุและไม่บรรลุเป้าหมายในแต่ละตัวชี้วัด และนำไปสู่การปรับปรุงตัวชี้วัดให้เหมาะสมในอนาคต ทั้งนี้ห้องสมุดแห่งชาติควรติดตามการประชุมเวทีหารือระดับสูงทางการเมืองว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (High-level political forum on sustainable development: HLPF) เนื่องจากเป็นการรายงานผลการทบทวนการดำเนินงานตามวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ.2030 หรือที่เรียกว่า รายงานระดับชาติโดยสมัครใจ (Voluntary National Review: VNR) ซึ่งทำให้เห็นกลไกการติดตามและทบทวนวาระ 2030 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของแต่ละประเทศไทยทั่วโลก ซึ่งแต่ละประเทศไทยจะนำเสนอประเด็นความสำคัญ ความท้าทายและบทเรียนจากประสบการณ์การทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่น (United Nations Department of Economic and Social Affairs, 2022)

5) เพื่อแจ้งให้ผู้ใช้บริการทราบเกี่ยวกับนโยบายขององค์การสหประชาชาติ พ.ศ.2573 และการสนองนโยบายเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

บรรณาธิการและเจ้าหน้าที่ห้องสมุด เป็นกำลังสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้ใช้บริการทราบถึงเป้าหมาย การพัฒนาอย่างยั่งยืน โดย 1) แบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายขององค์การสหประชาชาติ พ.ศ.2573 และการ สนองนโยบายเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้ง ในห้องสมุดและช่องทางออนไลน์ 2) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนา โลกร่วมกันจากเว็บไซต์ เช่น The world we want และ My World 2030 3) ห้องสมุด UN มีบทบาทสำคัญ ต่อการสื่อสารข้อมูลและทำวิจัยเพื่อช่วยการตัดสินใจของผู้กำหนดนโยบายให้สามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนา อย่างยั่งยืน

3.4 แนวทางการจัดบริการขอห้องสมุดแห่งชาติเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ห้องสมุดแห่งชาติสามารถจัดบริการให้สอดคล้องตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้ดังนี้

- 1) การส่งเสริมให้ประชาชนสามารถอ่านออกเขียนได้ และรวมถึงการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ การรู้สารสนเทศ และการรู้ดิจิทัล
- 2) ขัดช่องว่างในการเข้าถึงสารสนเทศและช่วยเหลือภาครัฐ เอกชน และประชาสัมคมให้เข้าใจความ ต้องการของสังคมและชุมชนเพิ่มมากขึ้น
- 3) จัดหาเครื่องข่ายที่สามารถให้ประชาชนเข้าถึงบริการ และกิจกรรมจากหน่วยงานภาครัฐ
- 4) ให้ความเท่าเทียมทางดิจิทัลแก่ประชาชนทุกคน โดยสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีบุคลากรที่อุทิศตนเพื่อช่วยเหลือ และให้ความรู้แก่ประชาชนให้ประชาชนมีและพัฒนาทักษะทางดิจิทัลได้
- 5) เป็นศูนย์กลางของชุมชนแห่งการวิจัยและการศึกษา
- 6) อนุรักษ์และสงวนรักษา และให้การเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

3.5 กรณีศึกษาห้องสมุดแห่งชาติกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

กรณีศึกษาห้องสมุดแห่งชาติกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนจากห้องสมุดแห่งชาติทั่วโลก เป็นการ ยกตัวอย่างบริการและกิจกรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน จากเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง ใน 17 เป้าหมายหลัก ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (IFLA, 2021)

เป้าหมายที่ 1 จัดความยากจน (No poverty)

เป้าหมายที่ 4 การศึกษาที่เท่าเทียม (Quality education)

เป้าหมายที่ 9 อุตสาหกรรม นวัตกรรม โครงสร้างพื้นฐาน (Industry, innovation and infrastructure)

เป้าหมายที่ 10 ลดความเหลื่อมล้ำ (Reduced inequality)

เป้าหมายที่ 11 เมืองและถิ่นฐานมั่นคงยั่งยืน (Sustainable cities and communities)

เป้าหมายที่ 17 ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Partnerships to achieve the goal)

ภาพที่ 3.1 หอสมุดแห่งชาติเคนยา กับ SDGs ที่เกี่ยวข้อง

ที่มา: (IFLA, 2018)

หอสมุดแห่งชาติเคนยา (The Kenya National Library Service: KNLS) สร้างความร่วมมือกับ Practical Action ซึ่งเป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรและมูลนิธิ Berkley จากสหราชอาณาจักร โดยสร้างห้องสมุดชุมชน knlsKibera Community Library ในย่านคิเบรา ซึ่งเป็นสลัมที่ใหญ่ที่สุดในไนโรบีและในแอฟริกา โดยห้องสมุดดังกล่าวรองรับผู้ใช้งานได้วันละ 500 คน ซึ่งแวดล้อมไปด้วยโรงเรียนประถม จำนวน 25 โรงเรียน โรงเรียน มัธยม 4 โรงเรียน และวิทยาลัย 1 แห่ง หอสมุดแห่งชาติเคนยามีการดำเนินงานที่ส่งเสริมและผลักดันให้เยาวชนในสลัมได้มีโอกาสเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มศักยภาพในการเรียนรู้และสัมผัสถิ่นฐานทางการเรียน โดยจัดโครงการ “Kids on the Tab” ที่สนับสนุนให้ครูผู้สอนใช้แท็บเล็ตและดาวน์โหลดเอกสารประกอบการสอนออนไลน์ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรมาใช้ในการเรียนในห้องเรียน ซึ่งเอกสารและหลักสูตรออนไลน์ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานทางการศึกษา eLimu ที่ทำหน้าที่ผลิตสื่อ ห้องแบบหนังสือ สื่อปฏิสัมพันธ์ เพลง เกมฯลฯ เพื่อสร้างทักษะทางภาษา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี จากการส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีทางการศึกษาของหอสมุดแห่งชาติเคนยา ส่งผลให้เด็กและเยาวชนในย่านคิเบรา มีทักษะทางการคำนวณ เกิดความมั่นใจในตนเอง และมีแรงจูงใจในการศึกษาเพื่อประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพในอนาคต (EIFL, 2013) นอกจากการพัฒนาเยาวชนแล้ว หอสมุดแห่งชาติเคนยา ยังมีโครงการ “Learning Circles” สำหรับผู้ใหญ่ โดยร่วมกับห้องสมุดประชาชน จำนวน 4 แห่งในเคนยา ประกอบด้วย ห้องสมุดประชาชนในไนโรบี นาครู นารอก มูรัง และองค์กร Peer to Peer University (P2PU) จัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ เป็นเวลา 6-8 สัปดาห์ โดยไม่มีค่าใช้จ่าย ซึ่งให้ประชาชนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ สร้างทักษะที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และการประกอบอาชีพ เช่น การออกแบบเว็บ HTML/CSS การเขียน Resume การสื่อสารที่ข้อมูลด้วยโปรแกรม Microsoft excel เป็นต้น (EIFL, Online Learning in African public libraries: EIFL builds a strong base for online learning programmes in African public and community libraries, 2019) จากการส่งเสริมเป้าหมายเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของหอสมุดแห่งชาติเคนยา จะเห็นได้ว่าการจัด 1 กิจกรรมสามารถบรรลุเป้าหมายได้หลายเป้าหมาย ซึ่งประกอบไปด้วย เป้าหมายที่ 1, 4, 9, 10, 11 และ 17

เป้าหมายที่ 3 มีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี (Good health and well-being)

เป้าหมายที่ 4 การศึกษาที่เท่าเทียม (Quality education)

เป้าหมายที่ 17 ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Partnerships to achieve the goal)

ภาพที่ 3.2 หอสมุดแห่งชาติเนเธอร์แลนด์กับ SDGs ที่เกี่ยวข้อง

ที่มา: (IFLA, 2019)

หอสมุดแห่งชาติประเทศไทยเรอั่นเดนด์ จัดโครงการ Dutch BookStart Programme ร่วมกับมูลนิธิ Dutch Reading Foundation ในปี ค.ศ.2018 เพื่อให้เด็กพัฒนาทักษะทางภาษา โดยเริ่มต้นตั้งแต่วัยทารก ซึ่งประกอบไปด้วยกล่องหนังสือสำหรับเด็กเล็ก ชีดีเพลย์เด็ก และแผ่นพับอธิบายเกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่าน ในวัยเด็กทารก ผลจากการดำเนินการโครงการดังกล่าวส่งผลให้เด็กที่กำลังเข้าสู่วัยเรียนสามารถเริ่มต้น และปรับตัวได้ดีในการเรียนระดับประถมศึกษา และเป็นการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการ ยังอนุมายให้ห้องสมุดประชาชนทั่วประเทศรับผิดชอบการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ เพื่อให้ประชาชนมีทักษะ การเรียนรู้ตลอดชีวิตและทักษะทางดิจิทัล ทั้งนี้โครงการ Dutch BookStart Programme ไม่เพียงแต่สามารถตอบสนองเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ 1 ยังสามารถตอบสนองเป้าหมายอื่น ๆ ร่วมด้วย ซึ่งประกอบไปด้วย เป้าหมายที่ 3, 4 และ 17

เป้าหมายที่ 4 การศึกษาที่เท่าเทียม (Quality education)

เป้าหมายที่ 5 ความเท่าเทียมทางเพศ (Gender equality)

เป้าหมายที่ 8 การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Decent work and economic growth)

เป้าหมายที่ 10 ลดความเหลื่อมล้ำ (Reduced inequality)

เป้าหมายที่ 17 ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Partnerships to achieve the goal)

ภาพที่ 3.3 หอสมุดแห่งชาติเครื่องสังกัดกับ SDGs ที่เกี่ยวข้อง

ที่มา: (IFLA, 2022)

หอสมุดแห่งชาติเครื่องสังกัด จัดโครงการ Skills Online Sri Lanka Programme (SOSLP) Employed for the Unemployed ร่วมกับองค์การเครือจักรภพแห่งการเรียนรู้ (Commonwealth of Learning: COL) และโครงการฝึกอบรมภาครัฐ สำหรับพนักงานของรัฐ โดย Coursera โดยมีงบประมาณกว่า 7,500 ล้านบาท และให้ประชาชนเข้าถึงการเรียนรู้ทางด้านการศึกษาที่มีชื่อเสียง เหตุผลที่หอสมุดแห่งชาติเครื่องสังกัดจัดโครงการดังกล่าวขึ้นเนื่องจาก อัตราการว่างงานของประชาชนในปี ค.ศ.2020 โดยเฉพาะเพศหญิง คือ 8.5% ซึ่งมากกว่าเพศชาย คือ 4.0% ดังนั้นโครงการดังกล่าวเป็นการเปิดโอกาสให้ทั้งประชาชนและผู้ว่างงานในเครื่องสังกัดได้เพิ่มพูนทักษะที่มีอยู่เดิมและทักษะใหม่ ๆ เพื่อนำไปใช้ประกอบอาชีพในอนาคต (IFLA, 2022)

เป้าหมายที่ 5 ความเท่าเทียมทางเพศ (Gender equality)

แม้ว่าเรื่องความเท่าเทียมทางเพศไม่ใช่ประเด็นที่อยู่ในภาระหน้าที่ของหอสมุดแห่งชาติโดยตรง แต่หอสมุดแห่งชาติฝรั่งเศสลงนามในปฏิญญาสิริยิ่งส์ 2014 ซึ่งส่งเสริมและสนับสนุนเรื่องความเท่าเทียมทางเพศ โดยหอสมุดแห่งชาติฝรั่งเศสนับสนุนในรูปแบบการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดหา จัดบริการและกิจกรรมสารสนเทศที่หลากหลาย เช่น การอนุญาตให้เข้าถึงเอกสารจัดหมายเหตุ Actu Bibliothèques ที่เปิดโอกาสให้ได้รู้จักตัวแทนผู้หญิงที่ได้รับการเชิญในฐานะนักเขียน ผู้ร่วมงาน ตลอดจนผู้ดำเนินรายการ การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับผู้หญิงที่มีบทบาทต่อการทำกิจกรรมเชิงสังคม เช่น Claire Bretecher การทำสื่อสิ่งพิมพ์ในรูปแบบนิตยสาร De ligne en ligne นิตยสารราย 3 เดือน ซึ่งเป็นโดยธรรมชาติ และนำเสนอหมวดหมู่พิเศษ ที่นำเสนอทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับประดิษฐ์ความเท่าเทียมทางเพศและที่เกี่ยวข้อง เช่น การทำแท่ง สิทธิสตรี อัตลักษณ์ทางเพศ และความเป็นแม่ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีบริการตอบคำถามที่เกี่ยวข้องกับความเท่าเทียมทางเพศ เช่น สิทธิสตรี สตรีกับสังคมและวัฒนธรรม แนวปฏิบัติสำหรับสตรีที่เป็นเยี่ยมอทางความรุนแรง เป็นต้น ซึ่งหอสมุดแห่งชาติฝรั่งเศสทำการสนับสนุนเรื่องความเท่าเทียมทางเพศอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการจัดทำคอลเลกชันที่เกี่ยวกับการขับเคลื่อนทางวัฒนธรรมจากทุกภาคส่วน (Gaffet & Espy, 2016)

เป้าหมายที่ 7 พลังงานสะอาดที่ทุกคนเข้าถึงได้ (Affordable and clean energy)

เป้าหมายที่ 12 แผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน (Responsible consumption and production)

เป้าหมายที่ 13 การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate action)

เป้าหมายที่ 14 การใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเล (Life below water)

เป้าหมายที่ 15 การใช้ประโยชน์จากการบนบกทางบก (Life on land)

หอสมุดแห่งชาติสิงคโปร์ร่วมกับผู้สนับสนุนสร้างห้องสมุดสีเขียวเด็ก เพื่อให้บริการคอมเพลกซ์ชั้นพิเศษ เกี่ยวกับการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม และจัดโครงการศึกษาให้แก่คุณในประเทศไทย โดยสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะโลกร้อน นักศึกษาสามารถห้องสมุดสีเขียวเด็กยังสร้างจากวัสดุรีไซเคิล เพื่อเป็น แบบอย่างที่ดีในการประยุกต์พัฒนาและลดของเสีย (IFLA, 2019)

เป้าหมายที่ 11 เมืองและดินแดนมั่นคงยั่งยืน (Sustainable cities and communities)

หอสมุดแห่งชาติจีนได้ก่อตั้งห้องสมุดรถไฟดิน ชื่อเรียกว่า “M subway library” โดยจัดให้มีบริการ ทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมและสร้าง รัฐนธรรมการอ่านของประเทศให้เกิดความยั่งยืน (IFLA, 2019)

เป้าหมายที่ 16 สังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก (Peace and justice strong institutions)

Netherlands

Relevant SDGs

ภาพที่ 3.4 หอสมุดแห่งชาติเนเธอร์แลนด์กับ SDGs ที่เกี่ยวข้อง

ที่มา: (IFLA, 2022)

หอสมุดแห่งชาติเนเธอร์แลนด์ จัดโครงการ “Library and Basic Skills” เพื่อแสดงให้เห็นบทบาท ของหอสมุดแห่งชาติในฐานะแหล่งเรียนรู้แบบใหม่เป็นทางการ และศูนย์สารสนเทศที่ให้บริการในภาวะที่มีความเสี่ยง และการเปลี่ยนแปลงจากยุคดิจิทัลและความท่า夷ทางสังคม ซึ่งห้องสมุดประชาชัชนหลายแห่งในประเทศไทย ได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของโครงการด้วย นักศึกษาห้องสมุดแห่งชาติยังร่วมโครงการกับหน่วยงาน Dutch Tax Authority โดยจัดเตรียมอุปกรณ์และเครื่องมือทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ตลอดจนพัฒนา หลักสูตรเพื่อพัฒนาทักษะทางดิจิทัล ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการเสียภาษีและการขอคืนภาษีในรูปแบบออนไลน์ และการทำธุรกรรมกับรัฐบาลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ (IFLA, 2020)

จากตัวอย่างกรณีศึกษาข้างต้น จะเห็นได้ว่า หอสมุดแห่งชาติในหลายประเทศดำเนินการสนับสนุน เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนในรูปแบบการจัดกิจกรรมและจัดบริการเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนประเทศให้พัฒนาคน สร้างความเสมอภาค พัฒนาเศรษฐกิจ และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืน โดยดำเนินกิจกรรม และบริการด้วยตนเอง และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน สมาคมและประชาสัมคม ตั้งแต่หน่วยงานในระดับนานาชาติ ระดับชาติ และระดับชุมชนทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดและองค์กรสารสนเทศ

สำหรับหอสมุดแห่งชาติในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นหอสมุดแห่งชาติ เขตดุสิต และห้องสมุดสาขาจำนวน 12 สาขาทั่วประเทศ มีการจัดบริการและกิจกรรมที่สอดคล้องกับเป้าประสงค์การพัฒนาอย่างยั่งยืน มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นบริการทรัพยากรสารสนเทศและสารสนเทศในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ด้วยวิธีการจัดทำได้แก่ สารสารและหนังสือพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และทรัพยากรสารสนเทศอื่น ๆ ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยให้บริการเนื้อหาจากสำนักพิมพ์มากกว่า 2,000 รายการ บริการสารและหนังสือพิมพ์ อิเล็กทรอนิกส์ทางออนไลน์จากทั่วโลกมากกว่า 7,000 รายการ นอกจากนี้ห้องสมุดแห่งชาติ ได้แก่ สิ่งพิมพ์ต้นฉบับ ประมาณ 125 ล้านหน้า สามารถ ให้บริการสารสนเทศดิจิทัลออนไลน์ของหอสมุดแห่งชาติ ได้แก่ สิ่งพิมพ์ต้นฉบับ ประมาณ 125 ล้านหน้า รวม หนังสือหลากหลาย แบบเรียน หนังสือพิมพ์และสารสารเก่า แผนที่ รูปภาพในระบบห้องสมุด ดิจิทัล จำนวนมากกว่า 16,000 รายการ นอกจากนี้ยังมีการจัดทำแอปพลิเคชันต่าง ๆ เพื่อเป็นช่องทางประชาชน สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ตอบสนองการให้บริการผู้ใช้คุณใหม่ สร้างความเท่าเทียมและลดปัญหาความเหลื่อมล้ำของสังคมไทย ซึ่งตรงตามเป้าหมายที่ 4 การศึกษาที่เท่าเทียม (Quality education) และเป้าหมายที่ 10 ลดความเหลื่อมล้ำ (Reduced inequality)

นอกจากนี้ หอสมุดแห่งชาติยังจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและพัฒนาทักษะความรู้ ความสามารถ ด้านต่าง ๆ ให้เด็กอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อสร้างความสนใจและ陶冶นิสัยรักการอ่าน ตลอดจนส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้มีกิจกรรมร่วมกัน (หอสมุด แห่งชาติ, 2565) ซึ่งตรงตามเป้าหมายที่ 3 มีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี (Good health and well-being) เป้าหมายที่ 4 การศึกษาที่เท่าเทียม (Quality education) และเป้าหมายที่ 17 ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Partnerships to achieve the goal)

สำหรับความเคลื่อนไหวในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของหอสมุดแห่งชาติ ประเทศไทย นั้น ในวันที่ 28 มีนาคม 2565 ผู้แทนจาก สหพันธ์นานาชาติแห่งสถาบันและสมาคมห้องสมุด ได้แก่ Dr.Premila Gamage สมาชิกของ the Regional Division Committee และ Dr.Basheerhamad Shadrach ได้เข้าร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของสหพันธ์นานาชาติแห่งสถาบันและสมาคมห้องสมุด เกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย และห้องสมุดอื่น ๆ ทั่วประเทศ เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมภายใต้หลักการของ “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน” ซึ่งเป็น

จุดเริ่มต้นที่ดีของหอสมุดแห่งชาติประเทศไทยในการขับเคลื่อนและส่งเสริมเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนดังเช่น ชาติอื่น ๆ ในโลกได้ (หอสมุดแห่งชาติ, 2565)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าหอสมุดแห่งชาติ ในประเทศไทยมีการจัดบริการ และกิจกรรมที่สอดคล้องกับ เป้าประสงค์การพัฒนาอย่างยั่งยืนมาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง แต่เพื่อให้การดำเนินงานของห้องสมุดสามารถ ขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้อย่างเป็นรูปธรรม หอสมุดแห่งชาติควรมีการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1) กำหนดกรอบนโยบาย เพื่อคัดเลือกและพิจารณาเป้าหมายหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 เป้าหมาย โดยคัดเลือกเป้าหมายที่เป็นไปได้ และมีความเกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของหอสมุดแห่งชาติ ประเทศไทย เพื่อให้ บรรลุวัตถุประสงค์และสามารถสร้างผลลัพธ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยอาศัยทั้งความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน ตลอดจนสมาคมต่าง ๆ

2) กำหนดตัวแทนหอสมุดแห่งชาติและคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งกำหนดอำนาจหน้าที่ และ ความรับผิดชอบในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

3) กำหนดกระบวนการและการสร้างความประจักษ์แก่รัฐบาลเพื่อให้เห็นความสำคัญ และความจำเป็น ระหว่างของหอสมุดแห่งชาติที่มีผลต่อการสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

4) พัฒนานโยบายหอสมุดแห่งชาติและการส่งสารที่เน้นย้ำว่าหอสมุดแห่งชาติมีบทบาทในการส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชนเข้าถึงสารสนเทศได้ โดยมีทักษะสารสนเทศต่าง ๆ ที่ส่งผลสำคัญต่อการพัฒนาคนของชาติ ตลอดจนความสำคัญในมิติต่าง ๆ ทั้ง 5 มิติ

5) ดำเนินการตามนโยบาย โดยมีการประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงานเพื่อสะท้อนผล การดำเนินงานและปัญหา ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนสำนักหอสมุดเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

การสนองตอบต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการร่วมมือพัฒนาในระดับโลก ซึ่งประเทศไทย เป็นหนึ่งในประเทศไทยสมาชิกสหประชาชาติที่มีเจตนาرمย์ร่วมยกระดับคุณภาพชีวิตของคนทั่วโลกให้มีความเป็นอยู่ ที่ดี ขัดปัญหาความยากจน ปกป้องสิ่งแวดล้อม สร้างสันติภาพ และสร้างความมั่งคั่ง ให้สำเร็จภายใน ปี พ.ศ. 2573 หอสมุดแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหนึ่งของประเทศไทยที่มีบทบาทสำคัญและมีศักยภาพในการขับเคลื่อน เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยสามารถส่งเสริมให้คนในประเทศไทยได้ศึกษา เรียนรู้ตามอัธยาศัย ตลอดจนสร้าง และพัฒนาทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และทักษะทางดิจิทัลที่จำเป็นในยุคปัจจุบัน ดังนั้นเพื่อให้ บรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หอสมุดแห่งชาติควรทราบและให้ความสำคัญต่อการกำหนด เป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่สอดรับกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งคุณ โลก ความมั่งคั่ง สันติภาพ และความเป็นทุนส่วนการพัฒนา อีกทั้งไม่ควรมองข้ามเครือข่ายและความร่วมมือในการขับเคลื่อนเป้าหมายโดยลำพังได้ ดังนั้น การมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ นี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา และเพิ่มศักยภาพการดำเนินงาน และเป็นประโยชน์ต่อทั้งหอสมุดแห่งชาติและประชาชนผู้รับบริการ ซึ่งก่อให้เกิด การบรรลุความยั่งยืนทั้งในระดับประเทศและระดับโลกร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ . (2561). ห้องสมุดแห่งชาติ. สืบค้นจาก https://lis.human.cmu.ac.th/web2018/e-learning/009230/lesson1/nation_lib2.htm
- มหาวิทยาลัยสยาม. (2561). เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน Sustainable Development Goals – SDGs. สืบค้นจาก <https://siam.edu/sustainable-development-goals-sdgs/>
- สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย. (2563). การประชุมทางวิชาการระดับชาติ และนานาชาติ เรื่องห้องสมุด เชื่อมแข็งในสังคมนวัตกรรมเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. สืบค้นจาก <https://tla.or.th/i-regist/uploads/project/PJ62006/Strong%20Library%20in%20Innovative%20Society%20for%20Sustainable%20Development%20Goals.pdf>
- สำนักงานบริหารนโยบายของนายกรัฐมนตรี. (2563). สำนักงานบริหารนโยบายของนายกรัฐมนตรี. สืบค้นจาก <https://www.prndu.go.th/thailand-sustainable-development/>
- สำนักนโยบายบริหารของนายกรัฐมนตรี. (2564). ไทยได้อันดับ 1 ของอาเซียน 3 ปีซ้อน ในฐานะประเทศ พัฒนาอย่างยั่งยืน. สืบค้นจาก <https://www.prndu.go.th/ไทยได้อันดับ-1-ของอาเซีย/>
- Boshevska, L. (2016). Sustainability is possible: The national institution - university library (NIUL) in Macedonia as a leader of societal development. *The proceedings of the IFLA World Library and Information Congress 2016*, (pp. 419-430).
- eifl. (2013). *Tablet computers support learning of slum school children*. Retrieved from <https://eifl.net/eifl-in-action/tablet-computers-support-learning-slum-school-children>
- eifl. (2019). *Online learning in African public libraries: EIFL builds a strong base for online learning programmes in African public and community libraries*. Retrieved from <https://eifl.net/eifl-in-action/online-learning-african-public-libraries>
- Gaffet, M., & Espy, C. (2016). The role of national libraries in contributing towards the sustainable development goal of gender equality. *IFLA WLIC 2016 – Columbus, OH – Connections. Collaboration. Community in Session 115 - National Information and Library Policy.*, (pp. 1-16). Retrieved from <http://library.ifla.org/id/eprint/1487>
- IFLA. (2017). *Toolkit: Libraries, development and the United Nations 2030 agenda* (Revised version ed.). Hague: IFLA. Retrieved from <https://cdn.ifla.org/wp-content/uploads/files/assets/hq/topics/libraries-development/documents/libraries-un-2030-agenda-toolkit-2017.pdf>

- IFLA. (2018). Library in Kibera, Africa's largest informal settlement, improves access to education. Retrieved from <https://librarymap.ifla.org/stories/Kenya/LIBRARY-IN-KIBERA,-AFRICA%E2%80%99S-LARGEST-INFORMAL-SETTLEMENT,-IMPROVES-ACCESS-TO-EDUCATION/123>
- IFLA. (2019). *Access and opportunity for all: How libraries contribute to the United Nations 2030 Agenda*. Hague: IFLA. Retrieved from <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/hq/topics/libraries-development/documents/access-and-opportunity-for-all.pdf>
- IFLA. (2019). Dutch bookstart programme enhances language development and leads to better education. doi:<https://librarymap.ifla.org/stories/Netherlands/DUTCH-BOOKSTART-PROGRAMME-ENHANCES-LANGUAGE-DEVELOPMENT-AND-LEADS-TO-BETTER-EDUCATION/133>
- IFLA. (2020). *Dutch libraries are equipping citizens with the digital skills needed to access government digital services*. Retrieved from <https://librarymap.ifla.org/stories/Netherlands/DUTCH-LIBRARIES-ARE-EQUIPPING-CITIZENS-WITH-THE-DIGITAL-SKILLS-NEEDED-TO-ACCESS-GOVERNMENT-DIGITAL-SERVICES-/147>
- IFLA. (2021). *Library map of the world*. Retrieved from <https://librarymap.ifla.org/map>
- IFLA. (2022). National library facilitates skills development programme to help citizens acquire skills for employment. Retrieved from <https://librarymap.ifla.org/stories/Sri-Lanka/NATIONAL-LIBRARY-FACILITATES-SKILLS-DEVELOPMENT-PROGRAMME-TO-HELP-CITIZENS-ACQUIRE-SKILLS-FOR-EMPLOYMENT/173>
- International Federation of Library Associations. (2019, June 26). *Powering Sustainable Development*. Retrieved from <https://www.ifla.org/powering-sustainable-development/>
- Maepa, M. E., & Marumo, K. (2016). The contribution of the National Library of South Africa towards the achievement of Sustainable Development Goals (SDGs). *Paper presented at: IFLA WLIC 2016 – Columbus, OH – Connections. Collaboration. Community in Session 115 - National Information and Library Policy.*, (pp. 1-11). Retrieved from <http://library.ifla.org/id/eprint/1534>

United Nations. (2021). *Contribution of libraries to the SDGs*. Retrieved from
<https://sustainabledevelopment.un.org/partnership/?p=10909>

United Nations Department of Economic and Social. (2022). High-level political forum on sustainable development: Voluntary national reviews. Retrieved from
<https://sustainabledevelopment.un.org/vnrs/>

หนังสือ ห้องสมุดเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

บทที่ 4 ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตอนที่ 4

- 4.1 ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย
- 4.2 ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 4.3 บทบาทและแนวทางของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 4.4 ตัวอย่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน
 - 4.4.1 สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 - 4.4.2 สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

แนวคิด

1. ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษามีบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนพัฒกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาในการจัดการศึกษา การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม การบริการวิชาการแก่สังคม และการทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม รวมทั้งสนับสนุนกิจกรรมอื่น ๆ ของสถาบันอุดมศึกษาซึ่งรวมทั้งการสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาในการดำเนินการเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ของสหประชาชาติเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนทั่วโลกภายในปี พ.ศ. 2573 ซึ่งครอบคลุมการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ เพื่อยุติความยากจน ปกป้องโลก และปรับปรุงคุณภาพชีวิตและอนาคตของทุกคนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม
2. ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยสามารถมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (SDGs) ทั้ง 17 ข้อได้โดยการใช้ทรัพยากรของห้องสมุดและความสามารถตลอดจนทักษะของบรรณาธิการในการดำเนินงานและจัดบริการของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเพื่อสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาต้นสังกัดและประเทศไทยสามารถบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาที่ยั่งยืนได้

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาบทที่ 4 จบแล้ว ผู้อ่านสามารถ

1. เข้าใจและอธิบายความสำคัญห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน
2. เข้าใจและอธิบายบทบาทและแนวทางของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน
3. ทราบตัวอย่างและแนวทางสำหรับห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน

บทที่ 4

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

Academic Libraries for the Sustainable Development Goals

สุจิรา อัมรรักษ์

บทนำ

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษามีบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนพัฒกิจลักษณ์ของสถาบันอุดมศึกษาในการจัดการศึกษา การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม การบริการวิชาการแก่สังคม และการทวนบ้ำรุ่งศิลปะและวัฒนธรรมรวมทั้งสนับสนุนกิจกรรมอื่น ๆ ของสถาบันอุดมศึกษาซึ่งรวมทั้งการสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาในการดำเนินการเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ของสหประชาชาติเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนทั่วโลกภายในปี พ.ศ.2573 ซึ่งครอบคลุมการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ เพื่อยุติความยากจน ปกป้องโลก และปรับปรุงคุณภาพชีวิตและอนาคตของทุกคนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม

4.1 ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

4.1.1 ความหมายของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา หมายถึง หน่วยงานสำหรับบริการทรัพยากรสารสนเทศในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งอาจเรียกว่า สำนักหอสมุด หรือชื่ออื่นๆ (มาตรฐานห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.2544, 2544) ทั้งนี้ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่หลักในการส่งเสริมการเรียน การสอน การวิจัย ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และบริการทางวิชาการแก่สถาบันอุดมศึกษา ตลอดจนมีหน้าที่ในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง และตลอดชีวิตให้แก่ผู้ใช้บริการ

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา หมายถึง ห้องสมุดซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิทยาลัย มหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาซึ่งเรียกชื่อเป็นอย่างอื่น ซึ่งมีหน้าที่ในการสนับสนุนการเข้าถึงสารสนเทศ และการค้นคว้าวิจัยของนักศึกษา อาจารย์ และบุคลากรของสถาบันนั้น ๆ โดยอาจมีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่น เช่น ห้องสมุดวิทยาลัย (College library) และห้องสมุดมหาวิทยาลัย (University library) เป็นต้น (Reitz, 2014)

ปัจจุบันห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาพัฒนาและปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงาน ตลอดจนบริการให้สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรและผู้ใช้บริการเพื่อให้ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาสามารถตอบสนองความต้องการในการแสวงหาความรู้ของผู้ใช้บริการทุกกลุ่มได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมมากยิ่งขึ้น โดยมีการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาใช้ในการให้บริการ

4.1.2 บทบาทและหน้าที่ของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเป็นหน่วยงานสนับสนุนการศึกษาให้บริการทรัพยากรสารสนเทศและบริการสารสนเทศเพื่อตอบสนองพันธกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาต้นสังกัด ปัจจุบันบทบาทและหน้าที่ของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี พฤติกรรมของผู้ใช้บริการ และบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาที่เปลี่ยนไป โดยห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษามีบทบาทและหน้าที่ดังนี้

1) บทบาทและหน้าที่ในการสนับสนุนการศึกษาและการเรียนการสอนโดยห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่ลักษณะการจัดทำ ขัดเก็บ รวมรวม ทรัพยากรสารสนเทศทุกประเภท ทั้งสารสนเทศในรูปแบบเดิม และสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการหลักของห้องสมุด ได้แก่ นักศึกษา อาจารย์ นักวิจัย และบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง โดยต้องคำนึงถึงภาระกิจในการผลิตบัณฑิต หลักสูตรการเรียนการสอน การวิจัย และความต้องการของผู้ใช้บริการเป็นหลัก โดยนอกจากจะมีบทบาทเป็นแหล่งการเรียนรู้ของสถาบันแล้ว ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษายังมีหน้าที่ในการดำเนินการให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึง และใช้สารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการเรียนการสอน อาจรวมถึงบทบาทต่าง ๆ เช่น บทบาทในการสอนหรือให้ความรู้เกี่ยวกับทักษะการรู้สารสนเทศ การรู้เท่าทันสื่อ และการรู้ข้อมูลแก้ทั้งนักศึกษาและอาจารย์ การออกแบบการสอน (instructional design) การจัดการห้องเรียน หรือชั้นเรียนร่วมกับอาจารย์ การจัดการเรียนออนไลน์ การจัดทำคู่มือการใช้งานในรูปของวิดีโอบนมาตรฐานหรือการบันทึกหน้าจอ (shot video and screencast) เป็นต้น (Ducas, Michaud-Oystryk, & Speare, 2020)

2) บทบาทและหน้าที่ในการสนับสนุนการวิจัยและการสร้างนวัตกรรม การวิจัยและการสร้างนวัตกรรมถือเป็นพันธกิจหลักอย่างหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้จัดทำโครงการส่งเสริมการวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาและโครงการมหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับคุณภาพทางการศึกษาและการวิจัยของประเทศไทย ด้านนี้การกิจในการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาต้นสังกัดจึงเป็นภารกิจหลักของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาต้องมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการวิจัยในทุกด้าน โดยบทบาทในการสนับสนุนการวิจัย ประกอบด้วย การสนับสนุนการตีพิมพ์ผลงานวิชาการของมหาวิทยาลัย การสื่อสารทางวิชาการโดยเป็นผู้พัฒนาคลังปัญญาสถาบัน (Institutional repositories) เพื่อจัดเก็บ สงวนรักษา และเผยแพร่ผลงานวิจัยของสถาบันนั้น ๆ การเป็นผู้เชี่ยวชาญสารสนเทศเฉพาะสาขาวิชาหรือเฉพาะด้าน และผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการให้บริการ การสอนหรือให้ความรู้เพื่อเพิ่มพูนทักษะการวิจัยแก่ผู้ใช้บริการ และ การเป็นผู้บริหารจัดการสารสนเทศในการวิจัย ทั้งสารสนเทศที่นักวิจัยหรือผู้ใช้บริการใช้ในการวิจัยและสารสนเทศหรือข้อมูลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยนั้น ๆ (พรชนิตว์ ลินาราช, 2554) อย่างไรก็ตามนอกจากบทบาทดังกล่าวแล้ว ห้องสมุดสถาบันอุดมสถาบันอุดมศึกษาอาจมีบทบาทอื่นในการสนับสนุนการวิจัยของสถาบัน เช่น การสืบค้นสารสนเทศเพื่อการวิจัยเพื่อให้บริการ

แก่ผู้ใช้บริการ โดยเฉพาะการให้คำปรึกษาผู้ใช้บริการในการทำการบริหัศน์วรรณกรรม การให้คำปรึกษาในการเขียนโครงร่างวิจัยเพื่อนำเสนอแก่แหล่งทุน การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (Systematic review) การให้บริการ Bibliometrics และการจัดการข้อมูล (Data management) เป็นต้น (Ducas, Michaud-Ostryk, & Speare, 2020)

3) บทบาทและหน้าที่ในการหนุนบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม การหนุนบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของห้องถินและของชาติ ถือเป็นบทบาทหน้าที่หนึ่งที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษา โดยสถาบันอุดมศึกษาสามารถดำเนินการในการบำรุงรักษา สืบสาน เผยแพร่ พัฒนา ต่อยอดศิลปะและวัฒนธรรมตามความเชี่ยวชาญ และอัตลักษณ์ของสถาบันอุดมศึกษานั้น (มาตรฐานการจัดการอุดมศึกษา พ.ศ.2565, 2565, น.8) ดังนั้น ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานสนับสนุนการศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญกับหน้าที่ในการสนับสนุน และส่งเสริมการหนุนบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมและการดำเนินงานด้านสารสนเทศห้องถินของสถาบันอุดมศึกษา ต้นสังกัด โดยห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาสามารถดำเนินงานด้านการหนุนบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมโดยการจัดเก็บ อนุรักษ์ สงวนรักษา ให้บริการ และเผยแพร่ทรัพยากรสารสนเทศที่มีคุณค่าทางศิลปะและวัฒนธรรมผ่านโครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ ของห้องสมุด เช่น การร่วมและอนุรักษ์เอกสารโบราณประเพณีไทยและใบลาน ของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา (สมพร เปลงปลง, 2560) การจัดทำฐานข้อมูลห้องถินภาคใต้ ของสำนักทรัพยากรการเรียนรู้คุณภูมิหลัง Orrakrathee Suthon มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (สำนักทรัพยากรการเรียนรู้คุณภูมิหลัง อรรถกรรธีสุนทร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2565) เป็นต้น

4) บทบาทและหน้าที่ในการบริการวิชาการแก่สังคม มาตรฐานการจัดการอุดมศึกษา พ.ศ.2565 กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาต้องดำเนินการด้านการบริการวิชาการแก่สังคม โดยจะต้องกำหนดนโยบายและทิศทาง การบริการวิชาการและการพัฒนาเชิงพื้นที่ให้สอดคล้องกับบริบท ความเชี่ยวชาญ และอัตลักษณ์ของสถาบัน อุดมศึกษา ดังนั้nh ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาจึงมีหน้าที่ในการบริการวิชาการแก่สังคม ตลอดจนชุมชนห้องถิน ในพื้นที่ของสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ โดยห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาอาจจัดทำแผนบริการวิชาการของห้องสมุด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านการบริการวิชาการในแต่ละปี เพื่อให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ ของสถาบันอุดมศึกษาต้นสังกัดและแผนยุทธศาสตร์ของห้องสมุด (สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2559; สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2558)

ทั้งนี้ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งอาจมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไปตามบริบทของ สถาบันอุดมศึกษาต้นสังกัด ซึ่งรวมทั้งบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาในการดำเนินการ เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาติในปี 2573

4.2 ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

องค์การสหประชาชาติ (The United Nations) ประกาศเป้าหมายสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ.2015) เพื่อเป็นแนวทางพื้นฐานในการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับทุกประเทศทั่วโลก โดยมีเป้าหมายเพื่อทุกประเทศบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ภายในปี พ.ศ. 2573 (ค.ศ.2030) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (SDGs) ประกอบด้วย 17 เป้าหมายหลัก ซึ่งครอบคลุมการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมซึ่งเป็นการเรียกร้องให้ดำเนินการเพื่อยุติความยากจน ปกป้องโลก และปรับปรุงคุณภาพชีวิตและอนาคตของทุกคนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม เป้าหมายทั้ง 17 ข้อ ได้รับการยอมรับโดยภาครัฐบาลและองค์กรทั่วโลก รวมทั้ง ห้องสมุดและสถาบันบริการสารสนเทศ ตลอดจนสมาคมวิชาชีพห้องสมุดและสารสนเทศทั่วโลก

ในปีเดียวกันนี้เองสหพันธ์ระหว่างประเทศว่าด้วยสถาบันห้องสมุด (The International Federation of Library Associations: IFLA, 2022) ได้ตระหนักถึงความสำคัญของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยห้องสมุดทั่วโลกสามารถช่วยสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน และยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้คนทั่วโลกได้โดยการให้การเข้าถึงสารสนเทศและความรู้โดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เนื่องจากห้องสมุดและสถาบันบริการสารสนเทศทุกแห่งเป็นแหล่งสารสนเทศที่สำคัญ ทั้งนี้ ห้องสมุดและสถาบันห้องสมุดและสถาบันห้องสมุดได้เรียกร้องให้สมาคมวิชาชีพและห้องสมุดทั่วโลก ให้ความสำคัญกับประเด็นดังกล่าวและเข้าร่วมเพื่อแสดงว่าห้องสมุดสามารถมีส่วนร่วมในการสนับสนุน เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (SDGs) ทั้ง 17 ข้อ ได้ผ่านโครงการที่ชื่อว่า “IFLA Library Map of the World” ซึ่งสนับสนุนให้ห้องสมุดภาครัฐและสถาบันห้องสมุดที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดทุกประเภท รวมทั้งห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งปัจจุบันมีห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาจำนวน 95,285 แห่งจากทั่วโลก และនอกจากนั้นยังมีโครงการ “IFLA Library Map of the World SDG Stories” ซึ่งสนับสนุนให้ห้องสมุดทั่วโลก แบ่งปันเรื่องราวของห้องสมุดที่เกี่ยวกับการสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ซึ่งปัจจุบันห้องสมุด 55 แห่ง จาก 33 ประเทศ ร่วมแบ่งปันเรื่องราวเกี่ยวกับการสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนของห้องสมุด

ภาพที่ 4.1 IFLA Library Map of the World SDG Stories

ที่มา: (IFLA, 2022)

หลังจากนั้นสมาคมวิชาชีพห้องสมุดและสารสนเทศทั่วโลกได้ตระหนักถึงความสำคัญของห้องสมุดในการสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เช่น สมาคมห้องสมุดอเมริกัน (The American Library Association: ALA) ได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อร่วมกันวางแผนกลยุทธ์เพื่อใช้เป็นแนวทางให้ห้องสมุดในประเทศสหรัฐอเมริการ่วมถึงห้องสมุดอื่น ๆ ทั่วโลก สามารถใช้เป็นแนวทางในการสนับสนุนเป้าหมายดังกล่าวได้ (The American Library Association, 2021) และสมาคมห้องสมุดและสารสนเทศออสเตรเลีย (Australian Library and Information Association: ALIA) ได้ประกาศปฏิญญาเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติตั้งแต่ปี ค.ศ.2015 หลังจากนั้นเป็นต้นมา สมาคมฯ และภาคีสมาชิกได้ร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนตามบทบาทและหน้าที่หลัก 3 ประการ ของห้องสมุด ได้แก่ 1) สนับสนุนเสรีภาพในการเข้าถึงสารสนเทศ 2) จัดเตรียมตัวอย่างห้องสมุดที่ประสบความสำเร็จด้านการสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานความสำเร็จของสมาคมฯ และ 3) ช่วยประชาสัมพันธ์และสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ของสหประชาชาติแก่บุคคลทั่วไป โดยภาคีสมาชิกในสมาคม ALIA ร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนจำนวน 10 เป้าหมาย (Australian Library and Information Association, 2018)

สำหรับประเทศไทยนั้นชุมชนบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ร่วมกับชุมชนบรรณารักษ์และนักเอกสารสนับสนุนนานาชาติ ได้จัดโครงการประชุมสามัญและประชุมวิชาการประจำปี 2563 เรื่อง “ห้องสมุดกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน จากวิสัยทัศน์ สู่แนวปฏิบัติ (SDG from Vision to Librarian Action) ขึ้นเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2563 โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความเข้าถึงบทบาทและวิสัยทัศน์ระดับนานาชาติและระดับชาติต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน พร้อมนำเสนอแนวทางที่ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาจะสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินการสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ผ่านมุมมองของบรรณารักษ์ ผู้สอน และผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดและสถาบันบริการสารสนเทศ (ชุมชนบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา, 2563)

4.3 บทบาทของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเป็นองค์กรที่สำคัญที่ทำหน้าที่เป็นแหล่งสารสนเทศและความรู้ แหล่งค้นคว้าวิจัย ตลอดจนแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้ใช้บริการโดยนับเป็นองค์กรหลักในการพัฒนาบุคคลและสังคม ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษามีส่วนร่วมและมีบทบาทในการสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ของสหประชาชาติ (SDGs) ทั้ง 17 ข้อ ได้ตามแนวทางของสหพันธ์นานาชาติแห่งสถาบันและสมาคมห้องสมุดอเมริกัน (ALA, 2021) ดังนี้

Example for an Academic Library

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Libraries helping communities meet the United Nations Sustainable Development Goals

1 No Poverty Support faculty and student research through collections, consultation, and subject librarian expertise.	2 Zero Hunger Host or support student food and staple pantries for those in need.	3 Good Health and Well-being Programming wellness events: yoga, stress relief during finals, group fitness sessions, therapy dogs.
4 Quality Education Convening research panels, book displays, guest speakers, and research communities of practice for many related goal areas.	5 Gender Equality Library as a safe space regardless of gender orientation, place physical cards and digital signatures. Adoption of gender-neutral restrooms.	6 Clean Water & Sanitation Installation of refillable water stations to cut plastic waste. Fixtures that use less water use in restrooms.
7 Affordable & Clean Energy Library facilities construction and renovation – pursue LEED certifications, zero waste options, clean energy possibilities.	8 Decent Work & Economic Growth Support faculty and student research through collections, consultation, and subject librarian expertise.	9 Industry, Innovation & Infrastructure Support entrepreneurship and innovation initiatives on campus. Provide community programming for these topics.
10 Reduced Inequalities Development of curricula for financial literacy course to help students make sound financial decisions.	11 Sustainable Cities & Communities Support faculty and student research through collections, consultation, and subject librarian expertise.	12 Responsible Production & Consumption Purchasing eco-friendly library supplies, ones that use less plastic, recyclable materials. Utilize cafes that support environmentally safer methods for grinding beans and fair-trade coffee.
13 Climate Action Support campus sustainability initiatives, hold used clothing swaps, hold DIY events, or create a sustainability speaker series.	14 Life Below Water Librarians assist researchers studying dolphins and whales in Florida to identify pollutants.	15 Life on Land Libraries support collections on forestry, wildlife, fisheries, zoology, entomology, wildlife management and more.
16 Peace, Justice & Strong Institutions Service work to the community and institution as part of tenure, promotion, and reappointment activities. Participation in university shared governance.	17 Partnerships for Goals Participating in international professional organizations and memberships for libraries that work towards achieving the SDGs.	2030 AGENDA FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

ภาพที่ 4.2 เป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานเพื่อสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (SDGs) สำหรับห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาตามแนวทางของสมาคมห้องสมุดเมริกัน
ที่มา: (American Libraries Association, 2021)

เป้าหมายที่ 1 จัดความยากจน (No Poverty)

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาถือเป็นแหล่งทรัพยากรสารสนเทศขนาดใหญ่ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการให้บริการสารสนเทศแก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียม ด้านนี้ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาจึงสามารถใช้ทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดและความเชี่ยวชาญเฉพาะของบรรณารักษ์เพื่อสนับสนุนการวิจัยของอาจารย์และนักศึกษาภายในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป้าหมายเพื่อช่วยจัดความยากจนของผู้คนในสังคม นอกจากนี้ยังสามารถสนับสนุนและเปิดโอกาสให้ผู้ใช้บริการทุกประเภทสามารถเข้าถึงและใช้สารสนเทศและทรัพยากรสารสนเทศเพื่อการพัฒนาตนเอง รวมทั้งสามารถสอนและฝึกอบรมทักษะต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นในการศึกษาและการทำงานแก่ผู้ใช้บริการได้

เป้าหมายที่ 2 จัดความทิว霍ย (Zero Hunger)

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาสามารถสนับสนุนการจัดความทิว霍ย หรือ การยุติความทิว霍ยได้โดยการสนับสนุนการวิจัยด้านการเกษตรและการผลิตอาหาร รวมทั้งการให้บริการสารสนเทศ ข้อมูล และแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในหัวข้อดังกล่าว เพื่อสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาด้านความมั่นคงทางอาหาร และการพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืน นอกจากนั้นห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษายังสามารถจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุน การพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ 2 โดยการจัดความทิว霍ยภายในชุมชนมหาวิทยาลัยได้อีกด้วย เช่น การสนับสนุน อาหารให้แก่นักศึกษาหรือบุคคลทั่วไปที่มีความขาดแคลนหรือไม่สามารถเข้าถึงอาหารที่ดีหรือปลอดภัย (Food insecurity) ได้ตามกำลังของห้องสมุด เช่น โครงการ Pioneers for HOPE ซึ่งก่อตั้งโดย Lana Mariko Wood (บรรณารักษ์วิทยาศาสตร์สุขภาพและการสื่อสารทางวิชาการ), California State University-East Bay (Wood, 2020) ซึ่งช่วยระดมทุนเพื่อนสนับสนุนอาหารที่ดีและปลอดภัยแก่นักศึกษาและผู้ใช้ห้องสมุดภายใน วิทยาเขต

เป้าหมายที่ 3 สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี (Good Health and Well-Being)

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาสามารถสนับสนุนสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีได้ โดยให้การเข้าถึง งานวิจัยทางการแพทย์และสาธารณสุขที่มีอยู่ในห้องสมุด ตลอดจนสนับสนุนการใช้ทรัพยากรสารสนเทศ ทางการแพทย์เพื่อการทำวิจัยและการสร้างนวัตกรรมทางการแพทย์ที่ช่วยให้ผู้คนมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นอกจากนั้นห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาสามารถสนับสนุนสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของนักศึกษา อาจารย์ และผู้ใช้บริการได้หลากหลายรูปแบบ (Walton, 2018) เช่น

- 1) ให้บริการพื้นที่ทางกายภาพที่สนับสนุนห้องสุขภาพกายและสุขภาพใจแก่ผู้ใช้บริการ (Physical space) เช่น การออกแบบพื้นที่ Well-being Zone หรือจุดมุ่งหรือห้องนั่งเล่นหรือห้องพักที่มีที่นั่งสบาย ๆ ซึ่งผู้ใช้บริการสามารถใช้ทำกิจกรรมที่ผ่อนคลายได้ เช่น เล่นบอร์ดเกม พิงเพลง ชมภาพยนตร์ อ่านหนังสือ การจัดเตรียมห้องพักผ่อนสำหรับผู้ใช้บริการโดยเฉพาะนักศึกษาที่เป็นโรคหลับ (Narcolepsy) หรือนักศึกษา ที่ต้องการพื้นที่สำหรับพักผ่อนระหว่างวันหรือระหว่างช่วงเวลาที่เครียด เช่น ช่วงสอน

- 2) สนับสนุนให้ผู้ใช้บริการใช้ทรัพยากรสารสนเทศทุกรูปแบบของห้องสมุดเพื่อการผ่อนคลาย เช่น หนังสือ นิตยสาร หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นิตยสารออนไลน์ (e-Magazine) ภาพยนตร์ สื่อออนไลน์ อื่น ๆ โดยมีบรรณารักษ์คอยให้คำแนะนำ โดยผู้ให้บริการอาจสร้างคอลเลกชันหรือแนะนำทรัพยากรสารสนเทศเพื่อการ ผ่อนคลาย (Read and relax collection)

- 3) จัดกิจกรรมอื่น ๆ ที่ช่วยให้นักศึกษาและผู้ใช้บริการมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี เช่น การเล่น เกมต่าง ๆ ในห้องสมุด จัดปาร์ตี้น้ำชา และกิจกรรมการบำบัดด้วยสัตว์ ในบางช่วงเวลา เช่น ระหว่างการสอบ กลางภาคและปลายภาคเพื่อช่วยให้ผู้ใช้บริการผ่อนคลาย

เป้าหมายที่ 4 การศึกษาที่มีคุณภาพ (Quality Education): การได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียม ทั่วถึงและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

IFLA Statement on libraries and intellectual freedom ระบุว่า เสรีภาพทางปัญญาเป็นความรับผิดชอบบรรณาธิการ นักการสนับสนุน และห้องสมุด ดังนั้นสิ่งที่สำคัญคือห้องสมุดทุกประเภทต้องให้การเข้าถึงสารสนเทศ ความคิด และผลงาน และทำหน้าที่เป็นประตูสู่ความรู้ ความคิด และวัฒนธรรม (IFLA, 1999) ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่หลักในการสนับสนุนการศึกษา ค้นคว้าวิจัย ภารกิจหลักของห้องสมุด คือการจัดหา จัดเก็บ สงวนรักษา บริการ เพย์พร์ และให้การเข้าถึงสารสนเทศและความรู้แก่ผู้ใช้บริการและชุมชน รวมทั้งการส่งเสริมการใช้และการเข้าถึงสารสนเทศโดยการให้การศึกษาแก่ผู้ใช้บริการ โดยเฉพาะการสอนทักษะการรู้สารสนเทศและทักษะการรู้ดิจิทัลและเทคโนโลยี ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษามีความสามารถช่วยในการสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนและยกระดับคุณภาพชีวิต แก่ผู้ใช้บริการหรือบุคคลอย่างเท่าเทียมและทั่วถึงได้ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ (Atta-Obeng & Dadzie, 2020, 7-10; Ezeani et. al., 2017)

- สนับสนุนการเข้าถึงสารสนเทศอย่างเท่าเทียมทั้งนักศึกษาทั่วไปและนักศึกษาพิการหรือนักศึกษาที่มีความต้องการพิเศษ
- สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยการสอนทักษะการรู้สารสนเทศให้แก่นักศึกษา
- สนับสนุนการศึกษาและการเรียนการสอนโดยการจัดบริการห้องสมุดที่มีประสิทธิภาพ เช่น จัดพื้นที่การเรียนรู้ พื้นที่นั่งอ่าน บริการอินเทอร์เน็ต ซึ่งช่วยให้นักศึกษามีความสามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- ส่งเสริมให้นักศึกษาคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และตัดสินใจด้วยตนเองผ่านกิจกรรมและบริการต่าง ๆ ของห้องสมุด
- รวมมือกับอาจารย์และภาควิชาในการส่งเสริมการพัฒนาตนเองเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษา

เป้าหมายที่ 5 ความเท่าเทียมทางเพศ (Gender equality)

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษานับสนับสนุนความเท่าเทียมทางเพศได้โดยการสนับสนุนให้ห้องสมุดเป็นพื้นที่ปลอดภัยสำหรับทุกเพศ สนับสนุนโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้เด็กและสาวเข้าใจสิทธิเสรีภาพ ขั้นพื้นฐานและสุขภาพ รวมทั้งดำเนินการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการรู้สารสนเทศ เพื่อส่งเสริมให้เด็กและสาวพัฒนาทักษะเพื่อการประกอบอาชีพได้ ตัวอย่างของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งสนับสนุนเป้าหมายที่ 5 ความเท่าเทียมทางเพศ ได้แก่ ห้องสมุด Louisiana State University สนับสนุนความหลากหลายทางเพศและการเข้าถึงห้องสมุดและสารสนเทศอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติสำหรับทุกคน โดยจัดตั้ง the Safe Space Campaign ขึ้นเพื่อสร้างความตระหนักรู้และให้ความรู้แก่ทุกคนเพื่อสนับสนุนความเท่าเทียมกันโดยไม่คำนึงถึงรสนิยม/อัตลักษณ์/หรือการแสดงออกทางเพศ (Louisiana State University Libraries, 2022)

เป้าหมายที่ 6 น้ำสะอาดและสุขาภิบาล (Clean Water and Sanitation)

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาที่มีเป้าหมายในการพัฒนาห้องสมุดให้เป็นห้องสมุดสีเขียว สามารถสร้างแนวปฏิบัติเพื่อสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการดำเนินงานในแต่ละวันของห้องสมุด รวมทั้งการจัดการน้ำ (ทั้งน้ำสะอาดและน้ำเสีย) และระบบสุขาภิบาลภายในห้องสมุด (ALA, 2022) เช่น การให้บริการจุดเติมน้ำดื่มเพื่อลดปริมาณการบริโภคน้ำบรรจุขวด ซึ่งสามารถลดปริมาณขยะพลาสติกได้ การเปลี่ยนอุปกรณ์ในห้องน้ำเพื่อลดปริมาณการใช้น้ำ การรณรงค์ให้บุคลากรและผู้ใช้ห้องน้ำกึ่งความสำคัญของการใช้น้ำและการประหยัดน้ำ การพัฒนาอาคารห้องสมุดให้เป็น Green Buildings หรือ Sustainable Buildings (ALA, 2022) กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาร่วมกับแนวปฏิบัติที่ดีสำหรับห้องบุคลากรและผู้ใช้บริการได้

เป้าหมายที่ 7 พลังงานสะอาดที่เข้าถึงได้ (Affordable and Clean Energy)

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาร่วมกับแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการพลังงานสะอาดแก่ชุมชนห้องถัง รวมทั้งการให้บริการพลังงานสะอาดสำหรับการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศ การศึกษา และการทำงานแก่ผู้ใช้บริการ การใช้พลังงานสะอาดเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาห้องสมุดสีเขียว ดังนั้นห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาอาจปรับเปลี่ยนพื้นที่ทางกายภาพซึ่งรวมทั้งอาคาร สิ่งอำนวยความสะดวก ความหลากหลายของห้องสมุด ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ภายในห้องสมุดโดยการใช้พลังงานสะอาดเท่าที่จะทำได้ เช่น ห้องสมุด Daniel J. Kaufman Library & Learning Center ของ the University System of Georgia ซึ่งได้รับรางวัล gold-level certification from the U.S. Green Building Council's Leadership in Energy and Environmental Design (LEED) program (ACRL, 2021) ทั้งนี้ห้องสมุดอาจพิจารณาปัจจัยอื่น ๆ รวมด้วย เช่น งบประมาณ ความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชน

เป้าหมายที่ 8 งานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Decent Work and Economic Growth)

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาร่วมกับแนวปฏิบัติที่ 8 ได้โดยสนับสนุนอาจารย์และนักศึกษาในการพัฒนาตนเอง ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้ใช้บริการใช้ทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดและความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชาของบรรณารักษ์เพื่อสนับสนุนการวิจัยและการเรียนการสอนซึ่งจะช่วยสนับสนุนอาจารย์ในการพัฒนาทางด้านวิชาการและความเชี่ยวชาญตลอดจนพัฒนานักศึกษาซึ่งจะเป็นบัณฑิตที่เป็นแรงงานที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ห้องสมุดอาจให้การสนับสนุนการศึกษาและการเรียนการสอนได้หลากหลายวิธี เช่น การจัดทำ Subject Guide เฉพาะวิชาหรือจัดเตรียมทรัพยากรสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับอาชีพแต่ละอาชีพและการพัฒนาวิชาชีพไว้ให้บริการเป็นต้น (University of New Mexico Libraries, 2022)

เป้าหมายที่ 9 อุตสาหกรรม นวัตกรรม และโครงสร้างพื้นฐาน (Industry, innovation and infrastructure)

การพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรม นวัตกรรม และโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ล้วนเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาร่วมกับแนวปฏิบัติที่ 9 ได้โดยพัฒนาห้องสมุดและบรรณารักษ์

ที่มีหักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นในการสนับสนุนการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรม ตลอดจนการให้การเข้าถึงเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาสามารถสนับสนุนการเป็นผู้ประกอบการและสร้างนวัตกรรมในมหาวิทยาลัยโดยการจัดเตรียมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนแก่ผู้ใช้บริการภายในมหาวิทยาลัย และอาจจัดกิจกรรมหรือโปรแกรมที่ส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการหรือความคิดในการสร้างสรรค์นวัตกรรมปัจจุบันห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษางานแห่งมีบรรณาธิการซึ่งทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาด้านการสร้างนวัตกรรมและการเป็นผู้ประกอบการแก่ผู้ใช้บริการของห้องสมุด เช่น University of Pittsburgh Library มีบรรณาธิการสำหรับผู้ประกอบการ (Entrepreneurship librarian) ซึ่งปฏิบัติงานในฝ่ายสนับสนุนการวิจัยและการศึกษา (Research and educational support department) โดยมีหน้าที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับข้อมูลสำหรับการตัดสินใจทางธุรกิจ ธุรกิจสร้างใหม่ (Startup) การประกอบธุรกิจขนาดเล็กในช่วงการระบาดของ Covid-19 แก่นักศึกษา อาจารย์ บุคลากร เจ้าของธุรกิจขนาดเล็กรวมทั้งบุคคลที่ไม่ในชุมชน โดยผู้ใช้บริการ ประกอบด้วย อาจารย์และนักศึกษาจากหลากหลายคณะ เช่น คณะแพทย์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ และคณะบริหารธุรกิจ เป็นต้น (Levine, 2020)

เป้าหมายที่ 10 ลดความเหลื่อมล้ำ (Reduced Inequalities)

การลดการเหลื่อมล้ำ หมายถึง การลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ ความเหลื่อมล้ำที่สำคัญที่สุด คือ ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงสารสนเทศและเทคโนโลยี ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาสามารถช่วยลดความเหลื่อมล้ำดังกล่าวได้โดยการสนับสนุนการเข้าถึงสารสนเทศอย่างเท่าเทียม โดยไม่เลือกปฏิบัติ และทำให้ห้องสมุดเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้สำหรับทุกคนรวมทั้งผู้สื่อสาร ผู้อพยพ ชนกลุ่มน้อย ชนพื้นเมือง และผู้พิการ นอกจากนี้ห้องสมุดอาจจัดกิจกรรมต่าง ๆ หรือจัดการอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการลดความเหลื่อมล้ำของผู้ใช้บริการ เช่น พัฒนาหลักสูตรเกี่ยวกับความรู้ทางการเงิน (Financial literacy) เพื่อช่วยนักศึกษาและผู้ใช้บริการตัดสินใจทางธุรกิจและการเงินเพื่อลดการเหลื่อมล้ำ ความรู้ทางการเงิน หมายถึง ความสามารถในการใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้และการจัดการเงินในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งรวมถึงความสามารถในการเข้าใจทางเลือกทางการเงิน วางแผนสำหรับอนาคต ตัดสินใจอย่างชาญฉลาด และตัดสินใจเกี่ยวกับการเงิน เช่น การต冈งาน การออมทรัพย์เพื่อการเกษียณ หรือจ่ายค่าเล่าเรียนบุตร เป็นต้น โดยห้องสมุดสามารถพัฒนาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องทางการเงินเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการเงินแก่ผู้ใช้บริการ ตัวอย่างเช่น สมาคมห้องสมุดอเมริกัน (ALA) และ ACRL ร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อจัดสัมมนาและหลักสูตรอบรม เพื่อให้ความรู้ทางการเงินแก่บุคลากรและผู้ใช้บริการตั้งแต่ปี ค.ศ.2011 โดยหลักสูตรที่ให้บริการอาจครอบคลุม ประเด็นต่าง ๆ เช่น การวางแผนทางการเงิน การช่วยเหลือทางการเงินสำหรับนักศึกษา (Student financial aid) เป็นต้น (Dawes, 2013)

เป้าหมายที่ 11 เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน (Sustainable Cities and Communities)

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาควรมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการสร้างเมืองและชุมชนที่ยั่งยืน โดยการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรสารสนเทศที่หลากหลายของห้องสมุด รวมทั้งความเขี่ยวชาญของบรรณาธิการ

ในการสนับสนุนการวิจัยและการสร้างนวัตกรรม ตลอดจนการเรียนการสอนเพื่อเป้าหมายในการพัฒนาเมือง และชุมชนที่ยั่งยืน ทั้งนี้ห้องสมุดทุกประเพณีรวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาถือเป็นบริการสาธารณะที่สำคัญ (Public services) ซึ่งให้บริการการเข้าถึงและใช้ทรัพยากรสารสนเทศแก่ผู้ใช้ทุกคนโดยไม่เลือกปฏิบัติ โดยห้องสมุดสามารถส่งเสริมให้ทุกคนมีโอกาสในการอ่านและการศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยตนเอง ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษางานแห่งยังหน้าที่ในการส่งเสริมนักศึกษาและจัดเก็บมาตรฐานของวัฒนธรรมทั้งที่เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเขียน เช่น หนังสือ เอกสารต้นฉบับ หนังสือพิมพ์ และตลอดจนข้อมูลจากเว็บไซต์ต่าง ๆ เพื่อการเข้าถึงและใช้งานในอนาคต เช่น โครงการ The Portal to Texas History ของ University of North Texas ซึ่งเก็บรักษาข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติของรัฐเท็กซัส ประเทศสหรัฐอเมริกาไว้มากกว่า 1.75 ล้านระเบียน (University of North Texas Digital Projects Unit, 2022) กิจกรรมและบริการต่าง ๆ ของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเหล่านี้เป็นตัวอย่างสำหรับห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในการสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ 11

เป้าหมายที่ 12 การบริโภคและการผลิตและที่ยั่งยืน (Responsible Consumption and Production)

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา คือ องค์กรซึ่งถือเป็นผู้บริโภคทรัพยากรขนาดใหญ่ และเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรร่วมกันขององค์กร ดังนั้นในฐานะผู้บริโภคห้องสมุดควรจัดหาทรัพยากรและอุปกรณ์สำหรับห้องสมุดที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น การลดใช้พลาสติกหรือใช้สตูลรีไซเคิล หรือ สนับสนุนผลิตภัณฑ์หรือร้านกาแฟที่สนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสนับสนุนการค้ากาแฟที่เป็นธรรม ในฐานะผู้ให้การสนับสนุนและความรู้ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาสามารถช่วยให้ความรู้และแรงจูงใจผู้ใช้บริการร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการบริโภคอย่างยั่งยืน โดยให้คำแนะนำ ประชาสัมพันธ์ รณรงค์ สนับสนุนการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมผ่านการใช้บริการทรัพยากรของห้องสมุด การแนะนำแหล่งสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม และการดำเนินงานห้องสมุดสีเขียว เป็นต้น (Salisbury University Libraries, 2021)

เป้าหมายที่ 13 การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Action)

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษามีความสามารถสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ 13 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ได้โดยการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรสารสนับสนุนและให้บริการข้อมูลการวิจัยในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหรือหัวข้ออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง การสนับสนุนการเข้าถึงข้อมูลเพื่อการตัดสินใจเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การริเริ่มโครงการต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัยเพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ โดยบรรณาธิการซึ่งอาจต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากเดิมเพื่อร่วมมือกับนักศึกษา อาจารย์ ตลอดจนบุคลากรจากหน่วยงานอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการจัดกิจกรรมดังกล่าว เช่น การร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของมหาวิทยาลัยเพื่อจัดการอบรมหรือสัมมนาในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหรือการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการเชิญอาจารย์ นักวิจัย หรือนักศึกษาที่กำลังทำวิจัยในหัวข้อดังกล่าวมาเป็นผู้บรรยายหรือเสวนา จัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้ใช้บริการเข้าใจและตระหนักรู้ถึงการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น จัดกิจกรรม DIY จากวัสดุเหลือใช้ เป็นต้น (Romero, 2020) กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นกิจกรรมซึ่งห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาและบรรณาธิการซึ่งสามารถใช้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ 13 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้

เป้าหมายที่ 14 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเล (Life Below Water)

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเล (Life below water) ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง หลายประเด็น เช่น มนติชัยทางทะเล การบริหารจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล ความเท่าเทียมในการเข้าถึง ทรัพยากรทางทะเล ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศซึ่งเกิดขึ้นจากการทางทะเลและ ประมงชายฝั่ง เป็นต้น ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาและบรรณาธิการก็อาจมีบทบาทในการสนับสนุนโครงการหรือ ริเริ่มโครงการต่าง ๆ ภายใต้มหาวิทยาลัยเพื่อสร้างความตระหนักรถึงกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเล โดยเฉพาะห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรทางทะเล ตัวอย่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาซึ่งสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ 4 ได้แก่ University of Michigan Library ซึ่งเป็นห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาซึ่งสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกเป้าหมาย โดยถือเป็น ส่วนหนึ่งของบริการสนับสนุนการวิจัย (Research Guides) สำหรับเป้าหมายที่ 14 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเล (Life Below Water) นั้น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมีชิแกนให้บริการต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนเป้าหมายที่ 14 ได้แก่ ทรัพยากรสารสนเทศ (Resources) ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางทะเล แหล่งสารสนเทศที่ให้ข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรทางทะเล (Marine Data) เช่น ฐานข้อมูล FishBase (<https://www.fishbase.de/search.php>) the Coral Triangle Atlas (<http://ctatlas.reefbase.org/>) เป็นต้น รายชื่องค์กรต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งทำงานเกี่ยวข้องกับเป้าหมายที่ 14 (Global Organizations and Goal 14) รวมทั้งการอัพเดทข่าวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs in the News) และข่าวร้ายอย่าง กับเป้าหมายที่ 17 เป้าหมาย รวมทั้งเป้าหมายที่ 14 (Goal 14 in the News) โดยห้องสมุดสมัครรับ Feed ข่าวจาก Google News Feed และนำเสนอด้วยผู้อ่านและช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทั่วโลก (ภาพที่ 4.3)

ภาพที่ 4.3 ตัวอย่างการให้บริการเพื่อสนับสนุนเป้าหมายที่ 14 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเล (Life Below Water) โดย University of Michigan Library
ที่มา: (University of Michigan Library, 2022)

เป้าหมายที่ 15 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรบนบกและรักษาระบบนิเวศ (Life on Land)

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาสามารถสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ 15 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรบนบกและรักษาระบบนิเวศ ได้โดยการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรสารสนเทศและให้บริการข้อมูล การวิจัยในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรบนบกและรักษาระบบนิเวศ เช่น การล่าสัตว์ป่า การใช้และการจัดการที่ดินและน้ำ เป็นต้น (IFLA, 2019) โดยห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาอาจจัดบริการห้องสมุด ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะหรือให้การเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรบนบกและรักษาระบบนิเวศ เช่น Natural Resources Library St. Paul University of Minnesota (<https://www.lib.umn.edu/spaces/natural-resources>) ซึ่งเป็นตัวอย่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ 15 โดยมีบรรณารักษ์เฉพาะสาขาวิชาทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resource Librarian) เป็นผู้ให้บริการทรัพยากรสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และการรักษาระบบนิเวศโดยการจัดหมวดหมู่คอลเลกชันของห้องสมุดและจัดทำ Subject Guides เพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับผู้ใช้บริการซึ่งประกอบด้วยอาจารย์ นักศึกษา นักวิจัย สามารถเข้าถึงทรัพยากร ในหัวข้อที่เกี่ยวข้อง เช่น วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมและนโยบาย (Environmental Science and Policy) การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainability) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resource Conservation) เป็นต้น

เป้าหมายที่ 16 ความสันติสุข ยุติธรรม และมีสถาบันทางสังคมที่เข้มแข็ง (Peace, Justice and Strong Institutions)

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาสามารถสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ 16 โดยการสนับสนุน การเข้าถึงข้อมูลภาครัฐ ภาคประชาชนสังคม และข้อมูลของสถาบันอื่น ๆ และการฝึกอบรมทักษะที่จำเป็นในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลต่างกันล่า รวมทั้งเป็นพื้นที่ที่เป็นกลางทางการเมืองเพื่อสนับสนุนให้ทุกคน มีสิทธิ์และเสรีภาพในการแสดงออกและแสดงความคิดเห็น (IFLA, 2019) ทั้งนี้ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ควรสนับสนุนให้งานบริการวิชาการแก่ชุมชนและสถาบันเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานทางวิชาการ การเลื่อนขั้น และการได้รับความตีความชอบในการปฏิบัติงาน

เป้าหมายที่ 17 ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Partnerships for The Goals)

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาสามารถสนับสนุนเป้าหมายนี้ได้โดยการเข้าร่วมและการสร้างเครือข่าย กับองค์กรวิชาชีพห้องสมุดนานาชาติซึ่งมีเป้าหมายเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งการสร้างเครือข่ายกับสถาบันและองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อสร้างความร่วมมือในการปฏิบัติงานและผลักดัน ให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งระดับประเทศและระดับนานาชาติ ดังเช่นสมาคม Australian Library and Information Association ซึ่งได้รับความร่วมมือจากห้องสมุดและสถาบันบริการสารสนเทศทุกประเภท ภายในประเทศไทย ได้แก่ ห้องสมุดโรงเรียนจำนวน 9,414 แห่ง ห้องสมุดประชาชน 1,656 แห่ง ห้องสมุดวิทยาลัย (TAFE libraries) 250 แห่ง ห้องสมุดมหาวิทยาลัย 199 แห่ง และห้องสมุดเฉพาะและองค์กรสารสนเทศอื่น เช่น พิพิธภัณฑ์ หอจดหมายเหตุ ห้องสมุดหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอีกประมาณ 2,100 แห่ง รวมทั้งการสนับสนุน

จากรัฐบาลออสเตรเลีย หน่วยงานภาคเอกชน องค์กรเอกชนไม่แสวงผลกำไร รวมทั้งหน่วยงานระดับนานาชาติอื่น ๆ เช่น IFLA ในกำเนิดภารกิจเพื่อสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติให้ประสบความสำเร็จ สำหรับในบริบทของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษานั้นปัจจุบันห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 199 แห่ง ในประเทศออสเตรเลียเป็นสมาชิกของ Australian Library and Information Association และร่วมมือกันเพื่อสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งปัจจุบันให้บริการสารสนเทศสำหรับบุคลากรทางการศึกษาและนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศออสเตรเลียมากกว่า 1.3 ล้านคน (Australian Library and Information Association, 2018)

4.4 กรณีศึกษาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษากับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

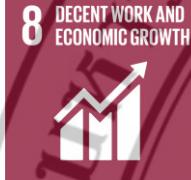
หลังจากองค์การสหประชาชาติได้ประกาศเป้าหมายสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนในปี พ.ศ.2558 (ค.ศ. 2015) เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับทุกประเทศทั่วโลกโดยมีเป้าหมายเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนภายในปี พ.ศ.2573 (ค.ศ.2030) และในปีเดียวกันนี้เองสหพันธ์ระหว่างประเทศว่าด้วยสมาคมและสถาบันห้องสมุดได้ประกาศเจตนาเริ่มให้ห้องสมุดภาคีสมาชิกเห็นถึงความสำคัญของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและนำเสนอแนวทางสำหรับห้องสมุดในการสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (SDGs) ทั้ง 17 ข้อ หลังจากนั้นห้องสมุดภาคีสมาชิกทั่วโลกรวมทั้งห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยได้เริ่มจัดบริการสารสนเทศที่สอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

4.4.1 สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้สนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อให้ห้องสมุดเป็นหน่วยงานที่ทำมีส่วนช่วยให้สังคมไทยพัฒนาเป็นสังคมที่ยั่งยืนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 5 ข้อดังนี้ (ศศิญา แก้วนุช, 2563)

ตารางที่ 4.1 กิจกรรมและโครงการที่สนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เป้าหมาย	กิจกรรม
 เป้าหมายที่ 4 การได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียม ทั่วถึง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต	สร้างต้นทุนมนุษย์ที่มีศักยภาพโดยขยายการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศโดยอนุญาตให้นิสิตต่างสถาบันและประชาชนทั่วไปสามารถเข้าใช้พื้นที่ห้องสมุดโดยไม่เสียค่าธรรมเนียม จัดกิจกรรมเพื่อแบ่งปันองค์ความรู้ KULIB Talk เพื่อแบ่งปันองค์ความรู้จากอาจารย์ นิสิต และศิษย์เก่าโดยการเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook และ YouTube KU Library Channel

เป้าหมาย	กิจกรรม
 เป้าหมายที่ 7 พลังงานสะอาดที่เข้าถึงได้	<p>ติดตั้งโซล่าเซลล์บนหลังคาและนำมานำมาใช้ในการลดการใช้พลังงานภายในห้องสมุด และมีการติดตั้งระบบ EIS ซึ่งเป็นระบบที่ช่วยสังเกตการใช้พลังงานของอาคารโดยมีการคำนวณแนวโน้มการใช้พลังงาน และรายงานความผิดปกติของการใช้พลังงาน</p>
 เป้าหมายที่ 8 งานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ	<p>สำนักหอสมุดดำเนินธุรกิจหมุนเวียนในการลงทุนสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ของห้องสมุด เช่น กิจกรรมรักคือการให้ ซึ่งเป็นการจำหน่ายหนังสือและเสื้อผ้ามือสองเพื่อนำรายได้มาใช้ในการพัฒนาห้องสมุดในชุมชน และห้องสมุดโรงเรียนที่ขาดแคลนต่อไป</p> <p>การรีไซเคิลน้ำทึบจำนวน 6,080 ลิตรต่อเดือนจากเครื่องปรับอากาศมาใช้ในการดูดน้ำมีระบบปริ้นเกอร์</p> <p>สนับสนุนการฝึกอบรมทักษะเชิงอาชีวศึกษาเพื่อสร้างรายได้แก่บุคลากร มีประสบการณ์ทำงานจริง และมีทักษะคดิที่ดีต่อห้องสมุด</p> <p>โครงการ KULC Ambassadors เพื่อฝึกอบรมบุคลากรเรื่องการให้บริการและการใช้งานข้อมูลรวมทั้งการให้บุคลากรสามารถแนะนำและถ่ายทอดความรู้สู่รุ่นน้องเพื่อสร้างงานใหม่</p> <p>กิจกรรมประกวดการคัดแยกขยะและส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการคัดแยกขยะและการนำกลับมาใช้ใหม่ตามหลัก 3 R (Reduce Reuse Recycle)</p> <p>การสร้างจิตสำนึกในการรักษาความสะอาดและประหยัดพลังงาน</p>
 เป้าหมายที่ 13 การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมให้บุคลากรชดเชยค่ารับอนพุตพริ้น (ในปี พ.ศ.2562 สำนักหอสมุดสามารถชดเชยค่ารับได้ 77 ตัน) - ส่งเสริมการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์แทนการใช้กระดาษ - พัฒนาคุณภาพอากาศภายในห้องสมุดโดยการติดตั้งระบบตรวจสอบคุณภาพอากาศ เพื่อดูค่าความผิดปกติของอากาศและแก้ไขปัญหา

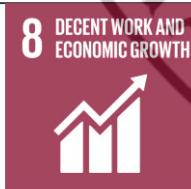
เป้าหมาย	กิจกรรม
 <p>เป้าหมายที่ 17 ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ที่ยั่งยืน</p>	<p>การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทุกระดับในการเข้าถึงข้อมูลของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์โดยการใช้ คลังความรู้ดิจิทัล ซึ่งรวมผลงานวิชาการ งานวิจัย และเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าใช้ได้อย่างเสรี สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการเกษตร</p>

4.5.2 สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ขององค์กร คือ “เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ทันสมัย เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นบนพื้นฐานศาสตร์พระราช” โดยสำนักหอสมุดสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านบริการของห้องสมุดและกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 5 ข้อดังนี้

ตารางที่ 4.2 กิจกรรมและโครงการที่สนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

เป้าหมาย	กิจกรรม
 <p>เป้าหมายที่ 4 การได้รับการศึกษา^{อย่างเท่าเทียม ทั่วถึง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต}</p>	<p>สนับสนุนการเข้าถึงสารสนเทศอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมโดยเปิดโอกาสให้ผู้ใช้บริการซึ่งเป็นบุคคลภายนอกเข้าใช้พื้นที่และทรัพยากรสารสนเทศของสำนักหอสมุดได้โดยไม่เสียค่าธรรมเนียม</p> <p>สนับสนุนการเข้าถึงสารสนเทศแบบเปิดผ่านคลังบัญญาสถานบัน และเว็บไซต์ของสำนักหอสมุด</p> <ul style="list-style-type: none"> - คลังบัญญามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (CMRUIR) - CMRU Library Subject Guide (Link) - หนังลีมีชีวิต (Living Books) - CMRU Library Green Collection (Link) <p>สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยการสอนทักษะการรู้สารสนเทศ และทักษะสำหรับพลเมืองดิจิทัลให้แก่นักศึกษา ผ่านโครงการอบรมซึ่งจัดอย่างต่อเนื่องทุกปี</p> <ul style="list-style-type: none"> - CMRU Library Orientation และ CMRU Library Smart Users

เป้าหมาย	กิจกรรม
	<ul style="list-style-type: none"> - Friends of Library: พลเมืองดิจิทัล Digital Citizenship ในประเด็น การกลั่นแกล้งบนโลกออนไลน์และ drama ดิจิทัล สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ - YouTube สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (Link) - CMRU Library Facebook Fan Page (Link) สนับสนุนการพัฒนาครู นักเรียน และห้องสมุดโรงเรียนด้วยโครงการบริการวิชาการ - โครงการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ด้านการอ่าน การเขียน และการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนในระดับการขัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในพื้นที่ จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดแม่ฮ่องสอน - โครงการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนลังกัด สพฐ. และ ห้องสมุดโรงเรียน ต่อรองมาตรฐานฯ ดำเนินการ - โครงการคุณย์สารสนเทศวิชาชีพครู สนับสนุนการเข้าถึงสารสนเทศอย่างเท่าเทียมทั้งนักศึกษาทั่วไปและนักศึกษาพิการหรือนักศึกษาที่มีความต้องการพิเศษ ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของห้องสมุด - โครงการภาษาไทยสู่ใจ...สู่สาธารอย่างไรให้ปัง
 เป้าหมายที่ 5 ความเท่าเทียมทางเพศ	<ul style="list-style-type: none"> สำนักหอสมุดเป็นพื้นที่ปลอดภัยสำหรับทุกเพศ และให้บริการผู้ใช้บริการโดยไม่เลือกปฏิบัติ โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและเผยแพร่ข้อมูลเพื่อส่งเสริมความเข้าใจและความเท่าเทียมทางเพศ เช่น - กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน “แฟชั่นไร้เพศ Gender Neutral Style” (Link) - นิตรยสารเพลิน ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 พ.ค.-มิ.ย. 2565 “Pride Month”
 เป้าหมายที่ 8 งานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ	<ul style="list-style-type: none"> สนับสนุนการมีงานทำของนักศึกษาเพื่อสร้างรายได้แก่นักศึกษาระหว่างที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่โดยการรับนักศึกษาช่วยงานส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรวิชาชีพห้องสมุดและสารสนเทศโดยการรับนักศึกษาฝึกงานและนักศึกษาสาขาวิชาศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ส่งเสริมและสร้างอาชีพแก่คนในชุมชนโดยการร่วมมือกับธนาคารออมสินเพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพ

เป้าหมาย	กิจกรรม
 <p>เป้าหมายที่ 13 การรับมือกับการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศ</p>	<p>สนับสนุนและส่งเสริมบุคลากรและผู้ใช้บริการให้ทราบนักวิเคราะห์เรื่องการลดการใช้พลังงาน โดยจัดโครงการอบรมและอบรมเชิงปฏิบัติการในหัวข้อที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - การซัดเชยควร์บอนและการประเมินควร์บอนพุตพิรินทร์ - แนวทางการลดใช้พลังงาน ลดการใช้ทรัพยากร การอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม - ส่งเสริมการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์แทนการใช้กระดาษในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของห้องสมุด <p>สำนักหอสมุดเข้าร่วมเครือข่ายห้องสมุดสีเขียวและพัฒนาห้องสมุดเป็นห้องสมุดสีเขียว CMRU Library: Green Learning Society (https://www.lib.cmu.ac.th/greenlibrary/)</p> <p>ติดตั้งระบบตรวจสอบคุณภาพอากาศบริเวณภายในห้องสมุด เพื่อดูค่าฝุ่นและคุณภาพอากาศ และสร้าง Save Zone สำหรับบุคลากรและผู้ใช้บริการ โดยการติดตั้งเครื่องกรองอากาศที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการซื้อเครื่องกรองอากาศ</p> <p>จัดประมวลสิ่งประดิษฐ์จากวัสดุเหลือใช้เพื่อส่งเสริมการนำกลับมาใช้ใหม่ตามหลัก 3 R (Reduce Reuse Recycle)</p>
 <p>เป้าหมายที่ 17 ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ที่ยั่งยืน</p>	<p>การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในห้องสมุดและหน่วยงานอื่น ๆ ภายในมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น วิทยาลัยพัฒนาเศรษฐกิจและเทคโนโลยีชุมชนแห่งเอเชีย (adiCET) และศูนย์พัฒนามนุษย์และบุคคลที่มีความพิการ รวมทั้งคณะอื่น ๆ ภายในมหาวิทยาลัย สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น เครือข่ายสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเขตภาคเหนือ เครือข่ายห้องสมุดสีเขียว เป็นต้น</p>

ทั้งนี้การจะบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งหมดได้นั้นห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาอาจไม่สามารถดำเนินการได้เพียงลำพังแต่ต้องอาศัยความร่วมมือกับทุกภาคส่วนของมหาวิทยาลัย (ดังระบุไว้ในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 17) ทั้งนักศึกษา อาจารย์ คณะ วิทยาลัย หน่วยงานสนับสนุนการศึกษาอื่น ๆ ตลอดจนผู้บริหารมหาวิทยาลัยซึ่งสามารถช่วยสนับสนุนและผลักดันให้การดำเนินงานของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งได้รับการยอมรับและประสบความสำเร็จได้ในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- ชมรมบรรณรักษาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา. (2563). โครงการประชุมสามัญและประชุมวิชาการประจำปี 2563 ชมรมบรรณรักษาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา เรื่อง ห้องสมุดกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน จากวิสัยทัคณ์ สู่แนวปฏิบัติ (*SDG from Vision to Librarian Action*). สืบค้นจาก <https://tla.or.th/regist.ai/index.php?r=register&project=2563-002>
- พรชนนิตร์ ลีนาราช. (2554). บทบาทของห้องสมุดมหาวิทยาลัยวิจัยในการสนับสนุนการวิจัยของมหาวิทยาลัย. *สารสารสารสนเทศศาสตร์*, 29(2), 73-86.
- มาตรฐานห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2544. (2544). สืบค้นจาก <http://www.lib.nu.ac.th/weblib/help/regulatory/ประกาศทบทวนมหาวิทยาลัย%20เรื่อง%20มาตรฐานห้องสมุดฯ.pdf>
- มาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565. (2565, 31 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 139 ตอนที่ 20 ก. หน้า 3-11.
- ศศิญา แก้วนุ้ย. (2563). สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. ใน การประชุมประจำปีเครือข่ายมหาวิทยาลัยยั่งยืนแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 5 และการประชุมมาซิกเครือข่ายมหาวิทยาลัยยั่งยืนแห่งประเทศไทย (SUN Thailand) ครั้งที่ 4 ประจำปี 2563. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ศูนย์การจัดการด้านผลงานและสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยและชีวอนามัย. สืบค้นจาก https://kukr2.lib.ku.ac.th/kukr_es/BKN_LIB/search_detail/result/20013372%0A#tab02
- สมพร เปเล่ปัลล. (2560). จากการเอกสารใบรายงานสู่การทำกล่องเพื่อการอนุรักษ์. *PULINET Journal*, 4(3), 230-248.
- สำนักทรัพยากรการเรียนรู้คุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2565). ฐานข้อมูลห้องถินภาคใต้. สืบค้นจาก <https://clib.psu.ac.th/southerninfo/>
- สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. (2559). แผนบริการวิชาการ สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ปีงบประมาณ 2559. สืบค้นจาก [http://aritc.nsru.ac.th/qa/qa2559/Data/3/3-NSRU_AC-4\(2\).pdf](http://aritc.nsru.ac.th/qa/qa2559/Data/3/3-NSRU_AC-4(2).pdf)
- สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2558). แผนบริการวิชาการ ประจำปีการศึกษา 2558 สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สืบค้นจาก https://lib.swu.ac.th/images/Documents/Aboutus/1_plan_2558.pdf

- Association of College and Research Libraries. (2021). *Academic library building design: resources for planning: Green/Sustainable building*. Retrieved from
<https://acrl.libguides.com/c.php?g=459032&p=3138052>
- American Library Association. (2021). *ALA Task Force on United Nations 2030 Sustainable Development Goals*. Retrieved from <https://www.ala.org/aboutala/ala-task-force-united-nations-2030-sustainable-development-goals>
- American Libraries Association. (2021). *Example for an academic library*. Retrieved from
<https://www.ala.org/aboutala/sites/ala.org.aboutala/files/content/iro/iroactivities/Academic%20Library%20Chart.png>
- American Library Association. (2022). *Sustainability and libraries: Green libraries*. Retrieved from <https://libguides.ala.org/SustainableLibraries/Green>
- Australian Library and Information Association. (2018). Australian libraries support the Sustainable Development Goals. Retrieved from
<https://read.ala.org.au/australian-libraries-support-sustainable-development-goals>
- Dawes, T. A. (2013). Libraries, ACRL, and financial literacy: Helping students make sound Decisions. *College & Research Libraries News*, 74(9), 466-467.
doi:<https://doi.org/10.5860/crln.74.9.9007>
- Ducas, A., Michaud-Ostryk, N., & Speare, M. (2020). Reinventing Ourselves: New and Emerging Roles of Academic Librarians in Canadian Research-Intensive Universities. *College & Research Libraries*, 81(1), 43.
doi: <https://doi.org/10.5860/crl.81.1.43>
- Ezeani, C., Ukwoma, S. C., Gani, E., Igwe, P. J., & Agunwamba, C. G. (2017). Towards sustainable development goals: What role for academic libraries in Nigeria in assuring inclusive access to information for learners with special needs? Paper present at *IFLA World Libraries and Information Congress: Libraries, Solidarity, Society*, 2017, August 19-25. Wroclaw, Portland.
- The International Federation of Library Associations. (1999). *IFLA Statement on libraries and intellectual freedom*. Retrieved from
<https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/1424/1/ifla-statement-on-libraries-and-intellectual-freedom-en.pdf>
- The International Federation of Library Associations. (2019). *Libraries can drive progress across the entire UN 2030 agenda*. Retrieved from <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/hq/topics/libraries-development/documents/sdgs-insert.pdf>

- The International Federation of Library Associations. (2022). *IFLA Library map of the World*. Retrieved from <https://librarymap.ifla.org/map>
- Levine, M. (2020). *Making Pitt work: Entrepreneurs have a friend in librarian LaMonica Wiggins*. Retrieved from <https://www.utimes.pitt.edu/news/making-pitt-work>
- Library Policy and Advocacy Blog. (2018). *SDG 11: An introduction for libraries* [Web log post]. Retrieved from <https://blogs.ifla.org/lpa/2018/02/12/sdg-11-an-introduction-for-libraries/>
- Lilian Atta-Obeng, L. & Dadzie, P. S. (2020). Promoting Sustainable Development Goal 4: The role of academic libraries in Ghana. *International Information & Library Review*, DOI: 10.1080/10572317.2019.1675445
- Louisiana State University Libraries. (2022). *Safe Spaces at LSU libraries*. Retrieved from <https://www.lib.lsu.edu/about/diversity/safe-space>
- Reitz, J. M. (2014). Academic libraries. In Online dictionary for library and information science. Retrieved from https://products.abc-clio.com/ODLIS/odlis_a
- Romero, S. (2020). Sustainability and academic libraries: Meeting the mission with speakers, clothing swaps, and green supplies. *American Library Magazine*. Retrieved from <https://americanlibrariesmagazine.org/blogs/the-scoop/sustainability-and-academic-libraries/>
- Salisbury University Libraries. (2021). *Sustainability academic resources guide*. Retrieved from <https://libraryguides.salisbury.edu/sustainability>
- University of Michigan Library. (2022). United Nations Sustainable Development Goals (SDGs): Goal 14. Retrieved from <https://guides.lib.umich.edu/sdg/goal14>
- University of Minnesota Library. (2022). Natural Resources Library St. Paul. Retrieved from <https://www.lib.umn.edu/spaces/natural-resources>
- University of New Mexico Libraries. (2022). *Sustainability study: Recommended economics literature databases*. Retrieved from <https://libguides.unm.edu/SUST/econ>
- University of North Texas Digital Project Unit. (2022). *The portal to Texas History*. Retrieved from <https://texashistory.unt.edu/about/portal/>
- Walton, G. (2018). Supporting student wellbeing in the university library: A core service or a distraction?. *New Review of Academic Librarianship*, 24(2), 121-123. doi: 10.1080/13614533.2017.1418240
- Wood, L. (2020). Empty shelves: How your academic library can address food insecurity. *College & Research Libraries News*, 81(7), 322. doi:<https://doi.org/10.5860/crln.81.7.322>

หนังสือ ห้องสมุดเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

บทที่ 5 ห้องสมุดประชาชน

- 5.1 ห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย
- 5.2 พัณฑกิจและบริการ
- 5.3 เทคโนโลยีในห้องสมุดประชาชน
- 5.4 บทบาทของห้องสมุดประชาชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- 5.5 กรณีศึกษา

แนวคิด

1. พัณฑกิจของห้องสมุดประชาชน เทคโนโลยีและการบริการของห้องสมุดประชาชน
2. ห้องสมุดประชาชนกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ห้องสมุดประชาชนกับสังคมแห่งการเรียนรู้
3. บทบาทห้องสมุดประชาชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนพร้อมกรณีศึกษา

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาบทที่ 5 จะแล้ว ผู้อ่านสามารถ

1. อธิบายพัณฑกิจของห้องสมุดประชาชนได้
2. อธิบายบริการและเทคโนโลยีของห้องสมุดประชาชนได้
3. อธิบายบทบาทของห้องสมุดประชาชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้

บทที่ 5

ห้องสมุดประชาชน

สุทธินันท์ ชื่นชม

บทนำ

ห้องสมุดประชาชน หมายถึง ห้องสมุดที่ให้บริการแก่ประชาชนในชุมชนและห้องถิน โดยไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา อายุ การศึกษา โดยดำเนินงานภายใต้สังกัดของหน่วยงานของรัฐบาลหรือเอกชน เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ ตลอดชีวิต ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและชุมชน

วัตถุประสงค์ของห้องสมุดประชาชนอาจแตกต่างกันไปตามชุมชนและประเทศ โดยทั่วไปแล้วมีจุดประสงค์ดังนี้

- 1) เพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษาอက์ริยเรียนแก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับชั้น
- 2) เพื่อเป็นศูนย์รวมของข่าวสาร ความรู้ และความเคลื่อนไหวเพื่อให้ประชาชนรู้เท่าทันต่อเหตุการณ์ เช่น การประดิษฐ์ใหม่ทางวิทยาศาสตร์ การเคลื่อนไหวของรัฐบาลของตนและประเทศอื่น เป็นต้น เพื่อเป็นพื้นฐาน ของความต้องการด้านสติปัญญา ความสามารถในการวินิจฉัยและการตัดสินใจ ไม่ตกเป็นเหยื่อของโฆษณา ชวนเชื่อ
- 3) เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมและเผยแพร่ความรู้ ความคิด ประสบการณ์ ในรูปแบบทรัพยากรสารสนเทศ ที่หลากหลาย เช่น หนังสือ แผ่นเสียง พิล์มภาพยนตร์ เป็นต้น
- 4) เพื่อเป็นแหล่งส่งเสริมให้ประชาชนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ รักษาพักผ่อนหย่อนใจด้วยการอ่าน หนังสือ มีนิสัยรักการอ่าน ก่อให้เกิดเป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม
- 5) เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรมของชุมชน
- 6) เพื่อสนองความต้องการของประเทศในด้านการศึกษาของประชาชน และชุมชนห้องถินที่ห้องสมุด ตั้งอยู่ ช่วยในการพัฒนาจิตใจให้คนมีทัศนคติอันถูกต้อง ช่วยในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนส่งผลต่อการพัฒนา ประเทศ

5.1 ห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย

โดยแรกเริ่มนั้น ห้องสมุดประชาชนจัดตั้งเพื่อสนับสนุนการส่งเสริมให้ประชาชนรู้หนังสือ และเป็นแหล่ง ศึกษาค้นคว้าของนักศึกษาสังกัดศูนย์การศึกษาอกรอบและ การศึกษาตามอธิราชศัย (กศน.) ต่อมา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและระเบียบกรมการศึกษาอกริเรียนว่าด้วยห้องสมุดประชาชน พ.ศ. 2535 ห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต หรือศูนย์ การเรียนรู้ของชุมชน โดยวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งห้องสมุดประชาชนมีดังนี้

- 1) เพื่อเป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารของชุมชน
- 2) เป็นศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน
- 3) เพื่อเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมของชุมชน
- 4) เพื่อพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน

ห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยสามารถแบ่งประเภทได้ตามโครงสร้างการบริหาร ดังนี้

1) ห้องสมุดประชาชนสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษาอุตสาหกรรมและคีกษาตามอธิการบดี กระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่

1.1) ห้องสมุดประชาชนจังหวัด ซึ่งเป็นห้องสมุดประชาชนประจำจังหวัด กระจายอยู่ใน 72 จังหวัด

ดังนี้

ภาคเหนือ	จังหวัดเชียงราย	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดนครสวรรค์	จังหวัดน่าน	จังหวัดพะเยา
	จังหวัดพิษณุโลก	จังหวัดเพชรบูรณ์	จังหวัดแพร่	จังหวัดแม่ฮ่องสอน	จังหวัดลำปาง
	จังหวัดอุตรดิตถ์			จังหวัดกำแพงเพชร	
ภาคกลาง	จังหวัดชัยนาท	จังหวัดนครนายก	จังหวัดนนทบุรี	จังหวัดปทุมธานี	จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
	จังหวัดพิจิตร	จังหวัดลพบุรี	จังหวัดสุพรรณบุรี	จังหวัดสระบุรี	จังหวัดสมุทรสาคร
	จังหวัดสระบุรี	จังหวัดสิงห์บุรี	จังหวัดสุโขทัย	จังหวัดอุทัยธานี	
ภาคตะวันตก	จังหวัดกาญจนบุรี	จังหวัดนครปฐม	จังหวัดเพชรบุรี	จังหวัดราชบุรี	จังหวัดสุพรรณบุรี
	จังหวัดอ่างทอง				
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	จังหวัดกาฬสินธุ์	จังหวัดขอนแก่น	จังหวัดชัยภูมิ	จังหวัดนครพนม	จังหวัดนครราชสีมา
	จังหวัดบุรีรัมย์	จังหวัดบึงกาฬ	จังหวัดมุกดาหาร	จังหวัดยโสธร	จังหวัดร้อยเอ็ด
	จังหวัดเลย	จังหวัดศรีสะเกษ	จังหวัดสกลนคร	จังหวัดสระแก้ว	จังหวัดสุรินทร์
	จังหวัดหนองคาย	จังหวัดอุดรธานี	จังหวัดอุบลราชธานี	อำนาจเจริญ	
ภาคตะวันออก	จังหวัดจันทบุรี	จังหวัดฉะเชิงเทรา	จังหวัดชลบุรี	จังหวัดตราด	จังหวัดปราจีนบุรี
	จังหวัดระยอง				
ภาคใต้	จังหวัดยะลา	จังหวัดชุมพร	จังหวัดตรัง	จังหวัดนราธิวาส	จังหวัดนราธิวาส
	จังหวัดปัตตานี	จังหวัดพัทลุง	จังหวัดภูเก็ต	จังหวัดยะลา	
	จังหวัดยะลา	จังหวัดสงขลา	จังหวัดสตูล	จังหวัดสุราษฎร์ธานี	จังหวัดปัตตานี (วังไกลกังวล)

1.2) ห้องสมุดประชาชนอำเภอ เป็นห้องสมุดประจำอำเภอ มีจำนวน 745 แห่ง ใน 76 จังหวัด

1.3) ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุمارี” เป็นห้องสมุดประชาชนจังหวัด หรือห้องสมุด ประชาชนอำเภอ ที่กระทรวงศึกษาธิการโดยกรมการศึกษากองอกร่องเรียนได้รับมติจากคณะกรรมการรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2534 ให้จัดสร้างเนื่องในโอกาส สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุمارี ทรงพระเจริญ พระชนมายุ 36 พรรษา โดยมีความมุ่งมั่นในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่สมบูรณ์แบบสำหรับชุมชน ทั้งในปัจจุบัน และอนาคต ให้บริการห้องสมุดอย่างครบถ้วน มีห้องปฏิบัติการทางภาษาและโสตทัศนศึกษา มุ่งหนัสนิสัย พระราชนิพนธ์ มุ่งเด็ก มุ่งวิทยาศาสตร์ มุ่งพิพิธภัณฑ์ ศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ห้องถิน ศูนย์แนะนำ การศึกษาและอาชีพ ศูนย์บริจาคหนังสือ และบริการจัดกิจกรรมการศึกษากองอกร่องเรียน อีกทั้งเป็นศูนย์กลาง สนับสนุนสื่อให้แก่แหล่งความรู้ทั่วไปและที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน บริเวณรอบตัวอาคารจัดเป็นสวนหย่อม สนามเด็กเล่น และลานอนเนกประสงค์สำหรับให้ประชาชนได้พักผ่อนอีกด้วย (สำนักงานจังหวัดหนองบัวลำภู, มบป.) ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุمارี” มีจำนวน 92 แห่ง ใน 61 จังหวัด ได้แก่

ภาคเหนือ	อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย	อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
	อำเภอบ้าน Tak จังหวัดตาก	อำเภอเมือง จังหวัดตาก
	อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์	อำเภอตอกคำใต้ จังหวัดพะเยา
	อำเภอจุน จังหวัดพะเยา	อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก
	อำเภอเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์	อำเภอสอง จังหวัดแพร่
	อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน
ภาคกลาง	เขตตลิ่งชัน จังหวัดกรุงเทพ	เขตคลองสาน จังหวัดกรุงเทพ
	อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดขัยนาท	อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก
	อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี	อำเภอจลัญบุรี จังหวัดปทุมธานี
	อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
	อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร	อำเภอวังรายพูน จังหวัดพิจิตร
	อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี	อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี
	อำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม	อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
	อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร	อำเภอกระทุนแบบ จังหวัดสมุทรสาคร
	อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร	อำเภอท่าช้าง จังหวัดสิงห์บุรี
	อำเภอสวรรค์โลก จังหวัดสุโขทัย	อำเภอต่านланหอย จังหวัดสุโขทัย
	อำเภอต่ำน้ำดี จังหวัดสุพรรณบุรี	อำเภอต่อตนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี
	อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง	อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง
	อำเภอแสงหา จังหวัดอ่างทอง	
ภาคตะวันออก เฉียงเหนือ	อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์	อำเภอโน้นพอง จังหวัดขอนแก่น
	อำเภอจัตรุส จังหวัดขัยภูมิ	อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

	อำเภอชุมพวงศ์ จังหวัดนครราชสีมา	อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา
	อำเภอปีกงชัย จังหวัดนครราชสีมา	อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา
	อำเภอนามนาง จังหวัดนครราชสีมา	อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์
	อำเภอปรือ จังหวัดมหาสารคาม	อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
	อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร	อำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด
	อำเภอชุมทาง จังหวัดศรีสะเกษ	อำเภอโขศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร
	อำเภอวนนิวาส จังหวัดสกลนคร	อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร
	อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร	อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์
	อำเภอศีรภูมิ จังหวัดสุรินทร์	อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
	อำเภอหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู	อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
	อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี	อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ
ภาคตะวันตก	อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี	อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
	อำเภอสามพราน จังหวัดกาญจนบุรี	อำเภอเขาขัยอย จังหวัดเพชรบุรี
	อำเภอราชบุรี จังหวัดราชบุรี	อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี
ภาคตะวันออก	อำเภอขาคิชัมภูมิ จังหวัดจันทบุรี	อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา
	อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี	อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี
	อำเภอเขาสมิว จังหวัดตราด	อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี
	อำเภอศรีเมือง其所 จังหวัดปราจีนบุรี	อำเภอแกลง จังหวัดระยอง
ภาคใต้	อำเภออ่าวลึก จังหวัดยะลา	อำเภอส้วี จังหวัดชุมพร
	อำเภอย่านตาข้าว จังหวัดตรัง	อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง
	อำเภอเขาขุนพนม จังหวัดนครศรีธรรมราช	อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช
	อำเภอรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส	อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
	อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี	อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา
	อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง	อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต
	อำเภอเมือง จังหวัดยะลา	อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
	อำเภอภูมิบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี	

- 1.4) ห้องสมุดมีชีวิตเพื่อเฉลิมพระเกียรติ ๖๐ พรรษา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยาม
บรมราชกุมารี ดำเนินการโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (สพฐ.)
โดยคัดเลือกห้องสมุดสถานศึกษาในสังกัดที่มีศักยภาพแล้วปรับปรุงให้เป็นห้องสมุดต้นแบบที่ทันสมัย ในลักษณะ
อุทิyanการเรียนรู้ให้กับครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ชุมชน และโรงเรียนใกล้เคียง มีวัตถุประสงค์ คือ
- 1) เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนและ师长ได้ด้วยตนเอง
 - 2) เพื่อเป็นแหล่งความรู้สำหรับครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียน
ได้ศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง

- 3) เพื่อสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้เพียงพอต่อจำนวนนักเรียนและมีมาตรฐาน
 4) เพื่อสร้างเสริมลักษณะนิสัยในการอ่านของนักเรียน และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
 ห้องสมุดมีชีวิตเพื่อเฉลิมพระเกียรติ ๖๐ พรรษา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อุปถัมภ์ในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ได้แก่

ภาคเหนือ	โรงเรียนพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย โรงเรียนแม่สรวยวิทยาคม จังหวัดเชียงราย โรงเรียนบ้านดู่ (สมราษฎร์พัฒนาการ) จังหวัดเชียงใหม่ โรงเรียนขุนขาดพิทักษ์ จังหวัดเชียงราย โรงเรียนบ้านหินดาตราษฎร์บำรุง จังหวัดกำแพงเพชร โรงเรียนอนุบาลภูษะ(บ้านดอนตัน) จังหวัดพะเยา โรงเรียนอนุบาลเลียน(ท่านางอุปัมม์) จังหวัดลำปาง	โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า อุตรดิตถ์ จังหวัดอุตรดิตถ์ โรงเรียนคริสเทเพิร์ฟาร์ค จังหวัดเพชรบูรณ์ โรงเรียนราษฎร์บ้านท่าจะ จังหวัดพิษณุโลก โรงเรียนชุมชนบ้านตตะขบ จังหวัดนครราชสีมา โรงเรียนอนุบาลกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร โรงเรียนเข้าทอง จังหวัดนครสวรรค์
ภาคกลาง	โรงเรียนปิยะบุตร จังหวัดลพบุรี โรงเรียนรัชวิภาวดีวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง โรงเรียนวัดพระญาติการาม (ศุภสุขบำรุง) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โรงเรียนวัดบางพูน จังหวัดปทุมธานี โรงเรียนวัดท้าวมหา神 จังหวัดอุทัยธานี	โรงเรียนนวัตกรรม "นันติวิทยาภูมิ" จังหวัดอ่างทอง โรงเรียนทায়หาด จังหวัดสมุทรสงคราม โรงเรียนวัดดิกกรະບัตร (ชุประษฐ์สุวรรณ) จังหวัดสมุทรสาคร โรงเรียนบ้านหนองลี่วิทยาคม จังหวัดสิงห์บุรี โรงเรียนวัดอุทัยราษฎร์ กรุงเทพ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	โรงเรียนจตุรภูมิวิทยาการ จังหวัดขอนแก่น โรงเรียนเชิญพิทยาคม จังหวัดหนองคาย โรงเรียนอากาศอำนวยศึกษา จังหวัดสกลนคร โรงเรียนเรณุนครวิทยานุกูล จังหวัดหนองคาย โรงเรียนบ้านท่าศิลา จังหวัดสุรินทร์ โรงเรียนบ้านหนองแวง จังหวัดบึงกาฬ โรงเรียนบ้านนาวี จังหวัดกาฬสินธุ์ โรงเรียนบ้านแปลงผัก(ครุศรรค์วิทยา) จังหวัดร้อยเอ็ด โรงเรียนบ้านบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ	โรงเรียนท่าลี่วิทยา จังหวัดเลย โรงเรียนหนองกี่พิทยาคม จังหวัดบุรีรัมย์ โรงเรียนเชียงแก้วพิทยาคม จังหวัดอุบลราชธานี โรงเรียนบ้านวังยาววิทยายน จังหวัดมหาสารคาม โรงเรียนกลางใหญ่โนรัสรังสีอุปัมม์ จังหวัดอุดรธานี โรงเรียนบ้านนาลิง จังหวัดหนองบัวลำภู โรงเรียนอนุบาลอุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ โรงเรียนบ้านกอกค้อกโพธิ์ จังหวัดหนองบัวลำภู
ภาคตะวันตก	โรงเรียนวัดหาดใหญ่เนื้ยว"ปุณสิริวิทยา" จังหวัดกาญจนบุรี	โรงเรียนพินิจราษฎร์บำรุง จังหวัดกาฬสินธุ์ โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่โพธักร จังหวัดราชบุรี

ภาคตะวันออก	โรงเรียนบ้านโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี โรงเรียนวัดพลงช้างเผือก จังหวัดระยอง	โรงเรียนบ้านไผ่ล้อมสามัคคี จังหวัดจันทบุรี
ภาคใต้	โรงเรียนร่มเกล้า จังหวัดนราธิวาส โรงเรียนเกษตรจังหวัดศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โรงเรียนท่าแขวงด้าวภูเขาก จังหวัดชุมพร โรงเรียนบ้านตอนใหม่ราม จังหวัดชุมพร โรงเรียนบ้านคลองมวน จังหวัดตรัง โรงเรียนอนุบาลคุณขุน จังหวัดพัทลุง โรงเรียนบ้านทะเลสองห้อง จังหวัดนครศรีธรรมราช	โรงเรียนประเทศลัยนพดุลศิริษย์ จังหวัดตรัง โรงเรียนโพธิ์คริรักษ์ศึกษา จังหวัดปัตตานี โรงเรียนนราสิกขาลัย จังหวัดนราธิวาส โรงเรียนบ้านคลองสมบูรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช โรงเรียนวัดคลองยอ จังหวัดสงขลา โรงเรียนอุตรกิจ จังหวัดกรุงเทพมหานคร โรงเรียนบ้านปากบาง จังหวัดสงขลา

1.5 ห้องสมุดประชาชนเคลื่อนที่สู่ชุมชน เช่น ห้องสมุดเคลื่อนที่ของกรุงเทพมหานคร ห้องสมุดเคลื่อนที่ กศน. เป็นต้น มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ซึ่งประกอบด้วยทรัพยากรสารสนเทศ ให้บริการแล้วยังมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านสำหรับประชาชนซึ่งหมุนเวียนไปตามชุมชน

- 2) ห้องสมุดประชาชนสังกัดองค์กรบริหารราชการส่วนท้องถิ่น เช่น ห้องสมุดประชาชน กรุงเทพมหานคร ห้องสมุดประชาชนเมืองพัทยา ห้องสมุดประชาชนสุขุมวิท เป็นต้น
- 3) ห้องสมุดประชาชนขององค์กรเอกชน สมาคม บริษัท ธนาคาร เช่น ห้องสมุดเนลสันเยียร์ ห้องสมุด TK Park ห้องสมุดศูนย์สร้างสรรค์การออกแบบ TCDC เป็นต้น

5.2 พันธกิจและบริการ

ห้องสมุดประชาชนให้บริการทรัพยากรสารสนเทศและสื่อสื่อสารมวลชนเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ ทุกรูปแบบให้กับประชาชนในชุมชน อำเภอ จังหวัด ไม่จำกัดเพศ วัย เชื้อชาติและศาสนา ระดับการศึกษา อย่างเท่าเทียมกัน

IFLA - International Federation of Library Associations and institutions (2001) อธิบายพันธกิจ ของห้องสมุดประชาชน มีดังนี้

- 1) สร้างและส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของเด็กและเยาวชนตั้งแต่วัยเยาว์
- 2) ส่งเสริมการศึกษาทั้งการศึกษาด้วยตนเอง การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาทางไกล การศึกษาต่อเนื่อง และการศึกษาในระบบ
- 3) เปิดโอกาสให้บุคคลได้พัฒนาตนเอง
- 4) กระตุ้นจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กและเยาวชน

- 5) ส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม ชื่นชมและรักคุณค่าศิลปกรรม และผลงานทางด้านวิทยาศาสตร์และนวัตกรรม
- 6) เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงศิลปะการแสดงและการแสดงออกทางวัฒนธรรมทุกรูปแบบ
- 7) ส่งเสริมการสนับสนุนการห่วงวัฒนธรรมที่หลากหลาย
- 8) สืบสานการอนุรักษ์และถ่ายทอดประวัติและข้อมูลรวมเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น
- 9) ส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเข้าถึงสารสนเทศของชุมชนท้องถิ่น
- 10) ให้บริการสารสนเทศแก่วิสาหกิจ สมาคม และกลุ่มผลประโยชน์ในท้องถิ่น
- 11) อำนวยความสะดวกในการพัฒนาทักษะสารสนเทศและทักษะการใช้คอมพิวเตอร์
- 12) จัดหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอ่านออกเขียนได้สำหรับทุกกลุ่มอายุ

UNESCO (n.d.) กำหนดบทบัญญัติવ่าด้วยห้องสมุดประชาชน ค.ศ.1994 (IFLA/UNESCO Public Library Manifesto 1994) ว่าการดำเนินงานและการจัดการห้องสมุดประชาชน ต้องดำเนินการดังนี้

- 1) มีนโยบายชัดเจน กำหนดวัตถุประสงค์และให้บริการให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
- 2) จัดการระบบห้องสมุดอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาชีพ
- 3) ร่วมมือกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น กลุ่มผู้ใช้และกลุ่มวิชาชีพอื่น ๆ ในระดับห้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระหว่างประเทศ
- 4) ให้บริการสมาชิกทุกคนของชุมชนให้ทั่วถึง ดังนี้ อาคารห้องสมุดประชาชนต้องตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสม มีเครื่องอำนวยความสะดวกในการอ่านและการเรียนรู้ที่ใช้งานได้ดี มีเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องและให้บริการในช่วงเวลาที่สะดวกแก่ผู้ใช้ ทั้งนี้หมายรวมถึงการบริการและการให้ความรู้นักสถานที่สำหรับผู้ใช้ที่ไม่สามารถมาเยี่ยมห้องสมุดได้เพื่อให้ได้ประโยชน์จากทรัพยากรทั้งปวง

บริการของห้องสมุดประชาชน มีความหลากหลายทั้งในห้องสมุดและในชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ บรรณาธิการทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างผู้ใช้และทรัพยากรในห้องสมุด บรรณาธิการจะต้องได้รับการฝึกอบรมทางวิชาชีพและการศึกษาต่อเนื่องเพื่อให้บริการเป็นที่น่าพอใจ

ห้องสมุดประชาชนควรอำนวยความสะดวกความสะดวกผู้ใช้ทุกกลุ่มให้สามารถเข้าถึงบริการได้บริการของห้องสมุดประชาชน ได้แก่

- 1) บริการยืมคืนทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดประชาชนมีหน้าที่เก็บรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศไว้ให้บริการ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น หนังสือ วารสาร เอกสาร สื่อทัศนศิลป์ ฐานข้อมูล สื่อทดลองวิทยาศาสตร์ สื่อเครื่องเล่นและเกม เป็นต้น
- 2) บริการพื้นที่แก่ประชาชน ได้แก่ พื้นที่นั่งอ่าน พื้นที่กิจกรรม พื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ พื้นที่การเรียนรู้ และการทำงานร่วมกัน พื้นที่การจัดประชุม การสัมมนา การแสดงผลิตภัณฑ์ กิจกรรมของเด็กและครอบครัว กิจกรรมออนไลน์ที่สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ของชุมชน

- 2) บริการให้การศึกษาผู้ใช้ ด้วยการจัดอบรม การจัดนิทรรศการเผยแพร่ความรู้ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการศึกษาค้นคว้า การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้ใช้ทุกกลุ่ม
- 3) บริการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และอินเทอร์เน็ต
- 4) บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้าแก่ผู้ใช้
- 5) บริการซัมชน เข่น ห้องสมุดประชาชนเคลื่อนที่ เป็นต้น
- 6) การจัดกิจกรรมตามที่ผู้ใช้ต้องการ

5.3 เทคโนโลยีในห้องสมุดประชาชน

เทคโนโลยีช่วยห้องสมุดในการดำเนินงาน คือ ทำให้ผู้ใช้บริการสามารถใช้ทรัพยากร เข่น หนังสือ บริการอ้างอิงเสมือน หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และการอบรม เป็นต้น Public Library Association (2020) สำรวจการใช้เทคโนโลยีในห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยเมริการพัฒนาใช้เทคโนโลยีดังต่อไปนี้

1) เทคโนโลยีภายในห้องสมุด ได้แก่ เครื่องพิมพ์สี เครื่องพิมพ์ขนาดใหญ่ เครื่องพิมพ์ 3 มิติ เครื่องพิมพ์ 3 มิติ เครื่องถ่ายเอกสาร เครื่องส่องแฟกซ์ สแกนเนอร์ แล็บท็อป แท็บเล็ต เครื่องอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ อุปกรณ์สำหรับวัยก่อนเรียน การผลิตสื่อดิจิทัล (ห้องปฏิบัติการประกอบด้วยอาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ เพื่อพัฒนาวิธีสอน เนื้อหา ตกแต่งรูปภาพ) เครื่องเล่นเกม (Play station, Xbox) อุปกรณ์อัจฉริยะ (Little bits Arduino) อุปกรณ์เทคโนโลยีเสมือนจริง (Virtual reality) เทคโนโลยีเพื่อการเข้าถึง (Screen reader) กระดาษอัจฉริยะ รวมถึงอุปกรณ์เพื่อการยืมคืน เข่น เครื่องอ่านบาร์โค้ด บาร์โค้ดพิมพ์สำเร็จรูป อุปกรณ์รับคืนหนังสืออัตโนมัติ อุปกรณ์สำหรับให้บริการยืมด้วยตนเอง อุปกรณ์เครื่องอ่านบาร์โค้ดไร้สาย เข่น ห้องสมุดประชาชนเมืองลอสแองเจลิส ใช้เทคโนโลยีเสมือนจริงเพื่อให้ผู้ใช้บริการเยาวชนมีประสบการณ์ที่ดีในการใช้ห้องสมุด เข่น การสร้างสถานปัตยกรรม สามมิติ เกม การเล่าเรื่อง การปฏิสัมพันธ์กัน การชมและการเรียนรู้ เมื่อเดือน พฤษภาคม 2021 Deerfield Public Library ให้บริการแว่นตา VR และโดรน (Edinger, 2021)

2) เทคโนโลยีสำหรับใช้ภายนอกห้องสมุด ได้แก่ จุดปล่อยสัญญาณอินเทอร์เน็ต แล็บท็อป แท็บเล็ต เครื่องอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

3) เทคโนโลยีเพื่อการบริการ ได้แก่ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หนังสือเสียง สื่อสตรีมมิ่งหรือสื่อที่สามารถดาวน์โหลดได้ ผู้ช่วยทำการบ้านออนไลน์ ทรัพยากรในการทำงานออนไลน์ การเรียนรู้ภาษาออนไลน์ ทรัพยากรทางสุขภาพออนไลน์ ซอฟต์แวร์เพื่อการประชุมทางไกล ซอฟต์แวร์เพื่อการออกแบบ รวมถึงระบบห้องสมุด อัตโนมัติ

4) เทคโนโลยีเพื่อการใช้งานบนอุปกรณ์เคลื่อนที่ ได้แก่ เว็บไซต์บริการแสดงผลสำหรับอุปกรณ์เคลื่อนที่ โมบายแอพพลิเคชั่นเพื่อเข้าถึงบริการของห้องสมุด QR code บริการพิมพ์จากอุปกรณ์เคลื่อนที่

5) โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี ได้แก่ เว็บไซต์ห้องสมุด สัญญาณไวไฟ สัญญาณอินเทอร์เน็ต ไฟเบอร์ออพติก ตารางการเปลี่ยนอาร์ดแวร์เมื่อถึงเวลา

6) การอบรมทักษะดิจิทัล ได้แก่ ทักษะคอมพิวเตอร์ การใช้ซอฟต์แวร์ การใช้อินเทอร์เน็ต การใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ การป้องกันภัยคุกคามออนไลน์ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ การใช้เทคโนโลยีใหม่ การใช้เทคโนโลยีช่วยการเข้าถึง การใช้เทคโนโลยีการประชุมทางไกล การพัฒนาเรียนไปชีต์ การพัฒนาเนื้หาดิจิทัล การเขียนขุดคำสั่ง การประดิษฐ์หุ่นยนต์ การพิมพ์ 3 มิติ

5.4 บทบาทของห้องสมุดประชาชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ห้องสมุดประชาชนเป็นเป็นแหล่งความรู้และแหล่งศึกษาค้นคว้า มีส่วนสำคัญในด้านการศึกษาและวัฒนธรรมของชุมชน ด้วยห้องสมุดประชาชนช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชนในห้องถินโดยให้การศึกษา การเรียนรู้ทางวิชาการ และได้รับประสบการณ์จากทรัพยากรสารสนเทศทั้งสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์และความเคลื่อนไหวของสังคมที่ทุกคนมีสิทธิเข้าศึกษา ได้ตลอดเวลา อีกทั้งยังส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม รวมถึงส่งเสริมให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่านและการศึกษาค้นคว้า รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ สร้างนิสัยความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนั้น ห้องสมุดประชาชน จึงช่วยให้ชุมชนก้าวหน้าทั้งในด้านการศึกษา เศรษฐกิจและวัฒนธรรม เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งเป็นரากฐานของการสร้างสังคมการเรียนรู้

พันธกิจของห้องสมุดประชาชนไม่เฉพาะให้บริการยืมคืนทรัพยากรเท่านั้น แต่รวมถึงการส่งเสริม การเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นการเรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์และมีส่วนร่วม ห้องสมุดประชาชนเป็นพื้นที่เรียนรู้ทางสังคม (Social learning spaces) เพื่อให้ประชาชนพึ่งพา ก้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เรียนรู้และทำงานร่วมกัน

ดังนั้น ห้องสมุดประชาชนจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable development) ตามเป้าหมายขององค์การสหประชาติ (United Nation) ที่มุ่งพัฒนาให้โลกดีกว่าเดิมสำหรับทุกคน (Making the world a better place for all) เป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนมุ่งพัฒนา 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความครอบคลุมทางสังคม (Social inclusion) หรือรากฐานของการแบ่งปันความมั่งคั่งอย่างทั่วถึง ด้านการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ (Economic growth) และด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Environmental protection) ซึ่งการเข้าถึงสารสนเทศและการพัฒนาทักษะต่าง ๆ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืน เนื่องด้วยช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ดังนั้น ห้องสมุดประชาชนสามารถพัฒนาชุมชนได้โดยการ เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าถึงสารสนเทศแบบไม่เสียค่าใช้จ่าย ช่วยอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงความรู้และ บรรลุทางวัฒนธรรม ช่วยเปิดโอกาสให้บุคคลพัฒนาตนเองอย่างหลากหลาย ช่วยให้ข้อมูลแนวทางด้านสารสนเทศ อย่างเชี่ยวชาญและทำงานร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน ห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยสามารถสนับสนุนการพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืนได้ ดังนี้

การเข้าถึงสารสนเทศ

การเข้าถึงสารสนเทศช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาบุคคลและสังคม ห้องสมุดประชาชนจึงต้องรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ ความคิด ประสบการณ์ ภูมิปัญญา และความรู้ แล้วจัดทำเครื่องมือช่วยค้นสารสนเทศ ทุกรูปแบบและให้บริการสอดคล้องกับความต้องการ เพื่อให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงสารสนเทศ ความรู้ และติดตามเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นได้อย่างทันเหตุการณ์ อีกทั้งพัฒนาทักษะสารสนเทศ ทักษะการใช้สื่อ ทักษะการวัดคุณภาพ และทักษะอื่น ๆ ที่จำเป็นของผู้ใช้บริการเพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถแสวงหา จัดการ สื่อสาร และใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิตประจำวัน การตัดสินใจ การทำงาน การพัฒนาสังคม ซึ่งเป็นการสนับสนุน SDG 16 เป้าหมาย 16.10 เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงสารสนเทศอย่างมีส่วนร่วม

การสนับสนุนการพัฒนาชุมชน

ห้องสมุดประชาชนเป็นพื้นที่สาธารณะ (Public sphere institutions) (Va rheim, 2015) ซึ่งเป็นพื้นที่ของชุมชนมีส่วนช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงสารสนเทศอย่างหลากหลาย รวมถึงโอกาสในการศึกษาและการพักผ่อนด้วย

ห้องสมุดประชาชนเป็นโครงสร้างทางสังคมซึ่งช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคมจากรายชื่อผู้ติดต่อ การสื่อสาร ความร่วมมือระหว่างเพื่อนบ้าน เพื่อน และสมาชิกของชุมชนอื่น ซึ่งช่วยสนับสนุน SDG 3, SDG 5 และ SDG 11 ดังนี้

SDG 3 ส่งเสริมสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีให้แก่ประชาชนทุกช่วงวัย

ห้องสมุดประชาชนต้องให้บุคคลและชุมชนสามารถเข้าถึงสารสนเทศสุขภาพที่มีคุณภาพ นำเข้าสู่สื่อ เกี่ยวกับปัญหาสุขภาพ การรักษา และทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เช่น ห้องสมุดในประเทศไทยและประเทศอังกฤษจัดทำโครงการ “Health on a Shelf” โดยร่วมกับองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้ใช้เข้าถึงสารสนเทศสุขภาพได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งพบว่า ผู้ใช้ได้รับประโยชน์และมีความมั่นใจในสุขภาพของตนเองมากยิ่งขึ้น ต้องการบริการด้านสุขภาพน้อยลง ทำให้ประหยัดมากขึ้น (Scottish Library and Information Council, n.d.) โดยบริการด้านสุขภาพของห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยและประเทศอังกฤษ มีดังนี้

- 1) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับบริการและองค์กรด้านสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี
- 2) เป็นแหล่งทรัพยากรการระลึกความหลัง เช่น คอลเลกชันของภาวะสมองเสื่อมและกล่องหน่วยความจำ เป็นต้น
- 3) ให้บริการคอลเลกชันทรัพยากรด้านสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี
- 4) จัดกิจกรรมด้านสุขภาพในห้องสมุดหรือสถานที่อื่น เช่น โยคะ กลุ่มเดิน ร้านกาแฟ เป็นต้น
- 5) ให้บริการคอลเลกชันนิยายเพิ่มอารมณ์ (Mood boosting)
- 6) จัดกลุ่มระลึกความทรงจำ
- 7) ให้บริการรายการหนังสือวิชาการด้วยตนเอง

- 8) ให้บริการบรรณบำบัด (Bibliotherapy) การใช้หนังสือเพื่อสะท้อนความรู้สึกของตนเอง หนังสือตามใบสั่งแพทย์ (Books on prescription) เรื่องน่าอ่าน รายการอ่านที่แนะนำสำหรับผู้ใหญ่
- 9) จัดกิจกรรมเชื่อมโยงกับสำคัญต่าง ๆ เช่น สัปดาห์การรับรู้ความเครียด เป็นต้น
- 10) ให้บริการสารสนเทศและการสนับสนุนเกี่ยวกับ Macmillan cancer

SDG 5 สร้างความเท่าเทียมทางเพศ เสริมพลังทางสังคมแก่ผู้หญิงและเด็กหญิง

ห้องสมุดประชาชนต้องส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศโดยจัดให้มีพื้นที่สำหรับการพบปะ การจัดกิจกรรม และการบรรยายเกี่ยวกับสิทธิสตรีและสุขภาพ ให้บริการการศึกษาต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งการฝึกอบรมทักษะ และการให้การเข้าถึงสารสนเทศอย่างเท่าเทียมและท่วงสำหรับผู้หญิงและเด็ก รวมถึงทุกเพศด้วย เช่น ห้องสมุดแห่งชาติของประเทศไทยจัดการอบรมด้าน ICT ที่ออกแบบโดยเฉพาะ สำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อให้สามารถเข้าถึงการพยากรณ์อากาศ ราคายานั้นๆ และส่งเสริมการจัดตั้ง ตลาดออนไลน์ในภาษาท้องถิ่น (United Nation, 2021)

SDG 11 ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัย ทั่วถึง ยั่งยืน และยั่งยืน

ห้องสมุดประชาชนช่วยสร้างและรักษาชุมชนที่ยั่งยืนและทั่วถึง โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง ของชุมชนและให้บริการสารสนเทศและพื้นที่สาธารณะเปิด ปลอดภัย อย่างเสมอภาคและทั่วถึงสำหรับทุกคน และทุกกลุ่ม เมมเบอร์ในสถานการณ์ยามฉุกเฉินและวิกฤต เช่น การวางแผนและการจัดการวิกฤตการณ์โดยเป็นสถานที่ พักพิงของผู้ติดเชื้อในสถานการณ์โควิด เป็นต้น

ห้องสมุดประชาชนต้องเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวสังคมส่งผลให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ห้องสมุดประชาชนมีส่วนช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนด้วยการ ให้บริการชุมชน เป็นแหล่งความรู้แก่ชุมชน โดยให้บริการการศึกษาตามอัธยาศัยแก่ประชาชนในพื้นที่ การจัดทำโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน โครงการส่งเสริมอาชีพ การจัดกิจกรรม การฝึกอบรม การจัดนิทรรศการ เป็นต้น นอกจากนี้ ห้องสมุดประชาชนยังส่งเสริมประชาธิปไตยด้วยการลด ความไม่เท่าเทียมในสังคม ด้วยการเป็นพื้นที่สำหรับทุกคนและด้วยการให้ทุกคนเข้าถึงสารสนเทศและบริการ อื่น ๆ อย่างเสมอภาค

สภาพแวดล้อมของห้องสมุดประชาชนเพื่อเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวสังคมนั้น ต้องคำนึงถึงทั้งสภาพแวดล้อม ภายในและภายนอก ให้มีความสวยงาม สะอาด สบายตา รู้สึกดี ต้องเก้าอี้หันสมัย เป็นพื้นที่โล่ง ไม่แออัด ใช้แสงจาก ธรรมชาติ มีพื้นที่สำหรับเด็ก ผู้สูงอายุ และผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือพิเศษ มีพื้นที่เรียนรู้ร่วมกัน เช่น มุมอ่าน หนังสือ มุมกาแฟ มุมพิงเพลง มุมฝึกทักษะอาชีพจากชุมชน เป็นต้น มีพื้นที่開啟ประสงค์เพื่องานสร้างสรรค์ เช่น พื้นที่การจัดนิทรรศการ การแสดงออก กิจกรรมของชุมชนหรือองค์กรอื่น เป็นต้น มีพื้นที่จัดกิจกรรม เยพากลุ่ม เช่น การประชุม การสัมมนา การอบรม เป็นต้น มีพื้นที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ เช่น ห้องชายหาดยนต์

สวนภายนอกอาคาร เป็นต้น และที่สำคัญคือมีการใช้อัตลักษณ์หรือลักษณะเฉพาะของชุมชนมาเป็นส่วนประกอบของสภาพแวดล้อมเพื่อแสดงถึงการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน (ศรรากุล ตัวงเป้า, 2564)

ตัวอย่างของการจัดพื้นที่ของห้องสมุดประชาชน ได้แก่ ห้องสมุดเมืองกรุงเทพมหานคร (Bangkok City Library) ซึ่งเกิดขึ้นจากหนึ่งในพันธกิจของกรุงเทพมหานครที่มีนโยบายสำคัญสร้างเมืองให้เป็น “มหานครแห่งการเรียนรู้” อีกทั้งได้รับคัดเลือกให้เป็นเมืองหนังสือโลกประจำปี 2556 จากองค์กรยูเนสโก ห้องสมุดเมืองกรุงเทพมหานคร เปิดให้บริการ 24 ชั่วโมง ตั้งอยู่บนอาคาร 3 ชั้นบนพื้นที่ใช้สอยกว่า 4,900 ตร.ม. ห้องสมุด มีการออกแบบรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบแนวโน้ม-คลาสสิกซึ่งผสมผสานระหว่างตะวันตกกับการตกแต่งแบบศิลปะไทย เน้นความเปรี่องโอลีสบ้าย ภายใต้แนวคิด “แสงแห่งปัญญา” (Light of Wisdom)

ชั้นที่ 1 เป็นบริเวณโถงต้อนรับ ให้ความรู้สึกโล่ง อลังการสะท้อนบรรยากาศของความเป็นไทย และความเป็นตะวันตก มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับจัดนิทรรศการหมุนเวียน มีมุ่งสีบคันข้อมูลหนังสือ บริการยืม-คืนอัตโนมัติ มุ่งนิตยสาร ห้องฉายภาพยนตร์ และคาเฟ่ และพื้นที่สำหรับผู้พิการ

ภาพที่ 5.1 ชั้น 1

ห้องสมุดเมืองกรุงเทพมหานคร
ที่มา: (ป้านและสวน, 2563)

ชั้นที่ 2 ประกอบด้วยหนังสือต่างประเทศและหนังสือทั่วไป และห้องคันคว้า 3 ห้อง และห้องอ่านประสงค์ สำหรับการเรียนรู้กลุ่ม

ภาพที่ 5.2 ชั้น 2 หอสมุดเมืองกรุงเทพมหานคร

ที่มา: (บ้านและสวน, 2563)

ขั้นที่ 3 เป็นหอเกียรติยศที่นำเสนอانيทรรศการและวีดีทัศน์ “โครงการพระราชดำริของในหลวง รัชกาลที่ 9” หอเกียรติยศผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นักประพันธ์และกวีแห่งชาติ พื้นที่หนังสือประเภทอาชีวฯ พร้อมพื้นที่นั่งอ่าน

นอกจากนี้ยังมีพื้นที่อ่านหนังสือส่วนบุคคลซึ่งเป็นพื้นที่ให้ขนาดเล็กหริมโถงกลาง และพื้นที่กลุ่มบริเวณให้เช่าสำหรับกิจกรรมที่ตกลงภาระทางการเงินเท่าอย่างสวยงาม และมีเก้าอี้โซฟาให้ผู้นั่งรวมกันอีกด้วย

ภาพที่ 5.3 ชั้น 3 หอสมุดเมืองกรุงเทพมหานคร

ที่มา: (บ้านและสวน, 2563)

การส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนาตนเอง

ห้องสมุดประชาชนต้องขยายโอกาสทางการศึกษาแก่ทุกคน โดยไม่จำกัดกลุ่ม เพศ วัย ห้องสมุดประชาชนมีส่วนช่วยให้บุคคลได้พัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยเปิดโอกาสให้เข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศ และแหล่งความรู้ที่หลากหลาย ช่วยให้ผู้ใช้เกิดความคิด จินตนาการ และการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ อย่างไม่มีสิ้นสุด รู้จักใช้เวลาว่างอย่างมีคุณค่าเพื่อการพัฒนาตนเอง รักการเรียนรู้ตลอดชีวิต ห้องสมุดประชาชนต้องสนองความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชน ด้วยการจัดเตรียมทรัพยากรสารสนเทศและกิจกรรม

สำหรับเด็กและเยาวชนเพื่อปลูกฝังให้รักการอ่าน สร้างแรงบันดาลใจและจินตนาการให้กับเด็กและเยาวชน เริ่มต้นตั้งแต่วัยเด็กช่วยวัยให้เติบโตเป็นเยาวชนและเป็นผู้ใหญ่ที่ใฝ่รู้และรักการเรียนรู้

ห้องสมุดประชาชนทำหน้าที่เป็นพื้นที่ในการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในชุมชน ช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะและความรู้ ซึ่งสนับสนุน SDG 4 สร้างการศึกษาที่เท่าเทียม และทั่วถึง ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคน ห้องสมุดประชาชนเป็นพื้นที่การเรียนรู้ซึ่งบุคคลสามารถมาศึกษา กันคัวเพื่อเพิ่มความรู้ กระตุ้นจินตนาการ สร้างมุมมองใหม่ด้วยตนเอง นอกจากห้องสมุดประชาชนสนับสนุน การเรียนการสอนในระบบแล้วยังสามารถจัดการบรรยาย กิจกรรมการอบรมและบริการที่มีวัตถุประสงค์ ให้การศึกษา เช่น กิจกรรมเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน กิจกรรมการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียน การใช้ภาษาอังกฤษ ทักษะคอมพิวเตอร์ ทักษะการรู้ตัวเอง ทักษะการสื่อสารสนเทศ เป็นต้น

ประเทศไทยได้มีโครงการ Boekstart (Bookstart) ซึ่งห้องสมุดประชาชนได้ทำงานร่วมกับ สถานรับเลี้ยงเด็ก ศูนย์ดูแลสุขภาพ และโรงเรียนอนุบาลในการให้บริการหนังสือและการอบรมทักษะแก่เยาวชน 75,000 คนต่อปี โครงการนี้ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลและมุ่งการทำงานร่วมกันในระยะยาวเพื่อพัฒนา ทักษะของเยาวชน (IFLA, 2012)

ห้องสมุดประชาชนร่วมกับสมาคมห้องสมุดประเทศไทยจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ต่อเนื่องอย่างยั่งยืน (Re-Learning Space@Library) ณ จังหวัดอุตรดิตถ์และจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อขยายโอกาสด้านการพัฒนา และยกระดับความรู้และทักษะใหม่ (Upskill) และการเสริมทักษะให้ทันสมัย (Reskill) ที่จำเป็นต่อการทำงาน เพื่อช่วยในการทำงานและเสริมสร้างอาชีพและการเตรียมความพร้อมให้สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง ของโลก ด้วยการเสริมทักษะอาชีพและนวัตกรรมดิจิทัลผ่านห้องสมุดประชาชน และการสนับสนุนให้ชุมชน และห้องคิ่นใช้ประโยชน์จากห้องสมุดประชาชนในการสร้างพื้นที่ในการเรียนรู้ใหม่ (Re-Learn) เพื่อ Re-Skill รองรับการเปลี่ยนแปลงและการก้าวเข้าสู่สังคมและเศรษฐกิจยุคดิจิทัล โดยมีวัตถุประสงค์ (สมาคมห้องสมุด แห่งประเทศไทย, 2565) ดังนี้

1) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชน นักศึกษา ผู้ทำงานและผู้เก้ายุคอาชีวุกรุ่นทำงาน ใน การเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2) เพื่อส่งเสริมบทบาทใหม่ของห้องสมุดประชาชนในการพัฒนาทักษะและนวัตกรรมการเรียนรู้ อย่างมีคุณภาพ รองรับการเปลี่ยนแปลงและการก้าวเข้าสู่สังคมและเศรษฐกิจยุคดิจิทัล

3) เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้แบบพลิกโฉมในทุกพื้นที่ของชุมชน ในลักษณะ Unlimited Space โดย Re Learning Space@Library จะเป็นพื้นที่เชิงสัญลักษณ์ ในฐานะศูนย์กลางเรียนรู้ที่เป็นจุดเริ่มต้น ในการช่วยกระจายความรู้สู่ประชาชนในชุมชนในการเข้าถึงและเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ศูนย์การเรียนรู้ฯ ทำงานภายใต้เครือข่ายความร่วมมือระหว่างเครือข่าย กศน. ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมาเร” ห้องสมุดประชาชนจังหวัด/อำเภอ กศน.ตำบล/หมู่บ้าน ศูนย์ฝึกอาชีพราชภัฏบริเวณชายแดน บ้านหนองสีชุมชน โรงเรียน โรงเรียนผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยราชภัฏ สำนักงานเทศบาลเมือง องค์กรบริหารส่วนตำบล/

เทศบาล ชุมชนกำนันผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มสตรีประจำตำบล วัด กลุ่ม OTOP สำนักงานเกษตรอำเภอ และสำนักงานพัฒนาชุมชนจัดกิจกรรมในการพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง

ศูนย์การเรียนรู้จัดกิจกรรมพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่องหลากหลายหลักสูตร เช่น การซ้อมและบำรุงรักษาหนังสือ ไดอารี่ การผลิตงาน ชาม จากรากธรรมชาติ การอนอมและแปรรูปอาหาร อาที การกวนผลไม้ ดองผลไม้ ผัก แทนมหิดล ปลาส้ม ไส้กรอก การตัดเย็บผ้า อาที หน้ากาภัค้า กระเป่า เป็น พวงกุญแจ การพื้นท์ผ้าปาเตี๊ะ การจักสานเส้นพลาสติก เครื่องดื่มสมูทตี้ ชา กาแฟ สมุนไพร ขนมและของหวาน เบเกอรี่ ถั่วกรอบ ๆ ฯ การดูพระเครื่อง โทรราชาสตร์ การตัดผม และการอบรมหลักสูตรออนไลน์พัฒนาทักษะดิจิทัล

การส่งเสริมวัฒนธรรม

ห้องสมุดประชาชนส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมด้วยการเป็นสถานที่วัฒนธรรมชั้นสูงสนับสนุน SDG 11.4 เสริมความพยายามที่จะปกป้องและคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติของโลก

ห้องสมุดประชาชนต้องเป็นศูนย์ข้อมูลและความรู้ห้องถินด้วยการรวบรวม จัดเก็บ อนุรักษ์ และทำระบบสืบค้นทรัพยากรทางวัฒนธรรมในชุมชนทุกรูปแบบ การจัดกิจกรรมเพื่อการเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนห้องถินและการร่วมมือกับองค์การในห้องถินและชุมชนอนุรักษ์และถ่ายทอดเผยแพร่สารสนเทศ ห้องถินด้านศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน รวมถึงการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมโดยใช้สถานที่ของห้องสมุด การเข้าถึงวัฒนธรรมช่วยเพิ่มความตระหนักและความเข้าใจในวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วัฒนธรรมต่อไป เช่น ห้องสมุดประชาชนตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ด้อยโอกาสที่สุดในเมือง Medellín ประเทศโคลومเบีย แต่กลับเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาทางสังคมด้วยการเป็นพื้นที่สำหรับการศึกษาและวัฒนธรรม ซึ่งมี The Library Parks ประกอบด้วยเครื่องมือทางการศึกษาและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์สำหรับชุมชน อีกทั้งเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเมืองและกิจกรรมการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมต่อไป (IFLA, 2012)

การเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ห้องสมุดประชาชนต้องให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อช่วยในการเข้าถึงข้อมูล และสารสนเทศตาม SDGs เป้าหมาย 5.b – ปรับปรุงเทคโนโลยีที่เปิดใช้งาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อส่งเสริมขีดความสามารถของประชาชนโดยให้การเข้าถึง ICT อินเทอร์เน็ต โดยไม่มีค่าใช้จ่ายพร้อมการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการรู้หนังสือและการอบรมการพัฒนาทักษะดิจิทัล ช่วยในการสร้าง บริโภค แบ่งปัน และใช้สารสนเทศ ทำให้ประชาชนมีโอกาสในการพัฒนาตนเองและพัฒนาทางวิชาชีพ เช่น ในประเทศไทย สถาบัน ห้องสมุดประชาชนสนับสนุนวิถีทัศน์แห่งชาติ ด้วยให้อาสาประชาชนในการเข้าถึง ICT การพัฒนาทักษะคอมพิวเตอร์ของผู้ใช้ห้องสมุด และการทำให้ผู้ใช้ห้องสมุดประสบความสำเร็จในธุรกิจ การศึกษา และการทำงาน

ห้องสมุดประชาชนจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับวิธีชีวิตและรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนที่เปลี่ยนแปลงไปได้ ในศตวรรษที่ 21 ทักษะการเรียนรู้และการสร้างสรรค์นวัตกรรมเป็นทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ความคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน การทำงานร่วมกันข้ามสาขาวิชา และการสร้างสรรค์นวัตกรรมเป็นทักษะที่จำเป็น ห้องสมุดประชาชนจำเป็นต้องเป็นศูนย์รวมทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้และช่วยพัฒนาทักษะต่าง ๆ ของผู้ใช้บริการ และในขณะเดียวกันห้องสมุดประชาชนต้องมีบุคลากรที่มีทักษะความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการคิดวิเคราะห์ และทักษะทางสังคมเพื่อมีส่วนร่วมกับผู้อยู่อาศัยในชุมชน และเพื่อสร้างพันธมิตรกับหน่วยงานที่มีบุคลากรที่มีทักษะหลากหลายเพื่อการทำงานร่วมกันและช่วยให้ชุมชนบรรลุเป้าหมายได้

5.5 กรณีศึกษา

5.5.1 ห้องสมุดประชาชนเมืองลอสแองเจลิส (Los Angeles Public Library-LAPL) ดำเนินการสนับสนุน SDG (American Library Association, 2020) ดังนี้

1) SDG 1 จัดความยากจนทุกรูปแบบในทุกพื้นที่ ห้องสมุดประชาชนเมืองลอสแองเจลิส เปิดให้บริการการศึกษาแบบเปิดส้าหรับประชาชนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อให้ได้มีโอกาสได้รับค่าจ้างในการทำงานสูงขึ้นเมื่อได้รับวุฒิการศึกษา

2) SDG 2 จัดความอดอยาง บรรลุความมั่นคงทางอาหารและโภชนาการที่ดีขึ้น ส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน พัฒนาระบบทองห้องสมุดประชาชนเมืองลอสแองเจลิสมีการให้บริการอาหารกลางวันแก่เด็กในช่วงฤดูร้อนและจัดโครงการให้อาหารที่ดีมีคุณภาพ

3) SDG 3 ส่งเสริมสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีให้แก่ประชาชนทุกช่วงวัย พัฒนาระบบทองห้องสมุดประชาชนเมืองลอสแองเจลิสและองค์กรในห้องถูนให้บริการด้านนันทกรรม การวัดสายตาประกอบด้วย การฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่และบริการประกันสุขภาพ

4) SDG 4 สร้างการศึกษาที่เท่าเทียมและทั่วถึง ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคน ห้องสมุดประชาชนเมืองลอสแองเจลิสจัดให้นักเรียนได้รับบัตรห้องสมุดเพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรของห้องสมุดได้ เพื่อส่งเสริมให้จบการศึกษาและสอนการอ่านออกเขียนได้เบื้องต้นแก่เด็กเล็กเพื่อช่วยผู้ปกครองเตรียมบุตรให้พร้อมสำหรับการเข้าศึกษาในระดับอนุบาล

5) SDG 5 สร้างความเท่าเทียมทางเพศ เสริมพลังทางสังคมแก่ผู้หญิงและเด็กหญิง ห้องสมุดประชาชนเมืองลอสแองเจลิสจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ เช่น ความหลากหลายทางชีววิทยา การเขียนชุดคำสั่งหรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (Coding) เป็นต้น เพื่อเสริมพลังให้กับเด็กผู้หญิง

6) SDG 6 จัดให้มีน้ำสำหรับการอุปโภคบริโภค การจัดการน้ำที่ยั่งยืน และสุขาภิบาลสำหรับทุกคน ห้องสมุดประชาชนเมืองลอสแองเจลิสพัฒนาระบบน้ำสะอาดและการสุขาภิบาล

7) SDG 7 จัดให้มีพลังงานที่ทันสมัย ยั่งยืน เสถียร และราคาไม่แพงสำหรับทุกคน ห้องสมุดประชาชนเมืองลอสแองเจลิสใช้แรงไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์

8) SDG 8 ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานที่มีคุณค่า และงานที่ดีสำหรับทุกคน พัฒนาอุตสาหกรรมที่ห้องสมุดประชาชนเมืองลอสแองเจลิสและองค์กรในห้องลิน เทศบาล และหอการค้าให้บริการจัดทำงานทั้งในรูปแบบออนไลน์และผู้ช่วยตัวต่อตัวและเจ้าของธุรกิจขนาดเล็ก

9) SDG 9 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ยั่งยืน ส่งเสริมกระบวนการอุตสาหกรรมที่ยั่งยืน และสนับสนุนวัตกรรม ห้องสมุดประชาชนเมืองลอสแองเจลิสมีพื้นที่สร้างสรรค์ (Makerspace) เพื่อสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมสำหรับชุมชน บุคลากรและอาสาสมัครได้ใช้เครื่องพิมพ์ 3 มิติในการพัฒนาหน้ากากสำหรับผู้ที่ทำงานอยู่ด้านหน้าในช่วง COVID-19

10) SDG 10 ลดความเหลื่อมล้ำทางภัยในและระหว่างประเทศ ห้องสมุดประชาชนเมืองลอสแองเจลิสเป็นห้องสมุดของทุกคน (Free for all) ยินดีต้อนรับทุกคนโดยไม่คำนึงถึงสถานภาพ ทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากรและเข้าเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน

11) SDG 11 ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัย ทั่วถึง ยั่งยืน และยั่งยืน ห้องสมุดประชาชนเมืองลอสแองเจลิสมุ่งมั่นในการเป็นห้องสมุดศิริเซียเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และสร้างตึกห้องสมุดตามมาตรฐาน LEED

12) SDG 12 พัฒนารูปแบบการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน ห้องสมุดประชาชนเมืองลอสแองเจลิส เป็นส่วนหนึ่งของเมืองซึ่งมีบทบาทในการดำเนินงานและมีส่วนร่วมในการพัฒนามืออย่างยั่งยืนของนักวิทยาศาสตร์

13) SDG 13 ดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศและผลกระทบ ห้องสมุดประชาชนเมืองลอสแองเจลิสช่วยนักวิทยาศาสตร์ในการรวมรวมและแบ่งปันข้อมูลสำหรับการตรวจสอบคุณภาพของน้ำและอากาศ ความร้อน และการก่อตัวของเมฆ

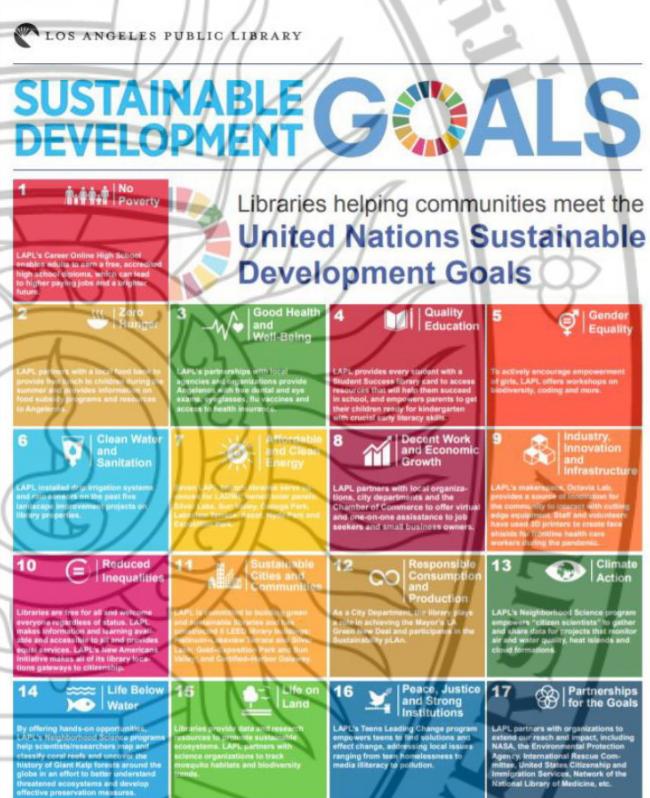
14) SDG 14 อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ห้องสมุดประชาชนเมืองลอสแองเจลิสช่วยนักวิทยาศาสตร์และนักวิจัยในการระบุสถานที่ของประการังเพื่อความเข้าใจในระบบนิเวศน์และมีการอนุรักษ์ที่มีประสิทธิภาพ

15) SDG 15 ปกป้อง พื้นที่ และส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากการบินนิเวศทางบก จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน หยุดยั้งการรุกรานของทะเลราย หยุดและย้อนกระบวนการการเสื่อมโทรมของดิน หยุดยั้งการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ห้องสมุดประชาชนเมืองลอสแองเจลิสให้บริการข้อมูลและงานวิจัยเกี่ยวกับการอนุรักษ์ระบบบินนิเวศน์อย่างยั่งยืน เช่น การร่วมมือกับพันธมิตรและองค์กรในห้องถันติดตามการอยู่อาศัยของยุงและแนวโน้มของความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้น

16) SDG 16 สร้างเสริมสังคมที่สงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยกเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สร้างกระบวนการยุติธรรมที่ทุกคนเข้าถึงได้ และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ ตรวจสอบได้ และเปิดกว้าง ในทุกระดับ ห้องสมุดประชาชนเมืองลอสแองเจลิสจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เยาวชนค้นพบวิธีการแก้ปัญหาในท้องถิ่น เช่น เยาวชนรีบ้าน ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ เป็นต้น

17) SDG 17 ยกระดับแนวทางการดำเนินงาน และสร้างเสริมการเป็นพันธมิตรระดับโลก เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พันธมิตรของห้องสมุดประชาชนเมืองลอสแองเจลิสและองค์กรในท้องถิ่นร่วมมือกับ หน่วยงานอื่น ๆ เช่น NASA, Environment Protection Agency, International Rescue Committee, United States Citizenship and Immigration Services เป็นต้น เพื่อยกระดับการดำเนินงาน

ภาพที่ 5.4 การพัฒนาห้องสมุดประชาชน
เมืองลอสแองเจลิสตาม SDG
ที่มา: (American Library Association, 2020)

5.5.2 ห้องสมุดประชาชนเมืองโตรอนโต (Toronto Public Library) ประเทศแคนาดา

ดำเนินการเพื่อสนับสนุน SDG 8 ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานที่มีคุณค่า และงานที่ดีสำหรับทุกคน SDG 10 ลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในและระหว่างประเทศ และ SDG 17 ยกระดับแนวทางการดำเนินงาน และสร้างเสริมการเป็นพันธมิตรระดับโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Toronto Public Library, 2020) ห้องสมุดประชาชนเมืองโตรอนโตมุ่งบริการให้ผู้ลี้ภัยเข้าถึงอย่างไม่มีอุปสรรค ทั้งการสนับสนุนจากเอกสารและรัฐบาล ดังนี้

เนื่องจากมีผู้ลี้ภัยจากประเทศซึ่งเรียกเข้ามายังประเทศแคนาดาเป็นจำนวนมาก ห้องสมุดประชาชน เมืองโตรอนโตจึงสนับสนุนนโยบายของประเทศเพื่อการต้อนรับและสนับสนุนครอบครัวผู้ลี้ภัยชาวซึ่งเรียกในการตั้งถิ่นฐาน

ในประเทศไทย ห้องสมุดประชาชนเมืองโตรอนโตให้บริการผู้ลี้ภัยชาวซีเรียโดยตรงและผ่านองค์กรที่ร่วมดำเนินการ เพื่อให้ผู้ลี้ภัยเข้าถึงทรัพยากร กิจกรรม และบริการทั้งออนไลน์และพื้นที่ของห้องสมุดประชาชนสาขาต่าง ๆ ในเมืองโตรอนโต

บริการแก่ผู้ลี้ภัยของห้องสมุดประชาชนเมืองโตรอนโต เริ่มตั้งแต่ก่อนการเดินทางมาถึงประเทศไทย แคนาดา คือ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการอ่านวิความและความหลากหลายและติดต่อกับผู้ลี้ภัย (New to Canada) และผู้ให้การสนับสนุน โดยห้องสมุดประชาชนโตรอนโตโพสต์สรุปบริการที่มีสำหรับผู้ลี้ภัยในเว็บบล็อกของห้องสมุด เช่น การขอบัตรห้องสมุด การเรียนภาษาอังกฤษ การทำงานทำ การใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ซึ่งชาวเมืองโตรอนโตได้เข้ามาแบ่งปันข้อมูลและให้การต้อนรับในเว็บบล็อกอย่างอบอุ่น สารสนเทศที่สำคัญได้รับการแปลเป็นภาษาอารบิกและภาษาอาหรับเมเนี่ยทัชั่นตก

เมื่อผู้ลี้ภัยมาถึงประเทศไทย ห้องสมุดประชาชนเมืองโตรอนโตมีบริการ Library Settlement Partnership (LSP) เพื่อช่วยในการตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ซึ่งเป็นบริการพิเศษที่ช่วยผู้ลี้ภัยในการทำงาน การเรียนภาษาอังกฤษพิเศษ การขอใบขับขี่ และการเข้าร่วมกิจกรรมให้ความรู้ในการตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย (New to Canada) นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการเล่นนิทานแก่ผู้ลี้ภัยในโรงเรียนที่ผู้ลี้ภัยอยู่ช่วงครัว และให้บัตรห้องสมุดโดยไม่ต้องมีที่อยู่ถาวร และเพื่อให้ชุมชนเข้าใจผู้ลี้ภัยมากขึ้น ห้องสมุดประชาชนเมืองโตรอนโตได้จัดกิจกรรมการบรรยายและเน้นย้ำความสำคัญของห้องสมุดประชาชน

นอกจากนี้ ห้องสมุดประชาชนเมืองโตรอนโตยังให้บริการสารสนเทศและการเรียนรู้โดยการจัดหาทรัพยากรการเรียนรู้ ทรัพยากรสำหรับเด็กและเยาวชน และห้องเรียนภาษาอังกฤษ และยังจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้ลี้ภัยได้รับประสบการณ์ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อให้ผู้ลี้ภัยรู้สึกคุ้นเคยกับชุมชน เช่น บัตรผ่าน Sun Life Museum and Arts เพื่อให้ผู้ลี้ภัยได้เรียนรู้และมีประสบการณ์เกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรมของเมืองโตรอนโต

เอกสารอ้างอิง

- บ้านและสวน. (2563). ปรับตัวเก่าเป็นห้องสมุดทันสมัยบนถนนราชดำเนิน – หอสมุดเมืองกรุงเทพมหานคร. สืบค้นจาก <https://www.baanlaesuan.com/54804/design/lifestyle/bangkok-city-library>
- ศรีวุฒิ ด้วงเบ้า (2564). สภาพแวดล้อมทางกายภาพของห้องสมุดประชาชนในศตวรรษที่ 21. *สารสารมุชยลั่นค์บริทัคన් (มลป.)*, 23(1), 124-136.
- สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย. (2565). ศูนย์เรียนรู้ต่อเนื่องอย่างยั่งยืน: Relearning Space @ Library. สืบค้นจาก เว็บไซต์สมาคมห้องสมุด <https://www.relearningspace.com/index.php/th/history-th>
- สำนักงานจังหวัดหนองบัวลำภู. (ม.บ.บ.). ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุமารี. สืบค้นจาก <https://bit.ly/3EaYcwW>
- American Library Association. (2020). ALA Task Force on United Nations 2030 Sustainable Development Goals. Retrieved from ALA website <http://www.ala.org/aboutala/ala-task-force-united-nations-2030-sustainable-development-goals>
- Edinger, J. (2021). Public libraries embrace emerging technology. Retrieved from <https://www.governing.com/next/public-libraries-embrace-emerging-technology>
- IFLA. (2012). How libraries contribute to sustainable development & the SDGs. Retrieved from IFLA website <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/alp/103-fbradley-alp.pdf>
- Public Library Association. (2020). 2020 Public library technology survey: Summary report. Retrieved from ALA website <https://www.ala.org/pla/sites/ala.org.pla/files/content/data/PLA-2020-Technology-Survey-Summary-Report.pdf>
- Scottish Library and Information Council. (n.d.). HEALTH on the shelf: Health and wellbeing in public libraries in Scotland. Glasgow: Scottish Library and Information Council. Retrieved from <https://scottishlibraries.org/media/3008/health-on-the-shelf.pdf>
- Vårheim, A. (2015) Public libraries worked in the Tohoku mega-disaster. *Proceedings from the Document Academy* 2(1): Article 10.

- Toronto Public Library. (2020). Toronto public library and government collaborate to welcome and support syrian refugees. Retrieved from IFLA website
<https://librarymap.ifla.org/stories/Canada/toronto-public-library-and-government-collaborate-to-welcome-and-support-syrian-refugees/153>
- UNESCO. (n.d.) UNESCO Public Library Manifesto 1994, the IFLA Internet Manifesto, the Glasgow Declaration on Libraries, Information Services and Intellectual Freedom= บทบัญญัติว่าด้วยห้องสมุดประชาชน ค.ศ. 1994 บทบัญญัติว่าด้วยอินเทอร์เน็ต: ปฏิญญาสถาโกร์ว่า ด้วยห้องสมุด บริการสารสนเทศ และเสรีภาพทางปัญญา. สืบคันจาก
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000192502>

- United Nation. (2021). Contribution of libraries to the SDGs. Retrieved from UN website
<https://sustainabledevelopment.un.org/partnership/?p=10909>

หนังสือ ห้องสมุดเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

บทที่ 6 ห้องสมุดเฉพาะ

ตอนที่

- 6.1 บทนำ
- 6.2 พันธกิจและบริการ
- 6.3 เทคโนโลยีในห้องสมุดเฉพาะ
- 6.4 ตัวอย่างห้องสมุดเฉพาะในประเทศไทย
- 6.5 บทบาทของห้องสมุดเฉพาะเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- 6.6 บทสรุป

แนวคิด

1. พันธกิจของห้องสมุดเฉพาะ เทคโนโลยีและการบริการของห้องสมุดเฉพาะ
2. บรรณารักษ์และห้องสมุดเฉพาะกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก
3. ห้องสมุดเฉพาะกับการส่งเสริมอาชีพและการเรียนรู้ตลอดชีวิต
4. บทบาทห้องสมุดเฉพาะเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาบทที่ 6 จะแล้ว ผู้อ่านสามารถ

1. อธิบายพันธกิจของห้องสมุดเฉพาะได้
2. อธิบายบริการและเทคโนโลยีของห้องสมุดเฉพาะได้
3. อธิบายบทบาทของห้องสมุดเฉพาะเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้

บทที่ 6

ห้องสมุดเฉพาะ

ทัศวรรณ ชิมาคำ

บทนำ

ห้องสมุดเฉพาะ (Special libraries) หมายถึง แหล่งสารสนเทศที่รวบรวมทรัพยากรสารสนเทศพิเศษ เฉพาะด้าน เฉพาะเนื้อหา ในสาขาใดสาขานั่น โดยสนับสนุนการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และให้บริการเป็นการเฉพาะ แก่ผู้ใช้เฉพาะกลุ่มและมีบรรณารักษ์หรือเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเป็นผู้ให้บริการ เพื่อตอบสนองความต้องการ ของผู้ใช้บริการอย่างเฉพาะเจาะจง (Kent, 1982) นอกจากนี้ห้องสมุดเฉพาะยังหมายถึง ห้องสมุดที่รองรับการทำงาน ของภาคธุรกิจ อุตสาหกรรม และภาครัฐ และมีชื่อเรียกอื่นว่าศูนย์ข้อมูล ศูนย์งานวิจัย หรือห้องสมุดบริษัท และศูนย์การจัดการความรู้ โดยมีบรรณารักษ์เป็นผู้ช่วยบุคลากรหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านขององค์กรที่สังกัด ในการจัดทำข้อมูล สารสนเทศพิเศษเฉพาะเรื่องตามความจำเป็น เพื่อสนับสนุนให้ภารกิจของผู้ใช้บริการเหล่านั้น บรรลุตามเป้าหมาย ดังนั้นห้องสมุดหรือศูนย์ข้อมูลจึงเปรียบเสมือนเป็นอาวุธที่สำคัญทางธุรกิจในการสนับสนุน ให้ธุรกิจหรือภารกิจขององค์กรประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย (Semertzaki, 2011) โดยทรัพยากรสารสนเทศ ที่ให้บริการนั้นมีหลากหลายประเภททั้งอยู่ในรูปแบบสิ่งพิมพ์ โสตทัศนรสสัตว์ สื่อดิจิทัล และสื่อลักษณะอื่น ซึ่งจะเน้น เนื้อหาทางวิชาการเป็นส่วนใหญ่ เช่น หนังสือ วารสาร รายงานวิจัย รายงานทางวิชาการและมีการจัดเก็บ อย่างเป็นระบบ

ส่วนศูนย์สารสนเทศ (Information Center) จัดตั้งขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ เฉพาะกลุ่ม เฉพาะเนื้อหาตามองค์กรที่สังกัดเข่นกัน แต่มีความแตกต่างที่ศูนย์สารสนเทศเน้นขอบเขตวิชาหรือ เนื้อหาที่เจาะจงกว่าห้องสมุดเฉพาะ และเน้นการให้บริการทรัพยากรสารสนเทศประเภท แض้มข้อมูล รายงาน การวิจัย รายงานการประชุม ข้อมูลดิบ และเอกสารต่าง ๆ ที่ไม่ได้เผยแพร่แบบสาธารณะ นอกจากนี้ยังเน้น การให้บริการสารสนเทศแบบวิเคราะห์และสังเคราะห์ ประเมินผลเนื้อหา ก่อนส่งต่อให้ผู้ใช้บริการตามการร้องขอ (จุฑาทิพย์ จันทร์ลุน, ม.ป.บ.)

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกทั้งสังคมการเมือง วัฒนธรรม เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และเศรษฐกิจในยุคถัดโดย ส่งผลให้แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ของ ห้องสมุดเฉพาะต้องเปลี่ยนตาม ซึ่งสร้างความท้าทายและสร้างโอกาสอย่างยิ่งสำหรับบรรณารักษ์ห้องสมุดเฉพาะ (Special Librarians) ในการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการและการให้บริการของห้องสมุด การติดตามข้อมูล ข่าวสาร การเปลี่ยนแปลงของอุสาหกรรมสารสนเทศและองค์กรที่สังกัด การพัฒนาบริการทั้งในรูปแบบตั้งเดิม และการบริการในรูปแบบใหม่ เพื่อสนับสนุนกระบวนการทำงานขององค์กรและการสร้างความพึงพอใจ แก่ผู้ใช้บริการทั้งในและนอกองค์กร เนื่องจากพฤติกรรม ความต้องการสารสนเทศ และความคาดหวังของ

ผู้ใช้บริการได้เปลี่ยนตามด้วยเช่นกัน ดังนั้นบรรณารักษ์ห้องสมุดเฉพาะจึงจำเป็นต้องเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงเชิงรุก พัฒนาทักษะการทำงานที่จำเป็น โดยเฉพาะทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสารดิจิทัลและสารสนเทศดิจิทัล (Murray, 2016) รวมถึงการปรับเปลี่ยนการให้บริการเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

6.1 พันธกิจและบริการ

6.1.1 พันธกิจของห้องสมุดเฉพาะ

ห้องสมุดเฉพาะจัดตั้งขึ้นเพื่อจัดหาและบริการสารสนเทศแก่ผู้ใช้กลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่องและมีทันยาที่ตามพันธกิจและเป้าหมายขององค์กรที่สังกัดอย่างใกล้ชิด โดยคำนึงถึงประโยชน์ทางธุรกิจขององค์กร เป็นหลัก ซึ่งห้องสมุดเฉพาะแต่ละแห่งนั้นมีนโยบายและพันธกิจที่แตกต่างกันออกไปตามประเภทขององค์กร เช่น บริษัท ธุรกิจ อุตสาหกรรม สถาบันการเงิน ศูนย์วิจัย บริษัทที่ปรึกษา การตลาด การโฆษณา หน่วยงานรัฐบาล สมาคมหรือองค์กร เป็นต้น ดังนั้นการบรรลุภารกิจขององค์กร ห้องสมุดเฉพาะ จึงจำเป็นต้องพัฒนาและรักษาข้อมูล ความรู้ และวัฒนธรรมการเรียนรู้ของคนในองค์กรตนเองหรือบุคคลภายนอก องค์กรที่ต้องการความช่วยเหลือข้อมูลเฉพาะด้าน หากหน่วยงานที่สังกัดเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกใช้บริการห้องสมุดได้ โดยการจัดการสารสนเทศและการจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

การให้บริการของห้องสมุดเฉพาะมุ่งเน้นการตอบสนองสารสนเทศเฉพาะตามการทำงานและความต้องการสารสนเทศของแต่ละบุคคล ดังนั้นการบริการจึงเน้นความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ใช้บริการเพื่อวิเคราะห์ความต้องการของผู้ใช้ นอกจากนี้บรรณารักษ์หรือผู้ให้บริการต้องมีการวิเคราะห์ที่เนื้อหา ประเมินผลสารสนเทศก่อนส่งมอบให้กับผู้ใช้บริการ บรรณารักษ์จึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับข้อมูลเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับองค์กร ที่ห้องสมุดสังกัด เช่น ความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ กฎหมายพาณิชย์ และการตลาด เป็นต้น โดยลักษณะเฉพาะของบรรณารักษ์ห้องสมุดเฉพาะและศูนย์สารสนเทศนั้น Semertzaki (2011) ระบุไว้ดังนี้

- 1) มีความสนใจและมุ่งมั่นให้บริการสารสนเทศพิเศษเฉพาะด้าน
- 2) มีทักษะและสามารถจัดการทรัพยากรสารสนเทศเฉพาะด้านที่ดี
- 3) มีความเขียวชาญเนื้อหาวิชาเฉพาะด้านตามพันธกิจของห้องสมุด
- 4) มีความสามารถให้บริการสารสนเทศอย่างมีคุณภาพ โดยเฉพาะการร้องขอสารสนเทศพิเศษเฉพาะส่วนบุคคล

- 5) มีความเข้าใจและยึดมั่นในการกิจหน้าที่สังกัด

ดังนั้นจะเห็นว่าการกิจและบริการของห้องสมุดเฉพาะมีความแตกต่างจากห้องสมุดทั่วไป โดยการดำเนินงานของห้องสมุดเฉพาะนั้นเน้นการดำเนินงานตามนโยบายขององค์กรระดับบนที่สังกัด ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน และเน้นการจัดทำสารสนเทศเฉพาะเรื่อง เนพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานขององค์กร

เช่น ข้อมูลด้านธุรกิจ การเงิน การธนาคาร ข้อมูลด้านแหล่งทรัพยากรและวัตถุติด ดังนั้น การจัดการข้อมูล ภายในองค์กร การค้นคว้าและจัดทำสารสนเทศจากภายนอกองค์กรจึงมีความสำคัญต่อการให้บริการแก่ผู้ใช้

จากการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกรวมถึงพฤติกรรมการใช้สารสนเทศของผู้ใช้บริการ บรรณารักษ์ ห้องสมุดเฉพาะจึงจำเป็นต้องมีทักษะทางวิชาชีพและทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารดิจิทัลที่จะ ให้บริการผู้ใช้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสมาคมห้องสมุดเฉพาะ (Special Libraries Association, 2003) ได้กำหนดสมรรถนะของบรรณารักษ์ห้องสมุดเฉพาะในศตวรรษที่ 21 ไว้ 4 ด้านดังนี้

1) ทักษะการจัดการองค์กร โดยสามารถบริหารจัดการห้องสมุดตามนโยบายขององค์กรให้ญี่ ที่สังกัดเพื่อสนับสนุนให้องค์กรบรรลุเป้าหมายสู่ความเป็นเลิศ รวมถึงมีทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ กับผู้บริหารและสมาชิกในองค์กร รวมถึงสามารถสนับสนุนการทำงานเป็นทีมและให้บริการข้อมูลเฉพาะด้านได้

2) ทักษะการจัดการสารสนเทศ โดยสามารถพัฒนานโยบายการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ การจัดระเบียบ การวิเคราะห์สารสนเทศ การจัดหมวดหมู่ การผลิตสารสนเทศและความรู้ และการเผยแพร่ สารสนเทศ

3) ทักษะการจัดการบริการสารสนเทศ โดยสามารถบริการข้อมูลสารสนเทศ ความรู้แก่ผู้ใช้ ห้องสมุดได้ สามารถระบุความต้องการสารสนเทศของผู้ใช้ และสามารถตอบสนองความต้องการสารสนเทศ ที่ร้องขอได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ตรงเวลาและตรงกับความต้องการ เพื่อสนับสนุนการทำงานของ ผู้ใช้ห้องสมุดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ รวมทั้งมีทักษะการปรับปรุงแหล่งสารสนเทศและการบริการอย่างต่อเนื่อง

4) ทักษะการใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยสามารถประเมินเครื่องมือเทคโนโลยี ที่เหมาะสมกับการจัดการ การวิเคราะห์ข้อมูลและบริการสารสนเทศได้ นอกจากนี้บรรณารักษ์จำเป็นต้องมี ทักษะความรู้ที่จะรักษาและป้องกันข้อมูลขององค์กรและความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้บริการของห้องสมุด

6.1.2 บริการของห้องสมุดเฉพาะ

จาพัณธกิจดังกล่าวข้างต้น ห้องสมุดเฉพาะจึงมีหน้าที่หลัก คือ การจัดการสารสนเทศ การคัดเลือก และจัดทำทรัพยากรสารสนเทศด้านที่ทันสมัยเพื่อบริการผู้ใช้ โดยทรัพยากรสารสนเทศนั้นต้องมีคุณค่า ต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรที่สังกัดอย่างเหมาะสมและตรงกับความต้องการ ดังนั้นผู้ปฏิบัติงาน ในห้องสมุดเฉพาะจึงจำเป็นต้องติดตามความเคลื่อนไหวของธุรกิจที่เกี่ยวข้องเสมอ นอกจากนี้การสร้างเครือข่าย ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานอื่นเพื่ออำนวยความสะดวกในการสอบถามและแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้สำหรับ การตอบคำถามช่วยการค้นคว้าของสมาชิกห้องสมุด และเพื่อสนับสนุนการทำงานให้บรรลุตามเป้าหมายขององค์กร โดยบริการของห้องสมุดเฉพาะและศูนย์สารสนเทศเน้นการนำเสนอสารสนเทศเฉพาะด้านและการให้บริการ ที่มีคุณภาพและตามปริมาณความต้องการของผู้ใช้อย่างเข้าใจและทันเวลา

ประเภทของงานบริการและกิจกรรมของห้องสมุดเฉพาะแตกต่างกันไปตามความสอดคล้อง กับภารกิจและกิจกรรมขององค์กรที่สังกัด นอกจากนี้จะด้วยการบริการยังขึ้นอยู่กับทรัพยากรสารสนเทศ ที่มีงบประมาณที่ได้รับการจัดสรร ความเชี่ยวชาญและภูมิหลังของบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานห้องสมุด

อุปกรณ์เครื่องมือ คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีพิเศษที่ใช้ในห้องสมุดเฉพาะนั้น ๆ และข้อมูลกับนโยบายขององค์กร สำหรับการให้บริการและการเผยแพร่ข้อมูลขององค์กร (Porter, 1997) โดยงานบริการของห้องสมุดเฉพาะนั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) บริการรีเมล์-คืนทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุด
 - 2) บริการตอบคำถามช่วยการค้นคว้าทั้งการตอบคำถามอย่างง่ายและการช่วยการค้นคว้าเชิงลึก รวมถึงการซื้อขายแล่งข้อมูลตามความต้องการสารสนเทศเฉพาะของผู้ใช้บริการ
 - 3) บริการจัดบรรณานุกรม บรรณานุกรมและสารสังเขปเฉพาะเรื่องตามการร้องขอของผู้ใช้บริการ
 - 4) บริการข่าวสารทันสมัย โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับองค์กรที่สั่งกัด รวมถึงข่าวสารทันสมัยตามการร้องขอของผู้ใช้บริการ
 - 5) บริการสืบค้นสารสนเทศจากระบบฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์และเครือข่ายออนไลน์
 - 6) บริการสารสนเทศหรือเพิ่มข้อมูลเฉพาะเรื่องแก่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลตามการร้องขอ
 - 7) บริการสารสนเทศเฉพาะระหว่างห้องสมุดหรือระหว่างศูนย์สารสนเทศ องค์กร สถาบันที่เกี่ยวข้อง
 - 8) บริการอื่น ๆ ตามพันธกิจและนโยบายขององค์กรที่สั่งกัด
- นอกจากงานบริการพื้นฐานข้างต้นแล้ว บรรณารักษ์ห้องสมุดเฉพาะและศูนย์สารสนเทศควรดำเนินการ คือการปรับเปลี่ยนและพัฒนางานบริการของห้องสมุดให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัล การปรับเปลี่ยนงานบริการห้องสมุดแบบดั้งเดิมสู่การจัดการความรู้ (Knowledge management) และการแบ่งปันความรู้ (Knowledge sharing) เพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning organization) และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) โดยการประยุกต์ใช้อินเทอร์เน็ตและแหล่งสารสนเทศออนไลน์ ในการประเมินสารสนเทศ วิเคราะห์ จัดการ และนำเสนอสารสนเทศในรูปแบบใหม่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ต่อผู้ใช้บริการและองค์กรที่สั่งกัด (Wittwer, 2001)

6.2 เทคโนโลยีในห้องสมุดเฉพาะ

การพัฒนากลยุทธ์การบริการที่สอดคล้องกับความต้องการและพฤติกรรมการใช้สารสนเทศเฉพาะด้าน มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้ผู้ใช้บริการได้รับสารสนเทศที่มีคุณค่าและทันเวลาต่อการนำใช้งาน บรรณารักษ์ หรือนักสารสนเทศห้องสมุดเฉพาะจำเป็นต้องบูรณาการการบริการให้เข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยเฉพาะ เทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัล ต้องพัฒนาตนเองให้เข้าใจและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง เช่น การเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมืองที่อาจมีผลกระทบต่อองค์กรและการทำงานของผู้ใช้บริการ ที่ห้องสมุดสังกัดอยู่ การตระหนักรู้ในประเด็นเหล่านี้จะช่วยให้ห้องสมุดเฉพาะสามารถวางแผนและประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีมาใช้ในงานห้องสมุดได้อย่างเหมาะสม

การพัฒนาของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตมีบทบาทสำคัญที่สุดในการเพิ่มประสิทธิภาพ การทำงานของทุก ๆ องค์กร รวมถึงห้องสมุดด้วย เนื่องจากการพัฒนาทางเทคนิคการทำงานของคอมพิวเตอร์

และเครือข่ายที่ทำให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วและสามารถจัดการข้อมูลขนาดใหญ่และมีความซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Matarazzo & Pearlstein, 2013) ดังนั้น เทคโนโลยีที่นำมาใช้ในห้องสมุดส่วนมากจึงเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information technology) และการสื่อสารดิจิทัล (Digital communication technology) โดยเทคโนโลยีที่ใช้ในห้องสมุดเฉพาะนั้นขึ้นอยู่กับนโยบายและงบประมาณขององค์กรที่สังกัดโดยมีตัวอย่างเทคโนโลยีที่ใช้ดังต่อไปนี้

1. เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ (Computer) ที่ถูกนำมาใช้เพื่อการบันทึก จัดเก็บ ประมวลผลและสืบค้นสารสนเทศ
2. เทคโนโลยีเครือข่าย (Internet) และ อินเทอร์เน็ต (Internet) เช่น เครือข่ายคอมพิวเตอร์ระยะใกล้ที่เชื่อมต่อภายในองค์ (Local Area Network: LAN) เครือข่ายคอมพิวเตอร์วงกว้าง (Wide Area Network: WAN) และเครือข่ายคอมพิวเตอร์ระดับนานาชาติ หรือเรียกว่าอินเทอร์เน็ต (Interconnected computer networks)
3. เทคโนโลยีฐานข้อมูลออนไลน์ (Online database) เช่น ฐานข้อมูลของห้องสมุดสำหรับการสืบค้นหนังสือ วารสาร ภัณฑากลและทรัพยากรสารสนเทศอื่น (Online Public Access Catalog; OPAC) ฐานข้อมูลสารสนเทศเฉพาะด้านที่ห้องสมุดพัฒนาขึ้นมาเพื่อให้บริการสืบค้นข้อมูลเฉพาะด้าน เช่น ฐานข้อมูลพันธุ์ไม้ ฐานข้อมูลผ้าไทย และฐานข้อมูลสมุนไพรไทย เป็นต้น นอกจากนี้บางห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศจะจัดอบรมฐานข้อมูลออนไลน์เชิงพาณิชย์ที่มีเนื้หาเฉพาะด้านมาให้บริการแก่ผู้ใช้ (Commercial online databases) เช่น ฐานข้อมูลด้านธุรกิจแฟชั่น การตลาด และดิจิทัลเมดิเอย เป็นต้น ซึ่งการพัฒนาหรืออบรมฐานข้อมูลออนไลน์นั้นต้องขึ้นอยู่กับประเภทและการกิจขององค์กรที่สังกัด
4. เทคโนโลยีสื่อสังคมออนไลน์และเว็บไซต์ (Social media & Website) ใช้สำหรับการสื่อสารระหว่างกันในเครือข่ายสังคมผ่านทางเว็บไซต์และโปรแกรมประยุกต์บนสื่อใด ๆ ที่มีการเชื่อมต่อกับเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เช่น Twitter Facebook Instagram และ Web blogs เป็นต้น
5. เทคโนโลยีไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์หรืออีเมล (E-mail) เพื่อใช้สำหรับการส่งข้อความ ข่าวสาร ระหว่างบุคคลหรือระหว่างองค์กรผ่านทางอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และระบบเครือข่ายเหมือนกับการส่งจดหมายซึ่งระบบอีเมลนั้นมีทั้งระบบอีเมลภายในองค์กรและระบบอีเมลแบบเปิดจากผู้ให้บริการอีเมล (Webmail providers) เช่น Outlook Gmail และ Yahoo เป็นต้น
6. เทคโนโลยีผลิตสื่อสารสนเทศดิจิทัล (Digital media technology) เป็นเทคโนโลยีเพื่อผลิตสื่อดิจิทัล ซึ่งห้องสมุดสามารถนำมาประยุกต์ใช้สำหรับการนำเสนอเนื้อหาสาระแก่ผู้ใช้บริการในรูปแบบดิจิทัลได้ เช่น สื่อการนำเสนอ Presentation Infographic และ E-books เป็นต้น
7. เทคโนโลยีอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการห้องสมุด เช่น เทคโนโลยี RFID (Radio Frequency Identification) สำหรับการอ่านข้อมูลที่ถูกเก็บไว้ในไมโครชิป (Microchip) ที่อยู่ในแท็ก (Tag) ซึ่งสามารถ

นำมาประยุกต์ใช้สำหรับการจัดการทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุด การยืม-คืน และระบบสมาชิกห้องสมุด เป็นต้น

6.3 ตัวอย่างห้องสมุดเฉพาะในประเทศไทย

ห้องสมุดเฉพาะในประเทศไทยนั้นมีรูปแบบที่หลากหลายและจัดตั้งขึ้นทั้งในหน่วยราชการ กระทรวง กรม รัฐวิสาหกิจ สถาบันการค้นคว้าวิจัย สำนักงาน องค์การ บริษัท ธนาคาร หรือสมาคมวิชาชีพ องค์กรระหว่างประเทศ เพื่อให้บริการสารสนเทศเฉพาะสาขา เช่น ภัณฑ์บุคคลในหน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลที่สนใจเฉพาะด้าน เป็นพิเศษ ตัวอย่างรายชื่อห้องสมุดเฉพาะในประเทศไทย มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6.1 ตัวอย่างรายชื่อห้องสมุดเฉพาะในประเทศไทย

ชื่อห้องสมุดเฉพาะ	เว็บไซต์ (สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2565)
ห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี	http://siweb.dss.go.th/index.php/th/
ห้องสมุดศิริราช	https://medlib.si.mahidol.ac.th/
ห้องสมุดโรงพยาบาลรามาธิวิถี	https://lib.rajavithi.go.th/
ห้องสมุดการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย	http://egatlib.egat.co.th/
ห้องสมุดพระองค์เจ้าวิรัฒนไชย ธนาคารแห่งประเทศไทย	https://www.botlc.or.th/knowledge
ห้องสมุดสำนักงานประกันสังคม	https://www.sso.go.th/library/
ห้องสมุดการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	https://www.tat.or.th/th/central-data/library
ห้องสมุดศាស्तיתิธรรม	https://library.coj.go.th/th/index.html
ห้องสมุดกรมบัญชีกลาง	www2.cgd.go.th/library https://www.facebook.com/cgdlibrary
ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร กรมควบคุมมลพิษ	http://library.pcd.go.th/
ห้องสมุดรัฐสภา	https://library.parliament.go.th/
ห้องสมุดสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา	https://mnfda.fda.moph.go.th/dis/fda-pca/pca-datawarehouse/pca-library/
ห้องสมุดดิจิทัล ออย.	https://oryor.com/อย/
ห้องสมุดสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม	https://pr.tisi.go.th/การบริการห้องสมุด-สมอ/

ชื่อห้องสมุดเฉพาะ	เว็บไซต์ (สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2565)
ห้องสมุดมารวย ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย	https://www.maruey.com/
ห้องสมุด TCDC สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์	https://www.tcdc.or.th/th/home/all
ห้องสมุด TCDC กรุงเทพ	https://www.tcdc.or.th/en/home/tcdc-bangkok
ห้องสมุด TCDC เชียงใหม่	https://www.tcdc.or.th/en/home/tcdc-chiangmai
ห้องสมุด TCDC ขอนแก่น	https://www.tcdc.or.th/en/home/tcdc-khonkaen
ห้องสมุด AIS D.C.	https://www.tcdc.or.th/en/home/ais-dc
ห้องสมุดสำนักงานกฎหมายนานาชาติ บริษัท DLA PIPER a global law firm, Thailand	https://www.dlapiper.com/en/thailand/aboutus/
ห้องสมุดدارาศาสตร์	https://lib.narit.or.th/
ห้องสมุดเฉพาะอื่น ๆ ภายใต้ห้องสมุดแห่งชาติ	https://www.nlt.go.th/library?id=24

สำหรับการดำเนินงานและบริการของห้องสมุดเฉพาะแต่ละแห่งนั้นมีความแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับองค์กรหรือหน่วยงานที่ห้องสมุดสังกัด ดังตัวอย่างของห้องสมุดเฉพาะต่อไปนี้

6.3.1 ห้องสมุด AIS Design Centre (AIS D.C.)

ห้องสมุด AIS Design Centre (AIS D.C.) ภายใต้การดำเนินงานของห้องสมุด TCDC สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สำนักนายกรัฐมนตรี AIS D.C. เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่าง AIS และ TCDC โดยทาง AIS สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการและค่าเช่าพื้นที่ต่าง ๆ และ TCDC เป็นผู้ดำเนินการด้านบริการกิจกรรม และบริหารพื้นที่ โดย TCDC หรือ CEA ทำหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วยการพัฒนาผู้ประกอบการ (Creative Business) สร้างนิเวศ (Creative Place) และสนับสนุนบุคลากรสร้างสรรค์ (Creative People) ให้เข้มแข็งกับทุนทางวัฒนธรรม และภาคการผลิตจริง เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและให้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นพลังขับเคลื่อนประเทศอย่างยั่งยืน (เบญจวรรณ ระจันภัย, 2565, สัมภาษณ์) โดยห้องสมุดมีงานบริการ ดังนี้

1) Library: ห้องสมุดที่รวบรวมหนังสือและวารสารเกี่ยวกับเทคโนโลยีและดิจิทัลทั้งในและต่างประเทศ ทั้งแบบรูปเล่มสิ่งพิมพ์และอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ E-magazine และ Online database

2) Meeting Room: ห้องประชุมที่สามารถมาใช้พับประชุม แลกเปลี่ยนความคิดสร้างสรรค์ และทำงานร่วมกับทีมได้อย่างสะดวกและเป็นส่วนตัวพร้อมอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง และอุปกรณ์อำนวยความสะดวกคร่าวๆ

3) Exhibition: แสดงนิทรรศการสมัยใหม่ รวมถึง tren ด้านการออกแบบต่าง ๆ ที่น่าสนใจ

4) Seminar/ Workshop: คอร์สเรียนและการบรรยายที่นำเสนอสำหรับ Startup และคนรุ่นใหม่ ทั้งเรื่องเทคโนโลยีการออกแบบ (Technology Design) และธุรกิจที่เกี่ยวข้องจากวิทยากรและผู้เชี่ยวชาญที่มีชื่อเสียง

5) Studio: ห้องสมุดໂໂที่ถูกออกแบบเพื่อการสร้างสรรค์ผลงานหลายรูปแบบ พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน

6) Playground: พื้นที่ให้ Startup เข้ามาร่วมกับ API บน Product & Service กับ AIS digital platform ที่รองรับการทำ Digital Business ที่หลากหลาย

ห้องสมุด AIS D.C. มีพันธกิจหลักในการให้บริการสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบและส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วยการพัฒนาผู้ประกอบการและสนับสนุนบุคลากรสร้างสรรค์ ดังนั้นบรรณารักษ์ หรือนักสารสนเทศควรมีคุณสมบัติพิเศษ ดังนี้

1) จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป ทุกสาขา หากจบการศึกษาสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ และสารสนเทศศาสตร์ หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องจะได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษ

2) มีทักษะในการสื่อสาร สามารถแนะนำข้อมูลการบริการที่เหมาะสมกับผู้ใช้บริการที่หลากหลาย และสามารถวิเคราะห์และเรียบเรียงข้อมูลเพื่อนำเสนอต่อสาธารณะได้

3) รักงานบริการ มีมนุษยสัมพันธ์ดี กระตือรือร้นในการให้บริการและเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ

4) มีบุคลิกภาพดี กล้าแสดงออก มีความคิดสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรมและบริการใหม่ ๆ

5) สื่อสารภาษาอังกฤษได้ดี

6) สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี

บรรณารักษ์และผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดมีหน้าที่อำนวยความสะดวกด้านการบริการให้แก่สมาชิก และผู้ใช้บริการ รวมถึงให้ข้อมูลเกี่ยวกับการสมัครสมาชิก และนำบริการ และให้ข้อมูลด้านค่าใช้จ่าย บริการ ตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า บริการถ่ายเอกสาร ทำสำเนา สแกนภาพ และเก็บเงินค่าใช้บริการ เก็บสถิติ การใช้งานประจำวัน การจัดซื้อหนังสือและวารสาร การวางแผนและจัดกิจกรรมในพื้นที่บริการเพื่อสร้างความมีส่วนร่วมให้กับสมาชิกและผู้ใช้บริการ งานบริการนำเข้าและนำออกของห้องสมุด ให้กับคนที่สนใจ และผู้ที่สนใจแล้วความเรียบร้อยของบริการ รวมรวมข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากสมาชิกและผู้ใช้บริการ

ภาพที่ 6.1 ห้องสมุด AIS Design Centre

ที่มา: (เบญจวรรณ ระงับภัย, 2565)

6.3.2 ห้องสมุดสำนักงานกฎหมาย บริษัท DLA PIPER a global law firm, Thailand

ห้องสมุดสำนักงานกฎหมายนานาชาติ บริษัท DLA PIPER, Thailand อยู่ภายใต้การดำเนินงาน ส่วนงานการจัดการความรู้ของบริษัท DLA PIPER (ไฟร์ตัน นาตี, 2565, สัมภាយณ์) โดยมีงานบริการหลัก ดังนี้

- 1) บริการตอบคำถามช่วยการค้นคว้าและสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ได้แก่ คำพิพากษา ฎีกาหรือคำสั่งอื่น ข้อมูลบริษัท คำแปลกฎหมาย กฎหมายต่าง ๆ ประกาศกฎหมายทุกประเภท ความ

เป็นมาของกฎหมาย ร่างกฎหมาย กฎหมายเก่า บทความด้านกฎหมาย ข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและที่เกี่ยวข้องกับลูกความ และข้อมูลอื่น ๆ ที่ทนายต้องการ

2) บริการ ยืม – คืน หนังสือ และเอกสารต่าง ๆ ที่มีให้บริการในห้องสมุด

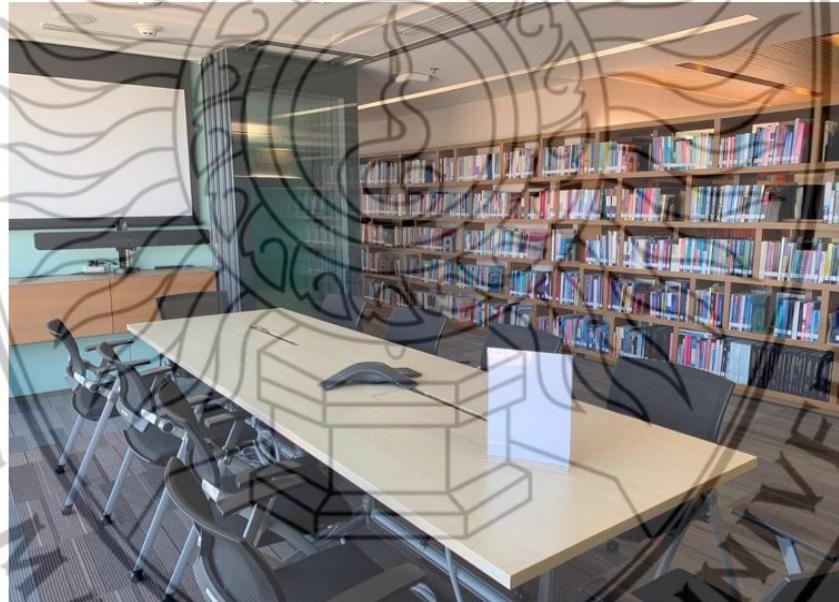
ดังนั้นบรรณารักษ์ห้องสมุดเฉพาะด้านกฎหมายที่ปฏิบัติงานนั้นต้องมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและแหล่งสารสนเทศกฎหมายทั้งภายในและภายนอกบริษัท ดังต่อไปนี้

1) แหล่งข้อมูลกฎหมายในประเทศไทย แหล่งเว็บไซต์ต่าง ๆ แหล่งสารสนเทศจากหน่วยงานและห้องสมุดอื่นที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย

2) วิธีการสืบค้นข้อมูลด้านกฎหมาย คดีความ คำพิพากษา ข้อมูลบริษัท บทความด้านกฎหมายและข่าวสารต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อทนายความและบริษัท

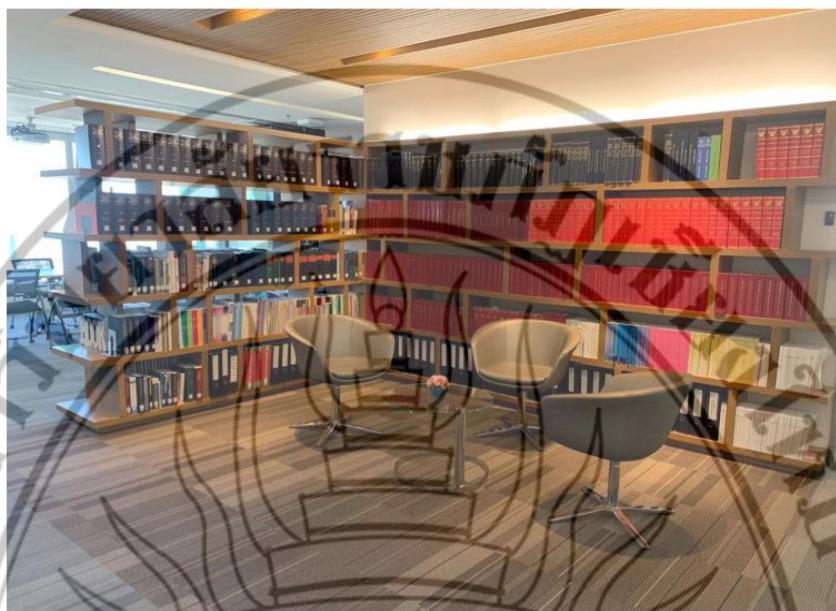
3) วิธีการคัดเลือกและการรวบรวมข้อมูลที่มีประโยชน์สำหรับการนำไปใช้ในอนาคตได้ หากมีการร้องขอ เช่น การย้อนคดีความ เป็นต้น

4) ติดตามการเปลี่ยนแปลงข้อมูลด้านกฎหมายอยู่ตลอดเวลา เพราะกฎหมายมีการปรับปรุงเสมอ ดังนั้นบรรณารักษ์จะต้องทันต่อเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ต้องมีการปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน ก่อนส่งข้อมูลให้กับทนายความ

ภาพที่ 6.2 ห้องสมุดกฎหมายนานาชาติ บริษัท DLA PIPER, Thailand

ที่มา: (ไพรัตน์ นาติ, 2565)

ภาพที่ 6.3 ห้องสมุดกฎหมายนานาชาติ บริษัท DLA PIPER, Thailand

ที่มา: (ไฟรัตน์ นาตี, 2565)

6.4 บทบาทของห้องสมุดเฉพาะเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

6.4.1 เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

องค์การสหประชาชาติ (United Nation: UN) ตั้งเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ของสังคมโลก ที่มุ่งเน้นให้ประเทศไทยพัฒนาทั้งทางด้านการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยมีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนไว้ 17 เป้าหมาย ได้แก่ การยุติความยากจน ยกระดับความมั่นคงทางโภชนาการ การสร้างสุขภาพที่ดี การเรียนรู้ตลอดชีวิตและศึกษา ที่เท่าเทียม ความเสมอภาคระหว่างเพศ การจัดการน้ำ การเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ การสร้างความเติบโตทาง เศรษฐกิจ การส่งเสริมนวัตกรรมทางอุตสาหกรรม การลดความเหลือล้ำระหว่างประเทศ การพัฒนาที่อยู่อาศัย และขนส่งมวลชน การเสริมสร้างผลผลิตและการบริโภค การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม การป้องกันและลดมลพิษ ทางทะเล การรักษาระบบนิเวศบนบกการจัดการป่าไม้ การเสริมสร้างความยัติธรรม และการสร้างความเข้มแข็งทั้ง ในและระหว่างประเทศ (UNDP, 2022) โดยอาจสรุปเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ 5 ด้านดังนี้

1) ด้านสุขภาพและชีวิตความเป็นอยู่ จัดปัญหาความยากจน มุ่งเน้นการมีคุณภาพชีวิตที่ดี มุ่งส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษยชาติทั้งด้านอาหาร น้ำดื่ม ยารักษาโรค ส่งเสริมการสร้างแหล่งอาหาร เพื่อให้เกิดคุณภาพ สวัสดิภาพ และการมีสุขภาพที่ดีอย่างยั่งยืน

2) ด้านความเสมอภาค สิทธิมนุษยชนและการศึกษา มุ่งเน้นให้ทุกคนมีความสิทธิเท่าเทียม โดยไม่คำนึงถึงเพศ วัย เชื้อชาติและศาสนา ทุกคนต้องได้รับโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานการการส่งเสริม การเรียนรู้ตลอดชีวิต

3) ด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม มุ่งเน้นการพัฒนาระบบการจ้างงานเพื่อให้เกิดภาระการมีงานทำให้ทั่วถึง รวมถึงการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดการจ้างงาน การกระจายเทคโนโลยีที่ทันสมัยและพลังงานทางเลือกอย่างเท่าเทียมและเข้าถึงได้ เช่น พลังงานไฟฟ้าจากลมและแสงอาทิตย์ นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การสร้างนวัตกรรมที่จำเป็นสำหรับคนในสังคมโลก

4) ด้านการเมืองการปกครองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มุ่งเน้นการสร้างความยุติธรรม ความเสมอภาคของสังคมการเมืองการปกครองทั้งในและต่างประเทศ เพื่อลดความขัดแย้งและพัฒนาความสัมพันธภาพที่ดีระหว่างมนุษยชาติ ก่อให้เกิดความมั่นใจและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

5) ด้านสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นการบังคับ ป้องกัน ฟื้นฟูและส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทั้งดิน น้ำ อากาศ เพื่อรักษาความสมดุลของระบบ生นิเวศของโลกและส่งผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development: SD) ในแง่ของบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ (Library and Information Science: LIS) นับว่าเป็นศาสตร์และการศึกษาใหม่ที่เกิดขึ้น ดังนี้ จึงเป็นความท้าทายในแง่ของความซับซ้อนและความหลากหลาย ทั้งการบริหารจัดการ การออกแบบ อาคารสถานที่ การดำเนินงานบริการ การใช้พลังงานจากการให้บริการสารสนเทศ และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีดิจิทัล นอกจากนี้ยังมีความท้าทายในการปรับตัวของห้องสมุดให้บริการและผู้ใช้บริการ ต่อการเปลี่ยนแปลง จากการศึกษาเอกสารงานวิชาการและงานวิจัยของนักวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์ และสารสนเทศศาสตร์ที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าห้องสมุดมีส่วนเกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการบรรลุเป้าหมาย การพัฒนาอย่างยั่งยืนในประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญ โดยสรุปได้ดังนี้

1) การสร้างนโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืนเกี่ยวกับการพัฒนาห้องสมุดสีเขียว (Green Libraries) โดยการจัดทำนโยบายที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง เช่น การพัฒนาตัวชี้วัดของการพัฒนาที่ยั่งยืนของห้องสมุด การบริหารจัดการห้องสมุดที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม การสร้างแนวทางหรือนโยบายการจัดการสารสนเทศประเภทสิ่งพิมพ์ รวมถึงการลดจำนวนของสิ่งพิมพ์ เป็นต้น ดังนั้นห้องสมุดจึงจำเป็นต้องจัดทำนโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้เป็นรูปธรรมและสามารถดำเนินการได้เพื่อให้เกิดความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Jankowska & Marcum, 2010; Dempsey & Palilonis, 2012)

2) การให้บริการสารสนเทศที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การลดการให้บริการสารสนเทศประเภทสิ่งพิมพ์ที่ต้องใช้กระดาษและหมึกในการพิมพ์ ซึ่งกระบวนการผลิตและการจัดพิมพ์ต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติ จำนวนมากและสร้างปัญหามลพิษตามมาจากการกระบวนการผลิตดังกล่าว รวมถึงกระบวนการทำลายสิ่งพิมพ์ ที่ชำรุดและไม่สามารถใช้งานต่อได้ ดังนั้นการแทนที่ด้วยสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง ในอนาคต (Kruse, 2011; Dempsey & Palilonis, 2012; Flinchbaugh & Murtha, 2019)

3) การให้ความรู้และการสร้างความตระหนักรู้ถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน ห้องสมุดควรสร้างความเข้าใจ แก่ผู้ใช้บริการและสาธารณะเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการให้บริการเพื่อเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยอาจจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบริการ บทบาทหน้าที่ของบุคคลไปจนถึงองค์กร เพื่อป้องกัน

ปัญหาที่จะตามมาในการจัดการห้องสมุดตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นบรรณารักษ์จึงต้องมีบทบาทหน้าที่ที่จะให้ความรู้ สร้างความเข้าใจและการยอมรับให้กับผู้ปฏิบัติงานและผู้ใช้บริการ เนื่องจากอาจจะยังไม่คุ้นเคยกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Fourie, 2012)

4) การลดการใช้พัลส์งานไฟฟ้าจากการให้บริการสารสนเทศในห้องสมุด จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติงานและการให้บริการในห้องสมุดนั้นต้องใช้พัลส์งานไฟฟ้ามาก เช่น การใช้หลอดไฟฟ้าสำหรับการให้แสงสว่าง การให้บริการคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ที่ใช้ไฟฟ้าอื่น และการเปิดเครื่องทำความเย็นในห้องสมุด เป็นต้น ซึ่งเป็นการบริโภคพลังงานที่ยาวนานตลอดการเปิดให้บริการของห้องสมุด ดังนั้นเพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายห้องสมุดสีเขียว ห้องสมุดจึงจำเป็นต้องวางแผน ปรับเปลี่ยนวิธีการให้บริการเพื่อการลดการใช้พัลส์งานไฟฟ้าอย่างยั่งยืน (Jones & Wong, 2016)

5) การออกแบบอาคารสถานที่ อุปกรณ์อำนวยความสะดวกและการตกแต่งภายในห้องสมุด ที่จำเป็นต้องคำนึงถึงประเด็นของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม งบประมาณ กฎระเบียบสังคมและสิ่งแวดล้อม (Latimer, 2011; Brodie, 2012) การออกแบบและการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ของห้องสมุดนั้นจำเป็นต้องปฏิบัติตามระเบียบขององค์กรที่ส่งกัด ข้อบังคับของชุมชนที่ตั้ง และกฎหมายของพื้นที่ที่ทำการก่อสร้าง ซึ่งกฎหมายการก่อสร้างนั้น ส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับการป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและการอยู่อาศัยของคนในชุมชนรวมถึงวิธีการการจัดการด้านมลพิษ โดยประเด็นที่ห้องสมุดต้องคำนึงถึง เช่น การสร้างอาคารที่มีแสงสว่างจากธรรมชาติและการหมุนเวียนของอากาศที่ดี วิธีการกำกั้นไขมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลจากห้องสมุด รวมถึงการออกแบบอุปกรณ์การให้บริการสารสนเทศที่ต้องคำนึงถึงสถานการณ์ภาวะโลกร้อน การเปลี่ยนรูปแบบงานบริการสารสนเทศเป็นอิเล็กทรอนิกส์และผู้ใช้สามารถใช้สารสนเทศได้จากทุกที่ โดยไม่จำเป็นต้องเดินทางมาห้องสมุด ซึ่งช่วยลดการใช้พัลส์งานและทรัพยากรกรขอโลกได้

6) การพัฒนาทักษะด้านคอมพิวเตอร์และทักษะการรู้สารสนเทศติดิจิทัล จากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัล ซึ่งส่งผลกระทบต่อกฎากส่วนรวมสิ่งห้องสมุด (Li, 2017) โดยการเปลี่ยนแปลงนี้ก่อให้เกิดประโยชน์และสร้างความก้าวหน้าให้กับการบริหารจัดการห้องสมุด เช่น ด้านการสื่อสาร การจัดการความรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้ การให้บริการสารสนเทศออนไลน์ และการสนับสนุนนโยบายห้องสมุดสีเขียว โดยการใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมหรือเรียกว่าเทคโนโลยีสีเขียว (Green Technologies) และการใช้สารสนเทศในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้นหากผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการห้องสมุด มีทักษะดังกล่าวแล้วก็จะส่งผลให้เกิดการใช้ทรัพยากรสารสนเทศอย่างคุ้มค่าและลดการทำลายสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม

7) การส่งเสริมการเรียนรู้อย่างยั่งยืนและทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยห้องสมุดสามารถสร้างความผูกพันรักกับผู้ใช้บริการและชุมชนที่ห้องสมุดตั้งอยู่เพื่อส่งเสริมและผลักดันเป้าหมายการพัฒนาการศึกษา และการเรียนรู้ที่ยั่งยืน (Alders, 2018) เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การเพิ่มทักษะทางอาชีพ และสนับสนุนสารสนเทศที่ทันสมัย

8) การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศอย่างยั่งยืน จากประเด็นที่หลากหลายของเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ส่งผลให้การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดต้องเน้นยูงค์ความท้าทายในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของทรัพยากรสารสนเทศและการให้บริการ การเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้และนวัตกรรม รวมถึงแนวคิดและพฤติกรรมการเสาะแสวงหาสารสนเทศของผู้ใช้ห้องสมุด ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดจำเป็นต้องมีการรวบรวมจากที่หลากหลายแหล่งทั้งภายในและภายนอกมาให้บริการแก่ผู้ใช้ เพื่อสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Burke, 2010)

6.4.2 บทบาทของห้องสมุดเฉพาะเพื่อเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ห้องสมุดเฉพาะและศูนย์สารสนเทศในฐานะที่เป็นสถาบันสนับสนุนการเรียนรู้ของมนุษย์ การค้นคว้าวิจัยและการทำงานของบุคลากร และจากเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น ห้องสมุดเฉพาะจำเป็นต้องปรับตัว ปรับบทบาทการทำงาน และปรับกลยุทธ์การให้บริการแก่ผู้ใช้ ตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้ง 5 ด้าน ซึ่งการปรับบทบาทหน้าที่นั้นควรคำนึงประเภทขององค์กรที่ห้องสมุดสังกัดอยู่ เช่น สังกัดหน่วยงานของรัฐบาล หน่วยงานเอกชน หน่วยงานที่เป็นมุสลิมและหน่วยงานไม่แสวงผลกำไรอื่น ๆ นอกจากนี้ควรคำนึงถึงประเภทของสารสนเทศและสาขาวิชาเฉพาะที่ให้บริการ ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านใดตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นบรรณาธิการหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องพิจารณานโยบายขององค์กรที่สังกัดเป็นหลัก

สำหรับบทบาทหน้าที่ของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศเฉพาะที่สามารถสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้ง 5 ด้านผ่านการให้บริการสารสนเทศเฉพาะด้าน เฉพาะสาขาวิชานั้นอาจสรุปได้ดังนี้

1) บทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาค้นคว้า งานวิจัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้แก่บุคลากรทุกกลุ่มทุกรุ่นทั้งอย่างเท่าเทียม เพื่อพัฒนาองค์ความรู้เฉพาะด้านให้กับสมาชิกในองค์กรและผู้ใช้ นอกองค์กร เช่น การให้บริการข้อมูลความรู้เฉพาะด้านที่จะช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร ในองค์กร และช่วยส่งเสริมการพัฒนาการค้นคว้าวิจัยของนักวิชาการ ซึ่งก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่

2) บทบาทการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีโดยการแสวงหา การวิเคราะห์และการสังเคราะห์ข้อมูล ข่าวสารที่ทันสมัยทั้งภายในและภายนอกองค์กร ทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ เกี่ยวกับปัญหาด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม การดำรงชีวิต สุขภาพ การแพทย์ ความยากจน ตลอดจนผลกระทบจากความชัดແย়และภัยพิบัติที่ก่อให้เกิดความอดอยาด การขาดคุณภาพชีวิตที่ดี การสนับสนุนข้อมูล ด้านประชากรและสังคมศาสตร์ให้กับนักวิจัยหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง หากห้องสมุดนั้นสังกัดหน่วยงานหรือมีพันธกิจ ที่เกี่ยวข้องในด้านนี้ เช่น ห้องสมุดสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร กรมควบคุมมลพิษ ห้องสมุดกฎหมาย และห้องสมุดเฉพาะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3) บทบาทการส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีและสารสนเทศดิจิทัลเฉพาะด้านผ่านการให้บริการ ของห้องสมุดในรูปแบบต่าง ๆ และสนับสนุนการใช้บริการในรูปแบบออนไลน์ที่สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้จากทุกที่และทุกเวลาเพื่อลดความเสี่ยงจากการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้ เช่น การให้บริการงานวิจัยแบบสื่อ

(Open Access Research) หากไม่ขัดต่อนโยบายขององค์กรที่สังกัด เพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลงานวิจัย เป็นต้น

4) บทบาทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยใช้แนวคิดห้องสมุดสีเขียวและการพัฒนาอย่างยั่งยืน เช่น การออกแบบห้องสมุด การใช้แสงสว่างจากธรรมชาติ การสร้างอาคารเพื่อการหมุนเวียนของอากาศที่ดี การจัดวางอุปกรณ์และเครื่องมือภายในห้องสมุด การลดการใช้กระดาษและใช้สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ทดแทน การจัดการงานบริการต่าง ๆ ในรูปแบบออนไลน์ เช่น การตอบคำถามช่วยการค้นคว้าและประชุมออนไลน์ เป็นต้น

5) บทบาทการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมโดยการการจัดการความรู้เฉพาะด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสารสนเทศเชิงสาขา การส่งเสริมการจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศเฉพาะ และการเผยแพร่สารสนเทศ องค์ความรู้นั้น ๆ นอกเหนือไปห้องสมุดเฉพาะยังสามารถจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้ใช้ห้องสมุดเฉพาะได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริง เช่น การจัดกิจกรรมดูดาวของห้องสมุดตราศาสตร์ การจัดกิจกรรมดูนก พันธุ์ไม้ต่าง ๆ ของห้องสมุดพุกนกศาสตร์ เป็นต้น

บทสรุป

ห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศเฉพาะมีภารกิจหลักคือการจัดเตรียมทรัพยากรสารสนเทศเฉพาะด้านเฉพาะสาขาสำหรับกลุ่มเป้าหมาย โดยให้บริการสารสนเทศอย่างต่อเนื่องโดยยึดมั่นในภารกิจและเป้าหมายขององค์กรหลักซึ่งมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับห้องสมุด โดยให้บริการสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการทำงานของสมาชิกในองค์กรและเพื่อประโยชน์ขององค์กร รวมถึงกลุ่มบุคคลภายนอกองค์กรที่มีความสนใจในสารสนเทศเรื่อง สำหรับภารกิจของห้องสมุดเฉพาะแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสถาบันที่ให้การสนับสนุน รวมถึงบริษัท ธุรกิจอุตสาหกรรม สถาบันหรือศูนย์วิจัยเฉพาะด้าน เป็นต้น ดังนั้นภารกิจของห้องสมุดเฉพาะจำเป็นต้องพัฒนาและรักษาฐานความรู้ซึ่งมาจากการทดสอบการจัดการข้อมูล การจัดการความรู้ขององค์กรเพื่อสนับสนุนการทำงาน การศึกษาค้นคว้าวิจัย และเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป ดังนั้นบรรณาธิการรักษาไว้ให้ผู้ใช้ข้อมูลเฉพาะและทุ่มเทให้กับการทำงานแบบมืออาชีพ โดยการนำความรู้และทักษะการจัดการสารสนเทศไปใช้สนับสนุนการทำงานและการเรียนรู้ของคนในองค์กร เพื่อส่งเสริมองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

บทบาทของห้องสมุดเฉพาะต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นสามารถที่จะดำเนินงานและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านต่าง ๆ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยการสนับสนุนสารสนเทศเฉพาะด้าน เผພะเรื่องที่มีคุณภาพสูง มีความน่าเชื่อถือ มีความทันสมัยและทันเวลาต่อความต้องการสารสนเทศของผู้ใช้ โดยให้สิทธิ์และบริการอย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ห้องสมุดยังสามารถสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้โดยการจัดการสารสนเทศ สิ่งแวดล้อม อาคารสถานที่ โดยคำนึงถึงการใช้สีสันที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การลดการใช้สารสนเทศประเภทสิ่งพิมพ์ การเพิ่มบริการสารสนเทศในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์

มากขึ้น นอกจากนี้ควรวางแผนการจัดการหรือการกำจัดสารสนเทศประเภทพิมพ์ที่ล้าสมัยที่ไม่ใช่ในห้องสมุด และการบริหารอาคารสถานที่ลดการใช้พลังงานที่สิ้นเปลือง โดยการออกแบบอาคารและอุปกรณ์บริการสารสนเทศ ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้แสงธรรมชาติสำหรับการส่องสว่าง การหมุนเวียนอากาศธรรมชาติ จากรายนอกอาคารในบางส่วน เป็นต้น โดยการจัดกิจกรรมและบริการสารสนเทศเพื่อสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนา ที่ยังยืนทั้ง 17 เป้าหมายนั้น ห้องสมุดหรือศูนย์สารสนเทศจะจำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบคอบและพัฒนา ขององค์กรที่ห้องสมุดสังกัด เพื่อพิจารณาประเด็นเป้าหมายการพัฒนาที่ยังยืนที่ห้องสมุดสามารถดำเนินการ ได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จุฑาทิพย์ จันทร์ลุน. (ม.ป.ป). เอกสารประกอบการสอนวิชาห้องสมุดเฉพาะและศูนย์สารสนเทศ.
สืบค้นจาก https://jutatipc.files.wordpress.com/2008/11/title1_introduction-to-special-library.doc
- เบญจวรรณ ระงับภัย. (2565, 19 เมษายน). ห้องสมุด AIS Design Centre. สัมภาษณ์.
- ไพรัตน์ นาติ. (2565, 19 เมษายน). ห้องสมุดสำนักงานกฎหมายนานาชาติ บริษัท DLA PIPER, Thailand. สัมภาษณ์.
- Alders, R. R. (2018). The National Library of Aruba goes green! A chronology and history. *Journal of Library Administration*, 58(7), 769–777.
- Burke, M. (2010). Collection development and sustainability at the University of Florida. *Against the Grain*, 22(6). <https://doi.org/10.7771/2380-176X.5687>
- Brodie, M. (2012). Building the sustainable library at Macquarie University. *Australian Academic & Research Libraries*, 43(1), 4–16.
- Dempsey, M. E., & Palilonis, A. (2012). Reuse, recycle ... reduce: A greener library with print management. *Library Hi Tech*, 30(3), 408–417. <https://doi.org/10.1108/07378831211266555>
- Flinchbaugh, M., & Murtha, M. E. (2019). Biz of acq-going green at a library near you: Transitioning from print to electronic resources at the University of Baltimore Law Library. *Against the Grain*, 29(4), 64.
- Fourie, I. (2012). A call for libraries to go green. An information behaviour perspective to draw interest from twenty-first century librarians. *Library Hi Tech*, 30(3), 428–435. <https://doi.org/10.1108/07378831211266573>
- Jankowska, M. A., & Marcum, J. W. (2010). Sustainability challenge for academic libraries: Planning for the future. *College & research libraries*, 71(2), 160-170.
- Jones, L., & Wong, W. (2016). More than just a green building: Developing green strategies at the Chinese University of Hong Kong Library. *Library Management*, 37 (6–7), 373–384. <https://doi.org/10.1108/LM-05-2016-0041>
- Kent, A., Lancour, H., & Daily, J. E. (1982). Encyclopedia of Library and Information.

- Kruse, T. (2011). Greener library printing and copying. *The Bottom Line: Managing Library Finances*, 24(3), 192–196. <https://doi.org/10.1108/08880451111186053>
- Latimer, K. (2011). Collections to connections: Changing spaces and new challenges in academic library buildings. *Library Trends*, 60(1), 112–133.
- Li, H. (2017). Built to succeed: Sustainable learning environment at UC Merced Library. *Library Management*, 38(2–3), 175–180. <https://doi.org/10.1108/lm-01-2017-0003>
- Matarazzo, J. M., & Pearlstein, T. (2013). *Special Libraries: A Survival Guide: A Survival Guide*. ABC-CLIO.
- Murray, T.E., 2016. The Forecast for Special Libraries. *Journal of Library Administration* 56, 188–198.. doi:10.1080/01930826.2015.1124699
- Porter, C. A., & Christianson, E. B. (1997). *Special libraries: a guide for management*. Washington, DC.: Special Libraries Association.
- Semertzaki, E. (2011). *Special libraries as knowledge management centres*. Elsevier.
- Special Libraries Association. (2003). Competencies for Information Professionals of the 21st Century. Retrieved from https://www.sla.org/wp-content/uploads/2013/01/0_LRNCCompetencies2003_revised.pdf
- UNDP. (2022). What are the sustainable development goals. Retrieved from <https://www.undp.org/sustainable-development-goals>
- Wittwer, R. (2001). Special libraries—how to survive in the twenty-first century. *The Electronic Library*.

หนังสือ ห้องสมุดเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

บทที่ 7 ห้องสมุดโรงเรียนเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตอนที่

7.1 แนวคิดเกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียน

7.1.1 ความหมายของห้องสมุดโรงเรียน

7.1.2 ความสำคัญของห้องสมุดโรงเรียน

7.2 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

7.2.1 ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

7.2.2 ความเป็นมาของการพัฒนาที่ยั่งยืน

7.2.3 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศไทย

7.3 ห้องสมุดโรงเรียนเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

7.3.1 ความสำคัญของห้องสมุดโรงเรียนเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

7.3.2 บทบาทของห้องสมุดโรงเรียนเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

7.3.3 บทบาทของบรรณาธิการห้องสมุดโรงเรียนที่ปฏิบัติตามเพื่อส่งเสริมความสำเร็จของการพัฒนาที่ยั่งยืน

7.3.4 กรณีศึกษาห้องสมุดโรงเรียนกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิด

1. ห้องสมุดโรงเรียนเป็นสถานที่รวบรวมวัสดุสารสนเทศทุกรูปแบบ ทั้งสิ่งพิมพ์และสิ่งไม่พิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้บุคลากรในโรงเรียนและชุมชนได้เลือกศึกษา ค้นคว้าได้ตามความสนใจ ความสามารถ และความสนใจจากทรัพยากรสารสนเทศและบริการต่าง ๆ ในห้องสมุด ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า โดยมีครุหรือบุคลากรทำหน้าที่บรรณาธิการที่รับผิดชอบดูแลห้องสมุดโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินงานให้บริการและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของห้องสมุดทั้งในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้ง ตอบสนองความต้องการของนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน และส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ให้แก่นักเรียน

2. ห้องสมุดโรงเรียนมีความสำคัญต่อผู้เรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา โดยเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอนตามหลักสูตรของสถานศึกษา ช่วยวางรากฐานให้นักเรียนเป็นผู้รักการเรียนรู้ และสนใจเรียนรู้ตลอดชีวิต สืบ ทรัพยากรสารสนเทศ และบริการต่าง ๆ ที่มีอยู่ในห้องสมุดช่วยให้ครูผู้สอน

ได้ใช้สิ่งเสริมการเรียนการสอนในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ สามารถสนองตอบต่อความต้องการการเรียนรู้ และพัฒนาของนักเรียน ครู และชุมชนได้

3. การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่เน้นให้มุนุษย์ดำเนินสืบสานภารกิจของทรัพยากรธรรมชาติในโลก และให้มีการดำเนินการพัฒนาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้เป็น การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนทั้งในยุคปัจจุบันและยุคต่อ ๆ ไป อย่างเท่าเทียมกัน

4. ห้องสมุดโรงเรียนเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการศึกษาเรียนรู้ มีความสำคัญต่อการรู้หนังสือ การวิเคราะห์ สารสนเทศ การเรียนการสอน และวัฒนธรรม ห้องสมุดโรงเรียนจำเป็นต้องมีบทบาทสำคัญเพื่อให้นักเรียน ครู อาจารย์ รวมถึงบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้ใช้ประโยชน์จากห้องสมุดเพื่อเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาบทที่ 7 จบแล้ว ผู้อ่านสามารถ

1. อธิบายความหมายและความสำคัญของห้องสมุดโรงเรียนได้
2. อธิบายความหมายและความเป็นมาของการพัฒนาที่ยั่งยืนได้
3. อธิบายแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศไทยได้
4. อธิบายความสำคัญของห้องสมุดโรงเรียนเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน
5. อธิบายบทบาทของห้องสมุดโรงเรียนและบรรณาธิการห้องสมุดโรงเรียนเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้
6. อธิบายและยกตัวอย่างกรณีศึกษาห้องสมุดโรงเรียนกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

บทที่ 7

ห้องสมุดโรงเรียนเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

School Library for the Sustainable Development Goals

ชีโรเชนีย์ ซัยมินทร์

บทนำ

ห้องสมุดโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญภายในโรงเรียน มีบทบาทในการสนับสนุนการเรียนการสอน และการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยโรงเรียนทุกแห่งจะจัดให้มีห้องสมุดโรงเรียน ซึ่งอาจมีสภาพและขนาด ที่แตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละโรงเรียน ทั้งนี้ จากข้อมูลพื้นฐานสถานศึกษาในประเทศไทยของสำนักงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2564 พบร่างโรงเรียนในประเทศไทยมีจำนวนทั้งหมด 35,202 โรงเรียน ซึ่งหมายความว่า ห้องสมุดโรงเรียนในประเทศไทยจะมีประมาณสามหมื่นห้าพันแห่ง (สำนักงาน พัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) (สพร.), 2565) ดังนั้นห้องสมุดโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ขั้นพื้นฐานที่มี จำนวนมากที่สุดเมื่อเทียบกับแหล่งเรียนรู้ประเภทอื่น และมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุน ทรัพยากรการเรียนรู้ การสร้างนิสัยรักการอ่าน และส่งเสริมให้เกิดการรักในการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนได้อย่างยั่งยืน

7.4 แนวคิดเกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียน

7.4.1 ความหมายของห้องสมุดโรงเรียน

ห้องสมุดโรงเรียนเป็นห้องสมุดที่จัดขึ้นในโรงเรียน ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เป็นสถานที่รวบรวมวัสดุสารสนเทศทุกรูปแบบทั้งสิ่งพิมพ์ สิ่งไม่พิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นแหล่งเรียนรู้ ที่เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้บุคลากรในโรงเรียนและชุมชนได้เลือกศึกษาค้นคว้าได้ตามความสนใจ ความสามารถ และความสนใจจากทรัพยากรสารสนเทศและบริการต่าง ๆ ในห้องสมุด ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า มีคุณภาพและมาตรฐาน ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้จริง สำหรับการเรียนรู้ ทั้งการเรียนรู้ทางการศึกษา รวมทั้ง ตอบสนองความต้องการ ของนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน และส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองให้แก่นักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543; นลินี หัตวิเชียร, 2561)

7.4.2 ความสำคัญของห้องสมุดโรงเรียน

ห้องสมุดโรงเรียนมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา เนื่องจากเป็นศูนย์รวมทรัพยากรการศึกษา เป็นแหล่งบริการด้านวิชาการ อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางการศึกษาค้นคว้าและการอ่าน ให้บริการวัสดุอุปกรณ์การอ่าน ช่วยเสริมความรู้ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดทักษะการอ่านและการใช้ห้องสมุด นอกจากนี้ยังเป็น แหล่งส่งเสริมอาชีพและงานอดิเรก เป็นจุดเริ่มต้นเพื่อก้าวไปสู่โลกกว้าง เป็นแหล่งความรู้สำคัญของโรงเรียน

ในการวางแผนการเรียนรู้ รักการอ่าน การค้นคว้า รู้จักแสดงหาความรู้ใหม่ ๆ ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การที่บุคคลสามารถค้นหาข้อมูล ความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างอิสระ ส่งผลให้เกิดกระบวนการคิด การแก้ปัญหา การพัฒนา และมีทักษะในการทำงานพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง อีกทั้งยังเป็นสถานที่ที่ทุกคนสามารถเลือกอ่านหนังสือหรือค้นคว้าความรู้ต่าง ๆ ได้ ก่อให้เกิดนิสัยรักการอ่าน และเป็นரากฐานของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ (รังสิตา ถนนเวช, 2559; กลุ่มทิพย์ แก้วทิพย์, 2560)

ห้องสมุดโรงเรียนมีหน้าที่ส่งเสริมความรักในการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน สอนให้ผู้เรียนมีทักษะการรู้สารสนเทศและสื่อต่าง ๆ มีจริยธรรมในการผลิตและใช้สารสนเทศ ส่งเสริมการรู้หนังสือ ส่งเสริมแนวคิดเกี่ยวกับการอ่านเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนานักเรียนที่มีความรู้ด้านข้อมูลเพื่อให้สามารถรับรักษาให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ (Elaturoti, 2018) ห้องสมุดโรงเรียนจึงมีความสำคัญต่อผู้เรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา ช่วยวางรากฐานให้นักเรียนเป็นผู้รักการเรียนรู้และสนใจเรียนรู้ตลอดชีวิต สื่อทรัพยากรสารสนเทศ และบริการต่าง ๆ ที่มีอยู่ในห้องสมุดช่วยให้ครูผู้สอนได้ใช้ส่งเสริมการเรียนการสอนในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ สามารถสนองตอบต่อความต้องการการเรียนรู้และพัฒนาของนักเรียน ครู และชุมชนได้

7.5 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

7.2.1 ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่เน้นให้มนุษย์คำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติในโลกและให้มีการดำเนินการพัฒนาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และพื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนทั้งในยุคปัจจุบันและยุคต่อไป อย่างเท่าเทียมกัน

หลักการสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การสร้างสมดุลระหว่าง 3 มิติของการพัฒนา ได้แก่

- 1) มิติการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพกระจายรายได้ให้อีกประโยชน์ต่อกันส่วนใหญ่ในสังคม โดยเฉพาะคนที่มีรายได้ต่ำ
- 2) มิติการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาคนให้มีความรู้มีสมรรถนะและมีผลิตภาพสูงขึ้น ส่งเสริมให้เกิดสังคมที่มีคุณภาพและเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้
- 3) มิติการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติในปริมาณที่ระบบบินเวศสามารถพื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมได้ การปล่อยมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อมในระดับที่ระบบบินเวศสามารถดูดซับและทำลายมลพิษนั้นได้ โดยให้สามารถผลิตมาทดแทนทรัพยากรประเภทที่ใช้แล้วหมดไปได้

ทั้งนี้ การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีระบบสังคมที่เป็นสังคมธรรมาภิบาล ที่มีระบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มั่นคง ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอกมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ประชาชนรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นฐานในการผลิตเพื่อนำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Brundtland Commission, 1987)

7.2.2 ความเป็นมาของการพัฒนาที่ยั่งยืน

วิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั่วโลกได้กระตุ้นให้หลายประเทศเกิดความตระหนักที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและเห็นควรให้มีการจัด การประชุมระดับโลกเพื่อร่วมมือกันพิจารณา มาตรการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ประเทศต่าง ๆ กำลังเผชิญอยู่เป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ.2515 (ค.ศ.1972) ซึ่งการประชุมนี้ มีเชื้อว่า “การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (United Nations Conference on Human and Environment)” จัดขึ้น ณ กรุงสต็อกโฮล์ม ราชอาณาจักรสวีเดน จากจุดเริ่มต้นครั้งนี้ ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้ตระหนักถึงวิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาแบบมุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว จึงหันมาให้ความสนใจกับการพัฒนารูปแบบใหม่ที่สามารถลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากการพัฒนาได้ จึงเป็นที่มาของแนวคิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)” ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการจัดการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) หรือ คณะกรรมการจัดการปรับบท์แลนด์ (Brundtland Commission) โดยที่รายงานของคณะกรรมการจัดการปรับบท์แลนด์ (Brundtland Report) ที่เสนอต่อสหประชาชาติในปี พ.ศ.2530 (ค.ศ.1987) เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง ต่อมาในชื่อ “อนาคตของเรา (Our Common Future)” โดยในบทที่ 2 Towards Sustainable Development ของรายงานดังกล่าว ได้กำหนดนิยามของการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ ดังนี้ (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2556)

“Sustainable development is development which meets the needs of current generations without compromising the ability of future generations to meet their own needs: World Commission on Environment and Development”

“การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่สนองตอบความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน

โดยไม่ลดทอนความสามารถของคนรุ่นต่อมาที่จะตอบสนองความต้องการของพวกรุ่นต่อไป”

ทั้งนี้เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย 17 เป้าหมาย ดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 และบทที่ 3 ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 7.1 เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 เป้าหมาย

ที่มา: (ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2565)

โดยเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน สามารถจำแนกออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่

- 1) กลุ่ม People ที่ว่าด้วยเรื่องคุณภาพชีวิตของผู้คน (เป้าหมาย 1, 2, 3, 4, 5)
- 2) กลุ่ม Prosperity ที่ว่าด้วยเรื่องความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนและครอบคลุม (เป้าหมายที่ 7, 8, 9, 10, 11)
- 3) กลุ่ม Planet ที่ว่าด้วยเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (เป้าหมาย 6, 12, 13, 14, 15)
- 4) กลุ่ม Peace ที่ว่าด้วยเรื่องสันติภาพ สถาบันที่เข้มแข็ง และความยุติธรรม (เป้าหมายที่ 16)
- 5) กลุ่ม Partnership ที่ว่าด้วยเรื่องการเป็นหุ้นส่วนเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (เป้าหมายที่ 17)

7.2.3 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศไทย

ในประเทศไทย พระพรหมคุณภารณ์ (ป.อ.บยุตโต) ได้นำแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนมาเผยแพร่ โดยท่านให้แนวคิดว่า การทำกิจกรรมของมนุษย์ต้องสอดคล้องกับกฎหมายที่ของธรรมชาติต้องบูรณาการ ทั้งเศรษฐกิจและธรรมชาติแวดล้อมเข้าด้วยกัน เพื่อจะพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและจำกัดความยากจน ออกไป โดยการพัฒนาที่ยั่งยืนจะสำเร็จได้จะต้องพัฒนาคนให้มีจริยธรรม ซึ่งต้องพัฒนาคนและเศรษฐกิจ ให้คู่ขนานไปกับการพัฒนาจริยธรรม ดังนั้น ระบบการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงขึ้นกับ 4 ปัจจัย ได้แก่ (พระธรรมปัญญา (ประยุทธ์ บยุตโต), 2556)

1) มนุษย์: ต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีสุขภาพดี ขยัน อดทน รับผิดชอบ มีฝีมือ มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ พร้อมที่จะเป็นกำลังสำคัญในระบบเศรษฐกิจและสังคมที่จัดสรรงให้เกื้อหนุน และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนโดยให้การศึกษาและจัดสรรงบประมาณก่อหนุน

2) สังคม: จัดระบบสังคม ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง การบริหาร ตลอดจนกิจการต่าง ๆ ให้สมกับกลไนสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันบนฐานแห่งความรู้ ความเป็นจริง สร้างบรรยายกาศแห่งความไม่เปี่ยดเบี่ยน บรรยายกาศแห่งความช่วยเหลือเกื้อกูล พิทักษ์ปกป้องคนที่อยู่ในสถานะต่าง ๆ ซึ่งมีโอกาสและมีความสามารถ ต่างกัน

3) ธรรมชาติ: วิถีการพัฒนาต้องยึดหลักให้มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและดำรงชีวิต ให้สอดคล้องและกลมกลืนกับธรรมชาติ

4) เทคโนโลยี: การพัฒนาเทคโนโลยี การใช้เทคโนโลยีที่เกื้อกูลไม่ทำลายธรรมชาตินำของเสีย มาผลิตเวียนใช้ประโยชน์ใหม่ สังคมไทยต้องพัฒนาเทคโนโลยีควบคู่ไปกับการพัฒนาตนเอง ต้องใช้เทคโนโลยี เป็นส่วนประดิษฐ์เอกสารของมนุษย์อย่างไม่ประมาท และเพื่อเกื้อหนุนให้ตนเองมีชีวิตดีงาม สมบูรณ์ มีอิสรภาพ และสันติสุข

การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนทั้งในยุคปัจจุบันและอนาคต เป็นการทำกิจกรรมของมนุษย์ที่สอดคล้องกับกฎหมายที่ของธรรมชาติ และบูรณาการทั้งเศรษฐกิจ ธรรมชาติ และแวดล้อมเข้าด้วยกันเพื่อพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพ จัดระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการบริหาร

ให้เป็นบรรยากาศแห่งการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รวมถึงมีการพัฒนาเทคโนโลยีที่เกื้อกูล ที่ยึดหลักมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ

7.6 ห้องสมุดโรงเรียนเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

7.3.1 ความสำคัญของห้องสมุดโรงเรียนเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในศตวรรษที่ 21 นักเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ต้องซึมซับวัฒนธรรมของการเป็นผู้รับและถ่ายทอดข้อมูล รวมถึงต้องเป็นนักคิดเชิงวิพากษ์อย่างสร้างสรรค์ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ในขณะที่เมื่อพากเพียบต้องหันหน้าวัยและประสบการณ์ ห้องสมุดโรงเรียนจะให้ข้อมูลและแนวคิดที่เป็นพื้นฐานในการเตรียมตัวเพื่อเป็นคนทำงานที่ประสบความสำเร็จในยุคสมัยแห่งข้อมูลข่าวสาร ในสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ เมื่อเด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ห้องสมุดโรงเรียนจะช่วยให้นักเรียนมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาความคิดและจินตนาการเพื่อให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ (IFLA, 2015)

ห้องสมุดโรงเรียนมีอยู่ทั่วโลก สำหรับการอ่านในฐานะสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ทั้งทางกายภาพและดิจิทัล ทำให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศ กิจกรรม และบริการที่ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน ครู และชุมชน การเติบโตของห้องสมุดโรงเรียนสอดคล้องกับการเติบโตทางการศึกษาที่พยายามจัดหาความรู้ให้แก่นักเรียน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนรู้และส่งผลให้เกิดสังคมที่ดีขึ้น แม้ว่าสิ่งอำนวยความสะดวกและความหลากหลายและการดำเนินงานของห้องสมุดโรงเรียนจะแตกต่างกันไปทั่วโลก แต่ห้องสมุดโรงเรียนทุกแห่งก็ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน โดยให้อาสาในการเรียนรู้ที่หลากหลายสำหรับกลุ่มคน และเน้นเนื้อหาที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ การพัฒนาสติปัญญา ทักษะการรู้สึกษาด้วยความรับผิดชอบ รวมถึงการพัฒนาด้านสังคมและวัฒนธรรม

ห้องสมุดโรงเรียนจะช่วยส่งเสริมการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน เพราะการศึกษาจะช่วยให้ผู้เรียนทุกวัยมีทักษะและค่านิยมที่จำเป็นต่อการเป็นพลเมืองโลกที่มีความรับผิดชอบ เช่น การเคารพสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคทางเพศ และความยั่งยืน ด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้หลายประเทศเห็นถึงความสำคัญของการลงทุนและส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคการศึกษาของประเทศไทยด้านห้องสมุด ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาประเทศไทยและประชาชน (Ubale & Yahaya, 2016)

มีงานวิจัยในต่างประเทศ ที่แสดงให้เห็นว่าห้องสมุดโรงเรียนมีความเข้มแข็ง จะทำให้นักเรียนระดับประถมศึกษาระดับความสำเร็จในการเรียนรู้ที่สูงขึ้นได้ โดยให้ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลให้พิจารณาและมีส่วนร่วมในการผลักดันให้มีการบริหารจัดการห้องสมุดโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพและเพียงพอ รวมถึงการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศทุกรูปแบบสำหรับนักเรียน ครู และผู้ใช้บริการกลุ่มอื่น ๆ เพราะทุกประเทศจะสามารถพัฒนาได้ ต้องมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งข้อมูลและสารสนเทศเหล่านี้นักเรียนแต่อยู่ในห้องสมุด ที่ต้องมีบทบาทในการจัดหา เผยแพร่ และเก็บรักษาเพื่อใช้สำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ห้องสมุดโรงเรียนจึงเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับการปลูกฝังความจำเป็นในการได้มาซึ่งความรู้ การเป็นผู้รู้สารสนเทศ และ恐怖หนักถึงคุณค่าของ การพัฒนาที่ยั่งยืน (Onoyeyan & Adesina, 2014)

ตามประกาศห้องสมุดโรงเรียนของ IFLA และ UNESCO ห้องสมุดโรงเรียนจะต้องมีบริการส่งเสริม การเรียนรู้ มีทรัพยากรสารสนเทศทั้งสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ที่ช่วยให้สมาชิกทุกคน ในโรงเรียนได้ใช้ประโยชน์จนเป็นนักคิดเชิงวิพากษ์ เป็นผู้ใช้ข้อมูลและสารสนเทศทุกรูปแบบ อย่างมีประสิทธิภาพ มีบรรณาธิการหรือเจ้าหน้าที่ห้องสมุดที่ให้บริการแก่ผู้ใช้ แนะนำแหล่งสารสนเทศ แหล่งข้อมูลอื่น ๆ ทั้งสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อการสอนส่งเสริม ตำราและสื่อการสอนอื่น ๆ (IFLA, 2015)

7.3.2 บทบาทของห้องสมุดโรงเรียนเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ห้องสมุดโรงเรียนเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการศึกษาเรียนรู้มีความสำคัญต่อการรู้หนังสือ การรู้สารสนเทศ การเรียนการสอน สังคมและวัฒนธรรม ห้องสมุดโรงเรียนจำเป็นต้องมีบทบาทสำคัญเพื่อให้นักเรียน ครูอาจารย์ รวมถึงบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้ใช้ประโยชน์จากห้องสมุดเพื่อเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนี้

- 1) สนับสนุนและส่งเสริมเป้าหมายทางการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในภารกิจและหลักสูตรของโรงเรียน
 - 2) พัฒนาและปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและส่งเสริมการเรียนรู้แก่นักเรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
 - 3) ให้โอกาสในการสร้างและใช้ข้อมูลเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ ความเข้าใจ เสริมสร้างความคิด จินตนาการ และให้ความเพลิดเพลิน
 - 4) สนับสนุนให้นักเรียนทุกคนได้เรียนรู้และฝึกทักษะในการประเมินสารสนเทศและสื่อต่าง ๆ รวมถึงระมัดระวังเกี่ยวกับการเผยแพร่สารสนเทศและใช้รูปแบบการสื่อสารอย่างเหมาะสม
 - 5) เปิดโอกาสให้ผู้ใช้บริการได้เข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศในห้องถิน ทั้งในระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระดับโลก ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้รับแนวคิด ประสบการณ์ และความคิดเห็นที่หลากหลาย
 - 6) จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการรับรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม
 - 7) ทำงานร่วมกับนักเรียน ครู ผู้บริหาร และผู้ปกครอง เพื่อให้บรรลุภารกิจของโรงเรียน
- นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการที่ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียนเพื่อส่งเสริมความสำเร็จ ของการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนี้ (Elaturoti, 2018)

- 1) รัฐบาลควรมีนโยบายให้ห้องสมุดโรงเรียนมีมาตรฐานและมีคุณภาพที่เพียงพอทั้งในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา
- 2) มีการคัดเลือกบรรณาธิการโรงเรียนที่มีคุณสมบัติเหมาะสมจบการศึกษาโดยตรงทาง บรรณาธิการศาสตร์หรือสารสนเทศศาสตร์ เพื่อให้เป็นบุคลากรที่สามารถคุ้มครองและบริหารจัดการห้องสมุดโรงเรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน พัฒนาการรู้สารสนเทศ รวมถึงให้ความร่วมมือ กับครูผู้สอนและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน

3) มีทรัพยากรสารสนเทศที่หลากหลายและมีคุณภาพสูง ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อมัลติมีเดีย สื่ออิเล็กทรอนิกส์และดิจิทัล ที่สนับสนุนหลักสูตรของโรงเรียนทั้งหลักสูตรที่กำหนดโดยหน่วยงานกลางและหลักสูตรเกี่ยวกับห้องصنิ

4) ห้องสมุดโรงเรียนควรให้บริการที่เข้าถึงได้ทุกกลุ่มคน เพื่อให้ผู้ใช้บริการห้องสมุดทุกคนได้รับสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการเฉพาะของตนเอง นอกจากนี้ การทำหน้าที่เป็น媒中ห้องปฏิบัติการสำหรับผู้ใช้ในการฝึกหัดจะการใช้แหล่งสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ

5) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการห้องสมุดโรงเรียน ควรมีนโยบายและแผนที่ชัดเจน สำหรับการเติบโตและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

7.3.3 บทบาทของบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนที่ปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมความสำเร็จของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในอดีตห้องสมุดโรงเรียนจะเป็นสถานที่สำหรับเป็นแหล่งจัดเก็บสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนของโรงเรียน แต่ปัจจุบันมีการนำแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนไปสู่ห้องปฏิบัติการแห่งการเรียนรู้ (Learning laboratories) หรือเรียกว่า Laboratories โดยเป็นสภาพแวดล้อมที่หลากหลายของกิจกรรมการเรียนรู้และโครงการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และมีบริการใหม่ ๆ ที่จัดขึ้นโดยผู้ปฏิบัติงานที่เรียกว่า Librarians ที่นำเสนอบริการและกิจกรรมที่ตรงกับความต้องการของนักเรียนและครูในโรงเรียน สำหรับลักษณะของห้องสมุดโรงเรียนที่ปรับเปลี่ยนรูปแบบเป็น Laboratories ส่งผลให้บรรณารักษ์ผู้ปฏิบัติงานมีบทบาทสำคัญ ดังนี้ (Trilling, 2010)

1) อำนวยความสะดวกในการเข้าถึงเครื่องมือและทรัพยากรการเรียนรู้ ทั้งในโรงเรียน ที่บ้าน และสถานที่ต่าง ๆ

2) จัดเตรียมการเข้าถึงแบบเสรี (open access) ผ่านเครื่องมือและเนื้อหาของสารสนเทศ เช่น หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ซอฟต์แวร์ทางการศึกษา สื่อวิดีทัศน์ และฐานข้อมูลออนไลน์ เป็นต้น

3) จัดเตรียมการนำเสนอผลงานที่เหมาะสมและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนกับนักเรียน

4) จัดเตรียมพื้นที่สำหรับการทำโครงการ โครงการ ควบคู่กับการจัดเตรียมเทคโนโลยีที่จำเป็นรวมถึงพื้นที่การทำงาน เครื่องมือและทรัพยากรต่าง ๆ

5) ให้คำแนะนำในการใช้สารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้มแข็งแหล่งสารสนเทศที่หลากหลายและใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างปลอดภัย มีประสิทธิภาพ และสร้างสรรค์

6) ให้บริการด้วยความยืดหยุ่น ปรับตัวต่อเทคโนโลยี เครื่องมือ และบริการต่าง ๆ โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และการตัดสินใจในการนำเทคโนโลยีเข้ามาผสมผสานกับการเรียนรู้

ในการจัดเตรียมห้องสมุดโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียน ครู และบุคลากรในโรงเรียน เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนและเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับการพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

มีคุณภาพและศักยภาพในการดำเนินชีวิต โดยใช้แนวคิดแหล่งเรียนรู้ที่เรียกว่า Laboratories ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะสำคัญ ดังนี้ (Myerberg, 2002; Moyer & Baker, 2004; Trilling, 2010, Grigsby, 2015; เทอดศักดิ์ ไม้เท้าทอง, 2561)

1) ห้องปฏิบัติการการเรียนรู้ เป็นห้องที่ใช้สำหรับการสอนในชั้นเรียนและสอนทักษะการใช้ห้องสมุด ทักษะการรู้สึกประสบการณ์ ห้องประชุมกลุ่มสำหรับการประชุมทางการศึกษา การประชุมผู้ปกครอง และการนำเสนอ งานต่อชุมชน ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ห้องอ่านหนังสือ ห้องฉายภาพยนตร์ ห้องพักหรือห้องรับรองครู ห้องสูตรดิจิทัล ปฏิบัติการวิจัยและพัฒนาสำหรับครู เป็นต้น โดยห้องต่าง ๆ เหล่านี้ ควรมีบรรยากาศที่ดึงดูดความสนใจ ในการเข้าใช้บริการของผู้ใช้ห้องสมุด

2) พื้นที่การเรียนรู้ เป็นพื้นที่สำหรับการทำกิจกรรมกลุ่มทางสังคมที่เป็นกลุ่มน้ำดใหญ่และเป็น กิจกรรมที่หลากหลาย เป็นพื้นที่ทำงานร่วมกันสำหรับสร้างความรู้ ทำโครงการหรือโครงการร่วมกัน เป็นพื้นที่ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ และพื้นที่สำหรับการบริการใหม่ ๆ ที่ตรงกับความต้องการของครูและนักเรียน

3) เทคโนโลยีการเรียนรู้ เป็นการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาให้บริการในห้องสมุด รวมถึงการ จัดเตรียมเครื่องมือและทรัพยากรการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เข้าถึงได้อย่างเสรี เช่น หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ วิดีโอศูนย์ ฐานข้อมูลออนไลน์ เป็นต้น มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสร้างและแบ่งปันความรู้ การใช้ระบบจัดการการเรียนรู้ (Learning Management System: LMS) เพื่ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้และสื่อสารระหว่างครูและ นักเรียน ซึ่งครูสามารถติดตามงานที่มอบหมายแก่นักเรียนและให้นักเรียนได้รับสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการ เพื่อใช้สำหรับทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย นอกจากนี้ ห้องสมุดยังสามารถจัดเตรียมพื้นที่แห่งการเรียนรู้ เสมือน (Virtual Learning Commons) ที่เน้นการสร้างและแบ่งปันความรู้สำหรับชุมชนแห่งการเรียนรู้และ เป็นห้องสมุดเสมือนที่ครูและนักเรียนสามารถสืบค้นสารสนเทศ และใช้ประโยชน์เพื่อแบ่งปันความรู้ได้

สำหรับบทบาทของครูบรรณาธิการภายในห้องสมุดโรงเรียน ซึ่งมีบทบาทในการเป็นผู้อำนวยความสะดวก ในการเข้าถึงสารสนเทศทุกรูปแบบสำหรับครูและนักเรียน ควรมีการดำเนินงาน ดังนี้

- 1) จัดบริการใหม่ ๆ ที่ตรงต่อความต้องการของครู นักเรียน และคนในชุมชน
- 2) สอนและแนะนำวิธีการใช้เครื่องมือช่วยค้นต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสารสนเทศในรูปแบบ ดิจิทัล ที่มีให้บริการอย่างหลากหลายในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต
- 3) ช่วยแนะนำให้ครูและนักเรียนได้รับสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการ สามารถสืบค้น เรียนรู้ วิธีการค้นหาสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ ประเมินสารสนเทศ และมีทักษะการรู้สารสนเทศ
- 4) จัดเตรียมสื่อและทรัพยากรสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการทำโครงการของครูหรือการเรียนรู้ แบบโครงการของนักเรียน
- 5) ให้คำแนะนำและสอนการรู้สารสนเทศ หลักการอุปแบบสื่อสารสนเทศ และการใช้เทคโนโลยี ดิจิทัล มุ่งเน้นให้ครู นักเรียน และผู้ปกครองมีทักษะการรู้ดิจิทัลที่สนับสนุนการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

6) สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยการรวมมือกับเครือข่ายที่อยู่ภายนอกโรงเรียน ทั้งในระดับชุมชน ระดับชาติ และระดับโลก

7.3.4 กรณีศึกษาห้องสมุดโรงเรียนกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

กรณีศึกษาห้องสมุดโรงเรียนกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนจากทั่วโลก เป็นการยกตัวอย่างกิจกรรม และโครงการที่ส่งเสริมและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในห้องสมุดโรงเรียน จากเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง ใน 17 เป้าหมายหลัก ได้แก่

เป้าหมายที่ 1 จัดความยกระดับ

เป้าหมายที่ 3 สร้างหลักประกันว่าคุณมีชีวิตที่มีสุขภาพดีและส่งเสริมสวัสดิภาพสำหรับทุกคนในทุกวัย

เป้าหมายที่ 4 สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เป้าหมายที่ 9 สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความทันทัน ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุม และยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม

เป้าหมายที่ 11 ทำให้มีองค์การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความครอบคลุม ปลอดภัย มีภูมิต้านทาน และยั่งยืน

เป้าหมายที่ 12 สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ 13 เร่งต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น

เป้าหมายที่ 17 เสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงานและพื้นฟูสภาพทุนส่วนความร่วมมือ ระดับโลกสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน

โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (IFLA, 2021)

สถาบันของเมืองโซลชาเวนในออสเตรเลีย ได้ร่วมมือกับโรงเรียนมัธยม Nowra ในโครงการ ที่ชื่อว่า Gen Connect เพื่อให้นักเรียนและครูมีส่วนช่วยเหลือผู้สูงอายุในชุมชน ที่ส่วนใหญ่จะอยู่เพียงลำพัง หรืออยู่กันเป็นคู่ ๆ ซึ่งผู้สูงอายุเหล่านี้ต้องการความช่วยเหลือในการเข้าถึงข้อมูลแบบออนไลน์ เนื่องจากข้อมูล ของชุมชนและเทศบาลส่วนใหญ่ให้บริการแบบออนไลน์ ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถเข้าถึงบริการเหล่านี้ได้ ด้วยตนเอง โดยโครงการนี้จะเป็นการเรียนรู้ระหว่างผู้สูงอายุที่ต้องการความช่วยเหลือด้านการเข้าถึงและใช้ เทคโนโลยี จำกัดกับนักเรียนในทุกสัปดาห์ ผลการสอนตามความพึงพอใจของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ พบร้า นักเรียนมีความรู้สึกดีที่ได้เข้าร่วมโครงการและได้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้สูงอายุในชุมชน ได้เรียนรู้เกี่ยวกับ วิธีการพูดคุย โต้ตอบกับผู้สูงอายุในสภาพแวดล้อมที่มีความเป็นมืออาชีพ รู้สึกภูมิใจและมีความสุขที่ได้เป็นส่วนหนึ่ง ของโครงการ Gen Connect ที่เปิดโอกาสให้พากษาได้เป็นตัวแทนของโรงเรียนที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดี ระหว่างคนแต่ละวัย และที่ภูมิใจเป็นอย่างมาก คือ รู้สึกว่าตนเองมีส่วนช่วยให้ชุมชนน่าอยู่ขึ้น ส่วนผู้สูงอายุที่ได้ เข้าร่วมโครงการได้ให้ข้อคิดเห็นว่า รู้สึกมั่นใจมากขึ้นในการใช้อุปกรณ์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่นักเรียนได้ให้ คำแนะนำและคอยให้ความช่วยเหลือ ได้สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างเด็กรุ่นลูก ylan ทำให้รู้สึกไม่โดดเดี่ยว

สามารถเข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาพ การพักผ่อนหย่อนใจ การศึกษา และความบันเทิงอื่น ๆ ได้ ซึ่งโครงการ Gen Connect นี้จึงเป็นการลดช่องว่างระหว่างวัยและทำให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชนมีมากขึ้น

ห้องสมุดโรงเรียนรัฐบาล เขตปีลเบาในเมืองบีโคตา ประเทศโคลัมเบีย ได้ร่วมมือกับครุวิทยาศาสตร์ ของโรงเรียนเพื่อพัฒนาโครงการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับเด็ก โดยมีนักเรียนมากกว่า 1,200 คน ได้เข้าร่วม การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเพิ่มความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและการรีไซเคิลให้แก่นักเรียน ในเดือนกุมภาพันธ์ ปี 2017 البرنامجรักษ์โลกซึ่งเน้นจิตอาสา ได้รับรางวัลชนะเลิศ จากงานนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของรัฐบาลโคลัมเบียและ รับรู้เป้าหมายจากครุวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนที่ต้องการปลูกฝังวัฒนธรรมการรีไซเคิลในโรงเรียน

ขั้นตอนแรกในการร่วมมือระหว่างครูบรรณาธิการรักษ์โลกและครุวิทยาศาสตร์ คือ การปรับเปลี่ยนพื้นที่ ของห้องสมุดให้เป็นสถานที่ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและเข้าถึงได้ง่ายขึ้นสำหรับเด็ก ๆ มีการรวบรวมและนำวัสดุ กลับมาใช้ใหม่ เช่น พลาสติกพอลิสไตรีนเก่า สายไฟ และห่วงสือพิมพ์ โดยบรรณาธิการรักษ์โลกสร้างต้นไม้ขึ้น ตรงกลางห้องสมุด และครุวิทยาศาสตร์ได้บริจาคพลาสติกไตรีนที่ใช้ในขั้นเรียน回來 ให้เป็นผลของการรีไซเคิล เพื่อให้เกิด การมีส่วนร่วมของเด็ก ๆ ทางโรงเรียนจึงได้จัดทำถังขยะรีไซเคิลเป็นรูปแบบที่จะกินแต่กระดาษรีไซเคิล และ พลาสติก ให้เด็ก ๆ ได้นำขยะรีไซเคิลและพลาสติกเหล่านั้นไปในถังขยะรูปแบบนั้น รวมทั้งขอให้มีการปิดไฟ ในช่วงพักกลางวันเพื่อประหยัดพลังงาน

ในเดือนสิงหาคมของทุกปี เด็ก ๆ ในโรงเรียนเขตปีลเบา จะเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษหนึ่งสัปดาห์ โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ในช่วงสัปดาห์ที่มีกิจกรรมนี้ ห้องสมุดจะมีการอบรม เชิงปฏิบัติการที่เน้นเรื่องสิ่งแวดล้อม ด้วยการทำสิ่งประดิษฐ์จากวัสดุรีไซเคิล เช่น หุ้นยนต์จากถ้วยโยเกิร์ตใช้แล้ว หรือถุงมีร่องรอยพลาสติกแบบใช้แล้วทิ้ง กิจกรรมเหล่านี้มีจุดประสงค์เพื่อนำขยะที่มาจากการใช้ชีวิตประจำวัน กลับมาใช้ใหม่ สิ่งประดิษฐ์เหล่านี้ถูกนำไปเป็นส่วนหนึ่งของนิทรรศการในห้องสมุดที่เรียกว่า “วัฒนธรรมการรีไซเคิล” ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนและผู้ปกครองเข้าเยี่ยมชม มีนักเรียนคนหนึ่งแสดงความชื่นชมต่อนิทรรศการนี้ และ กล่าวว่า “เราไม่เคยมีนิทรรศการที่สวยงามเท่านี้ในโรงเรียนของเราเลย” ส่วนครุวิทยาศาสตร์ที่เป็น

ส่วนหนึ่งของการจัดโครงการนี้ได้ระบุว่า ครูต้องร่วมกันทำงานร่วมกับห้องสมุดโรงเรียนในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อสร้างความตระหนักร่วมกับการนำวัสดุฯใช้เดลกลับมาใช้ใหม่ ซึ่งไม่ใช่เพียงแต่อบรมให้แก่เด็กนักเรียน เท่านั้น รวมถึงผู้ปกครองของเด็ก ๆ ก็จะมีส่วนร่วมด้วยทั้งนั้น

ภาพที่ 7.3 ห้องสมุดโรงเรียนในโคลัมเบียกับ SDGs ที่เกี่ยวข้อง
ที่มา: (IFLA, 2020)

ในปี 2019 รัฐบาลโตรเรอเชียได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างเป็นทางการและเสนอแนะให้นำมาใช้กับโรงเรียนระดับประเทศศึกษาและม้อยมีศึกษาทุกแห่ง ซึ่งตามนโยบายการศึกษา ระดับชาตินี้ โรงเรียนจะจัดกิจกรรมและโครงการที่ชื่อว่า “วรรณกรรมสีเขียว” ซึ่งเป็นกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ที่เชื่อมโยงวรรณกรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและดิจิทัล ซึ่งโครงการนี้จะทำให้นักเรียนได้เข้าใจเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านหัวข้อที่สันทานจากการณ์และบทกวีต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านการอ่านวรรณกรรม สันทานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์

จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ ได้กล่าวถึงการรับรู้ใหม่ของตนเองว่า “ในตอนแรกเมื่อคิดถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน สิ่งที่นึกถึงคือ การเรียนรู้และการใช้ปุ๋ย แต่แท้ที่จริงแล้วเป็นเรื่องของการคุ้ยคลอกของเราและการใส่ใจธรรมชาติให้มากขึ้น” และจากการดังกล่าวมีนักเรียนหลายคนได้รู้ วิธีการปรับปรุงชีวิตตนเองให้ดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการปรับปรุงโลกให้ดีขึ้นได้โดยรวม สำหรับบทบาท ของห้องสมุดโรงเรียนต่อการเป็นจุดนัดพบหลักของผู้ร่วมกิจกรรมในโครงการนี้ บรรณาธิการจะเป็นผู้แนะนำ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียน และร่วมแลกเปลี่ยนมุมมอง แนวคิด และให้ความช่วยเหลือด้านการอ่านแก่นักเรียน นอกจากนี้ โครงการดังกล่าวจะได้รับการสนับสนุนจาก กระทรวงวิทยาศาสตร์และการศึกษาในฐานะกิจกรรมนักศึกษาสูตร และจะมีการนำโครงการนี้ขยายไปสู่ครู และนักเรียนทั่วประเทศไทย

Croatia

Relevant SDGs

ภาพที่ 7.4 ห้องสมุดโรงเรียนในクロเอเชียกับ SDGs ที่เกี่ยวข้อง

ที่มา: (IFLA, 2022)

ในประเทศอินเดีย ได้มีการจัดทำโครงการห้องสมุดเคลื่อนที่เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของนักเรียน ในชนบท เพื่อให้สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีและทรัพยากรการเรียนรู้ ซึ่งเป็นโครงการห้องสมุดเคลื่อนที่สำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่ตั้งอยู่ในชนบทที่ด้อยโอกาสที่สุดของรัฐธรรมยาณของอินเดีย โครงการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ของนักเรียนและช่วยพัฒนาทักษะของครู โดยเริ่มต้นที่เขต Sonipat ซึ่งเป็นชนบทท่องถิ่นที่ยังมีการรู้หนังสือในระดับต่ำ ผู้ปกครองและครูที่อายุน้อย ยังขาดทรัพยากรด้านการอ่านและการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ส่งผลให้อัตราการเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาและ มัธยมศึกษาอยู่ในระดับต่ำ หรือบางครั้งเมื่อเข้าเรียนแล้วก็มีการออกกลางคันเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากผู้ปกครอง ไม่เห็นคุณค่าของการศึกษา ทำให้พากเพียรพยายามอ่านในวงจรของความยากจนต่อไป และเพื่อแก้ไขปัญหานี้ รัฐบาล อินเดียจึงใช้รถตู้ที่ได้รับการติดตั้งโทรทัศน์ มีแท็บเล็ตที่บรรจุหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 40,000 เล่ม และ วิดีโອการเรียนรู้ 400 รายการ รวมถึงหนังสือ เกม ของเล่น เดินทางไปยังที่ต่าง ๆ เพื่อมอบประสบการณ์การใช้ ห้องสมุดให้แก่โรงเรียนและเด็กในชนบท ในช่วง 18 เดือนแรกของโครงการห้องสมุดเคลื่อนที่ได้เข้าไปในโรงเรียน 14 แห่ง ใน 10 หมู่บ้าน มีนักเรียนกว่า 800 คน เข้าร่วมกิจกรรม และสามารถเพิ่มการเข้าโรงเรียนและการมี ส่วนร่วมของคนทุกช่วงวัย โดยเฉลี่ยแล้วมีนักเรียน 50-100 คนที่มีอายุระหว่าง 4-16 ปี ที่เข้าร่วมกิจกรรม ห้องสมุดเคลื่อนที่นี้

นอกจากนี้ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยอโศก ได้มอบทรัพยากรการเรียนรู้และของเล่นที่คัดสรรมาอย่างดี ให้แก่ครูและโรงเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อให้ห้องสมุดโรงเรียนได้นำไปใช้ในการให้ความรู้แก่เด็กนักเรียนต่อไป ครูในโรงเรียนได้กล่าวว่า “หนังสือและแหล่งข้อมูลช่วยให้เด็กเรียนรู้ฝ่าหน้าการเล่นและทำให้พากเพียรรู้สึกตื่นเต้น ที่จะมาโรงเรียน” เด็กนักเรียนก็กระตือรือร้นและบอกว่า “เราไม่กลัวการมาโรงเรียนแล้ว ตอนนี้การเรียนสนุกมากขึ้นแล้ว” ครูใหญ่จากโรงเรียนรัฐบาลในหมู่บ้าน Jajal Toki แสดงความขอบคุณที่ห้องสมุดที่ช่วยนำการเรียนรู้ เชิงวัฒนธรรมมาใช้กับเด็ก ๆ ผ่านกิจกรรมและโครงการของห้องสมุดเคลื่อนที่ ด้วยเหตุนี้เด็ก ๆ จึงกระตือรือร้น ที่จะมาโรงเรียนมากขึ้น ครูใหญ่กล่าวว่า “รู้สึกขอบคุณที่มานะและโครงการนี้ที่ช่วยให้เด็ก ๆ ได้อ่านและเรียนรู้ อย่างสร้างสรรค์แม้อยู่ในหมู่บ้านที่ห่างไกลของรัฐนี้”

ภาพที่ 7.5 ห้องสมุดโรงเรียนในอินเดียกับ SDGs ที่เกี่ยวข้อง
ที่มา: (IFLA, 2019)

จากการณ์ตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าโรงเรียนและห้องสมุดโรงเรียนหลายแห่งในต่างประเทศได้มีการจัดโครงการและกิจกรรมที่ให้การสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งห้องสมุดโรงเรียนในประเทศไทยสามารถนำมารับใช้ในบริบทของตนเองเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อนักเรียน ครู ชุมชน รวมถึงสังคมด้วยการตัวอย่างเชิงบวก ไม่ว่าจะเป็นด้านการอนุรักษ์พลังงาน การส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของคนในแต่ละช่วงวัย การส่งเสริมการอ่าน การจัดบริการห้องสมุดเคลื่อนที่ รวมถึงการจัดกิจกรรมและโครงการให้ห้องสมุดโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถสร้างความยั่งยืนในมิติต่าง ๆ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ระดับพื้นฐานที่จะช่วยปลูกฝังเด็กและเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของโลก

บทสรุป

ห้องสมุดโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในการพัฒนานักเรียน ซึ่งถือเป็นบุคคลที่อยู่ในวัยเริ่มต้นของการเรียนรู้ ปลูกฝังนิสัยใฝ่เรียนรู้ และเกิดกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ อันจะนำไปสู่การเป็นบุคคลที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุดโรงเรียนทั้งสือสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์และดิจิทัล รวมถึงสื่อการสอนในรูปแบบต่าง ๆ จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความคิด สร้างสรรค์เป็นประสบการณ์ชีวิต และเติบโตเป็นคนทำงานที่มีคุณภาพและเป็นพลเมืองโลก ที่ตระหนักรถึงบทบาท หน้าที่ มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ต่อสังคม และต่อโลก และจากตัวอย่างการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ของห้องสมุดโรงเรียนในต่างประเทศเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ห้องสมุดโรงเรียนในประเทศไทยสามารถนำรูปแบบและแนวทางเหล่านั้นมาปรับใช้ เพื่อให้นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กมลพิพิย์ แก้วทิพย์. (2560). แผนการดำเนินงานห้องสมุดของโรงเรียนห้องสอนศึกษาในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดีจังหวัดแม่ฮ่องสอน. การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2556). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: ออมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชิ่ง.
- เหودศักดิ์ ไม่เท้าทอง. (2561). ห้องสมุดโรงเรียนในศตวรรษที่ 21: แนวคิดในต่างประเทศ. วารสารห้องสมุด, 62(2), 1-17.
- พระราชบัญญัติ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2556). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโภมคีมทอง.
- รังสิตา ณอนเมฆ. (2559). สภาพและปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนกลุ่มกรุงเทพเหนือสังกัดกรุงเทพมหานคร. การศึกษาค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อเรียนรู้ที่สุด. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) (สพร.). (2565). ข้อมูลพื้นฐานสถานศึกษาในประเทศไทย.
- สืบค้นจาก <https://data.go.th/dataset/thailand-school>

Brundtland Commission. (1987). *Our common future: Report of the world commission on environment and development*. Retrieved from <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>

Elaturoti, A. B. (2018). Sustainable development: The Role of school libraries. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*, 2196. Retrieved from <http://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/2196>

International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). (2015). *IFLA School library guidelines*. Retrieved from <http://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/ifla-school-library-guidelines.pdf>

International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). (2018). *Connecting generations to build technology skills at the library*. Retrieved from <https://librarymap.ifla.org/stories/Australia/CONNECTING-GENERATIONS-TO-BUILD-TECHNOLOGY-SKILLS-AT-THE-LIBRARY/125>

International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). (2019). *Mobile library increases rural students' engagement by providing access to technology and learning resources*. Retrieved from <https://librarymap.ifla.org/stories/India/MOBILE-LIBRARY-INCREASES-RURAL-STUDENTS%E2%80%99-ENGAGEMENT-BY-PROVIDING-ACCESS-TO-TECHNOLOGY-AND-LEARNING-RESOURCES/142>

International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). (2020). *School's librarians and science teachers collaborate to improve children's environmental literacy*. Retrieved from <https://librarymap.ifla.org/stories/Colombia/SCHOOL%E2%80%99S-LIBRARIANS-AND-SCIENCE-TEACHERS-COLLABORATE-TO-IMPROVE-CHILDREN%E2%80%99S-ENVIRONMENTAL-LITERACY/160>

International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). (2022). *School library helps to implement an educational programme for sustainable development*. Retrieved from <https://librarymap.ifla.org/stories/Croatia/SCHOOL-LIBRARY-HELPS-TO-IMPLEMENT-AN-EDUCATIONAL-PROGRAMME-FOR-SUSTAINABLE-DEVELOPMENT/175>

Moyer, M. & Baker, R. M. (2004). Re-designing a school library media center for the 21st century. *Library Media Connection*, 22(7), 24-25.

Myerberg, H. (2002). School library: A design recipe for the future. *Knowledge Quest*, 31(1), 24-25.

Onoyeyan, G. & Adesina, O. I. (2014). A literature review of the role of libraries in the provision of information towards the attainment of the United Nations Millennium Development Goals (MDGs) in Nigeria. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. Retrieved from <http://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/1069>

Trilling, B. (2010). From libraries to learning "libratories" the new ABC's of 21st century school libraries. *School Library Monthly*, 27(1), 43-46.

บทที่ 8

บทสรุป

ห้องสมุดทุกประเทมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป้าหมาย SDGs แต่ละเป้าหมายมีการจำแนกออกเป็นเป้าหมายย่อยเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติ ซึ่งประกอบไปด้วยเป้าหมายย่อย จำนวน 169 เป้าหมายที่มีความเป็นสากล เชื่อมโยงและเกื้อกันสนับสนุนกัน จึงจำเป็นต้องดำเนินการขับเคลื่อนในทุกเป้าหมายไปพร้อมกัน และกำหนดให้มีตัวชี้วัด จำนวน 247 ตัวชี้วัด เพื่อใช้ติดตามและประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนา โดยทั้ง 17 เป้าหมายมุ่งการพัฒนาทั้ง 5 ด้าน ได้แก่

- 1) การพัฒนาคน (People) เป็นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์และลดความเหลื่อมล้ำในสังคมเพื่อสร้างโอกาสความเท่าเทียม โดยให้ความสำคัญกับการจัดบัญหาความยากจนและความทิวท蹈ในทุกมิติ
- 2) การพัฒนาโลก (Planet) มุ่งเน้นการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับการปกป้อง และรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศ ตลอดจนส่งเสริมการผลิตและบริโภคที่ยั่งยืน เพื่อพลเมืองโลก รุ่นต่อไป
- 3) การพัฒนาความมั่งคั่ง (Prosperity) โดยส่งเสริมให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี โดยมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับธรรมชาติ
- 4) การพัฒนาสันติภาพ (Peace) โดยยึดหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีสังคมที่สงบสุข ยุติธรรม และไม่แบ่งแยก มุ่งเน้นการส่งเสริมสังคมสงบสุขและความยุติธรรม
- 5) การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ (Partnership) ทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ

เป้าหมาย SDGs 17 เป้าหมายที่ห้องสมุดสามารถกำหนดนโยบายและกิจกรรมสนับสนุน ได้แก่

- 1) ยุติความยากจนทุกรูปแบบในทุกที่
- 2) ยุติความทิวท蹈 บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการ และส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน
- 3) สร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มีสุขภาพดีและส่งเสริมสวัสดิภาพสำหรับทุกคนในทุกวัย
- 4) สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 5) บรรลุความเสมอภาคระหว่างเพศและให้อำนาจของผู้หญิงและเด็กหญิงทุกคน
- 6) สร้างหลักประกันเรื่องน้ำและการสุขาภิบาลให้มีการจัดการอย่างยั่งยืน และมีสภาพพร้อมใช้สำหรับทุกคน
- 7) สร้างหลักประกันว่าทุกคนเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ในราคาที่สามารถซื้อหาได้ เชื่อถือได้ และยั่งยืน
- 8) ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่ และมีผลิตภาพและการมีงานที่สมควรสำหรับทุกคน

9) สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความทันทนา ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม

10) ลดความไม่เสมอภาคภายในและระหว่างประเทศ

11) ทำให้มีองค์การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัย ทั่วถึง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและยั่งยืน

12) สร้างหลักประกันให้มีแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน

13) ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น

14) อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเลและทรัพยากรทางทะเลและทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

15) ปกป้อง พื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนโลกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อよ่างยั่งยืน ต่อสู้การก่อการลักพาตายน้ำ หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและพื้นที่สูงภูเขา รวมถึงการปลูกป่าในที่ดินที่ไม่เหมาะสม ให้สูงสุด 2,000 เมตร และหยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

16) ส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิผล รับผิดชอบ และครอบคลุมในทุกระดับ

17) เสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงานและพื้นฟูสภาพทุนส่วนความร่วมมือระดับโลก สำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน

แผนงานของสหพันธ์ระหว่างประเทศฯได้วางแผนให้การห้องสมุดของแต่ละประเทศเสนอแผนการพัฒนาห้องสมุดเพื่อบำรุงการพัฒนาห้องสมุดที่ดีโดย IFLA (<https://www.ifla.org/news/ifla-sdgs-update-march-2021/>) ได้แก่

1) อาสาสมัครระดับชาติในการเตรียมเรื่องราวด้าน SDGs และ Library Map of the World จากแต่ละประเทศเพื่อสนับสนุนการจัดทำนโยบาย เช่น โครงการรณรงค์ Culture 2030Goal (<http://culture2030goal.net/>)

2) Regional Sustainable Development Fora โดย the United Nations' Regional Commissions

3) การประชุม UN ผ่านกิจกรรมออนไลน์ (Wider UN Meetings)

4) เครื่องมือในการกำหนดนโยบาย SDG (Updated Toolkit for SDG Advocacy)

5) แผนที่ห้องสมุดของโลก (Library Map of the World)

6) สถิติห้องสมุดแต่ละสัปดาห์ (Library Stat of the Week)

7) UNESCO Japan Prize for Education for Sustainable Development

8) What's Your Library Advocate Personality? In IFLA's Global Vision

9) เครื่องมือที่ใช้รณรงค์สิทธิมนุษยชน (Useful External Tools)

10) ชมรมหนังสือด้าน SDG (SDG Book Club) เป็นการแนะนำหนังสือสำหรับเยาวชนอายุ 6-12 ปี ในภาษาที่ใช้ในสหประชาชาติ

11) การจัดทำหนังสือและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ

ตัวอย่างการสร้างสังคมที่เท่าเทียมตามเป้าหมายที่ 16 โดยใช้สารสนเทศที่ช่วยให้เกิดการเข้าถึงข้อมูลและธรรมาภิบาล (IFLA Releases Statement on Open and Good Governance)

สำหรับบทบาทของห้องสมุดในการสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น อาจกล่าวได้ว่าห้องสมุดทุกประเภทไม่ว่าจะสังกัดอยู่ในหน่วยงานใดก็สามารถแสดงบทบาททางตรงได้ โดยสนับสนุนการศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ 4 การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน และส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน รวมทั้งมีบทบาททางอ้อม คือ การช่วยสนับสนุนสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมาย SDGs ทั้งในระดับนโยบายและการปฏิบัติเพื่อการขับเคลื่อนประเทศไทยให้ไปสู่เป้าหมายดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางที่ห้องสมุดต่าง ๆ สามารถดำเนินการเพื่อสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน มีดังนี้

- 1) เป็นศูนย์กลางของชุมชนแห่งการวิจัยและการศึกษาโดยสนับสนุนการเข้าถึงงานวิจัย สารสนเทศ และข้อมูลอย่างเสรี
- 2) ส่งเสริมให้ประชาชนสามารถอ่านออกเขียนได้ และรวมถึงการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ การรู้สารสนเทศและการรู้ดิจิทัล โดยใช้ทักษะและทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อช่วยพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศ โดยข้อดีของการเข้าถึงสารสนเทศในด้านต่าง ๆ และช่วยเหลือภาคครั้ง เอกชน และประชาสังคมให้เข้าใจความต้องการของสังคมและชุมชนเพิ่มมากขึ้น

3) ให้ความเท่าเทียมทางดิจิทัลแก่ประชาชนทุกคน ในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีบุคลากรที่อุทิศตนเพื่อช่วยเหลือ และให้ความรู้แก่ประชาชนให้ประชาชนมีและพัฒนาทักษะทางดิจิทัลได้โดยอิ่มเอยความสะดวกในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ แก่ประชาชนทุกช่วงวัยในชุมชน

4) สร้างเครือข่ายระหว่างห้องสมุดและศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ เพื่อสนับสนุน เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ทำให้ประชาชนเข้าถึงบริการ และกิจกรรมจากหน่วยงานภาครัฐ

5) อนุรักษ์และสงวนรักษา และให้การเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

6) จัดกิจกรรมและบริการสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างยั่งยืน การเพิ่มทักษะทางอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยห้องสมุดสามารถสร้างความผูกพันธ์กับผู้ใช้บริการและชุมชนที่ห้องสมุด ตั้งอยู่เพื่อส่งเสริมและผลักดันเป้าหมายการพัฒนาการศึกษาและการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

7) พัฒนาห้องสมุดให้ประยุกต์พัลํางานและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หรือเป็นห้องสมุดสีเขียว โดยการ จัดทำนโยบายที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง การบริหารจัดการห้องสมุดที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม การลด จำนวนขยะสีพิมพ์ การออกแบบอาคารสถานที่ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การใช้เทคโนโลยีสีเขียว

การสนองตอบต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการร่วมมือพัฒนาในระดับโลก ซึ่งประเทศไทยเป็นหนึ่ง ในประเทศสมาชิกสหประชาติที่มีเจตนาرمยร่วมยกระดับคุณภาพชีวิตของคนทั่วโลกให้มีความเป็นอยู่ที่ดี ขั้ดปัญหาความยากจน ปกป้องสิ่งแวดล้อม สร้างสันติภาพ และสร้างความมั่งคั่ง ให้สำเร็จภายใน ปี พ.ศ.2573 ห้องสมุดเป็นหน่วยงานหนึ่งของประเทศไทยที่มีบทบาทสำคัญ และมีศักยภาพในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนา ที่ยั่งยืน โดยสามารถส่งเสริมให้คนในประเทศไทยได้ศึกษาเรียนรู้ตามอัธยาศัย ตลอดจนสร้างและพัฒนาทักษะ แห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และทักษะทางดิจิทัลที่จำเป็นในยุคปัจจุบัน ดังนั้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ห้องสมุดในประเทศไทยควรให้ความสำคัญต่อการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ที่สอดรับกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งคน โลก ความมั่งคั่ง สันติภาพ และความเป็นทุนส่วนการพัฒนา อีกทั้งไม่ควรมองข้ามเครือข่ายและความร่วมมือในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน จากหน่วยงานต่าง ๆ ดังนั้น การมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา และเพิ่มศักยภาพการดำเนินงาน และเป็นประโยชน์ต่อทั้งห้องสมุดและประชาชนผู้รับบริการ ซึ่งก่อให้เกิดการบรรลุ ความยั่งยืนทั้งในระดับประเทศไทยและระดับโลกร่วมกัน

